

การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย กรณีศึกษา : มหาเถรสมาคม

โดย

นางสาวณัฐฐาพร จินดาสวัสดิ์

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการสาธารณะ)
สาขาวิชาการบริหารจัดการสาธารณะ สำหรับนักบริหาร
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2558
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย กรณีศึกษา มหาเถรสมาคม

โดย

นางสาวณัฐฐาพร จินดาสวัสดิ์

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการสาธารณะ)

สาขาวิชาการบริหารจัดการสาธารณะ สำหรับนักบริหาร

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

THE SANGHA ADMINISTRATION IN THAILAND
A CASE STUDY OF SANGHA SUPREME COUNCIL

BY

MISSNATTAPORN JINDASAWAT

AN INDEPENDENT STUDY SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF
THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF
MASTER OF POLITICAL SCIENCE (PUBLIC AFFAIRS)
EXECUTIVE PROGRAM IN PUBLIC AFFAIRS
FACULTY OF POLITICAL SCIENCE
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2015
COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSIT

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์

การค้นคว้าอิสระ

ของ

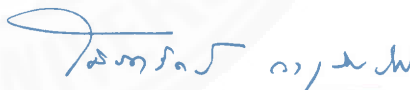
นางสาวณัฐราพร จินดาสวัสดิ์

เรื่อง

การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย กรณีศึกษา มหาเถรสมาคม
ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการสาธารณะ)

เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2559

ประธานกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ

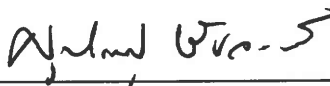
(รองศาสตราจารย์ ดร.โสภารัตน์ จารุสมบัติ)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพิน เกชาคุปต์)

คณบดี

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์)

หัวข้อการค้นคว้าอิสระ	การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย กรณีศึกษา : มหาเถรสมาคม
ชื่อผู้เขียน	นางสาวณัฐราพร จินดาสวัสดิ์
ชื่อปริญญา	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการสาธารณะ)
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	การบริหารจัดการสาธารณะ สำหรับนักบริหาร รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ	รองศาสตราจารย์ ดร.สุพิณ เกชาคุปต์
ปีการศึกษา	2558

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย กรณีศึกษามหาเถรสมาคม” มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การปกครองคณะสงฆ์ของมหาเถรสมาคมและเพื่อเสนอแนวทางวิธีการแก้ไขสภาพและปัญหาของการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

วิธีการศึกษาเป็นการศึกษาเชิงพรรณนาวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) และสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และศึกษาจากภารกิจของมหาเถรสมาคม เพื่อให้ได้มุมมองเกี่ยวกับการบริหารงานคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์จากการศึกษาหลักการ และจากการสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเอกสาร งานเขียน จากสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ แนวคิดทฤษฎี กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ มติและประกาศของมหาเถรสมาคม ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกำหนดกรอบแนวคิดหัวข้อปัญหา และสร้างเครื่องมือสำหรับดำเนินการวิจัยและวิเคราะห์การปกครองคณะสงฆ์ของมหาเถรสมาคม

จากการศึกษาพบว่า การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน เป็นการพัฒนามาจากหลักพระธรรมวินัยมาใช้ในการปกครอง ควบคู่ไปกับความเจริญเติบโตของสังคมไทย มีกฎหมายบ้านเมือง มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ ที่มาเกื้อหนุนพระธรรมวินัย อาทิเช่น ในด้านรูปแบบของการปกครองคณะสงฆ์ ที่ได้มีการพัฒนาขึ้นมาจากสมัยก่อน คือ การปกครองคณะสงฆ์ด้วยกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และรูปแบบการ

บริหารการปกครองมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุดของการปกครองคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์รูปแบบการปกครองของมหาเถรสมาคมปกครองเป็นแบบผสม โดยรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง คือ มีศูนย์การปกครองและปฏิบัติภารกิจการคณะสงฆ์และการสั่งการอยู่ในส่วนกลาง และกระจายอำนาจไปยังทุกภาคส่วน โดยการแบ่งระเบียนการปกครองคณะสงฆ์เป็น 2 ส่วน คือ ระเบียนการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียนการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค โดยแต่งตั้งเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รับผิดชอบดูแลปกครองพระภิกษุสงฆ์สามเณร และสมาชิกภายในวัด หรือภายในเขตที่ได้รับมอบหมาย มีผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นเลขาธิการโดยตำแหน่ง และให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยโดยมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม เป็นแนวทางในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์โดยยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก และมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นกฎหมายที่ส่งเสริมให้พระธรรมวินัยมีความศักดิ์สิทธิ์ และเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างวัด ประชาชน หน่วยงานราชการ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าคณะและพระสังฆาธิการทุกระดับจึงเป็นไปด้วยความถูกต้อง และชัดเจน

การบริหารงานการปกครองคณะสงฆ์ของมหาเถรสมาคมในปัจจุบันถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก ในกรณีเรื่องที่พระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัย มหาเถรสมาคมจึงได้นำหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง 6 ด้าน เข้าไปเป็นการแก้ไขปัญหาภัยสุขภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืน ไม่ใช่เป็นเพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะด้านหรือแก้ไขปัญหาเฉพาะการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์เพียงด้านเดียว แต่เป็นการแก้ไขปัญหาของพระสงฆ์ทุกด้าน และกำชับให้ผู้ปกครองสงฆ์หรือพระสังฆาธิการทุกระดับ ต้องบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านนี้ อย่างเคร่งครัด ถึงอย่างไรก็ตามการที่มีพระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัยเกิดขึ้นบ่อย ๆ นั้น สาเหตุไม่ได้เกิดมาจากการปกครองของคณะสงฆ์ของมหาเถรสมาคม แต่สาเหตุเกิดมาจากตัวของพระสงฆ์เองและสังคมรอบข้างที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เป็นสิ่งดึงดูดมากกว่าพระธรรมวินัยประกอบกับพื้นฐานและจิตใจของพระสงฆ์ที่แตกต่างกันและวัตถุประสงค์ที่เข้ามาบวชแตกต่างกัน ถึงแม้ว่ามหาเถรสมาคมจะมีวิธีการบริหารจัดการอย่างเข้มงวดเพียงใด แต่ก็คงจะไม่สามารถที่จะห้ามปรามกับสภาวะจิตใจของมนุษย์ได้ ดังนั้นการที่จะให้พระพุทธรศาสนายั่งยืนและลดปัญหาลงได้ ทุกฝ่ายต้องหันหน้าร่วมมือร่วมใจสามัคคีกัน โดยเริ่มตั้งแต่ สถาบันครอบครัว โรงเรียน หน่วยงานราชการ พุทธศาสนิกชน และประชาชนทั่วไป

คำสำคัญ: การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย

Independent Study Title	THE SANGHA ADMINISTRATION IN THAILAND : A CASE STUDY OF SANGHA SUPRMEM COUNCIL
Author	Miss Nattaporn Jindasawat
Degree	Master of Political Science (Public Affairs)
Major Field/Faculty/University	Executive Program in Public Affairs Political Science Thammasat University
Independent Study Advisor	Assoc.Prof Supin Kachacupt, Ph.D.
Academic Years	2015

ABSTRACT

The study about “The Sangha Administration in Thailand: A Case Study of Sangha Supreme Council” consists of 2 objectives which are (1) To study and analyze the sangha administration of the Sangha Supreme Council and (2) To suggest the ways and means of the solution to current sangha administration problems.

The study method will be conducted in an analytical descriptive study. In this paper, the researcher has defined steps in the research methodology as a qualitative research by means of the documentary research, in-depth interview, and the study from the mission and duty of Sangha Supreme Council; in order to have the perspective regarding the sangha administration of Sangha Supreme Council. In connection, this can be obtained through the principle study, data investigation regarding documents and written works, printing media, theoretical concepts, rules and regulations, resolutions and announcements of Sangha Supreme Council, and the relevant researches. The researcher has designed the research framework and problems, then, built the tools for implementing the research, and analyzed the sangha administration of Sangha Supreme Council.

From the study, it was found that the current sangha administration has been developed from the principle of Dhamma Vinaya and applied with both the

administration and the Thai social growth. By following this practice, there were city laws, sangha acts, regulations, and various rules that help in supporting the Dhamma Vinaya such as in the form of sangha administration. This form of sangha administration has been developed from the past, meaning the administration of the sangha with 6 aspects which are administration, religious study, supportive study, Buddhism propagation, public utility, and public support. These aspects shaped the solid form in the sangha administration by means of Sangha Supreme Council as the highest organization of the sangha administration.

Sangha Supreme Council is an organization which has been established based on the Act of the Monk Order. The administration form of Sangha Supreme Council is in combination. The main authority is assembled in central which means there is a center of administration and sangha obligation. The command comes from the center unit then decentralizes to all segments. The administrative regulations can be divided into 2 parts which are the central sangha administrative regulation part and the provincial sangha administrative regulation part. This can be achieved by appointing the regional dean of abbot, provincial dean of abbot, district dean of abbot, sub-district dean of abbot, and the temple abbot who is responsible for and administers to monks and novices in the temple. Moreover, there are members of the temple or the appointed district. The director of the National Buddhism Office will automatically be the secretary by position and the Office of National Buddhism will be the Secretariat of Sangha Supreme Council.

The Sangha Supreme Council has an authority in administrating the order of sangha with orderliness by following the Act of Sangha, regulations, orders, announcements, rules, and sangha resolutions. These give guidance in the sangha administration by taking Dhamma Vinaya as its main principle then combined with the Act of Sangha as laws to support the sacred in Dhamma Vinaya. Through this practice, it connects the relationships among temple, lay people, and officials as well as promotes the solid and clear performance of all levels of dean of abbot.

Currently, the sangha administration of Sangha Supreme Council has been criticized in vast, as the case of some monks has violated Dhamma Vinaya. The Sangha Supreme Council, then, adopted the 6 aspects of sangha administration in order to approach in solving current issues which would be the sustainable solutions to the problems. This adoption would neither be the solution to some aspects of the problems nor the solution to specific violation of Dhamma Vinaya by some monks; however, it led to the solutions of all problematic aspects. The concept introduced the practice that all levels of the administrative sangha in ranks had to adopt and apply this practice of the 6 aspects seriously. Nevertheless, for the case of Dhamma Vinaya violation of some monks, the cause did not come from the administration of Sangha Supreme Council. On the other hand, the actual cause came from the monks who violated the rules themselves and also the changing social environment with modernized technology. These changes had drawn their attentions from Dhamma Vinaya. Furthermore, these violated monks came from different backgrounds, levels of mind, and various purposes in the ordination. Although the Sangha Supreme Council had very strict management and administration, it was not able to prohibit the human states of mind. Hence, if we want Buddhism to be last long and decrease the current issue, every section has to cooperate in harmony by beginning with the family, school, government sector, Buddhist lay people, and ordinary people.

Keywords: The Sangha Administration in Thailand

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระวิสุทธีวงศาจารย์ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ พระพรหมมุนี วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม พระพรหมบัณฑิต วัดประยุรวงศาวาส พระพรหมโมลี วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ พระธรรมภาณพิลาส วัดคูยาง จังหวัดกำแพงเพชร และ พระครูอุชชัยธรรมสถิต วัดโพธิ์การาม จังหวัดชุมพร ที่กรุณาได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลแก่ผู้วิจัยและมีส่วนทำให้งานวิจัยนี้มีเนื้อหาที่สมบูรณ์มากขึ้น

ขอขอบคุณ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (นายพนม ศรีศิลป์) รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (นายกนก แสนประเสริฐ) ผู้ตรวจราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (นายสมชาย สุรชาติวี) และผู้ตรวจราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (นายวิโรจน์ อุ่นทรัพย์) ผู้อำนวยการสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม (นายสมเกียรติ ธงศรี) ผู้อำนวยการกองพุทธศาสนสถาน (นายฉัตรชัย ชูเชื้อ) ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลและได้ให้การสัมภาษณ์แก่ผู้วิจัย และขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุพิน เกชาคุปต์ อาจารย์ที่ปรึกษา และ รองศาสตราจารย์ ดร.โสภารัตน์ จารุสมบัติ ประธานกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ ที่ช่วยให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมในการจัดทำการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และขอขอบคุณอาจารย์คณะรัฐศาสตร์ EPA ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความรู้และให้ประสบการณ์มาโดยตลอดจนจบการศึกษา

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทุกท่าน เพื่อนๆ EPA 26 ที่ให้กำลังใจมาโดยตลอด และเพื่อนๆ เจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและเจ้าหน้าที่ห้องสมุดต่างๆ เช่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ช่วยค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ เพื่อประกอบการเขียนงานวิจัยนี้

ผู้วิจัยหวังว่าผลงานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่สาธารณชนและพุทธศาสนิกชนทั่วไป หากมีข้อผิดพลาดประการใดผู้วิจัยขอนอมนับไว้แต่เพียงผู้เดียว

นางสาวณัฐราพร จินดาสวัสดิ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(6)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา	4
1.3 วิธีการศึกษา	5
1.4 ขอบเขตการศึกษา	8
1.5 สมมุติฐานการศึกษา	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
1.7 คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	9
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
2.1 แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ	12
2.2 แนวคิดและทฤษฎีการบริหารกิจการคณะสงฆ์	15
2.3 ประวัติการปกครองคณะสงฆ์	19
2.4 สมณศักดิ์คณะสงฆ์ไทย	32
2.5 พระสังฆาธิการ	35
2.6 ประเภทของวัด	39
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	42
2.8 กรอบแนวคิด	48

บทที่ 3 การบริหารกิจการพระพุทธศาสนาในประเทศไทย	49
3.1 มหาเถรสมาคม	50
3.1.1 โครงสร้างของมหาเถรสมาคม	50
3.1.2 อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม	52
3.1.3 การแบ่งสายงานการปกครองคณะสงฆ์	54
3.1.4 ภารกิจการปกครองคณะสงฆ์ 6 ด้าน	61
3.2 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	62
3.2.1 โครงสร้างการบริหารงานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	62
3.2.2 อำนาจหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	62
3.2.3 บทบาทหน้าที่การสนองงานคณะสงฆ์ในกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน	66
3.3 สภาพปัญหาของพระสงฆ์ในปัจจุบัน	74
3.3.1 ปัญหาการบริหารจัดการของวัด	75
3.3.2 ปัญหาทางด้านพระสงฆ์	76
3.3.3 กรณีศึกษาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์	78
3.3.4 วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่พระสงฆ์สามเณรประพฤติผิดพระธรรมวินัย จากกรณีศึกษา	85
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาการปกครองคณะสงฆ์	89
4.1 โครงสร้างขององค์กร	89
4.2 ด้านอำนาจหน้าที่ กฎ ระเบียบ	91
4.2.1 อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์	91
4.2.2 อำนาจหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์	91
4.2.3 อำนาจหน้าที่ในการบริหารงาน	92
4.2.4 กฎ ระเบียบ	93
4.3 การคัดเลือกและแต่งตั้งผู้ปกครองคณะสงฆ์	101
4.3.1 การคัดเลือกและกลั่นกรองผู้ที่เข้ามาบวชบรรพชาอุปสมบท	101

4.3.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานในกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน	103
4.3.3 การแต่งตั้งพระวินยาธิการในกรณีการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์	105
4.4 การบริหารจัดการ	107
4.4.1 การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ของมหาเถรสมาคม	107
4.4.2 การบริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาล	119
4.5 การติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่	123
4.6 ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของคณะสงฆ์	124
4.7 แนวทางการแก้ไขปัญหา	125
4.7.1 แนวทางการแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของคณะสงฆ์	125
4.7.2 แนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการของวัด	127
4.7.3 แนวทางการแก้ปัญหาด้านพระสงฆ์	130
บทที่ 5 สรุปผลและข้อเสนอแนะ	133
5.1 สรุปผล	133
5.1.1 โครงสร้าง	133
5.1.2 อำนาจหน้าที่ กฎ ระเบียบ	134
5.1.3 การคัดเลือกและแต่งตั้งผู้ปกครองสงฆ์	134
5.1.4 การบริหารจัดการ	135
5.1.5 การติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่	136
5.2 ข้อเสนอแนะ	137
5.2.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป	137
5.2.2 ข้อเสนอแนะทางนโยบาย	137
5.2.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย	137
รายการอ้างอิง	139

ภาคผนวก	143
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	144
ภาคผนวก ข พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535	149
ประวัติผู้เขียน	161

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 แผนภาพการปกครองคณะสงฆ์ สมัยรัชการที่ 2	23
1.2 แผนภาพการปกครองคณะสงฆ์ สมัยรัชการที่ 3	24
1.3 แผนภาพการปกครองคณะสงฆ์ สมัยรัชการที่ 4	25
1.4 แผนภาพการปกครองคณะสงฆ์ สมัยรัชการที่ 5	27
1.5 แผนภาพการปกครองคณะสงฆ์ สมัยรัชการที่ 8	30
1.6 แผนภาพการปกครองคณะสงฆ์ สมัยรัชการที่ 9	31
3.1 แผนภาพโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์	23
3.2 แผนภาพการแบ่งสายการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง	55
3.3 แผนภาพการแบ่งสายการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค	60
3.4 แผนภาพโครงสร้างสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	65
4.1 แผนภาพโครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน	121
4.2 แผนภาพโครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน (ต่อ)	122

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่มีความสำคัญของประเทศไทยและมีพระสงฆ์เป็นบรรพชิตเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา และเป็นแบบอย่างของการประพฤติดี ประพฤติชอบ มีความผูกพันกับประชาชนและประเทศชาติในเรื่องแนวคิดต่าง ๆ ทุกด้านในสังคมไทยมีความสัมพันธ์มีรากเหง้ามาจากความคิดทางพระพุทธศาสนา เพราะพระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่สังคมไทยมาตั้งแต่เริ่มตั้งอาณาจักรไทยต่อเนื่องตลอดมาจนปัจจุบัน นอกจากนี้ยังเป็นพื้นฐานของขนบธรรมเนียมประเพณีย่อยๆ ของสังคมไทยก็ล้วนแต่มีแนวความคิดของทางพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานเกือบทั้งสิ้น และประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศไทยนับถือพระพุทธศาสนามีความหลากหลายในด้านขนบธรรมเนียมประเพณีการปฏิบัติและความเชื่อความเข้าใจทางศาสนาที่แตกต่างกัน รวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีไทยในแต่ละท้องถิ่นนั้น จนกลายมาเป็นรูปแบบที่มีเอกลักษณ์และเป็นมรดกของชนชาติไทย ซึ่งจะเห็นได้จากการที่มีวัดกระจายอยู่ทั่วไปในทุกหมู่บ้านของประเทศไทย โดยเป็นศูนย์รวมประชาชนและมีบทบาทเป็นสถานศึกษาสำหรับชาวบ้าน เป็นสถานสงเคราะห์ ของชาวบ้าน เป็นที่ปรึกษา และพักพิงใจแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่าง ๆ และเป็นศูนย์กลางศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของทุกคน อาจกล่าวได้ว่าวัดได้มีส่วนสนับสนุนการปกครองและการดำรงอยู่ของรัฐและสังคมไทยตลอดมา ซึ่งปัจจุบันพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ได้กำหนดให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล และให้มีเจ้าอาวาสเป็นตัวแทนของวัดในการดำเนินการบริหารวัด และมีอำนาจในการทำนิติกรรมต่าง ๆ ภายในวัด และมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุดของการปกครองคณะสงฆ์ ทำหน้าที่สอดส่องดูแลคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงามตลอดจนการรักษาพระธรรมวินัยหลักพระพุทธศาสนา โดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นองค์กรกลางที่มีหน้าที่สนองงานคณะสงฆ์ ทำนุบำรุงส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาและประสานงานระหว่างคณะสงฆ์และรัฐบาล เพื่อดำเนินการให้กิจการพระพุทธศาสนาขับเคลื่อนไปได้ด้วยความเรียบร้อย ดังนั้นเจ้าอาวาสจึงเป็นที่เคารพนับถือของทุกชนชั้นในสังคมและมีบทบาทสำคัญในการดูแลพระสงฆ์และสามเณร ดูแลวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นประโยชน์ทั้งงานการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์

ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทย¹

1. พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือ ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศร้อยละ 95 นับถือพระพุทธศาสนาสืบต่อมาจากบรรพบุรุษไทย นับตั้งแต่ไทยมีประวัติศาสตร์ชัดเจนชาวไทยก็นับถือพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว หลักฐานโบราณ ได้แก่ โบราณสถานที่เป็นศาสนสถาน โบราณวัตถุ เช่น พระธรรมจักร ใบเสมา พระพุทธรูป ศิลจารึก เป็นต้น แสดงว่าผู้คนในดินแดนไทยรับนับถือพระพุทธศาสนา (ทั้งนิกายเถรวาทและมหายาน) มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 กล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาช้านานแล้ว

2. พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย เนื่องจากชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนามาช้านาน จนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมซึมซับลงในวิถีไทย กลายเป็นรากฐานวิถีชีวิตของคนไทยในทุกด้าน ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณีและศิลปกรรม เช่น วิถีชีวิตของคนไทย คนไทยมีวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ การแสดงความเคารพ การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูกตเวทิต การไม่อาฆาตหรือมุ่งร้ายต่อผู้อื่น ภาษาและวรรณกรรมไทย ภาษาทางพระพุทธศาสนา เช่น ภาษาบาลีมีอยู่ในภาษาไทยจำนวนมาก วรรณกรรมไทยหลายเรื่องมีที่มาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ไตรภูมิภพ ในสมัยสุโขทัย กาพย์มหาชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ที่มาจากความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามีอยู่มากมาย เช่น การอุปสมบท ประเพณีทอดกฐิน ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีชักพระ เป็นต้น ศิลปกรรมไทย พระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดของศิลปะแขนงต่างๆ วัดเป็นแหล่งรวมศิลปกรรมไทย ทางด้านสถาปัตยกรรม เช่น รูปแบบการสร้างเจดีย์ พระปราสาท วิหาร เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) กรุงเทพมหานคร ประติมากรรม ได้แก่ งานปั้นและหล่อพระพุทธรูป เช่น พระพุทธลีลาในสมัยสุโขทัย พระพุทธชินราช วัดพระศรีมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก จิตรกรรม ได้แก่ ภาพวาดฝาผนังและเพดานวัดต่างๆ เช่น จิตรกรรมฝาผนัง วัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร

3. พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของสังคมไทย พระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์กลางของความเคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ให้คนไทยประพฤติปฏิบัติตนอยู่

¹ ธรรมรัตน์ แววศรี, “ความสำคัญของวัดที่มีต่อวิถีชีวิตคนไทย,”

<http://www.oknation.net/blog/preeeecha/2010/02/17/entry-3>

<http://lms.thanyarat.ac.th/namtip/html/c/c10.html> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2559)

ในศีลธรรมอันดีงามนอกจากนี้วัดยังเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมของชุมชน สร้างความสามัคคีในชุมชน

4. พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการพัฒนาในการพัฒนาชาติไทย หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ใช้คุณธรรมและสติปัญญาในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองและร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาชุมชน พัฒนาสังคม และพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง นอกจากนี้พระสงฆ์หลายท่านยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำชุมชนพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ของสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

5. พระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในสามสถาบันหลักของชาติไทย สถาบันหลักของชาติไทยที่คนไทยทุกคนให้ความเคารพนับถือ ประกอบด้วยชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รัฐธรรมนูญไทยได้กำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ หมายถึง พระประมุขของชาติไทยที่ทรงนับถือพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศและยังเป็นอัครศาสนูปถัมภก คือ ทรงให้ความอุปถัมภ์ศาสนาทุกศาสนาในประเทศไทย

สรุปได้ว่าในสังคมไทยมีความเคารพศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาและมีความเคารพต่อพระภิกษุสงฆ์มาก และพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาช้านาน เพราะเชื่อว่า พระภิกษุสงฆ์ นั้น เป็นผู้มีความรู้มากกว่าฆราวาส เป็นผู้ทรงศีล ย่อมพูดแต่สิ่งเท็จจริง และเป็นครูบาอาจารย์ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนที่มีต่อวัดจึงผูกพันแนบแน่นกับวิถีชีวิต และคำสั่งสอนจึงได้รับความเชื่อถืออย่างไว้ความกลางแคลงใจ ดังนั้นพระภิกษุสงฆ์จึงกลายเป็นที่พึ่งของสังคมในทุกๆ เรื่อง ไม่ว่าจะในทางที่เป็นมงคลและอัปมงคล และยังเป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ ศูนย์บรรเทาทางจิตใจ ตลอดทั้งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุกๆ วัน ก็ยังนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในประจำวันอีกด้วย

ในปัจจุบันนี้จากข่าวสารและสื่อทำให้ประชาชนสามารถติดต่อสื่อสารได้สะดวกรวดเร็ว และง่ายขึ้นรับรู้ข่าวสารจากสื่อต่างๆ ได้ทันเหตุการณ์ ทั้งภาพและเสียงที่ชัดเจน รวมถึงข่าวที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ที่มีพฤติกรรมประพฤติผิดวินัยแสดงออกมาให้ประชาชนรับรู้ กรณีอย่างเช่น มีการแชร์ภาพทางอินเทอร์เน็ตที่มี คณะพระสงฆ์ลงเรือ ท่องเที่ยวทริปป่าน้ำดูปะการัง ทั้งที่อยู่ในคราบผ้าจีวร เจ้าคณะภาคชื่อดังเสพเมถุนกับสีกา พระสงฆ์เสพยาเสพติดในกัญญา อดอดูตริมนุสรธรรม อดอ้าวงคุณวิเศษทำพิธีกรรมทางไสยศาสตร์เช่น การปลุกเสกตุ๊กตาลูกเทพ การเดินธรรมยาตรา ถุดงค์ธรรมชัย ที่มีพระสงฆ์ออกมาเดินธุดงค์แล้วมีประชาชนที่คอยโรยกลีบกุหลาบและดอกดาวเรืองไปตามทางที่พระสงฆ์เดินธุดงค์ รวมไปถึงการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปเผยแพร่ที่ผิดเพี้ยนไปจากพระไตรปิฎก หรือแสวงหาผลประโยชน์ภายในวัด เรื่องดังกล่าวที่เกิดขึ้นนี้ ได้มีกระแสเกิดการ

ตั้งคำถามกันมากกว่าถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาหรือเปล่า มีความเหมาะสมหรือไม่ เรียกว่าโลกวิเศษ หรือ ชาวโลกติเตียน เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์กับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมนี้ และยังมีพระภิกษุสงฆ์อีกหลายแห่งในชุมชนที่ยังมีพฤติกรรมไม่เรียบร้อย ทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน แยกไม่ถูกว่าควรกระทำหรือไม่แท้จริงแล้วเป็นอย่างไร หรือแม้แต่พระสงฆ์ที่เข้าไปแสดงบทบาทสนับสนุนนโยบายของรัฐหรือขวัไฝทางการเมืองเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น การเคลื่อนไหวกองพระสงฆ์เพื่อเรียกร้องทางการเมือง พระสงฆ์ออกมาเคลื่อนไหวกุมนุมกันที่พุทธมณฑล ซึ่งเป็นพระสงฆ์ รวมกว่า 20,000 รูป จากภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ที่ประพฤติผิดวินัยที่มีมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเสื่อมศรัทธากับพระสงฆ์และพุทธศาสนา เริ่มเบื่อหน่ายกับสังคมของพระสงฆ์ที่เกิดขึ้น และเป็นภาพลักษณ์ที่ฝังอยู่ในจิตใจของประชาชนยาวนาน จนถึงกับว่าบางวัดไม่มีประชาชนเข้าไปทำบุญในวัด

จากปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมของพระสงฆ์จะอย่างไรกับพระสงฆ์ที่มีละเมิดพระธรรมวินัย องค์การสูงสุดของการปกครองคณะสงฆ์ หรือ มหาเถรสมาคม ที่มีหน้าที่ดูแลสอดส่องและปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยตลอดจนการรักษาพระธรรมวินัยหลักพระพุทธศาสนา จะมีวิธีการและบทลงโทษ หรือมีมาตรการอย่างไรที่จะจัดการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ให้หมดไปจากสังคมของพระสงฆ์ ซึ่งสภาพปัญหาและภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ที่เกิดขึ้นนี้ เป็นผลสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพและประสิทธิภาพของการปกครองของคณะสงฆ์ว่ายังไม่สามารถจัดการและแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้ หรือบางกรณีจัดการแก้ไขปัญหาได้แต่ก็ไม่ทันเหตุการณ์ เกิดกระแสต่อต้านและวิพากษ์วิจารณ์ นักศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพและปัญหาของการปกครองคณะสงฆ์ว่า เพราะเหตุใดมหาเถรสมาคมองค์การสูงสุดของการปกครองคณะสงฆ์ยังจัดการกับสภาพปัญหาของคณะสงฆ์ไม่ได้ และการบริหารงานปกครองคณะสงฆ์ของมหาเถรสมาคมเป็นอย่างไร เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงกิจการพระพุทธศาสนาอันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 ศึกษาสภาพปัญหาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน
- 1.2.2 ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาการปกครองคณะสงฆ์ของมหาเถรสมาคม
- 1.2.3 เสนอแนวทางวิธีการแก้ไขสภาพปัญหาของการปกครองคณะสงฆ์

1.3 วิธีการศึกษา

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยในการศึกษาของการปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย กรณีศึกษา มหาเถรสมาคม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิจัยเชิงเอกสาร(Documentary Research) และสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และศึกษาจากภารกิจของมหาเถรสมาคม เพื่อให้ได้มุมมองเกี่ยวกับการบริหารงานคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์จากการศึกษาหลักการจากการสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเอกสาร งานเขียน จากสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ แนวคิดทฤษฎี กฎ ระเบียบ ข้อบังคับมติและประกาศของมหาเถรสมาคม ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกำหนดกรอบแนวคิดหัวข้อปัญหา กำหนดกลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย สร้างเครื่องมือสำหรับดำเนินการวิจัย นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ และดำเนินการสรุปและรายงานผลการศึกษาวิจัย โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการศึกษาดังต่อไปนี้

1.3.1 กำหนดกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) ซึ่งผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือกเอง ตามลักษณะการเป็นตัวแทนที่เหมาะสม จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยได้กำหนดกลุ่มประชากรการศึกษาครั้งนี้ ออกเป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 คือ มหาเถรสมาคม ได้แก่ กรรมการมหาเถรสมาคม จำนวน 4 รูป และพระสงฆ์ที่ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะภาคและเจ้าคณะจังหวัดจำนวน 2 รูป รวมเป็น 6 รูป ดังนี้

1. พระวิสุทธีวงศาจารย์ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค 2 (ธรรมยุต)
2. พระพรหมมุนี วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค 14,15 (ธรรมยุต)
3. พระพรหมบัณฑิต วัดประยุรวงศาวาส กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค 2 (มหานิกาย)
4. พระพรหมโมลี วัดปากน้ำ กรรมการมหาเถรสมาคม
5. พระธรรมภาณพิลาส วัดคูยาง เจ้าคณะจังหวัดกำแพงเพชร
6. พระครูอุชุชยธรรมสถิต วัดโพธิการาม เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดชุมพร

กลุ่มตัวอย่างที่ 2 คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ผู้บริหารระดับสูงและนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็นผู้บริหาร 6 ท่าน โดยการสัมภาษณ์เฉพาะแบบเจาะจง ดังนี้

1. ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
2. รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
3. ผู้ตรวจราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
4. โฆษกประจำสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
5. ผู้อำนวยการสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม
6. ผู้อำนวยการกองพุทธศาสนสถาน

1.3.2 การรวบรวมเอกสาร

(1) เอกสารชั้นต้น (Primary source) ได้แก่ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ ของมหาเถรสมาคม และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

(2) เอกสารชั้นรอง (Secondary Source) โดยเป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการต่างๆ เช่น วิทยานิพนธ์ งานวิจัย หนังสือ วารสาร และเอกสารทางวิชาการอื่นๆ สื่อ สิ่งพิมพ์ ที่เกี่ยวกับการปกครองสงฆ์ เพื่อนำมาประกอบในการศึกษา

(3) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) จากกลุ่มประชากรที่ได้กำหนดไว้

1.3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารการวิจัยทางวิชาการและการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยมีขั้นตอนดังนี้

(1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร ใช้วิธีการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร (Content Analysis)

(2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยการเรียงลำดับเนื้อหาไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้และทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ประกอบบริบท (Context)

1.3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) ศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข โดยคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 เนื้อหา สภาพปัญหาและอุปสรรค ของการปกครองคณะสงฆ์

ตอนที่ 3 การให้ข้อเสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติ หรือเพื่อหาวิธีป้องกันแก้ไข

กับสภาพปัญหาการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวทางการกำหนดประเด็นตอบวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดเอาไว้ โดยมีประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

- สภาพและปัญหา อุปสรรค ของการปกครองคณะสงฆ์

- ในฐานะที่ท่านได้ดำรงตำแหน่งกรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค

เจ้าอาวาส หรือผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ฯลฯ ท่านมีอุปสรรคในการปฏิบัติงานหรือไม่อย่างไรบ้าง

- ท่านคิดว่าการปกครองคณะสงฆ์มีความสำคัญอย่างไร

- ในความคิดของท่าน ท่านใช้หลักอะไรในการบริหารจัดการ

ด้านโครงสร้างของคณะสงฆ์

- การปกครองของมหาเถรสมาคมมีลักษณะเป็นอย่างไรบ้าง

- การรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางส่งผลกับการบริหารจัดการของมหาเถร

สมาคมหรือไม่อย่างไร

ด้านอำนาจหน้าที่ ระเบียบ คำสั่ง

- การมอบอำนาจหน้าที่หรือการปฏิบัติหน้าที่แทน ท่านคิดว่าสำคัญหรือไม่

อย่างไร

- มีการระบุกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ที่สำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินงาน

ของมหาเถรสมาคมหรือไม่

การคัดเลือกและแต่งตั้งผู้ปกครองสงฆ์

- ท่านคิดว่าการคัดเลือกและการแต่งตั้งผู้ปกครองคณะสงฆ์มีความสำคัญมาก

เพียงใด

- ในการคัดเลือกและแต่งตั้งผู้ปกครองสงฆ์ใช้หลักการอะไรในการคัดเลือกผู้ที่มี

หน้าที่เหมาะสม

ด้านการบริหารจัดการ

- ท่านคิดว่าสภาพแวดล้อม เช่น สถานที่ปฏิบัติงาน มีความจำเป็นต่อการบริหารงานหรือไม่อย่างไร

- เป้าหมายการบริหารจัดการของมหาเถรสมาคมในทางการปกครองเป็นอย่างไร

การติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่

- ผลการดำเนินการบริหารจัดการในการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันเป็นอย่างไร

- ทำคิดว่าปัญหาและอุปสรรคในดำเนินงานการบริหารการปกครองคณะสงฆ์เป็นอย่างไรบ้าง

- ข้อเสนอแนะหรือแนวทางในการปฏิบัติเพื่อหาวิธีป้องกันแก้ไขสภาพและปัญหาการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งเน้นการศึกษาเรื่อง การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย มีขอบเขตการศึกษาเฉพาะองค์กรปกครองคณะสงฆ์คือมหาเถรสมาคม

ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นแหล่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยได้คัดเลือกพระภิกษุระดับพระสังฆาธิการและกรรมการมหาเถรสมาคม ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นข้าราชการระดับผู้บริหารของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

1.5 สมมุติฐานการศึกษา

พระสงฆ์ที่ไม่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยมาจากองค์กรสงฆ์คือมหาเถรสมาคมซึ่งมีหน้าที่ดูแลปกครองคณะสงฆ์ไม่มีประสิทธิภาพอันเนื่องมาจากโครงสร้างและการบริหารจัดการของมหาเถรสมาคม

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.6.1 ได้ทราบถึงปัญหา และอุปสรรค ของการปกครองคณะสงฆ์
- 1.6.2 เป็นฐานข้อมูลทางวิชาการเพื่อสนับสนุนเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์
- 1.6.3 เป็นข้อมูลเพื่อให้มหาเถรสมาคมนำไปพัฒนาระบบการปกครองของคณะสงฆ์
- 1.6.4 เพื่อได้แนวทางและวิธีการบริหารจัดการของมหาเถรสมาคมเพื่อแก้ไขกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น
- 1.6.5 เพื่อให้การบริหารงานกิจการของคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.7 คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

- 1.7.1 พระสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุที่อยู่ในระดับเจ้าอาวาส พระสังฆาธิการทุกระดับ กรรมการมหาเถรสมาคม
- 1.7.2 คณะสงฆ์ หมายถึง บรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากอุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งปฏิบัติศาสนกิจในและนอกราชอาณาจักร
- 1.7.3 เจ้าคณะปกครองสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสในการปกครอง คณะสงฆ์ในเขตปกครองของตนโดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่งโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์
- 1.7.4 พระสังฆาธิการ หมายถึง ตำแหน่งของพระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งกำหนดตำแหน่งในกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วย การแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ซึ่งในที่นี้หมายถึงเจ้าอาวาส
- 1.7.5 เจ้าอาวาส หมายถึง พระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในหารปกครองวัด ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลโดยเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป มีหน้าที่บำรุงรักษาวัด กิจกรรมของวัด และศาสนสมบัติของวัด ปกครองดูแลบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอาศัยอยู่ในวัดให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และจัดการศึกษาอบรมสั่งสอนตามพระธรรมวินัย และการบำเพ็ญกุศลในวัด
- 1.7.6 วัด หมายถึง สถานที่ทางศาสนา โดยปกติมีโบสถ์ วิหาร ที่อยู่ของสงฆ์หรือนักบวช เป็นต้น แต่ในที่นี้ หมายถึง วัดในพระพุทธศาสนา ศาสนสถานซึ่งเป็นที่อยู่ของพระหรือนักบวช รวมทั้งสิ่งของก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมต่างๆ เป็นที่รวมของความสงบ ความงามในทุกจุดของเมืองและหมู่บ้าน

1.7.7 มหาเถรสมาคม หมายถึง องค์การปกครองคณะสงฆ์สูงสุดแห่งราชอาณาจักรไทย

1.7.8 กรรมการมหาเถรสมาคม หมายถึง พระภิกษุสงฆ์ที่สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งให้อยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

1.7.9 การบริหารจัดการ หมายถึง การวางแผน การดำเนินการ การดูแล รักษา ทุกสิ่งที่เป็นกิจการของคณะสงฆ์

1.7.10 กิจการคณะสงฆ์ หมายถึง งานที่พระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติหรือจะต้องกระทำ อันเรียกเป็นหน้าที่ทางการปกครองคณะสงฆ์ ประกอบด้วย การควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามของพระภิกษุ ปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นกิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนาเป็นงานในหน้าที่ขององค์การปกครองคณะสงฆ์โดยแท้

1.7.11 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หมายถึง การดำเนินงานในการวางแผนการ การดำเนินงาน การควบคุมดูแล และการรายงานเกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมายและกฎระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศของมหาเถรสมาคมและตามพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช

1.7.12 การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน หมายถึง การดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ของมหาเถรสมาคม เพื่อกำหนดแนวทางและวิธีในการส่งเสริมการดำเนินงาน กำกับ ดูแล ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและเหมาะสมให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและพระพุทธศาสนา มี 6 ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์

1.7.13 ประสิทธิภาพ หมายถึง ความสามารถในการกำกับ ดูแล ให้พระสงฆ์มีความประพฤติปฏิบัติอยู่ในพระธรรมวินัย

1.7.14 รวมศูนย์อำนาจ หมายถึง การรวมศูนย์บัญชาการหรือการสั่งการของมหาเถรสมาคมไว้ที่กรุงเทพมหานคร เรียกว่าการบริหารปกครองส่วนกลาง

1.7.15 กระจายอำนาจ หมายถึง การกระจายอำนาจของมหาเถรสมาคมที่ได้มอบหมายอำนาจและหน้าที่ตามการบังคับบัญชาไปเป็นลำดับชั้น คือ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าอาวาส เรียกว่าการบริหารปกครองส่วนภูมิภาค

1.7.16 พระวินยาธิการ หมายถึง พระภิกษุสงฆ์ที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าคณะจังหวัดนั้น ๆ เพื่อสนับสนุนการปกครองของเจ้าอาวาสทุกระดับชั้น ในการจัดการพระสงฆ์ที่ละเมิดพระธรรมวินัย

1.7.17 ลงนิคหกรรม หมายถึง การลงโทษตามพระธรรมวินัย

1.7.18 กฏนิคหกรรม หมายถึง กฏระเบียบหรือกฏหมายที่ว่าด้วยวิธีการสืบสวนลงโทษ
ภิกษุผู้กระทำล่วงละเมิดพระธรรมวินัย

1.7.19 สละสมณเพศ หมายถึง พ้นจากความเป็นพระภิกษุสงฆ์

1.7.20 ปาราชิก หมายถึง โทษหนักที่สุดในพระวินัย เมื่อพระภิกษุล่วงละเมิดแม้เพียงข้อ
ใดข้อหนึ่งต้องขาดจากความเป็นภิกษุทันที บวชเป็นภิกษุอีกไม่ได้

1.7.21 อธิกรณ์ หมายถึง เรื่องที่เกิดขึ้นแล้วจะต้องจัดทำให้สำเร็จลุล่วงไป มีทั้งที่เป็น
ปัญหาและไม่เป็นปัญหา

1.7.22 หลักธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็น
แนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคม ซึ่งครอบคลุมถึงการบริหารงานคณะพระสงฆ์ ให้อยู่ร่วมกัน
อย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญ
ต่อความยุติธรรม ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็น
มนุษย์และการปกครองแบบประชาธิปไตย สอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญ และกระแสโลก
ในยุคปัจจุบัน

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเป็นการศึกษา “การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย กรณีศึกษา มหาเถรสมาคม ผู้ศึกษาได้รวบรวมเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของเนื้อหาในการศึกษา ดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการบริหารพบว่า การบริหาร (Administration) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานกิจการต่าง ๆ ขององค์การที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ และบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่ได้วางแผนไว้ การบริหารจึงเป็นเครื่องมือขององค์การและเป็นตัวสะท้อนถึงผลของการปฏิบัติที่ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคมและองค์กรนั้น โดยการค้นคว้าจากการตรวจสอบเอกสารปรากฏว่ามีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ¹ หรือ สำนักงาน ก.พ.ร. ได้คิดการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ PMQA (Public Sector Management Quality Award) คือเป็นกรอบการบริหารจัดการองค์การ ที่สำนักงาน ก.พ.ร. ได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ส่วนราชการนำไปใช้ในการประเมินองค์การ ด้วยตนเองที่ครอบคลุมภาพรวมในทุกมิติ เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการให้เทียบเท่ามาตรฐานสากล โดยมุ่งเน้นให้หน่วยงานราชการปรับปรุงองค์การอย่างรอบด้านและอย่างต่อเนื่องครอบคลุมทั้ง 7 ด้าน คือ

1. การนำองค์การ เป็นการประเมินการดำเนินการของผู้บริหารในเรื่องวิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ ค่านิยม ความคาดหวังในผลการดำเนินการ การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การกระจายอำนาจการตัดสินใจ การสร้างนวัตกรรมและการเรียนรู้ในส่วนราชการ

¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, “PMQA การพัฒนาองค์การสู่ความเป็นเลิศ,” การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ.

http://www.opdc.go.th/special.php?spc_id=4&content_id=153 (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2559)

2. การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ เป็นการประเมินวิธีการกำหนดและถ่ายทอดประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ กลยุทธ์หลัก และแผนปฏิบัติราชการ เพื่อนำไปปฏิบัติและวัดผลความก้าวหน้าของการดำเนินการ

3. การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นการประเมินการความต้องการ ความคาดหวัง และความนิยมชมชอบ การสร้างความสัมพันธ์ และการกำหนดปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความพึงพอใจ

4. การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ เป็นการประเมินการเลือก รวบรวม วิเคราะห์ จัดการ และปรับปรุงข้อมูลและสารสนเทศ และการจัดการความรู้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการปรับปรุงผลการดำเนินการขององค์การ

5. การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคลเป็นการประเมินระบบงาน ระบบการเรียนรู้ การสร้างความผูกพันและความจงใจของบุคลากรเพื่อให้บุคลากรพัฒนาตนเองและใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่ตามทิศทางองค์การ

6. การจัดการกระบวนการ เป็นการประเมินการจัดการกระบวนการ การให้บริการ และกระบวนการอื่นที่ช่วยสร้างคุณค่าแก่ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกระบวนการสนับสนุน เพื่อให้บรรลุพันธกิจขององค์การ

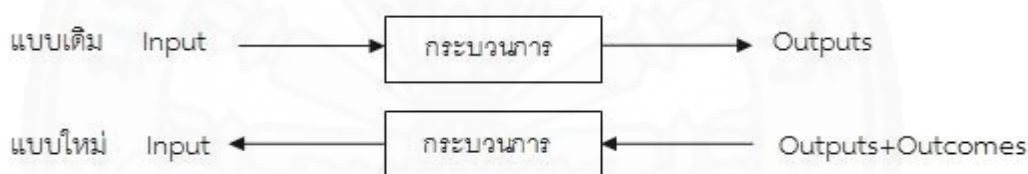
7. ผลลัพธ์การดำเนินการ เป็นการประเมินผลการดำเนินการและแนวโน้มของส่วนราชการในมิติด้านประสิทธิผล มิติด้านคุณภาพการให้บริการ มิติด้านประสิทธิภาพ และมิติด้านการพัฒนาองค์การ

ไพบูลย์ โพธิ์สุวรรณ² ได้ให้แนวคิดการบริหารที่เน้นการกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานในระยะยาวเป็นแนวทางหนึ่งที่ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อใช้แก้ไขจุดบกพร่องของแนวทางการบริหารงานแบบดั้งเดิม โดยมีการคำนึงถึงปัจจัยภายนอกที่จะส่งผลกระทบต่อการทำงาน ของหน่วยงาน และมีการกำหนดจุดมุ่งหมาย (Goals) และวัตถุประสงค์ (Objectives) ที่ชัดเจน นอกจากนั้น การบริหารงานเชิงยุทธศาสตร์ยังเน้นการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดในการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นการปฏิบัติงานประจำวันไปสู่การปฏิบัติงานเพื่อมุ่งสู่จุดมุ่งหมายในอนาคต โดยในการกำหนดจุดมุ่งหมายนั้นเป็นการวางตำแหน่งหรือกำหนดบทบาทของหน่วยงานในอนาคต ซึ่งต้องเผชิญกับความไม่แน่นอน และในการดำเนินงานก็ต้องเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก ซึ่งจะต้องมีการ

²ไพบูลย์ โพธิ์สุวรรณ, *การบริหารงานมุ่งผลสัมฤทธิ์, การบริหารปกครองสาธารณะ: การบริหารรัฐกิจในศตวรรษที่ 21 PUBLIC GOVERNANCE*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556), 169.

กำหนดให้ชัดเจนลงไปว่าในการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรมจะต้องให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างไร ซึ่งในการปฏิบัติงาน ผู้ที่รับผิดชอบในการดำเนินงานจะต้องร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์และจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม มิใช่เป็นเพียงผู้รับแนวทางการดำเนินงานจากผู้บริหารแต่เพียงฝ่ายเดียว

สุพิน เกษาคุปต์³ ได้ให้แนวคิด การจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Result-Based Management) คือการสร้างระบบบริหารในภาครัฐให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานสูงขึ้น การทำงานจะต้องไม่ใช่การปฏิบัติตามกฎระเบียบต่าง ๆ ภายใต้โครงสร้างองค์การแบบราชการอีกต่อไป แต่ต้องหันมาให้ความสำคัญกับผลของการทำงาน ผลผลิต (Output) และผลอื่นที่ตามมา (Outcomes) หรือเรียกรวม ๆ ว่า ผลสัมฤทธิ์ (Result) คือการบริหารที่เรียกว่า การจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เป็นแนวทางใหม่ที่เสนอคือ การหันมามุ่งที่ผลผลิตเป็นเป้าหมาย แล้วจึงคิดว่าจะใช้วิธีการอะไร และใช้ทรัพยากรอย่างไรจึงจะให้ได้ผลผลิตที่ต้องการแนวทางนี้จึงเป็นการคิดแบบตั้งเป้าหมายที่ต้องการในอนาคตและวางแนวทางการปฏิบัติแบบถอยหลังมากำหนดทรัพยากรที่จะใช้เพื่อให้เกิดผล

เหตุผลที่สำคัญที่ทำให้การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ได้รับความนิยมในปัจจุบันคือ การที่องค์การต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงปัจจัยแวดล้อมภายนอกอย่างรุนแรงจนไม่สามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ หากยึดติดกับระเบียบกฎเกณฑ์และวิธีการแบบเดิม ๆ และรอการปรับปรุงแก้ไขในแต่ละเรื่องแต่ละประเด็นด้วยการออกระเบียบใหม่ จะต้องใช้เวลาระยะหนึ่ง การบริหารแบบใหม่จึงต้องมีความยืดหยุ่นพอสมควรที่จะทำให้องค์การสามารถปรับตัวได้ตลอดเวลาตามสถานการณ์ การให้อำนาจผู้รับผิดชอบที่จะตัดสินใจได้โดยอิสระเป็นสิ่งที่จำเป็น ซึ่งหลักการนี้ขัดแย้งกับหลักการควบคุมแบบลำดับชั้นการบังคับบัญชาที่ใช้อยู่ขณะนี้ ดังนั้นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงหลักการบริหารให้มีความคล่องตัวขึ้น และไม่ยึดติดกับกฎเกณฑ์เดิม ๆ ที่ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ และให้ผู้บริหารสามารถปรับปรุงวิธีการทำงานใหม่ได้เพื่อประโยชน์ต่องาน โดยไม่ถูกกล่าวหาว่าผิดระเบียบ คือ การเปลี่ยนแปลงหลักการควบคุมรายละเอียดมาเป็นควบคุมที่ผลงาน หลักการจัดการนี้จะต้องให้อิสระ (Autonomy) แก่ผู้บริหารให้รับผิดชอบต่อเป้าหมายขององค์การ และเพื่อความโปร่งใสผู้บริหารจะต้องพร้อมที่จะให้สาธารณชนตรวจสอบ (Accountability) ได้ตลอดเวลา

³ สุพิน เกษาคุปต์, *การจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์, รัฐศาสตร์-การบริหาร* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), 95-97.

สรุปได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน หมายความว่า การบริหารเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยกลุ่มคนที่ร่วมกันทำงาน ประสานงานกัน เพื่อ บรรลุเป้าหมายขององค์กร ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบให้สำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือกันของคนใน องค์กร จะต้องหาวิธีการหรือกระบวนการที่ เรียกว่า วิธีที่ดีที่สุด (one best way) เพื่อเป็นแนวทางใน การบริหารหน่วยงานหรือองค์กรและเป็นการขับเคลื่อนกระบวนการต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพและ เกิดประสิทธิผลอย่างมีระบบ มีการวัดผลการดำเนินงานเพื่อเป้าหมายที่วางไว้ควบคุมการดำเนินงาน ให้งานบรรลุเป้าหมาย โดยมีผู้รับผิดชอบชัดเจน ผู้ที่รับผิดชอบในการดำเนินงานจะต้องร่วมในการ กำหนดวัตถุประสงค์และจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม มิใช่เป็นเพียงผู้รับแนวทางการดำเนินงาน จากผู้บริหารแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยจะต้องมี การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การสั่งการ การประสานงาน การรายงานผล และการงบประมาณ ที่ผู้บริหารทุก ๆ องค์กรนั้นจะต้อง อาศัยการทำงานเป็นทีมเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร และในการดำเนินงานก็ต้องเน้นผลสัมฤทธิ์ ของงานเป็นหลัก ซึ่งจะต้องมีการกำหนดให้ชัดเจนลงไปว่าในการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรมจะต้อง ให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างไร การบริหารจะต้องมีความยืดหยุ่นพอสมควรที่จะทำให้องค์การสามารถ ปรับตัวได้ตลอดเวลาตามสถานการณ์และไม่ยึดติดกับกฎเกณฑ์เดิม ๆ ที่ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์

2.2 แนวคิดและทฤษฎีการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ปัจจุบันมีมหาเถรสมาคมเป็นผู้ดูแลและมีอำนาจเด็ดขาดใน การสั่งการและมี กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อจัดระเบียบคณะสงฆ์ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ภายใต้ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ตั้งแต่การปกครองจนถึงการรักษาพระธรรมวินัยหลัก พระพุทธศาสนา และได้มีเอกสารที่เกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไว้ หลายท่านดังนี้

กฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 15 ข้อที่ 5 ว่าด้วยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา หรือเพราะ เกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี 6 ฝ่าย คือ⁴

⁴ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, *กฎหมายมหาเถรสมาคม* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2545), 15.

- 1) การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม
- 2) การศาสนศึกษา
- 3) การศึกษาสงเคราะห์
- 4) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- 5) การสาธารณูปการ
- 6) การสาธารณสงเคราะห์

วิธีดำเนินงานการทั้ง 6 ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบมหาเถรสมาคม

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์⁵ ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหารวัด ว่า ต้องปฏิบัติให้ได้ตามหลัก สะอาด สว่าง และสงบ ดังนี้

1) สะอาด หมายถึง การดูแลและการจัดการวัดที่ดี ไม่สกปรกกรุงรัง จัดเสนาสนะเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นที่เกิดศรัทธาปสาทะแก่ผู้มาพบเห็น ไม่สร้างความขุ่นข้องใจแก่ผู้มาเยือน

2) สว่าง หมายถึง การจัดวัดที่ดูโปร่ง สบายตาม ไม่รกทึบ หรือมีความสลับซับซ้อนเน้นความเรียบง่ายและประโยชน์ให้สอยสูงสุด

3) สงบ หมายถึง วัดเป็นสถานที่ที่สงบจากอบายมุข ไม่มีเสียงอึกทักครึกโครมรุ่มเย็นเป็นสุข ด้วยสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ

พระธรรมโกศาจารย์⁶ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ให้ความหมายตามแนวคิดของ เออเนสต์ เดล (Ernest Dale) ที่ว่ากรบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting Things Done Through Other People) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์

⁵ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, *วัดพัฒนา 2550* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550), 26-27.

⁶ พระธรรมโกศาจารย์ ศ.(ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549), 3.

พระธรรมปริยัติโสภณ⁷ (วรวิทย์ คงคปญโญ) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ได้แก่ กิจกรรมที่ คณะสงฆ์จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นฐานะหน้าที่เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนาหรือ เพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี 6 ฝ่ายคือ การปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อความเรียบร้อยดีงาม

พระพรหมคุณาภรณ์⁸ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวถึงความหมายการปกครองคณะสงฆ์หรือการบริหารคณะสงฆ์ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่า การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนา เป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้น มิใช่เป็นจุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อ เพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่ง การศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษา ก็ต้องปกครอง ด้วยอำนาจเมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิปักษ์ ที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้ การปกครองแบบใช้อำนาจจึงก่อให้เกิดปัญหาเริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้งในจิตใจเป็นต้นไป ทำให้ยิ่งต้องเพิ่มการใช้อำนาจ ใช้อำนาจ และจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับไม่ใช่การปกครอง แบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลวนั่นเอง

พระเมธีธรรมาภรณ์⁹ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า การปกครองคณะสงฆ์ ก็ไม่จำเป็นต้องเลียนแบบระบอบราชาการที่ชักช้าไม่ทันการ และคณะสงฆ์อาจจะคิดระบบการปกครองให้มุ่ง พัฒนาให้วัดแต่ละวัดให้เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของชุมชนอย่างแท้จริงจากนั้นวัดทั้งหลาย ก็ต้องสร้าง เครือข่ายโยงใยร่วมกันทำงานทั่วประเทศทั้งพยายามลดขั้นตอนสายบังคับบัญชาที่ ซ้ำซ้อน ไม่ทัน การณ์ โดยปรับปรุงระบบพระสังฆาธิการหรือทำเอนจิเนียริง ให้กับการบริหาร กิจกรรมคณะสงฆ์การ ปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันถือว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยมีสมเด็จ พระสังฆราชเป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันลงไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลง ไปจนถึงเจ้าอาวาสอันเป็นการปกครองบังคับบัญชาตามเจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535

⁷ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์), *การคณะสงฆ์ และการพระศาสนา* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545), 9.

⁸ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *นิติศาสตร์แนวพุทธ* (กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2539), 55-56.

⁹ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, 2539), 76.

ไพฑูลย์ เสียงก้อง¹⁰ ได้กล่าวถึง หลักการในการบริหารวัด ว่า เจ้าอาวาส เป็น พระสังฆาธิการระดับวัด เป็นผู้นำของพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ที่มีอยู่ในวัด เจ้าอาวาสจึงมีความสำคัญที่สุดต่อความเจริญรุ่งเรือง สันติสุข และความมั่นคงของวัด โดยทำหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการต่าง ๆ ของวัด เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชา กำกับดูแล แนะนำสั่งสอนพระภิกษุสามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม ให้อยู่ในศีลธรรมอันดี ให้มีความสมัครสมานปรองดองกัน ให้ร่วมแรงร่วมใจกัน ปฏิบัติศาสนกิจ ดำเนินกิจกรรมและโครงการต่างๆ ของวัดให้สำเร็จไปด้วยดี มีประสิทธิภาพสูงสุด และให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองถาวรมั่นคง เป็นศูนย์กลางชุมชน ในการให้การศึกษอบรมศีลธรรม จริยธรรม ภาวนาธรรม คือ สมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน แก่ชุมชน และประชาชนทั้งใกล้และไกล ให้เป็นที่พึ่งทางใจแก่สาธุชนได้อย่างแท้จริง เจ้าอาวาสต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารและการจัดการวัดนอกจากจะมีทั้งศาสตร์และศิลป์แล้ว ในการบริหารและการจัดการวัดจะต้องประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การประเมินผลงาน และการงบประมาณ สำหรับเรื่องดังกล่าว เจ้าคณะพระสังฆาธิการควรหาศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้การบริหารและการจัดการของวัดดำเนินการไปในเชิงรุกและได้ผลเต็มที่อย่างมีประสิทธิภาพ

เสฐียรพงษ์ วรรณปก¹¹ ได้กล่าวไว้ว่า ภารกิจที่สำคัญยิ่งของพระสงฆ์ คือ การอบรมสั่งสอนชาวบ้านในทางที่ถูกที่ควร ชาวบ้านได้ให้การอุปการะปัจจัย 4 แก่พระสงฆ์ ให้มีกำลังศึกษาปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ก็ควรอนุเคราะห์ชาวบ้านเป็น การตอบแทน

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นเรื่องของบุคคลทุกฝ่ายในวัดที่จะต้องร่วมมือช่วยกันดูแลและรักษาให้ขับเคลื่อนไปได้ ได้แก่ เจ้าอาวาส พระสงฆ์ สามเณร ตลอดจนถึงผู้ที่อาศัยอยู่ในวัดและต้องมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงามตามหลักพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของวัดในด้านอื่น ๆ การดูแลบำรุงรักษาศาสนสมบัติของวัดและผลประโยชน์ของวัดให้สอดคล้องกับกฎหมายเถรสมาคมที่บัญญัติขึ้นในด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์และไม่ขัดต่อพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

¹⁰ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, *วัดพัฒนา 2544* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, 2544), 20.

¹¹ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, *ศาสนาเปรียบเทียบ* (กรุงเทพฯ: บรรณาคาร, 2539), 71.

2.3 ประวัติการปกครองคณะสงฆ์

การปกครองคณะสงฆ์เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับพระสงฆ์เพราะถ้ามีระบบการปกครองดี พระพุทธศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การปกครองก็ต้องมีรูปแบบและวิธีการจัดการที่จะบริหารงาน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ การจัดระเบียบคณะสงฆ์ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่นเดียวการปกครอง บ้านเมือง จากการศึกษาเอกสารการปกครองคณะสงฆ์นี้พบว่ามืองค์การที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง คณะสงฆ์คือ มหาเถรสมาคม และ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยจะเริ่มจากลำดับ ความสำคัญของการปกครองคณะสงฆ์ที่ผ่านมาจนถึงและการปกครองปัจจุบันที่มีมหาเถรสมาคมเป็น ผู้ดูแลความเรียบร้อยของการปกครองคณะสงฆ์ โดยลำดับได้ดังนี้

2.3.1 การปกครองคณะสงฆ์ไทยสมัยสุโขทัย¹²

ในสมัยกรุงสุโขทัยตอนต้น พระพุทธศาสนาที่ตั้งมั่นอยู่ในกรุงสุโขทัยเป็นนิกาย มหายานเพราะได้รับอิทธิพลมาจากเขมรประมาณศตวรรษที่ 26 - 18 ครั้งถึงสมัยพ่อขุนรามคำแหง ได้มีการขยายอาณาเขตลงไปทางตอนใต้ พระองค์ทรงเลื่อมใสศรัทธาพระเถระในนิกาย เถรวาทหรือหินยานที่ได้รับสืบทอดมาจากลังกา จึงทรงได้อาราธนาพระเถระจากนครศรีธรรมราชให้ ไปปรับปรุงการคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาในกรุงสุโขทัยดังปรากฏในหลักศิลาจารึกของ พ่อขุนรามคำแหง ว่า “กลางเมือง สุโขทัยนี้มีพิหาร มีพระพุทธรูปทอง มีสังฆราช ปู่ครู มีพระ มหาเถระ มีเถระ และว่าพ่อขุนรามคำแหง กระทำไอยทาน แก่มหาเถระ สังฆราชา ปราชญ์เรียน จบปิฎกไตร หลวก (รู้) กว่าปู่ครูในเมืองนี้ทุกคน ลูกแต่เมืองสีธรรมราชา” เป็นต้น

จากหลักฐานดังกล่าว สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า สังฆราช และปู่ครูเป็นสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาทสมัยนั้น คำว่า “สังฆราช” เป็นตำแหน่ง สังฆนายกชั้นสูงสุด หรือเป็นประมุขของสงฆ์ และปู่ครูเป็นตำแหน่งรองจากสังฆราช

การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยสุโขทัยได้ยึดแนวทางดำเนินการปกครองของฝ่าย บ้านเมืองกล่าวว่าศาสนจักรต้องสอดคล้องกับฝ่ายอาณาจักร ระดับชั้นผู้ปกครองสงฆ์มี 2 ชั้น คือ

1. สังฆราช
2. ปู่ครู

และฝ่ายการปกครองคณะสงฆ์ แบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ

1. คณะสงฆ์ฝ่ายขวา ได้แก่พระสงฆ์นิกายเดิม (นิกายมหายาน) เรียกว่า คามวาสี โดยมีราชทินนามสำหรับตำแหน่งสังฆนายก เรียกว่า “คันถะธูระ”

¹² กรแก้ว อัจฉรวังษ์ และคณะ.,*ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการจัดตั้งสถาบันพระสังฆาธิการ* (รายงานการวิจัย กรมการศาสนา 2539), 5.

2. คณะสงฆ์ฝ่ายซ้าย ได้แก่คณะสงฆ์ที่มาจากลังกา (นิกายเถรวาทหรือหินยาน) เรียกว่า วนวาสี หรืออรัญญวาสี โดยมีราชทินนามสำหรับตำแหน่งสังฆนายก เรียกว่า “วิปัสสนาจารย์”

2.3.2 สมัยกรุงศรีอยุธยา¹³

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ปรากฏว่า พระเจ้าอู่ทอง ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาได้ทรงวางระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ตามแบบสุโขทัยเนื่องจากเห็นว่าเหมาะสมและสุโขทัยเป็นประเทศราชของกรุงศรีอยุธยา ต่อมาเมื่อพระสงฆ์ที่เป็นพระเถระผู้ใหญ่ได้เดินทางไปศึกษาพระธรรมวินัย ณ ประเทศศรีลังกา เมื่อกลับมาทำให้ฝ่ายการปกครองคณะสงฆ์เพิ่มขึ้นอีกคณะหนึ่งคือ “คณะป่าแก้ว” ด้วยเหตุนี้ ฝ่ายการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยนี้ แบ่งออกเป็น 3 คณะ คือ

1. คณะวาสีฝ่ายซ้าย อยู่ในเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ
 2. คณะอรัญญวาสี
 3. คณะคามวาสีฝ่ายขวา หรือคณะป่าแก้ว อยู่ในเขตหัวเมืองฝ่ายใต้
- สำหรับตำแหน่งสงฆ์ผู้ปกครองที่เรียกว่า “สังฆนายก” แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ
1. สมเด็จพระสังฆราช ว่าการทั่วราชอาณาจักร
 2. สังฆราช ว่าการหัวเมืองใหญ่ๆ
 3. พระครู ว่าการหัวเมืองเล็ก หรือในราชธานี

ต่อมาจึงยกพระครูให้สูงเท่ากับพระสังฆราชหัวเมือง ที่เราเรียกว่า "พระราชาคณะ"

สำหรับตำแหน่งประมุขสงฆ์ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ปรากฏว่ามี 2 ตำแหน่ง คือ

1. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประมุขฝ่ายคามวาสี)
2. สมเด็จพระวันรัตน์ (ประมุขฝ่ายอรัญญวาสี)

โดยกำหนดว่า พระสงฆ์ผู้ดำรงตำแหน่ง 2 ตำแหน่งนี้ ถ้ารูปใดมีพรรษามากกว่ารูปนั้นจะได้ดำรงตำแหน่งพระสังฆราช

ในระยะต่อมา เมื่อพระสงฆ์คณะคามวาสีฝ่ายขวา หรือคณะป่าแก้วเพิ่มมากขึ้น ทั้งในกรุงและหัวเมืองปักษ์ใต้ จึงได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงคณะสงฆ์ใหม่ ดังนี้

¹³ เรื่องเดียวกัน , 6.

1. พระวันรัตน์ ประมุขฝ่ายขวา (คณะคามวาสี)
2. พระพุทธโฆษาจารย์ ประมุขฝ่ายซ้าย (คณะคามวาสี)
3. พระพุฒาจารย์ ประมุขคณะอรัญญวาสี ซึ่งตำแหน่งนี้ทรงตั้งขึ้นใหม่เป็นเจ้าคณะแทนพระวันรัตน์ประมุขฝ่ายอรัญญวาสีเดิม ซึ่งสลับเปลี่ยนไปเป็นเจ้าคณะคามวาสี (ฝ่ายขวา)

2.3.3 สมัยกรุงธนบุรี¹⁴

เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้เอกราชภายหลังจากที่กรุงศรีอยุธยาเสียเอกราช เมื่อปี พ.ศ. 2310 ต่อมาจึงได้ก่อตั้งกรุงธนบุรีเป็นราชธานีของไทย พร้อมกับทรงให้สืบเสาะหาพระเถระผู้ใหญ่สมัยกรุงศรีอยุธยาที่หนีภัยสงครามไปยังที่ต่าง ๆ เพื่ออาราธนามาปกครองคณะสงฆ์ และได้ดำเนินการแต่งตั้งตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์ และการแต่งตั้งสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ด้วยพระองค์เองโดยถือแบบอย่างมาจากกรุงศรีอยุธยา

เนื่องจากกรุงธนบุรีเป็นราชธานีของไทยเป็นระยะเวลาเพียงช่วงสั้น ๆ ประกอบกับบ้านเมืองอยู่ในช่วงฟื้นฟู ทำให้การดำเนินการเกี่ยวกับการปกครองสงฆ์ไม่ชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามจากหลักฐานที่ปรากฏพระองค์ ได้ทรงแต่งตั้งพระเถระผู้ดำรงตำแหน่ง “สมเด็จพระสังฆราช” จำนวน 3 รูป คือ

รูปแรก ได้แก่ พระอาจารย์ดี วัดประดู่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

รูปที่สอง ได้แก่ พระอาจารย์สี วัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

รูปที่สาม ได้แก่ พระครูสุธรรมธีรราชมุนี (ชื่น) วัดหงส์

2.3.4 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

2.3.4.1 สมัยรัชการที่ 1

เริ่มสมัยรัชกาลที่ 1 ทรงปรับปรุงคณะสงฆ์เพื่อความเรียบร้อยดังตามหลักธรรมวินัยโดยทรงมีพระบรมราชโองการฯ ให้สมเด็จพระสังฆราช (ชื่น) วัดหงส์ ที่ทรงได้รับแต่งตั้งในสมัยกรุงธนบุรี ลดสมณศักดิ์ลงมาเป็นพระธรรมธีรราชมุนี และโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราช (ศรี) วัดบางหว้าใหญ่ เป็นสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งเป็นสมเด็จพระสังฆราชรูปแรกของกรุงรัตนโกสินทร์ ประกอบกับทรงออกกฎหมายใช้กับคณะสงฆ์ จำนวน 10 ฉบับ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2325 ถึง พ.ศ. 2344 เพื่อฟื้นฟูการปกครองคณะสงฆ์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในสมัยนี้ได้มีการกำหนดสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ แบ่งออกเป็น 2 อันดับ คือ

- 1) พระราชาคณะผู้ใหญ่ แบ่งออกเป็น 4 ชั้น คือ

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, 6.

1.1 สมเด็จพระสังฆราชซ้าย - ขวา ได้แก่ สมเด็จพระอริยวงศ์ และ สมเด็จพระวันรัตน์

1.2 พระพุทมาจารย์ เจ้าคณะใหญ่ของรัฐอุวาสิ พระพุทโฆษาจารย์ ผู้ช่วยสังฆปริณายก พระพิมลธรรม เจ้าคณะรองฝ่ายซ้าย พระธรรมวโรดมเจ้าคณะรองฝ่ายขวา

1.3 พระพรหมมุนี พระธรรมเจดีย์ คณะเหนือ พระธรรมไตรโลก คณะใต้

1.4 พระเทพกวี คณะเหนือ พระเทพมุนี คณะใต้ พระญาณไตรโลกเจ้าคณะรองรัฐอุวาสิ

2) พระราชาคณะสามัญ ได้แก่ พระเทพมุนี พระธรรมโกษา พระโพธิวงศ์ เป็นต้น

รัชกาลที่ 1 ทรงฟื้นฟูปรับปรุงพระพุทธศาสนาทุกด้าน ทรงสถาปนาพระอารามใหญ่น้อย รวบรวมทำสังคายนาพระไตรปิฎก ทรงปรับปรุงการคณะสงฆ์ ทรงแสวงหาเลือกสรรพระสงฆ์ ทรงสถาปนาแต่งตั้งพระสังฆราช พระราชาคณะทั้งปวง

การปกครองคณะสงฆ์ ก็คงแบ่งเป็นคณะเหนือ คณะใต้ ทุกคณะ ประกอบด้วยคามวาสี อรัญวาสี มีการเปลี่ยนแปลงนามพระราชาคณะบ้าง แต่ก็ยังมีเค้าเป็น 3 คณะ คือ คณะเหนือ คณะใต้ และคณะอรัญวาสี

2.3.4.2 สมัยรัชกาลที่ 2¹⁵

สมัยรัชกาลที่ 2 เกี่ยวกับการคณะสงฆ์ยังคงดำเนินการบริหารการคณะสงฆ์เช่นเดียวกับสมัยรัชกาลที่ 1 และได้ทรงแต่งตั้งตำแหน่งที่สำคัญ 2 ตำแหน่ง คือ

1. พระเจ้าน้องยาเธอพระองค์เจ้าवासูกกรี เป็นพระองค์เจ้าพระราชาคณะ
2. กรมหมื่นนริตชินนรสศรีสุคตชัตติวงศ์ มีสมณศักดิ์เสมอพระราชาคณะ

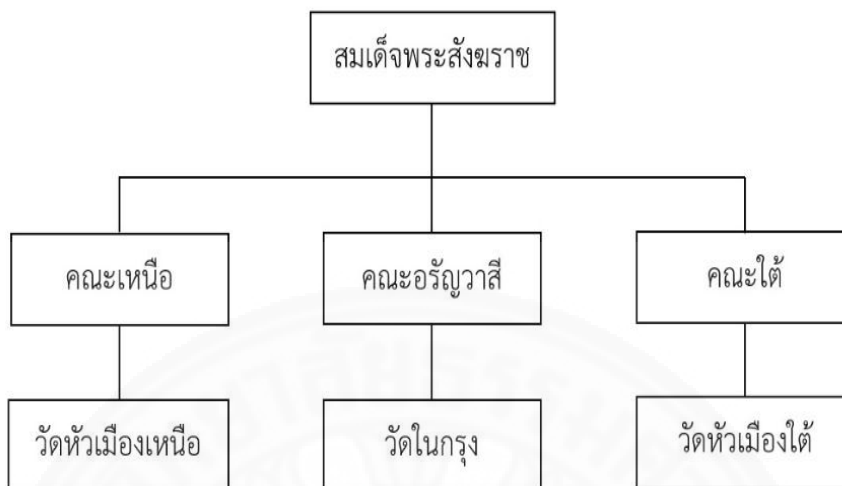
ชั้นสามัญ

ในรัชกาลนี้ ได้ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช 3 พระองค์ คือ

1. สมเด็จพระสังฆราชา (มี) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์
2. สมเด็จพระสังฆราชา (สุก) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์
3. สมเด็จพระสังฆราชา (สอน) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, 7.

แผนภาพที่ 1.1 การปกครองคณะสงฆ์ แบ่งออกเป็น 3 คณะ ดังนี้

2.3.4.3 สมัยรัชกาลที่ 3 ¹⁶

สมัยรัชกาลที่ 3 ทรงมีพระราชศรัทธาสร้างซ่อมวัดวาอารามมากเป็นพิเศษ โดยท่านไม่ทรงใฝ่พระทัยเกี่ยวกับสงฆ์มากนัก ทรงเคารพรักภิกษุ ด้วยทรงถือว่า “ชั่วช่างซี ดีช่างสงฆ์” สำหรับการปกครองคณะสงฆ์ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโดยการรวมพระอารามหลวง และอารามราษฎร์ในกรุงเข้าเป็นคณะหนึ่ง เรียกว่า คณะกลาง โปรดให้ขึ้นในกรมหมื่นนุชิตชิโนรส ดังนั้น คณะสงฆ์จึงเพิ่มเป็น 4 คณะ แต่อย่างไรก็ตามในรัชกาลนี้มีคณะสงฆ์เกิดขึ้นอีกคณะหนึ่ง คือ คณะธรรมยุต ครั้งแรกยังมีพระสงฆ์ที่สังกัดคณะธรรมยุตจำนวนน้อยจึงขึ้นตรงกับคณะกลาง

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, 8.

แผนภาพที่ 1.2 การปกครองคณะสงฆ์ สมัยรัชกาลที่ 3

2.3.4.4 สมัยรัชกาลที่ 4¹⁷

สมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์ พระองค์ทรงตั้งพระราชอาณัติ คือ พระมหาศรีเป็นพระอโหมสิริมุนี พระมหาอยู่เป็นพระธรรมโฆษา และพระมหาบังเป็นพระวินัย มุณี อนึ่งก่อนขึ้นครองราชย์ ตำแหน่งสังฆปริณายกวางลง 2 ตำแหน่ง คือ สมเด็จพระสังฆราช และ พระพนรัตน์ท่านทรงเห็นว่ากรมหมื่นนุชิตชิโนรสเป็นพระเจ้าบรมวงศ์เธอผู้ใหญ่ที่ทรงคุณธรรม ดังนั้น จึงได้สถาปนาพระเกียรติยศกรมหมื่นนุชิตชิโนรสขึ้นเป็น กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส เป็น ประธานสงฆ์ทั่วพระราชอาณาจักรทรงตั้งพระพิมลธรรม (อู่) วัดสุทัศน์ ขึ้นเป็นสมเด็จพระอริยวง ศาคตญาณ เป็นเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายเหนือ ทรงตั้งพระธรรมอุดม (เซ่ง) วัดอรุณราชวราราม เป็น สมเด็จพระวันรัตน์ เจ้าคณะใหญ่ฝ่ายใต้ ทรงตั้งพระพุฒาจารย์ (สน) วัดสระเกศฯ เป็น สมเด็จพระ พุฒาจารย์ เจ้าคณะใหญ่ฝ่ายอรัญวาสี และทรงยกพระพุทโธฆษาจารย์เจ้าคณะกลางจากวัดโมลีโลก ไปอยู่วัดมหาธาตุ ต่อมาพระองค์ยังได้ทรงสถาปนาพระเกียรติยศพระองค์เจ้าฤกษ์ ขึ้นเป็นกรมหมื่น บวรรังสีสุริยพันธ์ ตำแหน่ง “อนุนายก” รองจากกรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส สำหรับตำแหน่ง

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, 8.

สมเด็จพระวันรัตน์ และสมเด็จพระพุฒาจารย์ยังใช้มาจนถึงปัจจุบัน ส่วนการปกครองหัวเมืองเดิมมีตำแหน่งสังฆราชา รัชกาลที่ 4 โปรดให้เปลี่ยนเป็น “สังฆปาโมกข์” มียศเทียบเท่าพระครู แต่บางเมืองมียศเทียบเท่ากับพระราชาคณะใช้ราชทินนามเหมือนกรุงเทพฯ สำหรับด้านการคณะสงฆ์ แบ่งออกเป็น 4 คณะ ดังแผนภูมิที่ 3 ดังนี้

แผนภาพที่ 1.3 การปกครองคณะสงฆ์ สมัยรัชกาลที่ 4

2.3.4.5 สมัยรัชกาลที่ 5 ¹⁸

สมัยรัชกาลที่ 5 ในช่วงสมัยนี้ เมื่อพระองค์ขึ้นครองราชย์ได้ทรงสถาปนา กรมหมื่นบวรรั้งสีสุริยพันธ์ เป็นพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ เทียบเท่ามหาสังฆปริณายก ในปี พ.ศ. 2424 ได้ทรงโปรดเกล้าเลื่อนขึ้นกรมสมเด็จพระปวเรศวริยาลงกรณ์ ดำรงตำแหน่งมหาสังฆปริณายก และเจ้าคณะใหญ่ธรรมยุตนิคาย และสถาปนาพระองค์เจ้าอนุชนุช นาคมาณพ เป็นกรมหมื่นวชิรญาณวโรรสเป็นพระราชาคณะ ทรงสมณศักดิ์เป็นเจ้าคณะรองคณะธรรมยุตนิคาย ซึ่งต่อมาดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ธรรมยุตนิคาย ทรงฐานานุศักดิ์อย่าง “อนุปริณายก” เมื่อสมัยสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ ดำรงตำแหน่งพระสังฆราชา

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, 9.

ในปี พ.ศ. 2437 รัชกาลที่ 5 ทรงจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์โดยกำหนดให้ คณะเหนือ คณะใต้ คงอยู่เดิม กำหนดคณะกลางเป็นเอกเทศ ตำแหน่งพระครูสังฆราชาที่ประจำเมืองต่าง ๆ และพระครูเจ้าคณะใหญ่ให้มีราชทินนามทั่วไปแทบทุกเมือง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2445 ตรงกับรัตนโกสินทร์ศก (ร.ศ. 121) รัชกาลที่ 5 โปรดให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ดังที่เรียกว่า พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ร.ศ. 121

อนึ่ง ก่อนการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ นิการคณะสงฆ์จัดออกเป็น นิการใหญ่ 2 นิการ คือ

1. ทักขิณนิการ หรือเถรวาท ได้แก่ มหานิกาย ธรรมยุตนิการ และรามัญนิการ
2. อุตรนิการ หรือมหายาน ได้อันมนิการ และจีนนิการแต่ไม่ได้รับยกย่องเป็นภิกษุสงฆ์ถือว่าเป็นนักพรต (เมื่อถึงรัชกาลที่ 5 ทรงแต่งตั้งหัวหน้าฝ่ายอนันนิการเป็นพระครู และฝ่ายจีนนิการเป็นพระอาจารย์โดยทรงยกฐานะนักบวชฝ่ายมหายานเพิ่มมากขึ้น)

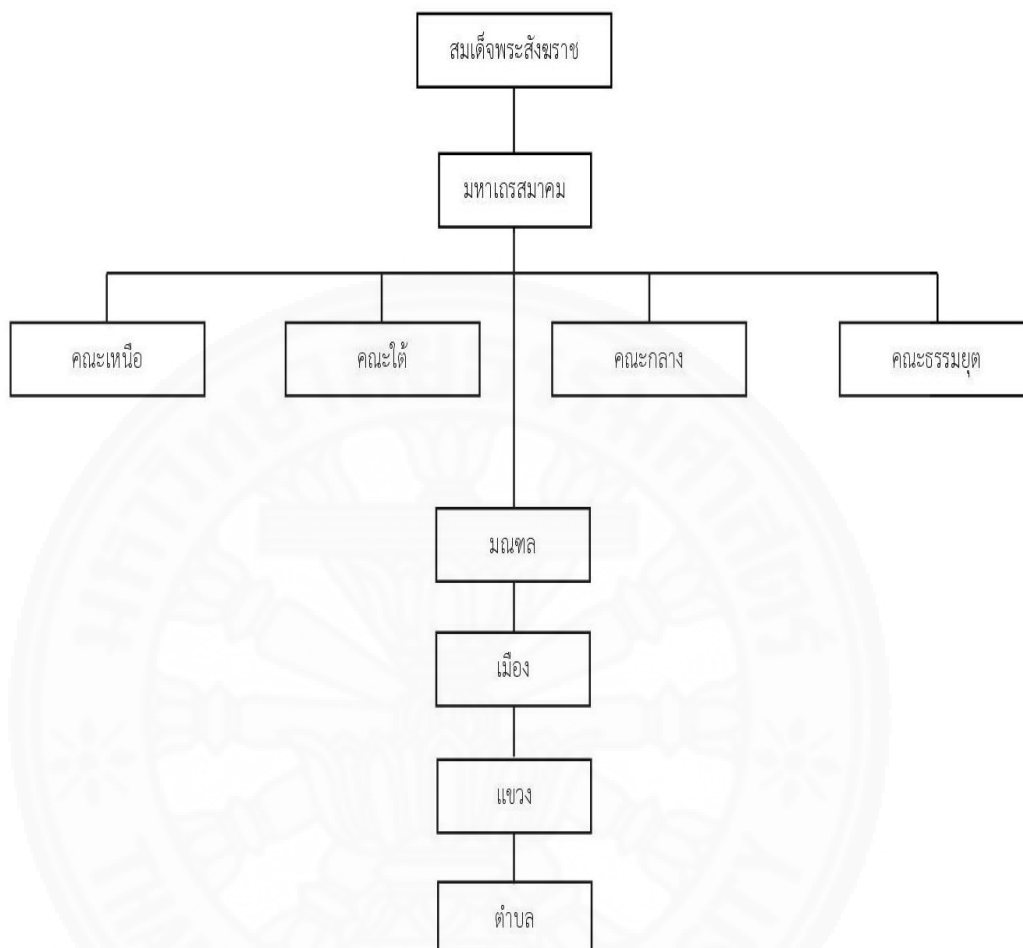
นอกจากนี้ ได้มีการกำหนดคณะสงฆ์ออกเป็น 4 คณะ คือ

1. คณะเหนือ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (แสง) วัดราชบูรณะ เป็นเจ้าคณะใหญ่ ขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทย ปกครองวัดทางเหนือเป็นส่วนใหญ่
2. คณะใต้ สมเด็จพระวันรัตน์ (จิต) วัดมหาธาตุ เป็นเจ้าคณะใหญ่ ขึ้นตรงต่อกรมพระกลาโหมและกรมท่า ปกครองวัดทางใต้
3. คณะกลาง สมเด็จพระพุฒาจารย์ (หม่อมเจ้าสังฆทัต) วัดพระเชตุพน เป็นเจ้าคณะใหญ่ ปกครองวัดส่วนกลางบางวัด และนครเขื่อนขันธ์ (พระประแดง)
4. คณะธรรมยุต สมเด็จพระเจ้าคณะใหญ่ของคณะนี้ มีฐานานุกรมเป็นพิเศษกว่าคณะอื่น ๆ ในขณะนั้นตำแหน่งว่างลง ไม่ได้ทรงแต่งตั้งบุคคลใดเป็นเจ้าคณะใหญ่แต่มีพระศาสนโสภณเป็นเจ้าคณะรองปกครองวัดธรรมยุตทั่วประเทศ

การตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติธรรมวินัย ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมือง พระราชบัญญัติฉบับนี้ กำหนดให้มีสมเด็จพระสังฆราชองค์เดียวเป็นผู้บัญชา ให้มีเจ้าคณะใหญ่ 4 รูป และรองเจ้าคณะ 4 รูป รวม 8 รูป ให้เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการปกครองคณะสงฆ์ทั่วราชอาณาจักร การปกครองแบ่งออกเป็นมณฑลเมือง แขวง/ตำบล และวัด ตามคณะสงฆ์

มีทั้งหมด 8 หมวด จำนวน 45 มาตรา โดยให้เสนาบดีกระทรวงธรรมการรักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

แผนภาพที่ 1.4 การปกครองคณะสงฆ์ สมัยรัชกาลที่ 5

2.3.4.6 สมัยรัชกาลที่ 6¹⁹

การคณะสงฆ์คงดำเนินตามพระราชบัญญัติ ร.ศ. 121 แต่อย่างไรก็ตามได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองคณะสงฆ์ โดยการโปรดเกล้าฯ เลื่อนพระเกียรติกรมหลวงวชิรญาณวโรรส เป็น สมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยาวชิรญาณวโรรส ตำแหน่งสมเด็จพระมหาสมณะเป็นมหาสังฆปริณายก และเป็นเจ้าคณะใหญ่ธรรมยุตนิกาย พร้อมกับพระราชทานอำนาจการปกครองคณะสงฆ์ ให้เป็นภาระทั้งฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรมและการบริหาร ซึ่งเป็นการให้อำนาจการ

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, 10.

ปกครองสงฆ์ออกจากฝ่ายราชาอาณาจักร อีกทั้งยังโปรดให้มีการจัดระเบียบการปกครองใหม่ เพื่อสืบทอดพระราชประสงค์รัชกาลที่ 5 เพื่อจัดการศึกษาให้หัวเมือง ดังนี้

1. กำหนดให้มีคณะมณฑล ดังนี้

ก. คณะกรุงเทพฯ มณฑลกรุงเทพฯ มณฑลนครไชยศรี มณฑลราชบุรี และมณฑลจันทบุรี รวม 5 คณะ ให้ขึ้นต่อคณะกลาง

ข. คณะมณฑลนครสวรรค์ พิษณุโลก พายัพ รวมเป็นภาคที่ 1 เรียกว่า ภาคพายัพ และคณะมณฑลนครราชสีมา อุตรธานี ร้อยเอ็ด อุบลฯ รวมเป็นภาคที่ 2 เรียกว่า ภาคอีสาน รวม 7 คณะ ให้ขึ้นตรงต่อคณะเหนือ

ค. คณะมณฑลสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ปัตตานี ภูเก็ต รวม 4 คณะ ให้ขึ้นต่อคณะใต้

2. กำหนดให้มีการสับเปลี่ยนตำแหน่งคณะปักษ์ คือ เจ้าคณะกลางเหนือ และใต้

3. ให้เจ้าคณะปักษ์บัญชาการมณฑลที่ขึ้นอยู่ (ปกครอง) มีพระราชอาคันตุกะชั้นเทพ ชั้นราช และชั้นสามัญ เป็นผู้ช่วยตามสมควร

4. ให้เจ้าคณะปักษ์ขึ้นอยู่กับสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส

5. ให้ถอนเจ้าคณะมณฑลที่อยู่ในกรุงเทพฯ ไว้เป็นเจ้าคณะสำรวจ มีตำแหน่งเท่าเจ้าคณะมณฑล ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีการกำหนดให้จ่ายค่าเสบียง พาหนะให้กับเจ้าคณะปักษ์ เจ้าคณะมณฑล เจ้าคณะสำรวจ ผู้ช่วยและผู้ไปตรวจ ทั้งนี้เพื่อความดีงามของคณะสงฆ์

2.3.4.7 สมัยรัชกาลที่ 7

การคณะสงฆ์โปรดเกล้าฯ ให้เลื่อน พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า เป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงวรสิริวัฒน์ สกลมหาสังฆปริณายก และดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายธรรมยุต เกี่ยวกับการบริหารการคณะสงฆ์ รัชกาลที่ 7 ทรงดำเนินการตามรัชกาลที่ 6 คณะสงฆ์เจริญมากขึ้น ต่อมาในช่วงสมัยที่ฝ่ายอาณาจักรเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นประชาธิปไตย (เดือนมิถุนายน 2475) มีพระสงฆ์แสดงความกระด้างกระเดื่องต่อการบริหารคณะสงฆ์ของพระผู้ใหญ่มหาเถรสมาคมจึงได้เข้ามา การปกครองคณะสงฆ์เปลี่ยนแปลง เพื่อให้สอดคล้องกับฝ่ายบ้านเมือง โดยกำหนดคณะปกครองเป็น 4 คณะ และจัดมณฑลใหม่ที่ขึ้นต่อคณะใหญ่ ดังนี้

1. คณะกลางมี 4 มณฑล คือ คณะมณฑล กรุงเทพฯ อยุธยา ราชบุรี
ปราจีนบุรี
2. คณะเหนือมี 4 มณฑล คือ คณะมณฑลพิษณุโลก พายัพ
นครราชสีมา อุตรธานี
3. คณะใต้มี 2 มณฑล คือ คณะมณฑลนครศรีธรรมราช และภูเก็ต
4. คณะธรรมยุต ไม่มีมณฑล พระสงฆ์ในคณะนี้อยู่ในถิ่นใด ๆ ก็ตาม
ขึ้นตรงต่อคณะธรรมยุต

2.3.4.8 สมัยรัชกาลที่ 8²⁰

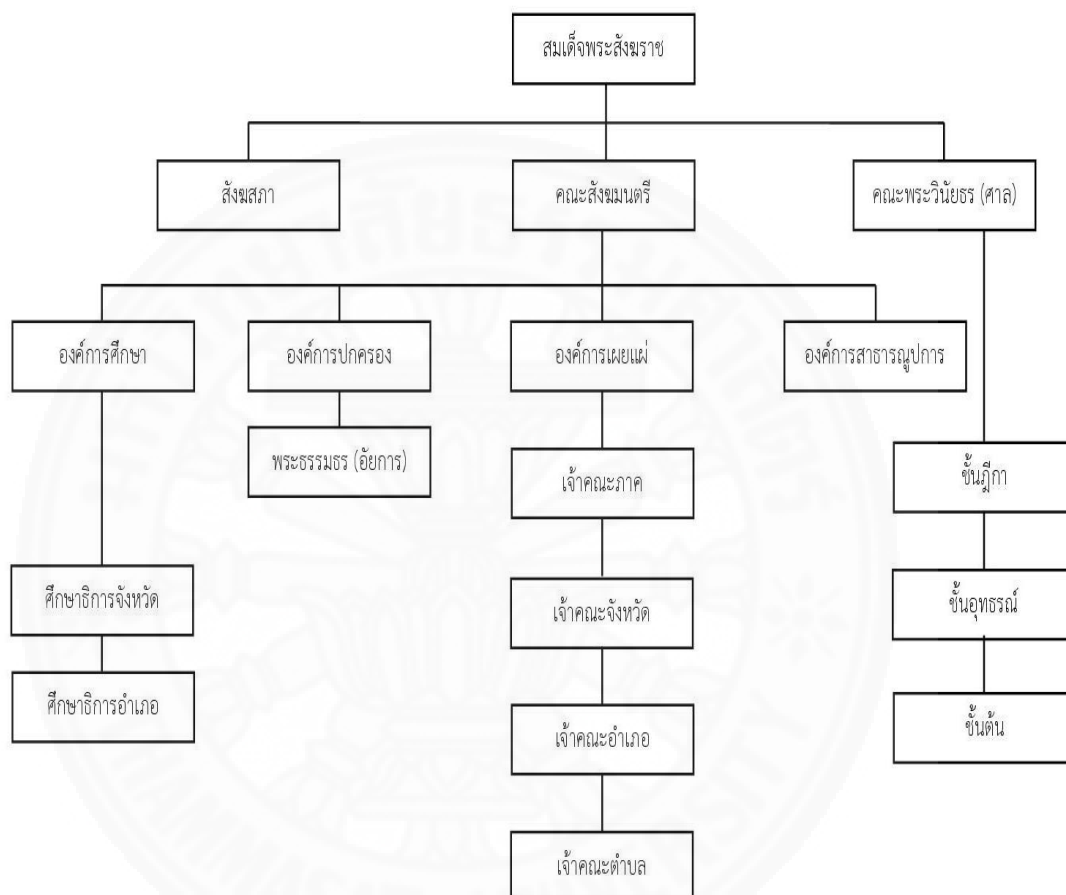
ในปี พ.ศ. 2477 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจาก ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เมื่อรัชกาลที่ 7 ทรงสละราชสมบัติ พระราชทานอำนาจแก่ปวงชนชาวไทย และรัชกาลที่ 8 ทรงครองราชย์สมบัติ แต่เนื่องจากทรงพระเยาว์ จึงต้องมีสำเร็จราชการแทน และขณะนั้นพระองค์ทรงศึกษาอยู่ในต่างประเทศ ต่อมาในปี พ.ศ. 2481 เมื่อพระองค์เสด็จนิวัตยังประเทศไทย คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธย ได้ประกาศสถาปนาสมเด็จพระวันรัตน์ (แพ) วัดสุทัศน์เทพวราราม ขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก โปรดแต่งตั้งมหาอุปบล วัดเบญจมบพิตรเป็นพระราชาคณะฤกษ์ มีสมณศักดิ์ว่า “พระอมรเมธี” ต่อมาจึงได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานพระสุพรรณบัฏ ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช และคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธย จึงให้เฉลิมพระนามสมเด็จพระสังฆราชว่า “สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ”

อนึ่งในระบอบนี้ยังคงใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 จึงมีกลุ่มพระสงฆ์ที่เรียกว่า “คณะปฏิสังขรณ์กาสาวพัตร” ได้พยายามที่จะรวบรวมพระสงฆ์ธรรมยุตนิยากับมหานิกายเข้าด้วยกันทั้งในลักษณะการก่อสร้างวัดพระศรีมหาธาตุ (บางเขน) และพระยาพหลพลพยุหเสนา อุปสมบทในท่ามกลางสงฆ์ ทั้ง 2 ฝ่าย แต่ก็ไม่สำเร็จ เมื่อคณะสงฆ์เกิดความวุ่นวาย สภาผู้แทนราษฎรได้ออกกฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 โดยไม่แบ่งแยกการปกครองกำหนดอำนาจสูงสุดที่พระสังฆราชพร้อมกับประกอบด้วย คณะสังฆมนตรีสังฆสภา พระธรรมธร (อัยการ) พระวินัยธร (ผู้พิพากษา) เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส และยังแบ่งส่วนคณะสังฆมนตรีออกเป็นองค์การใหญ่ ๆ 4 องค์การ คือ

1. องค์การปกครอง ทำหน้าที่ฝ่ายปกครอง
2. องค์การศึกษา ทำหน้าที่ฝ่ายการศึกษา

²⁰ เรื่องเดียวกัน, 11.

3. องค์การเผยแพร่ ทำหน้าที่ฝ่ายเผยแพร่อบรม
 4. องค์การสาธารณูปการ ทำหน้าที่เกี่ยวกับการก่อสร้างบูรณะ
- แผนภาพที่ 1.5 การปกครองคณะสงฆ์ สมัยรัชกาลที่ 8

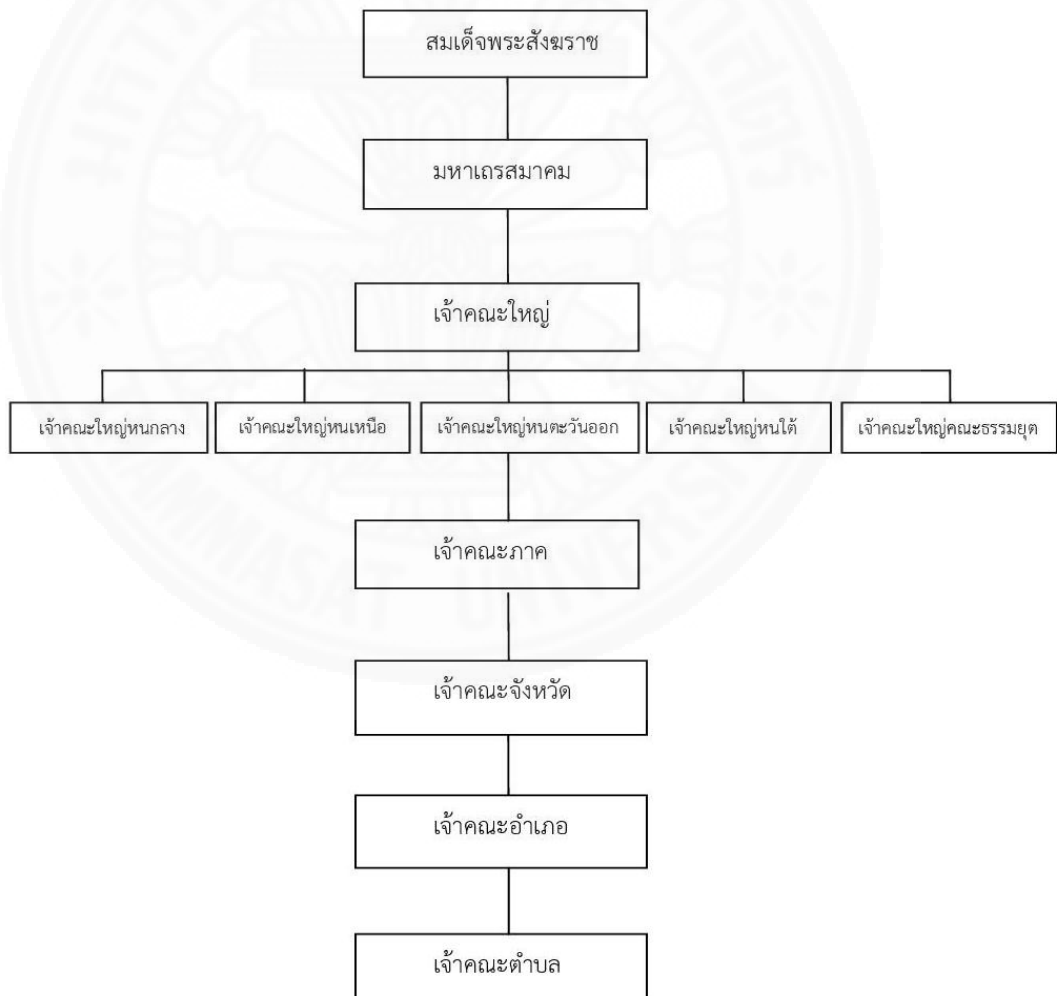

2.3.4.9 สมัยรัชกาลที่ 9

ตั้งแต่ พ.ศ.2489 เมื่อได้ขึ้นครองราชสมบัติ ได้ดำเนินการเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ไทยถือปฏิบัติตามรูปแบบแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2484 โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ วัดบวรนิเวศวิหารเป็นสมเด็จพระสังฆราช ต่อมาเมื่อสมเด็จพระมหาธีรวงศ์(จวน) สังฆนายกได้รักษาการตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายกและในระยษนี้ ท่านได้เสนอรัฐบาล (สมัยจอมพลสฤษดิ์ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี) ให้มีการเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ใหม่ โดยออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 เป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสังฆมนตรี สังฆสภาไปใช้แบบมีมหาเถรสมาคม เช่นเดียวกับ พระราชบัญญัติ

ลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รศ.121 เมื่อรัฐบาลเห็นชอบและมีการประกาศใช้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้โปรดเกล้าแต่งตั้ง สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (อยู่) วัดสระเกศ เป็นประธานและปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช และองค์ประธานคณะสงฆ์ และได้แต่งตั้งคณะกรรมการมหาเถรสมาคมชุดแรกทั้งหมด 7 รูป ในปี พ.ศ.2506 ได้โปรดเกล้า ฯ สถาปนาสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (อยู่) วัดสระเกศ ขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ปกครองคณะสงฆ์ “แบบมหาเถรสมาคม” สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และการปกครองคณะสงฆ์ได้ถือแนวทางตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ที่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

แผนภาพที่ 1.6 การปกครองคณะสงฆ์สมัยรัชกาลที่ 9

สรุปได้ว่า การปกครองคณะสงฆ์ ตั้งแต่อดีตนั้น มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และมีการปรับระเบียบกฎหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุค ตามสมัย แลเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายบ้านเมืองในขณะนั้นโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และเอื้อประโยชน์ให้กับการปกครองของคณะสงฆ์ตามเหตุสมควร จึงทำให้ระบบราชการเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ มีสายการบังคับบัญชา มีอำนาจลดหลั่นกันไปเป็นชั้นเป็นระดับจนถึงระดับเจ้าอาวาส ในสมัยของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อน ต่อมาจนถึงการปฏิรูปการปกครองขึ้นอีกครั้งในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางทำให้เกิดองค์กรคณะสงฆ์ไทย และคณะสงฆ์กลายเป็นองค์กรของรัฐ และได้มี พระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ.121 เกิดขึ้น นั่นถือว่าเป็นกฎหมายปกครองคณะสงฆ์ฉบับแรก ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2484 โดยยกเลิกฉบับแรกนั้น ก็เพื่อจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองของฝ่ายอาณาจักร ครั้นถึงรัชกาลปัจจุบันได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ต่อมาในปี พ.ศ.2535 ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ใช้อยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสองฉบับนี้เป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันที่ถือว่าเป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์และเป็นหลักจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์และให้มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุดในการปกครองคณะสงฆ์และสามารถ ออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่งมีมติและออกประกาศตามอำนาจหน้าที่โดยไม่ขัดแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัยเพิ่มขึ้นอีกด้วย

2.4 สมณศักดิ์คณะสงฆ์ไทย

สมณศักดิ์ คือ บรรดาศักดิ์ หรือ อีสริยยศ ที่องค์พระมหากษัตริย์ทรงพระราชทานแก่พระสงฆ์ การที่ทรงพระราชทานสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์นั้น เป็นการพระราชทานถวายเกียรติแก่พระสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย มีความรู้ความเชี่ยวชาญแตกฉานในพระไตรปิฎก และบำเพ็ญคุณงามความดีแก่พระพุทธศาสนา สังคม และประเทศชาติเป็นการประกาศยอเยื้องเชิดชูเกียรติ และขวัญกำลังใจแก่พระสงฆ์ให้ดำรงมั่นในการประพฤติพรหมจรรย์ ช่วยกันบำเพ็ญประโยชน์ทั้งแก่ประเทศชาติ พระศาสนา และเป็นกำลังในการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

การพระราชทานสมณศักดิ์ จึงนับเป็นประเพณีอันดีงามที่พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก และได้ถือปฏิบัติเป็นโบราณราชเพณีสืบมาจนานพันปีเช่นเดียวกับการพระราชทานสมณศักดิ์หรือการพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่ข้าราชการ

และประชาชนผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ อีกประการหนึ่ง การพระราชทานสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์ผู้มีความสามารถในด้านต่าง ๆ ได้มีส่วนสนับสนุนการปกครองคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากข้อความตอนท้ายของใบสัญญาบัตร หรือใบประกาศสถาปนาพระเถระผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นพระบรมราชโองการแต่งตั้งจะต้องมีข้อความตอนท้ายว่า ขออาราธนาพระคุณจงรับธุระพระพุทธศาสนา เป็นภาระสั่งสอน ช่วยระงับอธิกรณ์และอนุเคราะห์พระภิกษุสามเณรโดยสมควรแก่กำลังและอิสริยยศซึ่งพระราชทานนี้ ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ จะเห็นได้ว่าองค์พระประมุขของประเทศทรงมอบภาระอำนาจในการปกครองดูแล ตลอดถึงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ และพระสงฆ์ที่ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ก็ได้ช่วยสนองงานในส่วนนี้ได้เป็นอย่างดี จึงทำให้การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย สามารถปกครองดูแลกันได้ด้วย ความเรียบร้อย โดยปราศจากกองกำลังอาวุธใด ๆ นอกจากพระธรรมวินัย²¹

ลำดับชั้นสมณศักดิ์มีดังนี้ คือ

- 1) สมเด็จพระสังฆราช
- 2) พระสังฆราชคณาหรือพระราชาคณะ
- 3) พระครู

2.4.1 สมณศักดิ์แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

2.4.1.1 พระราชาคณะ ได้แก่ ตำแหน่งที่ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นขั้นที่เรียกว่า เจ้าคุณ โดยเรียงลำดับจากชั้นสูงสุดลงไป ดังนี้ คือ

- (1) สมเด็จพระราชาคณะ
- (2) รองสมเด็จพระราชาคณะ
- (3) พระราชาคณะชั้นธรรม
- (4) พระราชาคณะชั้นเทพ
- (5) พระราชาคณะชั้นราช
- (6) พระราชาคณะชั้นสามัญ

2.4.1.2 พระครู ได้แก่ พระครูสัญญาบัตรที่พระมหากษัตริย์ทรงตั้งพร้อมทั้งพระราชทานสัญญาบัตรพัดยศเรียงลำดับจากสูงสุดลงไป ดังนี้

- (1) พระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษ
- (2) พระครูสัญญาบัตรชั้นเอก

²¹ พระมหานรินทร์ จิตสวโร, *คู่มือ สมณศักดิ์ พัตยศ ฉบับสมบูรณ์* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรม, 2550), 2-6.

(3) พระครูสัญญาบัตรชั้นโท

(4) พระครูสัญญาบัตรชั้นตรี

2.4.1.3 พระฐานานุกรม ได้แก่ ตำแหน่งสมณศักดิ์อีกประเภทหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้พระสังฆาธิการที่ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ตั้งแต่พระราชอาณาเขตชั้นสามัญขึ้นไป มีสิทธิ์แต่งตั้งพระสงฆ์ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม มีศิลาจารวัตร ทึ่ดงาม เป็นที่เคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ให้ดำรงตำแหน่งฐานานุกรมได้ เพื่อให้พระสงฆ์ที่ได้รับการแต่งตั้งช่วยเป็นกำลังใจในการรับภาระธุระสนองงาน คณะสงฆ์และช่วยจรรโลงพระพุทธศาสนา แต่ไม่มีสิทธิ์ใด ๆ ในการตั้งตำแหน่งนี้เป็นเพียงเพื่อประดับเกียรติยศได้ตามฐานานุกรมศักดิ์ของพระราชอาณาเขตชั้นนั้นๆ พระฐานานุกรมนี้บางครั้ง เรียกกันง่าย ๆ ทั่วไปว่า พระครูฐานานุกรม มีหลายชั้น ดังนี้

(1) พระครูปลัด

(2) พระครูสมุห์

(3) พระครูสังฆรักษ์

(4) พระครูใบฎีกา

2.4.1.4 พระครูประทวน ได้แก่ ตำแหน่งพระครูที่สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งโดยพระบรมราชูปถัมภ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้ทรงตั้งพระสงฆ์ผู้เป็นกรรมการศึกษาและอุปการะโรงเรียน ทั้งฝ่ายพระปริยัติธรรมและโรงเรียนของรัฐ แตกต่างจากพระครูสัญญาบัตรที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งพระครูสัญญาบัตรและมีราชทินนาม ส่วนพระครูชั้นนี้ไม่มีพระราชทินนามต่อท้าย มีแต่คำว่า พระครู นำหน้าที่ชื่อตัว พระครูชั้นนี้จะไม่ได้รับพระราชทานพัดยศเหมือนพระครูสัญญาบัตร ได้รับเพียงใบประกาศแต่งตั้งเท่านั้น²²

ในปัจจุบันการปกครองทั้งฝ่ายบ้านเมืองและฝ่ายคณะสงฆ์ได้เปลี่ยนไปในรูปแบบการกระจายอำนาจ ช่วยกันดูแลรับผิดชอบ แม้การพิจารณาเสนอเลื่อนและตั้งสมณศักดิ์ก็เช่นเดียวกัน ทรงมอบอำนาจให้เป็นหน้าที่ทางคณะสงฆ์จะช่วยกันพิจารณาให้ความเห็นชอบตามลำดับชั้น เมื่อได้ลำดับความเห็นจากเจ้าคณะผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับแล้ว จึงนำเสนอมหาเถรสมาคมเพื่อพิจารณา เมื่อมหาเถรสมาคมพิจารณาให้ความเห็นชอบแล้ว สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จึงจะเสนอเรื่องเพื่อนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาของพระราชทานสถาปนา ตั้งและเลื่อนสมณศักดิ์ตามระเบียบของราชการ

สรุปได้ว่า สมณศักดิ์ มีความสัมพันธ์กับลำดับชั้นของการปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์สูงมักเป็นผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูง เพราะในระเบียบบริหารคณะสงฆ์เกี่ยวกับการแต่งตั้ง

²² เรื่องเดียวกัน, 29.

ผู้บริหารคณะสงฆ์ที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันได้กำหนดระดับชั้นสมณศักดิ์เป็นคุณสมบัติข้อหนึ่งของผู้มีสิทธิได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการผู้ทำหน้าที่ปกครองสงฆ์ เช่น พระสังฆาธิการที่จะได้รับแต่งตั้ง ให้เลื่อนสมณศักดิ์นั้น จะต้องมีความสมบูรณ์ส่วนตัว และคุณสมบัติในส่วนของวัด และต้องมีผลงานด้านสาธารณูปการ ได้แก่ การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถาน หรือถาวรวัตถุมาประกอบการพิจารณาด้วย เพราะเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะแสดงให้เห็นถึง แรงศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์รูปนั้น ๆ โดยจะต้องบอกจำนวนเงินค่าก่อสร้างค่าบูรณปฏิสังขรณ์ตามจำนวนของหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบ ตลอดจนรายละเอียดของสิ่งก่อสร้างเหล่านั้น ดังนั้น พระสงฆ์ผู้มีสมณศักดิ์จึงเป็นกำลังสำคัญในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

2.5 พระสังฆาธิการ

2.5.1 ความหมายของพระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการ มาจากคำว่า “สังฆ” และ “อธิการ” เป็นพระสังฆาธิการ แปลตามรูปศัพท์ว่า พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์ หรือ พระภิกษุผู้ทำงานในคณะสงฆ์โลกมีอำนาจเต็มตามหน้าที่ จึงหมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ เรียกว่า พระสังฆาธิการระดับผู้ปกครองสงฆ์

จากความหมายข้างต้น พระสังฆาธิการ จึงเป็นพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ โดยกำหนดตำแหน่งพระภิกษุดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นไว้ทั้งหมด 12 ระดับได้แก่²³

1. ระดับเจ้าคณะใหญ่
2. เจ้าคณะภาค
3. รองเจ้าคณะภาค
4. เจ้าคณะจังหวัด
5. รองเจ้าคณะจังหวัด
6. เจ้าคณะอำเภอ
7. รองเจ้าคณะอำเภอ

²³ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, *กฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ.2541) “ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ”* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2559), 280.

8. เจ้าคณะตำบล
9. รองเจ้าคณะตำบล
10. เจ้าอาวาส
11. เจ้าอาวาส
12. ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว จะมีอำนาจเต็มตามกฎหมายคณะสงฆ์ กฎ มติ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคมครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด พระสังฆาธิการจึงมีลักษณะความเป็นผู้นำในการพัฒนาพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ที่อยู่ในหมู่บ้าน และในชุมชน โดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา

2.5.2 ความสำคัญของพระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครองและวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ จัดการและพัฒนา การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี พระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญในการดูแลพระภิกษุ สามเณร ดูแลวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ให้พระภิกษุ สามเณร มีจริยวัตรที่งดงาม ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมพระวินัย นับว่าพระสังฆาธิการเป็นผู้จรรโลงพระพุทธศาสนาได้ยั่งยืน ดูแลความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุ สามเณร มิให้ออกจากพระธรรมวินัย และพระสังฆาธิการโดยเฉพาะเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะต้องบำรุงรักษา จัดการวัด และสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

2.5.3 การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม มีดังนี้ คือ ²⁴

2.5.3.1 การแต่งตั้งเจ้าคณะใหญ่ ต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น 30 และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่ารองสมเด็จพระราชาคณะ สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพระภิกษุที่มีคุณสมบัติให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม และในการแต่งตั้งเลขาธิการเจ้าคณะใหญ่ ให้เจ้าคณะใหญ่พิจารณาแต่งตั้ง

²⁴ เรื่องเดียวกัน, 281-286.

2.5.3.2 การแต่งตั้งเจ้าคณะภาค ต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพัน 20 พรรษาและกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดในภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 4 ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชกณะชั้นเทพ หรือเป็นพระราชกณะซึ่งเป็นพระคณาจารย์เอกหรือเป็นเปรียญธรรม 9 ประโยค การแต่งตั้งเจ้าคณะภาค เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุที่มีคุณสมบัติแล้วเสนอมหาเถรสมาคมพิจารณา เพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาคจะอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี และได้รับแต่งตั้งอีกได้ และการแต่งตั้งรองเจ้าคณะภาคก็พิจารณาเช่นเดียวกันกับกรณีการแต่งตั้งเจ้าคณะภาค แต่ในการแต่งตั้งเลขานุการเจ้าคณะภาค ให้เจ้าคณะภาคหรือรองเจ้าคณะภาคพิจารณาแต่งตั้งแล้วแต่กรณี

2.5.3.3 การแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัด ต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้ว จะต้อง มีพรรษา พัน 10 พรรษากับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 4 ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่า พระราชกณะชั้นสามัญ หรือเป็นพระคณาจารย์โทขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า 6 ประโยค การแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดในภาคใด ให้เจ้าคณะภาคนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ เสนอเจ้าคณะใหญ่พิจารณา เพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมหาเถรสมาคม และการแต่งตั้งรองเจ้าคณะจังหวัดก็พิจารณาเช่นเดียวกันกับกรณีการแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัด แต่ในการแต่งตั้งเลขานุการเจ้าคณะจังหวัด ให้เจ้าคณะจังหวัดหรือรองเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้งแล้วแต่กรณี

2.5.3.4 การแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอ ต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้ว จะต้อง มีพรรษา พัน 10 พรรษากับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลในอำเภอนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่า 4 ปี หรือ มีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าชั้นสัญญาบัตร หรือเป็นพระคณาจารย์ตรีขึ้นไป หรือมีเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า 4 ประโยค การแต่งตั้งเจ้าอำเภอในจังหวัดใด ให้เจ้าคณะจังหวัดนั้นคัดเลือกผู้มีคุณสมบัติดังกล่าว เสนอเจ้าคณะภาคเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง โดยอนุมัติของเจ้าคณะใหญ่และการแต่งตั้งรองเจ้าคณะอำเภอ ก็พิจารณาเช่นเดียวกันกับกรณีการแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอ ส่วนการแต่งตั้งเลขานุการเจ้าคณะอำเภอ ให้เจ้าคณะอำเภอ หรือรองเจ้าคณะอำเภอ พิจารณาแต่งตั้งแล้วแต่กรณี

2.5.3.5 การแต่งตั้งเจ้าคณะตำบล ต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้ว จะต้อง มีพรรษา พัน 5 พรรษา กกับมีสำนักอยู่ในเขตอำเภอนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในตำบลนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่า 4 ปี หรือเป็นพระภิกษุผู้มีสมณศักดิ์หรือเป็นพระคณาจารย์ หรือเป็นเปรียญธรรมหรือเป็นนักรธรรมชั้นเอก การแต่งตั้งเจ้าคณะ

ตำบลในอำเภอใด ให้เจ้าคณะอำเภอคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าว เสนอเจ้าคณะจังหวัด พิจารณาแต่งตั้ง เมื่อได้แต่งตั้งแล้ว ให้แจ้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และรายงานเจ้าคณะภาคเพื่อทราบ และการแต่งตั้งรองเจ้าคณะตำบลก็พิจารณาเช่นเดียวกันกับกรณีการแต่งตั้งเจ้าคณะตำบล ส่วนการแต่งตั้งเลขานุการเจ้าคณะตำบล ให้เจ้าคณะตำบล พิจารณาแต่งตั้ง

2.5.3.6 การแต่งตั้งเจ้าอาวาสที่เป็นพระอารามราษฎร์ จะต้องมีความสมบูรณ์ทั่วไปแล้ว จะต้องมีความพรหม 5 พรรษา และเป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น ในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสนอกจากพระอารามหลวงในตำบลใด ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าสังฆัด ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะอำเภอ ไม่มีรองเจ้าคณะตำบล ให้เจ้าคณะอำเภอเลือกเจ้าอาวาสในตำบลนั้น รวมกันทั้งหมดไม่น้อยกว่า 3 รูป ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าว แล้วให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัด เพื่อพิจารณาแต่งตั้ง

ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสนั้น ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเจ้าคณะจังหวัด เพื่อเจ้าคณะภาคพิจารณาแต่งตั้ง ส่วนในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส นอกจากพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติ และระบุหน้าที่ที่ตนจะมอบหมายให้ปฏิบัติ เสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง

2.5.3.7 การแต่งตั้งตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในกรุงเทพมหานคร ต้องมีความสมบูรณ์โดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง คือต้องมีพรรษาพัน 10 พรรษา เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ และมีสมณศักดิ์ดังนี้

สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอก ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชวชิรญาณมุนี

สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญ

สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก

ส่วนพระอารามหลวงในจังหวัดอื่นที่ไม่ใช่กรุงเทพมหานคร ต้องมีความสมบูรณ์โดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง คือต้องมีพรรษาพัน 10 พรรษา เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ และมีสมณศักดิ์ดังนี้

สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอก ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญ

สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ต้องไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก

สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี ต้องไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท หรือพระครูสัญญาบัตรที่มีนิตยภัต ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท

ในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัด พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดแล้วแต่กรณี และเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อให้มหาเถรสมาคมพิจารณา และถ้าพระภิกษุผู้ที่จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ได้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะภาคเป็นผู้ดำเนินการ

ส่วนในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสนั้นพิจารณา และระบุหน้าที่ที่ตนจะมอบหมายให้และรายงานเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาเสนอตามลำดับจนถึงมหาเถรสมาคม

สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส ในพระอารามหลวง ตามมติมหาเถรสมาคม

2.5.4 การพ้นจากตำแหน่งหน้าที่พระสังฆาธิการ

จะพ้นจากตำแหน่งได้ในกรณีมรณภาพ หรือพ้นจากความเป็นพระภิกษุหรือลาออก หรือย้ายออกไปนอกเขตที่ตนมีสำนักอยู่ หรือให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่ โดยถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่และการถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่

2.6 ประเภทของวัด

วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล และกำหนดให้ เจ้าอาวาสเป็นตัวแทนในการดูแลรักษากิจการงานทั่วไปของวัดให้อยู่ในพระธรรมวินัยตามหลักพระพุทธศาสนา

2.6.1 วัดมี 2 อย่างคือ²⁵

2.6.1.1 วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ได้แก่ “อาราม” ตามที่ได้เคยบัญญัติไว้ในมาตรา 5 แห่ง พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 เป็นวัดที่เลื่อนฐานะมาจากสำนักสงฆ์ เพื่อประโยชน์ทางพระวินัย โดยได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้วพร้อมที่จะใช้เป็นสถานที่กระทำการสังฆกรรมตามพระวินัยได้ทุกประการ เป็นวัดที่สมบูรณ์ด้วยฐานะทั้งทางกฎหมายและทางพระวินัย

²⁵ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 หมวดวัด” (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2559), 21.

2.6.1.2 สำนักสงฆ์ ได้แก่ วัดที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ประกาศตั้งวัดแล้ว รวมถึงวัดที่ได้รับพระบรมราชานุญาตให้สร้างขึ้น ตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ด้วย และยังมีได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา แต่สามารถใช้เป็นสถานที่พำนักอยู่อาศัยสำหรับพระภิกษุสงฆ์ได้ ฐานะทางกฎหมายเป็นนิติบุคคล โดยสมบูรณ์แล้ว ส่วนฐานะทางพระวินัยยังไม่พร้อมที่จะใช้เป็นสถานที่ทำสังฆกรรมตามพระวินัยทุกประการได้เพราะยังมีได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

ในมาตรา 32 การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิกวัด และการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้ เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ในกรณียุบเลิกวัด ทรัพย์สินของวัดที่ถูกยุบเลิกให้ตกเป็นศาสนสมบัติกลาง

และมาตรา 32 ทวิ ได้กำหนดไว้ว่าหากวัดใดเป็นวัดร้างที่ไม่มีพระภิกษุอยู่อาศัย ในระหว่างที่ยังไม่มีการยุบเลิกวัด ให้ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีหน้าที่ปกครองดูแลรักษาวัดนั้น รวมทั้งที่วัดที่ธรณีสงฆ์และทรัพย์สินของวัดนั้นด้วย ซึ่งในการที่จะขอยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานนั้น แล้ว ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

2.6.2 วัดแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ²⁶

2.6.2.1 พระอารามหลวง ได้แก่ วัดที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราช ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ก็ดี พระราชทานเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ผู้ต่ำศักดิ์ลงมาหรือแก่วัดเองก็ดีมีอยู่จำนวนหนึ่ง ที่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่ ทรงสร้างหรือสร้างขึ้นหรือทรงโปรดให้ปฏิสังขรณ์ และสร้างขึ้น แล้วน้อมเกล้ากระหม่อมถวายเป็นพระอารามหลวง รวมทั้งวัดที่ประชาชนสร้างหรือปฏิสังขรณ์ และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงด้วย และชั้นแห่งพระอารามหลวง แบ่งตามลำดับความสำคัญออกเป็น 3 ชั้น คือ

(1) ชั้นเอก ได้แก่ วัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญ วัดที่บรรจุบรมอัฐิหรือวัดที่มีเกียรติอย่างสูง มี 3 ชนิด คือ ราชวรมหาวิหาร ราชวรวิหาร และวรมหาวิหาร

(2) ชั้นโท ได้แก่ วัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญหรือวัดที่มีเกียรติ มี 4 ชนิด คือ ราชวรมหาวิหาร ราชวรวิหาร วรมหาวิหาร และวรวิหาร

²⁶ กองพุทธศาสนสถาน , *ประวัติพระอารามหลวง* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554), 1.

(3) ชั้นตรี ได้แก่ วัดที่มีเกียรติ วัดประจำหัวเมือง หรือวัดสามัญ มี 3 ชนิด คือ ราชวรวิหาร วรวิหาร และสามัญ

2.6.2.1.1 ชนิดและขนาดแห่งพระอารามหลวง

(1) ราชวรวิหาร ได้แก่ พระอารามที่พระมหากษัตริย์สมเด็จพระราชาธิบดี สมเด็จพระยุพราช ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์

(2) วรวิหาร ได้แก่ พระอารามที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชาธิบดี สมเด็จพระยุพราช ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์ พระราชทานเป็นเกียรติยศแก่ผู้ทำคุณงามความดี แก่วัดเองก็ดี รวมทั้งวัดที่ประชาชนสร้างหรือปฏิสังขรณ์และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวง ควรยกเป็นเกียรติยศจัดว่าเป็นวัดมีเกียรติ

(3) ราชวรมหาวิหาร ได้แก่ พระอารามชนิดราชวรวิหารที่เป็นพระอารามใหญ่โต และมีของก่อสร้างใหญ่โต

(4) วรมหาวิหาร ได้แก่ พระอารามชนิดวรวิหารที่เป็นพระอารามใหญ่โต และมีของก่อสร้างใหญ่โต

(5) สามัญ ได้แก่ พระอารามหลวงที่ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ดังกล่าว

2.6.2.2 วัดราษฎร์ ได้แก่ วัดที่ประชาชนทั่วไปสร้างหรือปฏิสังขรณ์ ซึ่งได้รับอนุญาตให้สร้างวัดและประกาศตั้งวัด โดยถูกต้องตามกฎหมายจากทางราชการแล้ว และช่วยกันทำนุบำรุงวัดสืบต่อกันมาตามลำดับ วัดราษฎร์ หมายถึง วัดทั้งชนิดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ ซึ่งมีได้นับเข้าเป็นพระอารามหลวง

2.6.2.3 วัดร้าง ได้แก่ วัดที่ไม่มีพระภิกษุสงฆ์พำนักอยู่อาศัยประจำ ซึ่งทางราชการจะขึ้นทะเบียนเป็นวัดร้างไว้ วัดร้างเองโดยสภาพยังเป็นนิติบุคคลอยู่โดยสมบูรณ์ และมีโอกาสที่เป็นวัดมีพระสงฆ์ได้อีก โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดำเนินการขอยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดที่มีพระภิกษุอยู่จำพรรษาตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2538) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และมีหน้าที่ปกครองดูแลรักษา โดยมอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดรับมอบหมายเป็นผู้ดูแลรักษาที่วัดร้าง ที่ธรณีสงฆ์ รวมทั้งทรัพย์สินของวัดนั้นด้วย

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระครูปลัดอาทิตย์ อดุลเวที²⁷ (ชองดี) ได้ทำการศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการเขตปกครองภาค 2 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลและหลังพุทธกาล รวมทั้งแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ที่สอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงใช้หลักการปกครองโดยสามัคคีธรรมเป็นที่ตั้ง ให้ความเสมอภาคในหมู่คณะ ทรงมอบหมายภาระหน้าที่ในการบริหารคณะสงฆ์แก่พระสาวกให้เหมาะสมกับฐานะตำแหน่งหน้าที่ที่ยกย่องตามฐานะแต่พระพุทธองค์ มิได้ทรงมอบความเป็นใหญ่ในการปกครองให้กับใคร ภายหลังพุทธกาลการบริหารปกครองคณะสงฆ์ยังยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก แต่มีรูปแบบการบริหารปกครองที่สอดคล้องกับของฝ่ายบ้านเมืองในยุคสมัยนั้นๆ ปัจจุบันนี้ การปกครองคณะสงฆ์ไทยนอกจากจะยึดหลักพระธรรมวินัยแล้ว ยังอิงอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม ในการสนับสนุนส่งเสริมการบริหารคณะสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยดีงาม ส่งเสริมผลิตบุคลากรให้เผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งเชิงรุกและเชิงรับจากวิสัยทัศน์และแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมดังกล่าว ทำให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 มีความพึงพอใจต่อแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณดังนี้

1. มีแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ผสมผสานแนวคิดที่เหมาะสมทั้งคตฺโลกและคตฺธรรม
2. มีบุคลิกภาพและจรรยาวัตรที่น่าเลื่อมใส อ่อนน้อมถ่อมตน มีความเป็นผู้นำนำเคารพยำเกรงของผู้ใต้บังคับบัญชา
3. มีทีมงานที่เข้มแข็ง สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลก่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญของคณะสงฆ์ต่อไป ดังนั้น การจัดรูปแบบองค์กรการปกครองคณะสงฆ์ที่มีลักษณะขยายใหญ่ขึ้นตามกฎหมายที่รัฐบาลร่างขึ้น ในหลาย ๆ ส่วน เป็นการ

²⁷ พระครูปลัดอาทิตย์ อดุลเวที (ชองดี), “การศึกษาแนวความคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ(ประยูร ธมฺมจิตฺโต): ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการเขตปกครองภาค 2,” (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547), 50.

ประนีประนอมเพื่อลดความขัดแย้ง แต่ในหลักการบริหารองค์กรแล้วเป็นการทำให้ต้องมีการแสดงความรับผิดชอบ (Accountable) มากและไม่ชัดเจนเท่าที่ควร

พระมหากษัตริย์วชิราวุฒินันท์ อริยมณีโก²⁸ (ทิพย์มณี) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทพระราชธรรมโสภณในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล พระองค์ทรงใช้หลักการปกครองโดยสามัคคีธรรมเป็นที่ตั้ง ให้ความเสมอภาคในหมู่คณะ ทรงมอบหมายภาระหน้าที่ในการบริหารคณะสงฆ์แก่พระสาวกให้เหมาะสมกับฐานะตำแหน่งหน้าที่ที่ยกย่องตามฐานะ แต่ก็มิได้มอบหมายความเป็นใหญ่ในการปกครองให้กับใคร นอกจากพระธรรมวินัยที่ทรงบัญญัติไว้ การบริหารการปกครองคณะสงฆ์จึงยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก แต่มีรูปแบบการบริหารปกครองที่สอดคล้องกับฝ่ายบ้านเมืองในยุคสมัยนั้น ปัจจุบันการปกครองคณะสงฆ์ไทยนอกจากจะยึดหลักพระธรรมวินัยแล้ว ยังอิงอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม ในการสนับสนุนส่งเสริมการบริหารงานคณะสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยดีงามในหมู่คณะสงฆ์และป้องกันอันตรายจากภายนอกที่จะเกิดขึ้นกับองค์กรคณะสงฆ์

ส่วนบทบาทของพระราชธรรมโสภณในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ดนั้น ก็ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักพุทธธรรม เอื้อเฟื้อต่อพระธรรมวินัย อิงอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับและมติมหาเถรสมาคม เป็นแนวทางส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้าน วัด ราชการและที่สำคัญคือ สามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการปกครองคณะสงฆ์ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

พระมหาวรชัย กลิ่งโพธิ์²⁹ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ไทยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 เป็นการกรครองแบบ “สังฆสภา” แบ่งอำนาจในการบริหารงานออกเป็น 3 ส่วน คือ สังฆสภา ทำหน้าที่นิติบัญญัติออกสังฆาณัติ, คณะสังฆมนตรี มีหน้าที่ในการบริหาร, คณะวินัยธร มีหน้าที่พิจารณาอธิกรณ์ ซึ่งแต่ละฝ่ายได้แบ่งหน้าที่ในการบริหารและรับผิดชอบโดยตรง และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2484 มีสาเหตุจากข้อเรียกร้องของพระสงฆ์ให้แก่ไขพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 เนื่องจากการบริหารการปกครองตาม พระราชบัญญัติ

²⁸ พระมหากษัตริย์วชิราวุฒินันท์ อริยมณีโก (ทิพย์มณี) , “บทบาทของพระราชธรรมโสภณในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด,” (วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, วิชารัฐศาสตร์การปกครอง, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2552), ก-ข.

²⁹ พระมหาวรชัย กลิ่งโพธิ์, “การปกครองคณะสงฆ์ไทยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484,” (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), 42.

ร.ศ.121 ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคกันของพระสงฆ์ทั้งสองนิกาย ทำให้เกิดการเรียกร้อง ประกอบกับกระแสความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหลัง พ.ศ.2475 มีส่วนส่งผลให้พระสงฆ์ตื่นตัว เพื่อให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับแรก จนนำไปสู่การบังคับใช้ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2484 ภายหลังจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2484 ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหภายในคณะสงฆ์ที่สั่งสมมาเป็นเวลานานได้ ประกอบกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง จึงถูกยกเลิกไป ในปี พ.ศ.2505

พระมหาเจริญ จันทร์จริง³⁰ ได้ศึกษาวิเคราะห์ เรื่อง “บทบาทของพระวินยาธิการในการรักษาพระวินัยของคณะสงฆ์ไทย : ศึกษากรณีกรุงเทพมหานคร” พบว่า พระวินัยที่ปรากฏในพระวินัยปิฎกมีการบัญญัติมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยบัญญัติขึ้นเป็นสิบบาทแต่ละข้อ ภายหลังจากการทำคามผิดของพระภิกษุผ่านการสอบสวนและพิจารณาตัดสินของคณะสงฆ์ โดยมีพุทธประสงค์ให้คณะสงฆ์ยอมรับ และระเบียบแห่งการปฏิบัติ หากมีการล่วงละเมิดอื่น ๆ ก็ทรงบัญญัติเพิ่มเติมเรียกว่า “อนุบัญญัติ”

พระมหาวุฒินันท์ กันทะเตียน³¹ ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “พระสงฆ์กับการเมือง : แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยในปัจจุบัน” โดยอ้างพระราชธรรมนิเทศว่า มองในแง่ความเป็นจริงการเมืองเป็นเรื่องของกลุ่มคนทุกคน เป็นระบบการบริหารบ้านเมืองเพื่อให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุข ไม่ว่าจะแยกอำนาจการบริหารออกเป็นก็อย่างก็ตาม พระพุทธศาสนาจะมีบทบาทหรือไม่ต้องดูในสมัยพุทธกาล ในทางรัฐศาสตร์พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงหลักของพระราชชาไว้ดีมาก เช่น ทศพิธราชธรรมจักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ทรงแสดงระบบนิติบัญญัติ ระบบรัฐสภาไว้เหมือนกัน โดยกล่าวถึงสภาพที่ต้องมีเสถียรภาพ คือที่ประชุมของคนดี พุทธเป็นธรรม ลดราคา โทสะ โมหะ ในภาคของตุลาการก็มีหลักวินัยธร มีคณะบุคคลขึ้นมาทำงานด้านวินิจฉัยบรรดคดีตามหลักสัมมุขวินัย หลักของอธิกรณสมณะ เพราะฉะนั้นโครงสร้างของพระพุทธศาสนาจึงเป็นโครงสร้างการบริหารอยู่แล้ว มีการแนะนำสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนมีฐานะตำแหน่งทางการเมืองให้เป็นนักการเมือง เป็นข้าราชการ เป็นพระราชชาติ อิทธิพลที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับการเมือง พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญและคล้อยตามบ้านเมืองที่เรียกว่า ราชานัง อนุวัตติตุง”

³⁰ พระมหาเจริญ จันทร์จริง, “บทบาทของพระวินยาธิการในการรักษาพระวินัยของคณะสงฆ์ไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีของกรุงเทพมหานคร,” (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542), 25.

³¹ วุฒินันท์ กันทะเตียน, “พระสงฆ์กับการเมือง : แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยในปัจจุบัน,” (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541), 30.

พระมหาภิณฺโญ ตสฺสนาโม³² (มีสมบัติ) ได้ศึกษาวิจัย “เรื่องการศึกษาเชิงวิเคราะห์ รูปแบบการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดทฤษฎีรูปแบบการปกครอง หมายถึง การกำหนดโครงสร้างของการปกครองของประเทศ มีรูปแบบ วิธีการ ของแต่ละประเทศนั้น แตกต่างกันไป ซึ่งในแต่ละประเทศจะเลือกนำไปใช้ตามแนวทางการเหมาะสมกับประเทศของตน ส่วนระบอบการปกครองถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสังคมมนุษย์ เนื่องจากมีทั้ง กติกา ข้อกำหนด การใช้อำนาจทางการเมือง การปกครอง และข้อกฎระเบียบต่าง ๆ ที่ชัดเจนที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมในการดำเนินงานต่าง ๆ ทางการเมืองการปกครอง เพื่อควบคุมประเทศ หรือให้สังคมนั้น ๆ ให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

2. รูปแบบการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา คือ การนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าตามรูปแบบการปกครอง มีการปกครองอยู่ 2 สมัย ได้แก่ 1)รูปแบบการปกครองสมัยพุทธกาล และ 2) รูปแบบการปกครองสมัยหลังพุทธกาล มาเป็นหลักการการปกครองที่นำไปใช้กับพระมหากษัตริย์ ผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้านเมือง ผู้ปกครอง ผู้นำประเทศ ผู้บริหารและหัวหน้าองค์กรทั้งหลาย ช่วยส่งเสริมการเมืองการปกครองของประเทศ ให้เกิดความสันติสุข

3. ในเรื่องของรูปแบบการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนาแบ่งได้คือ 1.)สมัยพุทธกาล คือ การมุ่งเน้นถึงหลักธรรมาธิปไตยตามรูปแบบการปกครองแนวพระพุทธศาสนา ใช้เป็นเครื่องมือในการปกครอง 2.)การปกครองหลังสมัยพุทธกาล คือส่วนหลักการของการปกครองของคณะสงฆ์นั้น มีพระธรรมวินัยเป็นหลักการสำคัญ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดีภายใต้กรอบแห่งพระธรรมวินัย

เฉลียว ราชบุรี³³ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “วิวัฒนาการการปกครองคณะสงฆ์ไทย” ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการจัดโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์แต่ละสมัยคล้ายตามแบบอย่างการปกครองบ้านเมืองในสมัยนั้น ๆ การรับและการเลิกใช้รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์แต่ละครั้งล้วนเป็นผลมาจากความริเริ่ม และความพยายามของอำนาจรัฐ คณะสงฆ์มีสิทธิ์ใช้รูปแบบการปกครองตนเองที่ไม่ขัดหรือแย้งกับระบอบการปกครองของฝ่ายอาณาจักรในยุคนั้น ๆ ทั้งนี้เพราะมีพุทธพจน์สนับสนุน

³² พระมหาภิณฺโญ ตสฺสนาโม (มีทรัพย์) , “การศึกษาเชิงวิเคราะห์รูปแบบการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา,” (วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2558), 161.

³³ เฉลียว ราชบุรี, “วิวัฒนาการการปกครองคณะสงฆ์ไทย,” (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา, 2542), 124.

ท่าที่ดังกล่าว และพระสงฆ์ต้องเคารพกฎหมายบ้านเมือง รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ที่คล้อยตามรูปแบบการปกครองของฝ่ายบ้านเมืองนี้ปรากฏทั่วไปในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาการศึกษาพัฒนาการของระบอบการปกครองคณะสงฆ์ ตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงปัจจุบัน นอกจากจะชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรกับอาณาจักรแล้ว ยังช่วยให้เราเข้าใจรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันได้ชัดเจนขึ้น

สวสดี มานิตย์³⁴ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัญหากฎหมายว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ ศึกษากรณีวัดพระธรรมกาย ซึ่งได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์การปกครองคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีตและปัจจุบัน ซึ่งมีเนื้อหาและรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแก้ไขปัญหภายในคณะสงฆ์โดยอาศัยกานิคหกรรม (กฎหมายมหาชน ฉบับที่ 11 พ.ศ.2521) เป็นกรอบสำคัญในการดำเนินการแก้ไขปัญหาดำเนินการแก้ไขปัญหและได้กล่าวถึงการใช้กานิคหกรรมเพื่อระงับอธิกรณ์ในกรณีธรรมกายซึ่ง เป็นกรณีตัวอย่างของปัญหาอธิกรณ์สงฆ์ในปัจจุบันที่ค่อนข้างมีความยุ่งยากและซับซ้อน กับองค์การปกครองสงฆ์คือมหาเถรสมาคมซึ่งไม่สามารถที่จะเข้าไปดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหธรรมกายได้อย่างจริงจังอันเนื่องมาจากปัญหาด้านกฎหมาย คือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2535 และกานิคหกรรมซึ่งไม่มีความชัดเจนพอที่จะสามารถเอาผิดกับสำนักธรรมกายได้ ทำให้สังคมมองเห็นว่ากฎหมายการบริหารคณะสงฆ์ซึ่งออกโดยอำนาจรัฐนั้นไม่มีอำนาจที่เพียงพอจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้และแม้จะอ้างอิงเอาเนื้อหาการตัดสินในทางพระธรรมวินัย ก็ไม่สามารถที่จะเอาผิดหรือแก้ไขปัญหของสำนักธรรมกายในความผิดหลายๆ ประการ หรือการที่เจ้าสำนักและวัดเข้าไปเกี่ยวข้องกับการถือครองที่ดินได้อย่างไรก็ตามในผลงานวิจัยฉบับดังกล่าวแม้จะมีการอธิบายถึงพัฒนาการของกฎหมายการปกครองคณะสงฆ์และอำนาจการใช้กฎหมายดังกล่าวไว้เพื่อดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ไว้อย่างละเอียดแต่ก็ไม่ได้มีการนำเอารูปแบบและกระบวนการในการแก้ไขปัญหในสมัยพุทธกาลคืออธิกรณ์สมณะ7 ซึ่งเป็นต้นแบบหรือเค้าโครงเดิมของการแก้ไขปัญหของพระธรรมวินัยมากกว่าไว้เพื่อที่จะได้นำข้อมูลดังกล่าวมาใช้เปรียบเทียบบเพื่อหาทางออกในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไว้

³⁴ สวสดี มานิตย์, “ปัญหาทางกฎหมายว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์: ศึกษากรณีวัดพระธรรมกาย,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542), 215.

ธวัช หนูคำ³⁵ ได้กล่าวไว้ในผลงานวิจัยเรื่องปัญหาการดำเนินคดีอาญากับพระภิกษุสงฆ์ไทยเกี่ยวกับ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2535 และกฎหมายเถรสมาคม ว่าด้วยการลงนิคหกรรม ฉบับที่11 (พ.ศ. 2521) ซึ่งในการดำเนินการคดีอาญากับพระภิกษุสงฆ์พบว่า กฎนิคหกรรมเป็นกฎที่สร้างขึ้นโดยเลียนแบบการพิจารณาคดีอาญาของศาลซึ่งไม่เหมาะที่จะนำมาใช้กับพระภิกษุสงฆ์เนื่องจากการพิจารณาคดีนั้นผู้ทำหน้าที่ในทางตุลาการของสงฆ์ (พระวินัยธร) จะมีความรู้เฉพาะพระธรรมวินัย แต่ไม่เชี่ยวชาญในทางกฎหมายทั้งด้านเทคนิค ภาษา การประยุกต์ใช้ทำให้ไม่สามารถที่จะนำไปใช้ได้ถูกต้องเหมาะสม ทำให้การพิจารณาอิกรณีในแต่ละครั้งมีความล่าช้า ชับซ้อน และไม่เป็นไปตามพระธรรมวินัย

สรุปได้ว่า การปกครองคณะสงฆ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการปกครองตามแนวทางพระพุทธศาสนายึดหลักพระธรรมวินัย และคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลักสำคัญ และในการปกครองในแต่ละยุคสมัย โครงสร้างของการปกครองก็ถูกปรับให้เข้ากับยุคสมัย นั้น ๆ โดยไม่ได้ขัดแย้งกับกฎหมายของฝ่ายบ้านเมือง ปัจจุบันการปกครองคณะสงฆ์ไทยนอกจากจะยึดหลักพระธรรมวินัยแล้ว ยังอิงอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม ในการสนับสนุนส่งเสริมการบริหารงานคณะสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยดีงามในหมู่คณะสงฆ์และป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับองค์กรคณะสงฆ์ แต่มิได้หมายความว่า จะสามารถแก้ไข้ปัญหาของการปกครองคณะสงฆ์ได้ และยังไม่สามารถแก้ไข้กับปัญหาพระสงฆ์ที่ประพฤติผิดพระธรรมวินัยได้ แต่เป็นเพียงการกำหนดกรอบและกฎเกณฑ์ในทางการปกครองคณะสงฆ์ให้สามารถควบคุมดูแลพระสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป

³⁵ ธวัช หนูคำ, ร.ต.อ., “ปัญหาการดำเนินคดีอาญากับพระภิกษุสงฆ์ไทย,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), 115-117.

2.8 กรอบแนวความคิด

บทที่ 3

การบริหารกิจการพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ในประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของพระสงฆ์มาก ในอดีตพระสงฆ์เป็นผู้นำทั้งทางธรรมและทางโลก คือไม่เพียงให้การอบรมทางด้านศีลธรรม ด้วยเหตุนี้คำสอนทางพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คนสมัยใหม่น้อยมาก การศึกษาสมัยใหม่ ตลอดจนสื่อมวลชนและระบบเศรษฐกิจซึ่งเน้นความสำเร็จทางโลก เช่น ความมั่งคั่งร่ำรวย มีอิทธิพลมากกว่า ค่านิยมดังกล่าวกลับมามีอิทธิพลต่อพระสงฆ์จำนวนไม่น้อย ทำให้คำสอนของท่านเน้นความสำเร็จทางโลก มากกว่าการลดละกิเลส หรือการเข้าถึงความสุขทางจิตใจ

การบัญญัติพระธรรมวินัย หรือสืบทอดพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติหลังจากที่มีพระภิกษุจำนวนมากขึ้น เพราะมีผู้ประพฤติไม่เหมาะสม ประพฤติผิดนอกกริตนอกทาง ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้พระพุทธเจ้าทรงพิจารณากำหนดขอบเขตข้อวัตรปฏิบัติสำหรับเหล่าพระอริยสงฆ์และสมมติสงฆ์ได้ ประพฤติปฏิบัติไม่ให้กระทบกระเทือนหรือสั่นคลอนให้คนนอกศาสนาติเตียนได้ และวินัยก็คือการจัดตั้งวางระบบและระเบียบแบบแผน กับทั้งบทกฎหมาย ระเบียบกฎเกณฑ์กติกา ที่เป็นข้อกำหนดในการจัดตั้งรวมทั้งการจัดการให้คนประพฤติปฏิบัติตาม หรือให้กิจการดำเนินไปตามตัวบทกฎหมายสำหรับในยุคปัจจุบัน เมื่อสภาพการณ์ของสังคมเปลี่ยนแปลงไป การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดของพระสงฆ์ก็ดูจะเป็นเรื่องยากลำบากยิ่งขึ้น¹ ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจที่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วมีผลกระทบคือทำให้เกิดช่องว่างระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบทขยายกว้างออกไป การปกครองและการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ต้องมีความรับผิดชอบที่สูงขึ้นและครอบคลุมงานด้านการศึกษาทุกด้าน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับผู้บริหาร จึงต้องมีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถมีนโยบายในการบริหารงานคณะสงฆ์

การปกครองคณะสงฆ์จึงเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมองค์กรสงฆ์ให้เป็นที่ยอมรับของพุทธศาสนิกชนทั่วไป และเป็นการดูแลปกครองให้พระสงฆ์และสามเณรประพฤติปฏิบัติในกรอบพระธรรมวินัยและกฎหมาย พระธรรมวินัย คือ ระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ หรือข้อบัญญัติสำหรับควบคุมความประพฤติทางกาย วาจาและใจ ของสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยดีงาม เป็นแบบแผนอย่างเดียวกันเพราะว่าการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ถ้าขาดระเบียบวินัย ความขัดแย้งจะเกิดขึ้น ยิ่งมาก

¹พระไพศาล วิสาโล, *แนวโน้มของพระพุทธศาสนาไทยในศตวรรษที่ 21*, (กรุงเทพฯ: บริษัทธรรมสาร จำกัด, มปป), 72.

คนก็มากเรื่องไม่มีความสุข โดยเฉพาะสังคมของพระสงฆ์ที่มาจากพื้นฐาน วรรณะ และสังคมที่แตกต่างกัน ปัจจุบันมีพระสงฆ์และสามเณร 348,433 รูป และมีวัดทั่วประเทศจำนวน 39,481 วัด แบ่งเป็นวัดพระอารามหลวง 310 วัด วัดราษฎร์ 39,171 วัด และมีวัดร้าง 6,090 วัด (ข้อมูลจากกองพุทธศาสนสถาน วันที่ 29 มกราคม 2558) ในปัจจุบันมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ทำหน้าที่ดูแลคณะสงฆ์คือ 1. มหาเถรสมาคม เป็นองค์กรสูงสุดของการปกครองคณะสงฆ์ คือพระสงฆ์ปกครองพระสงฆ์ด้วยตนเอง และ 2. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งเป็นตัวแทนในภาครัฐมีหน้าที่เป็นผู้สนองงานในการดูแลปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งจะมีรายละเอียดดังนี้

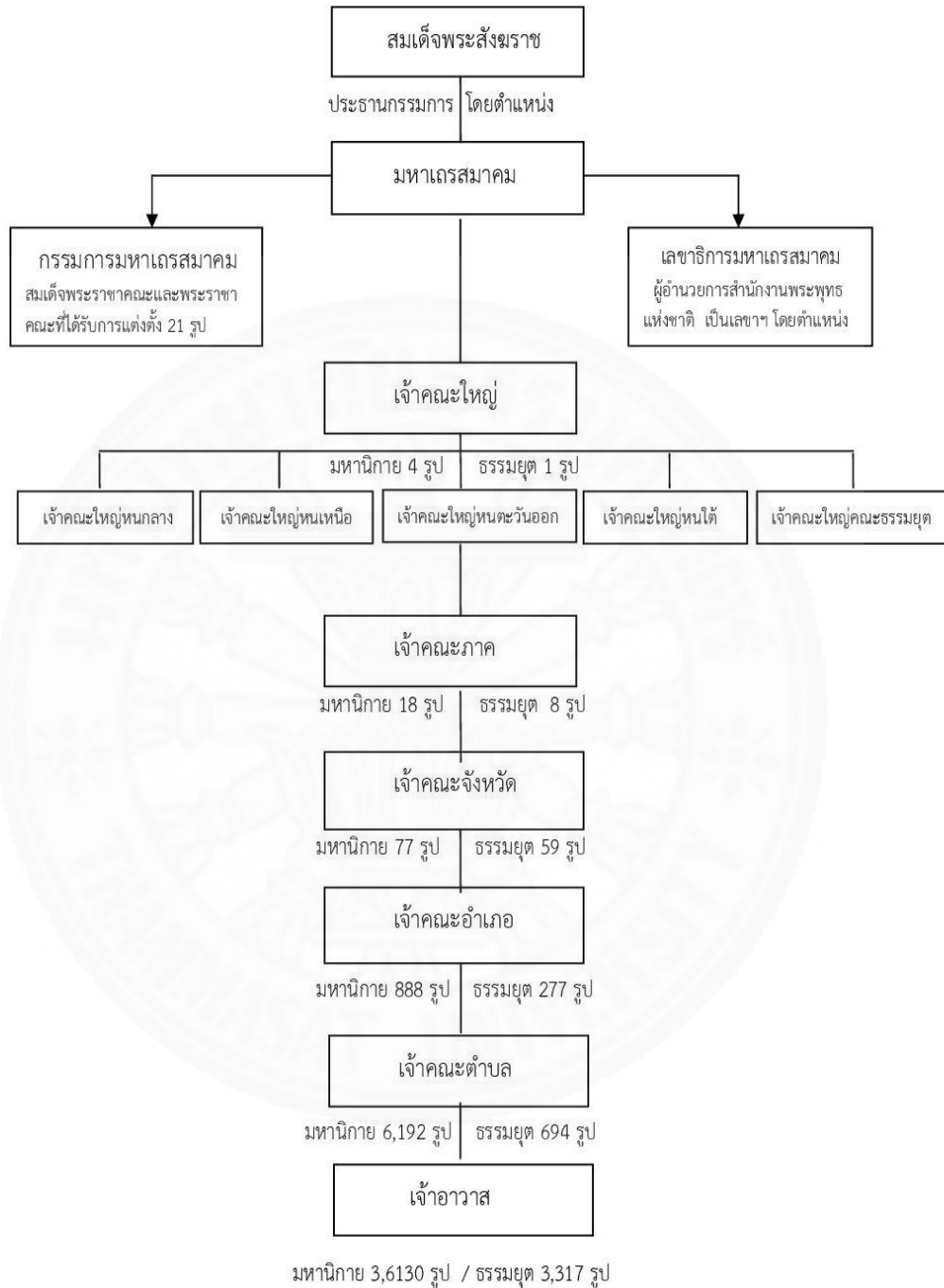
3.1 มหาเถรสมาคม

มหาเถรสมาคม เกิดขึ้นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ (ร.ศ. 121) มาตรา 4 ให้เรียกสมเด็จพระเจ้าคณะใหญ่ และพระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ตำแหน่งต่าง ๆ ว่า "มหาเถระ" และมหาเถระเหล่านี้จะประชุมกันเพื่อถวายเป็นความเห็นแก่พระมหากษัตริย์ในเรื่องพุทธศาสนาตามที่ทรงปรึกษา เรียกว่า "มหาเถรสมาคม" และให้มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุดของการปกครองคณะสงฆ์

3.1.1 โครงสร้างมหาเถรสมาคม

โครงสร้างเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มหาเถรสมาคมประกอบด้วย กรรมการมหาเถรสมาคม 21 รูป มีสมเด็จพระสังฆราช ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการ โดยตำแหน่ง สมเด็จพระราชาคณะทุกรูปเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และพระราชาคณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งไม่เกิน 12 รูปเป็นกรรมการ รูปแบบการปกครองของมหาเถรสมาคมปกครองแบบผสม โดยรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง คือ มีศูนย์การปกครองและปฏิบัติการกิจการคณะสงฆ์ และการสั่งการอยู่ในกรุงเทพมหานครหรือในส่วนกลาง และกระจายอำนาจไปยังทุกภาคส่วน โดยการแบ่งระเบียบการปกครองคณะสงฆ์เป็น 2 ส่วน คือ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค และให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทำหน้าที่สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

แผนภาพที่ 3.1 โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์

3.1.2 อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม²

1. ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
2. ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร
3. ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการและ การสาธารณสงเคราะห์
4. รักษาหลักธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
5. ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่บัญญัติในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์หรือกฎหมายอื่น

มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมาย มหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติหรือออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัยใช้บังคับได้ และจะมอบให้พระภิกษุ รูปใดหรือคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการตามมาตรา 19 เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ตามวรรคหนึ่งก็ได้ ในส่วนของการปกครองพระสงฆ์มีภารกิจทั้งหมด 6 ด้าน ที่เป็นภารกิจหลักที่จะต้องปฏิบัติ คือ

1. การปกครอง
2. การศาสนศึกษา
3. การศึกษาสงเคราะห์
4. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
5. การสาธารณูปการ
6. การสาธารณสงเคราะห์

อำนาจของมหาเถรสมาคมที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535³ ดังนี้

1. อำนาจนิติบัญญัติของมหาเถรสมาคม ในฐานะที่ปฏิบัติหน้าที่ของสังฆสภา มหาเถรสมาคม มีอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ ดังนี้
 - ตรากฎหมายมหาเถรสมาคม

² สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม ,พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 หมวด 2 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2559), 18.

³ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต),การปกครองคณะสงฆ์ไทย (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, 2539), 56-64.

- ออกข้อบังคับมหาเถรสมาคม
- วางระเบียบมหาเถรสมาคม
- ออกคำสั่งมหาเถรสมาคม
- มีมติมหาเถรสมาคม
- ออกประกาศมหาเถรสมาคม

2. อำนาจบริหารของมหาเถรสมาคม โดยที่อำนาจการปกครองและการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสังฆมนตรีเดิมได้ตกเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม ดังนั้น มหาเถรสมาคมจึงมีอำนาจหน้าที่ด้านการบริหาร ดังต่อไปนี้

- จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์
- จัดแบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค
- จัดตำแหน่งผู้ปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค
- แต่งตั้งและถอดถอนผู้ปกครองคณะสงฆ์

3. อำนาจตุลาการของมหาเถรสมาคม การพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์หรือคดีความในคณะสงฆ์ซึ่งเดิมเคยเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะวินัยธร ได้ตกเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 25 ที่บัญญัติให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคม กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติเพื่อให้การลงโทษนิคหกรรมหรือการลงโทษเป็นไปโดยถูกต้องสะดวกรวดเร็วและเป็นธรรม

ด้วยการนี้มหาเถรสมาคมจึงอาศัยอำนาจในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้ตรากฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2521 ว่าด้วยการลงนิคหกรรม และได้แบ่งอำนาจการพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์ ออกเป็น 3 ชั้น คือ

1. การพิจารณาชั้นต้น เป็นอำนาจของเจ้าอาวาสที่พระภิกษุผู้ถูกฟ้องสังกัดอยู่ถ้าผู้ถูกฟ้องเป็นเจ้าอาวาสวัด หรือเจ้าคณะก็ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะหรือผู้ปกครองคณะสงฆ์เหนือขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง

2. การพิจารณาชั้นอุทธรณ์ เป็นอำนาจของคณะพิจารณาชั้นอุทธรณ์ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะหรือผู้ปกครองเหนือขึ้นไปกว่าเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะผู้พิจารณาในชั้นต้น

3. การพิจารณาชั้นฎีกา เป็นอำนาจของมหาเถรสมาคม คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของมหาเถรสมาคมในการลงนิคหกรรมไม่ว่าในกรณีใดให้เป็นอันถึงที่สุด ในกรณีมหาเถรสมาคมมีอำนาจเช่นเดียวกับคณะวินัยธรชั้นฎีกา แต่มหาเถรสมาคมมีอำนาจมากกว่าคณะวินัยธรชั้นฎีกาตรงที่มีอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารอยู่ในมือด้วยและในบางกรณี มหาเถรสมาคมมีอำนาจวินิจฉัย

หรือออกคำสั่งโดยไม่ต้องผ่านการพิจารณาขั้นต้นและชั้นอุทธรณ์ โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

3.1.3 การแบ่งสายงานการปกครองคณะสงฆ์

ในปัจจุบันการปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทยได้ใช้พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535 เป็นแนวทางในการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ และในกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ.2541) ได้แบ่งระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็น 2 ส่วนคือ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคไว้เพื่อเป็นกรอบในการปกครองโดยได้กำหนดอำนาจและหน้าที่ไว้ดังต่อไปนี้⁴

(1) ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ได้กำหนดให้มีเจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการคณะสงฆ์ทุกชั้น ในเขตปกครอง คณะสงฆ์ เรียกว่าเจ้าคณะใหญ่ ดังนี้

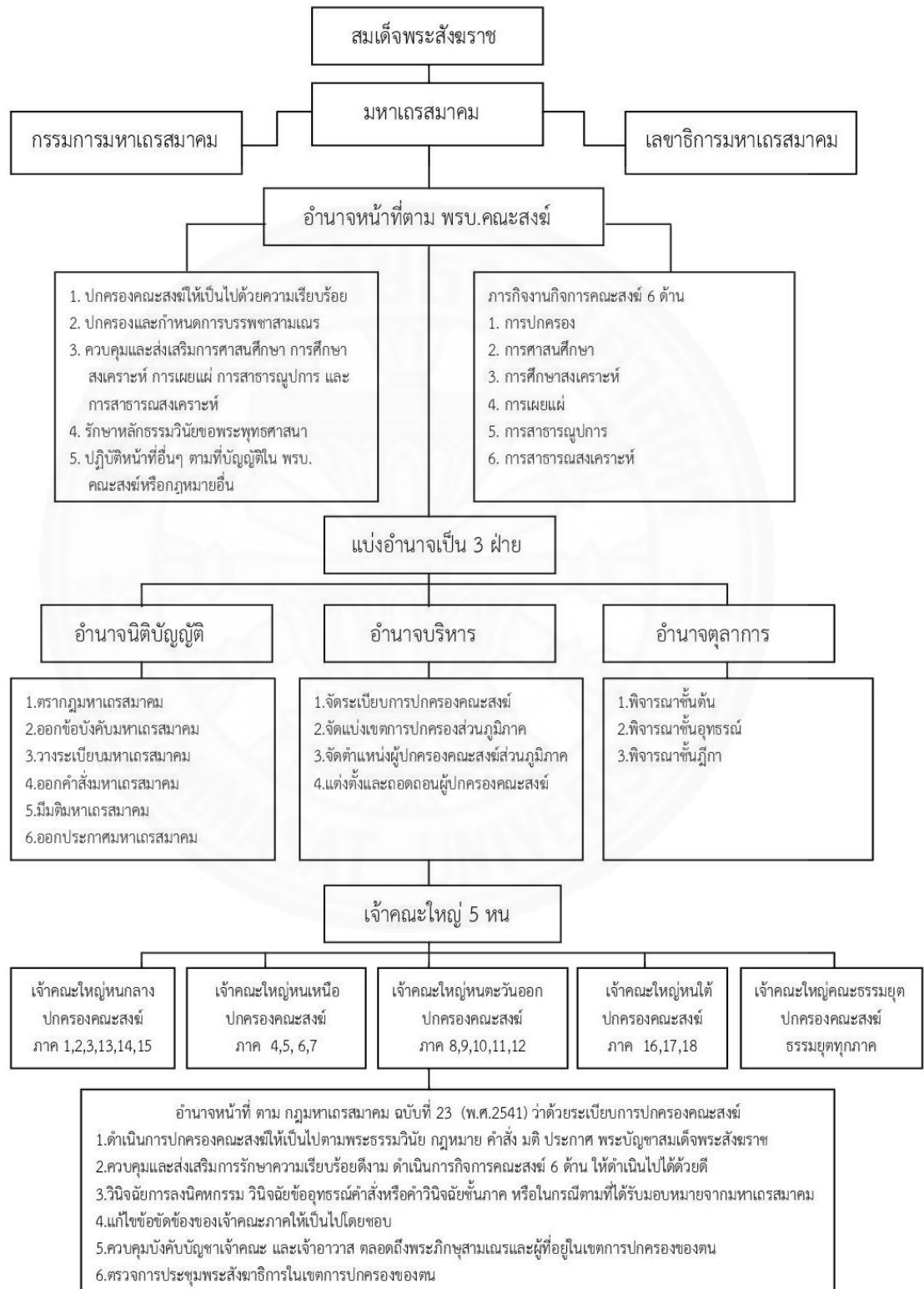
1. เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ปกครองภาค 1,2,3,13,14,15
2. เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ ปกครองภาค 4,5, 6,7
3. เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก ปกครองภาค 8,9,10,11,12
4. เจ้าคณะใหญ่หนใต้ ปกครองภาค 16,17,18
5. เจ้าคณะใหญ่ธรรมยุต ปกครองธรรมยุตทุกภาค

อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่ให้ปกครองคณะสงฆ์ในเขตหนของตนมีดังนี้

1. ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช
2. ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปได้ด้วยดี
3. วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นภาค หรือในกรณีตามที่ได้รับมอบหมายจากมหาเถรสมาคม
4. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ
5. ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะ และเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรและผู้ที่อยู่ในเขตการปกครองของตน
6. ตรวจสอบประชุมพระสังฆาธิการในเขตการปกครองของตน

⁴ สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม ,*กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 พ.ศ.2541 หมวด 2* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2559), 271.

แผนภาพที่ 3.2 การแบ่งสายงานการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง

(2) ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค⁵ ได้จัดแบ่งเขตการปกครองในส่วนภูมิภาคออกเป็น 1.ภาค 2.จังหวัด 3.อำเภอ 4. ตำบล และการปกครองคณะสงฆ์ในส่วนภูมิภาคได้กำหนดให้มีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นซึ่งประกอบด้วย

1.เจ้าคณะภาค แบ่งการปกครองออกเป็น 18 ภาค โดยแต่ละภาคจะแบ่งจังหวัดในการดูแลรับผิดชอบ ซึ่งได้รวมเขตการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดต่าง ๆ และในการปกครองในระดับภาคนี้ได้กำหนดให้มีรองเจ้าคณะภาค เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของเจ้าคณะภาคและรับผิดชอบการปกครองคณะสงฆ์ในภาคของตน ประกอบด้วย

ภาค 1 มี 4 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ

ภาค 2 มี 3 จังหวัด คือ พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สระบุรี

ภาค 3 มี 4 จังหวัด คือ ลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท อุทัยธานี

ภาค 4 มี 4 จังหวัด คือ นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์

ภาค 5 มี 4 จังหวัด คือ พิษณุโลก สุโขทัย ตาก อุตรดิตถ์

ภาค 6 มี 5 จังหวัด คือ ลำปาง พะเยา เชียงราย แพร่ น่าน

ภาค 7 มี 3 จังหวัด คือ เชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน

ภาค 8 มี 5 จังหวัด คือ อุตรธานี หนองคาย เลย สกลนคร หนองบัวลำภู

ภาค 9 มี 4 จังหวัด คือ ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด

ภาค 10 มี 5 จังหวัด คือ อุบลราชธานี ยโสธร มุกดาหาร ศรีสะเกษ

นครพนม

ภาค 11 มี 4 จังหวัด คือ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์

ภาค 12 มี 4 จังหวัด คือ ปราจีนบุรี นครนายก ฉะเชิงเทรา สระแก้ว

ภาค 13 มี 4 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด

ภาค 14 มี 4 จังหวัด คือ นครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี สมุทรสาคร

ภาค 15 มี 4 จังหวัด คือ ราชบุรี เพชรบุรี สมุทรสงคราม ประจวบคีรีขันธ์

ภาค 16 มี 3 จังหวัด คือ นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ชุมพร

⁵ สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม ,กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 14 (พ.ศ.2535) ว่าด้วยจำนวนและเขตการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2559), 247.

ภาค 17 มี 5 จังหวัด คือ ภูเก็ต ตรัง พังงา กระบี่ ระนอง

ภาค 18 มี 6 จังหวัด คือ สงขลา พัทลุง สตูล ปัตตานี ยะลา นราธิวาส

อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะภาค ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ได้กำหนดไว้ดังนี้⁶

1. ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

2. ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปได้ด้วยดี

3. วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นจังหวัด หรือในกรณีตามที่ได้รับมอบหมายจากมหาเถรสมาคม

4. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะจังหวัดให้เป็นไปโดยชอบ

5. ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะ และเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรและผู้ที่อยู่ในเขตการปกครองของตน

6. ตรวจสอบประชุมพระสังฆาธิการในเขตการปกครองของตน

2. เจ้าคณะจังหวัด ทำหน้าที่ดูแลกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดของตน ซึ่งประกอบไปด้วยอำเภอต่าง ๆ ในเขตจังหวัดนั้น การปกครองในระดับจังหวัดนี้ได้กำหนดให้มีรองเจ้าคณะจังหวัดช่วยแบ่งเบาภาระของเจ้าคณะจังหวัด และรับผิดชอบการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัด แบ่งเป็น มหานิกาย 77 รูป และธรรมยุต 59 รูป โดยเจ้าคณะจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

2. ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปได้ดี

3. ระงับอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นอำเภอ หรือในกรณีตามที่ได้รับมอบหมายจากมหาเถรสมาคม

4. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะอำเภอให้เป็นไปโดยชอบ

⁶ สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม ,กฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 พ.ศ.2541 หมวด 3 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2559), 273.

5. ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะ และเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุ สามเณรและผู้ที่อยู่ในเขตการปกครองของตน

6. ตรวจสอบประชุมพระสังฆาธิการในเขตการปกครองของตน

3. เจ้าคณะอำเภอ ทำหน้าที่ดูแลกิจการของคณะสงฆ์ในเขตอำเภอของตน ซึ่งประกอบไปด้วยตำบลต่าง ๆ ในเขตอำเภอของตน การปกครองคณะสงฆ์ในระดับอำเภอ กำหนดให้มีรองเจ้าคณะอำเภอ ช่วยแบ่งเบาภาระของเจ้าคณะอำเภอ แบ่งเป็นมหานิกาย 888 รูป และ ธรรมยุต 277 รูป และเพื่อประโยชน์ของเจ้าคณะอำเภอและรองเจ้าคณะอำเภอ ให้ตั้งเลขานุการเจ้าคณะอำเภอ และรองเลขานุการเจ้าคณะอำเภอ ทำหน้าที่เลขานุการได้ โดยอำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะอำเภอมีดังนี้

1. ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

2. ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปได้ด้วยดี

3. ระงับอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยชั้นตำบล หรือในกรณีตามที่ได้รับมอบหมายจากมหาเถรสมาคม

4. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะตำบลให้เป็นไปโดยชอบ

5. ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะ และเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุ สามเณรและผู้ที่อยู่ในเขตการปกครองของตน

6. ตรวจสอบประชุมพระสังฆาธิการในเขตการปกครองของตน

4. เจ้าคณะตำบล ทำหน้าที่ดูแลกิจการของคณะสงฆ์ในเขตตำบลของตน ซึ่งประกอบไปด้วยวัดต่างๆ ในเขตตำบลของตน การปกครองคณะสงฆ์ในระดับตำบล กำหนดให้มีรองเจ้าคณะตำบล ช่วยแบ่งเบาภาระของเจ้าคณะตำบล แบ่งเป็นมหานิกาย 6,192 รูป และ ธรรมยุต 694 รูป และเพื่อประโยชน์ของเจ้าคณะตำบลและรองเจ้าคณะตำบล ให้ตั้งเลขานุการเจ้าคณะตำบล และรองเลขานุการเจ้าคณะตำบล ทำหน้าที่เลขานุการได้ โดยอำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะตำบลมีดังนี้

1. ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

2. ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปได้ด้วยดี

3. ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของเจ้าอาวาส หรือในกรณีตามที่ได้รับมอบหมายจากมหาเถรสมาคม

4. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบ

5. ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะ และเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุ สามเณรและผู้ที่อยู่ในเขตการปกครองของตน

6. ตรวจสอบประชุมพระสังฆาธิการในเขตการปกครองของตน

5. เจ้าอาวาสเป็นระดับพระสังฆาธิการในทางการปกครองคณะสงฆ์ ตาม มาตรา 36 ระบุว่า วัดหนึ่งให้มีเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง และในมาตรา 37 ได้กำหนดให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้

1. บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

2. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนัก อาศัยอยู่ในวัด นั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

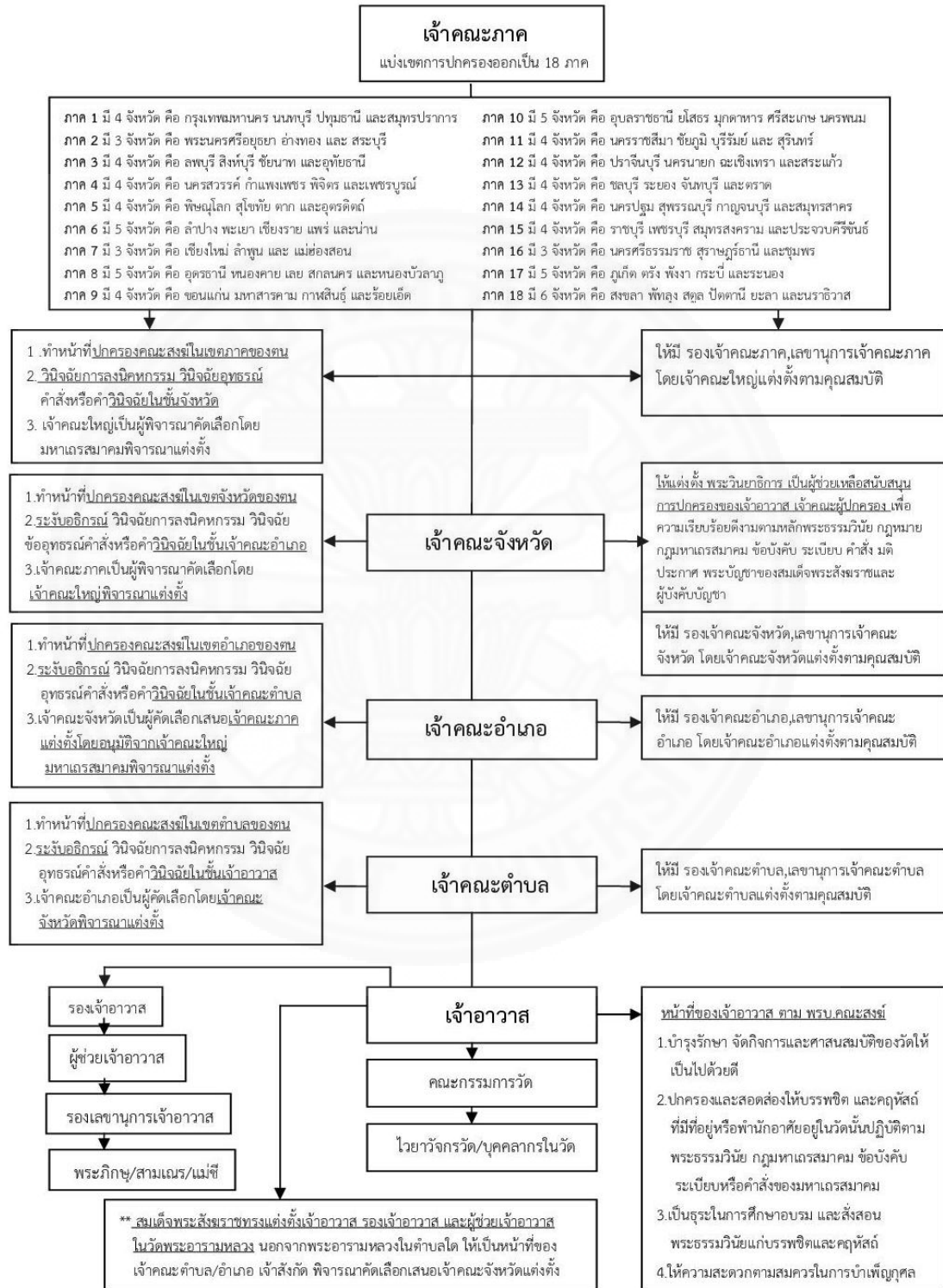
3. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่ บรรพชิตและคฤหัสถ์

4. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

และในมาตรา 38 ระบุให้เจ้าอาวาสมีอำนาจคือห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่ง มิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของ เจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายใน วัดหรือให้ทำทัณฑ์บน หรือให้ ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่ง เจ้าอาวาส ซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วย พระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของ มหาเถรสมาคม

ในกรณีที่ไม่มีเจ้าอาวาสหรือเจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้ง ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสให้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าอาวาส การแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ มหาเถรสมาคม

แผนภาพที่ 3.3 การแบ่งสายงานการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค

3.1.4 การจัดการปกครองคณะสงฆ์ 6 ด้าน

การปกครองคณะสงฆ์ของมหาเถรสมาคมแบ่งการปกครองคณะสงฆ์ออกเป็น 6 ด้าน เรียกว่า กิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ถือว่าเป็นภารกิจหลักของมหาเถรสมาคม และมหาเถรสมาคมยังได้ออกระเบียบให้เป็นการกิจของภารกิจหลักของเจ้าอาวาสวัดทุกวัดตามระเบียบที่มหาเถรสมาคมได้กำหนดไว้ใน การปกครองคณะสงฆ์เพื่อให้วัดทุกวัดมีการดำเนินการอย่างเป็นแบบแผนและเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติศาสนกิจของทางวัดซึ่งจะต้องปฏิบัติตามเพื่อให้ภายในวัดได้มีกิจกรรม และมีการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน และได้มีการพัฒนาขึ้นภายในวัด และผู้ปกครองวัดจะต้องยึดถือหลักธรรมาภิบาลเป็นหลักในการปกครอง โดยการปกครองคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1.4.1 การปกครอง คือการปกครองคณะสงฆ์และการปฏิบัติหรือต้องกระทำอันเป็นหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการดูแลคณะสงฆ์ ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ มหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติประกาศของมหาเถรสมาคม และตามพระบัญชา ของสมเด็จพระสังฆราช

3.1.4.2 การศาสนศึกษา คือการจัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาและศึกษาพระปริยัติธรรมแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ทั้งแผนกบาลีและแผนก ธรรม รวมทั้งส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนยังสำนักเรียนที่วัดใกล้เคียงด้วย

3.1.4.3 การศึกษาสงเคราะห์ คือการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบัน การศึกษาหรือจัดสถานศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่า เรียน โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย อาจเป็นโรงเรียนการกุศลในวัด หรือโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ เด็กยากจน หรือศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์หรือศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

3.1.4.4 การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือการจัดให้มีการฟังพระธรรมเทศนา การ จัด เกี่ยวกับการอบรมสมณะและวิปัสสนา และการบรรยายหรือปาฐกถาธรรม การจัดศาสนพิธีต่างๆ เพื่อรักษาพิธีและวัฒนธรรมทางศาสนา และการให้ธรรมะหรือการสนทนาธรรมแก่คนในชุมชน และ สังคมรวมทั้งการจัดหาอุปกรณ์การเรียนให้กับนักเรียนที่ยากจน ที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนใน วัด และการจัดตั้งห้องสมุดภายในวัด เพื่อจัดหนังสือธรรมะไว้เผยแผ่ให้ประชาชนได้ศึกษา

3.1.4.5 การสาธารณูปการ คือการก่อสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติ ของวัดด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิมให้มั่นคง ถาวร และก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับศาสนสมบัติ เป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนาให้ มั่นคง

3.1.4.6 การสาธารณสงเคราะห์ เป็นการดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อ ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนในชุมชนและสังคมโดยการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณสมบัติหรือสาธารณกุศล เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่คนในชุมชน และการพัฒนาสังคมและชุมชน

3.2 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในฐานะที่เป็นตัวแทนของรัฐบาล และเป็นตัวกลาง เชื่อมโยงการขับเคลื่อนของกิจการงานพระพุทธศาสนา และในฐานะเป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี มีภารกิจเกี่ยวกับการ ดำเนินงานสนองงานคณะสงฆ์และรัฐโดยการทำนุบำรุง ส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ให้การ อุปถัมภ์ ค้ำครองและส่งเสริมพัฒนางานพระพุทธศาสนา ดูแล รักษา จัดการศาสนาสมบัติ พัฒนา พุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งให้การสนับสนุนส่งเสริม พัฒนาบุคลากรทาง ศาสนา โดยแบ่งเป็นการบริหารราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค รายละเอียดดังนี้

3.2.1 โครงสร้างการบริหารงานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติแบ่งการบริหารราชการออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

3.2.2.1 การบริหารในส่วนกลาง ได้แก่

- (1) สำนักงานเลขานุการกรม
- (2) กองพุทธศาสนศึกษา
- (3) กองพุทธศาสนสถาน
- (4) กองส่งเสริมงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- (5) สำนักงานพุทธมณฑล
- (6) สำนักงานศาสนสมบัติ
- (7) สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

3.2.2.2 การบริหารส่วนภูมิภาคคือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด 77 จังหวัด

3.2.2 อำนาจหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

- (1) ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ และกฎหมายว่าด้วยการกำหนด วิชยฐานะ ผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา รวมทั้งกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง
- (2) รับสนองงาน ประสานงาน และถวายการสนับสนุนกิจการและการบริหาร การปกครองคณะสงฆ์
- (3) เสนอแนวทางการกำหนดนโยบายและมาตรการในการคุ้มครอง พระพุทธศาสนา
- (4) ส่งเสริม ดูแล รักษา และทำนุบำรุงศาสนสถานและศาสนวัตถุทาง พระพุทธศาสนา
- (5) ดูแล รักษา และจัดการวัดร้างและศาสนสมบัติกลาง

- (6) พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา
- (7) ทำนุบำรุงพุทธศาสนศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม
- (8) สนับสนุนและส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเศ รวมทั้งการเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก
- (9) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานหรือตามที่นายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ปัจจุบันสถานการณ์ของพระพุทธศาสนายังมีภาพให้เห็นทางสื่ออย่างชัดเจน นำไปสู่ความเสื่อมศรัทธาของประชาชน และเป็นภาพสะท้อนอย่างหนึ่งให้เห็นถึงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และมหาเถรสมาคม และประกอบกับมีเหล่ามิชชันนารีเข้ามาฉกฉวยโอกาสอันนี้เพื่อทำลายพระพุทธศาสนาและทำลายองค์กรคณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จึงต้องออกมาปกป้องพระพุทธศาสนา โดยได้ปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานในภาครัฐทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยให้สอดคล้องกับภารกิจทั้ง 6 ด้าน ร่วมกับมหาเถรสมาคม ในฐานะผู้สนองงานคณะสงฆ์ และดูแลสอดส่องส่งเสริมและสนับสนุน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้แบ่งออกเป็น สำนักงานเลขานุการกรม กองพุทธศาสนศึกษา กองพุทธศาสนสถาน กองส่งเสริมงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา สำนักงานพุทธมณฑล สำนักงานศาสนสมบัติ สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอีก 77 จังหวัด โดยกองงานทั้งหมดต่างก็มีหน้าที่และภารกิจต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่ระเบียบกำหนดไว้อยู่แล้ว และยังคงปฏิบัติและขับเคลื่อนงานให้สอดคล้องกับภารกิจของมหาเถรสมาคมและนโยบายของรัฐบาล และเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐ พุทธศาสนิกชน และสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ดังนั้นจึงต้องพยายามให้เกิด “การมีส่วนร่วม (Participation)” มากขึ้น ประกอบกับ “การให้อำนาจ(Empowerment)” ที่จะ “การเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement)” และปฏิบัติงานโดยเรียกว่า “การทำงานเป็นทีม (Teamwork)” ทั้งหมดนี้จะต้องไปพร้อม ๆ กัน โดยผ่านกระบวนการจัดการและการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ⁷

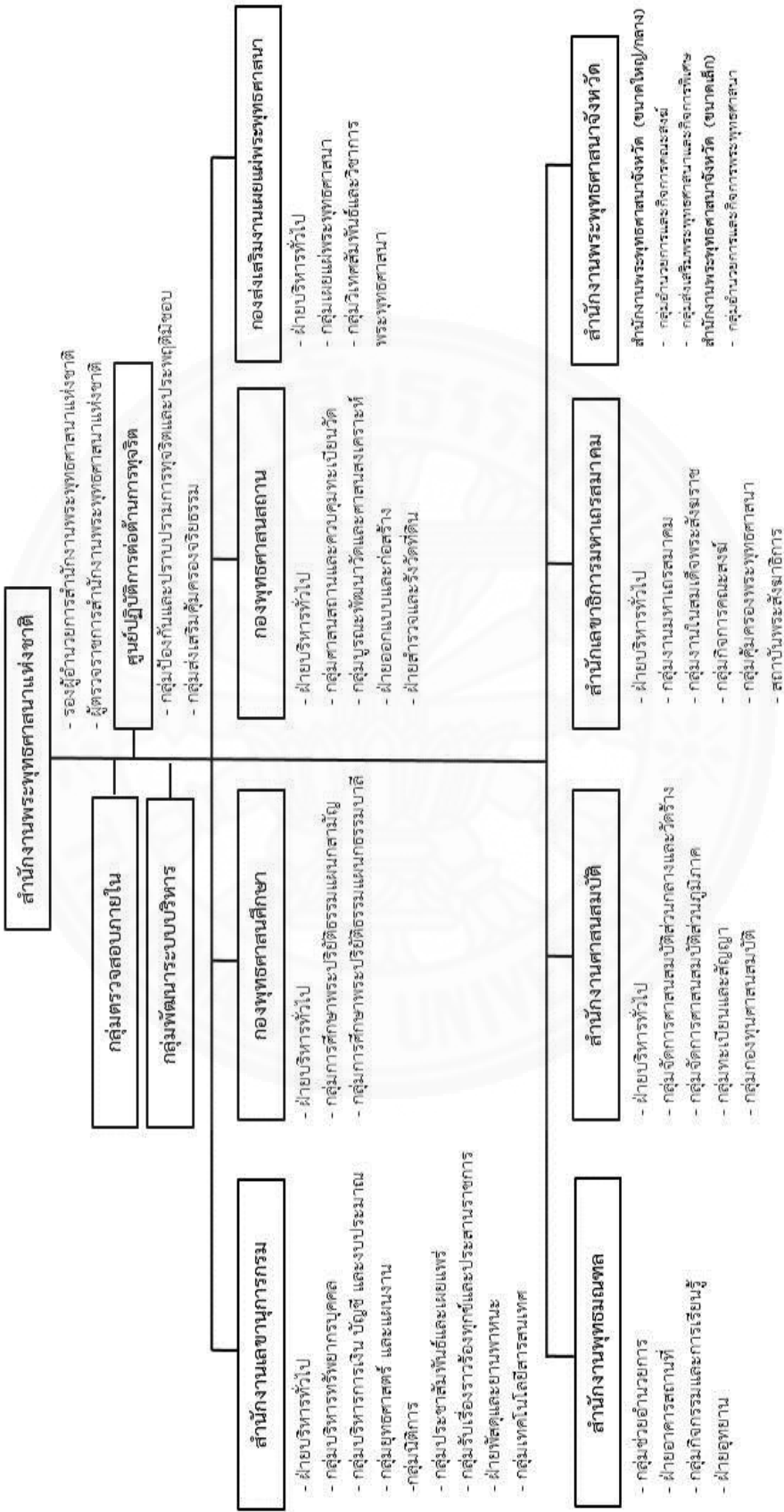
สรุปว่าในการปฏิบัติงานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ นั้น โดยหลักการแล้วคือเป็นตัวแทนรัฐบาล มีหน้าที่สนองงานคณะสงฆ์ ถ้ามองภาพการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง ในช่วงแรกของการบริหารงาน ซึ่งอยู่ในยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรมจะเน้นการบริหารงานในองค์กร แต่ในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงของระบบการบริหารงาน เพื่อ

⁷ พนมม ศรศิลป์, สัมภาษณ์โดย ญัฐฐาพร จินดาสวัสดิ์, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 20 มิถุนายน 2559.

รองรับระบบ การบริหารงานสมัยใหม่ เข้ามาปรับปรุงการบริหารงานขององค์กร จึงทำให้การบริหารงานมีความซับซ้อน ต้องใช้กลยุทธ์ด้านต่าง ๆ มาปรับเข้ากับระบบการบริหารงาน โดยเพิ่มองค์ความรู้ในการบริหารงานเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ให้มีการเพิ่มทักษะเกี่ยวกับความรู้ความสามารถ เข้ามาประกอบเป็นหลักในการพัฒนาจึงมีการนำเอาเรื่องสมรรถนะ (Competency) เข้ามาใช้ในหลักการบริหาร เพื่อเป็นการให้ทรัพยากรบุคคลที่มีความสามารถและความรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งเป็นผู้มีความสามารถดีที่สุดใน และเจ้าหน้าที่บุคลากรทุกคนในสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ต้องมีความรู้เรื่อง กฎหมาย กฎหมายคณะสงฆ์ พระราชบัญญัติ กฎ กติกา ระเบียบ ข้อบังคับ และมติ ประกาศของมหาเถรสมาคม ต้องมีความรู้อย่างละเอียดและชัดเจน

แผนภูมิโครงสร้างการแบ่งงานภายในส่วนราชการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

แผนภาพที่ 3.4 โครงสร้างการแบ่งสายงานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

3.2.3 บทบาทหน้าที่ในการสนองงานคณะสงฆ์ในกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการสนองงานคณะสงฆ์และรัฐ ประกอบกับรัฐบาล มีนโยบายในการอุปถัมภ์คุ้มครอง และทำนุบำรุงศาสนา ส่งเสริมการปกครองและกลไกที่รับผิดชอบ ด้านศาสนาเพื่อให้การบริการจัดการ ส่งเสริมทำนุบำรุงศาสนา มีความเป็นเอกภาพและประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมความเข้าใจอันดีและสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนาเพื่อนำหลักธรรมของศาสนา มาใช้ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนใช้หลักธรรมในการดำรงชีวิตมากขึ้น ดังนั้น วัดจึงต้องได้รับการพัฒนาในด้านการบูรณปฏิสังขรณ์ให้มีความมั่นคงแข็งแรง ปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่เพื่อสามารถใช้ประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมได้อย่างสมบูรณ์แบบ การพัฒนาวัด เพื่อให้วัดมีสภาพสะอาด สงบ และสว่าง เพื่อสร้างความสุขทางด้านจิตใจให้กับประชาชน จึงควรพัฒนาวัดแบบบูรณาการ ให้สอดคล้องกับภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ โดยระดมการมีส่วนร่วม จากทุกภาคส่วน เช่น ชุมชนรอบวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนราชการ สถานศึกษาในพื้นที่ เพื่อจุดมุ่งหมายให้วัดมีสภาพความเป็นศูนย์กลางชุมชนอย่างแท้จริงและยั่งยืน

การสนับสนุนการปฏิบัติงานในกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ตามภารกิจของคณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีบทบาทหน้าที่ดังต่อไปนี้

1.ด้านการปกครอง

รับสนองงานด้านการปกครองคณะสงฆ์ ของ สมเด็จพระสังฆราช มหาเถรสมาคม และเจ้าคณะพระสังฆาธิการระดับต่าง ๆ ให้เป็นไปด้วยความรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งประสานเจ้าคณะพระสังฆาธิการและสนองงานเพื่อให้มีการตรวจเยี่ยม ถวายความรู้ ในการบริหารกิจการของวัดและการปกครองภายในวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม

ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงาน เพื่อพัฒนาพระสังฆาธิการให้มีวุฒิการศึกษา และทักษะในการบริหารจัดการวัดให้มากยิ่งขึ้น โดยประสานมหาวิทยาลัยสงฆ์จัดหลักสูตรการเรียนการสอนที่เหมาะสม

ส่งเสริมให้วัดต่าง ๆ ร่วมกับชุมชนในการเสริมสร้างความมั่นคงของวัด ชุมชน และพระพุทธศาสนา โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่ขัดกับหลักของพระพุทธศาสนาและสมณวิสัยเป็นสื่อ เช่น การออกเยี่ยมประชาชนโดยรอบวัด การเป็นแกนนำในการสร้างสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ

2. ด้านการศึกษา

ถวายการอุปถัมภ์ ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม - บาลี ซึ่งเป็นระบบการศึกษาดั้งเดิมของคณะสงฆ์ โดยรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ

ส่งเสริมการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่สูงกว่าระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ตั้งแต่ ป.ศ. 4 ขึ้นไป) ให้มีความหมายในระดับชั้นต่าง ๆ จัดให้มีรูปแบบและวิธีการศึกษาที่หลากหลาย โดยให้ผู้จบการศึกษาประโยค ป.ศ. 4 – 9 มีวิทยฐานะเป็นปริญญาตรีถึงปริญญาเอก ซึ่งจะต้องศึกษาวิชาสามัญที่จำเป็นควบคู่กันไป เน้นการศึกษาตามอัธยาศัยในการศึกษาประโยคบาลี ส่วนวิชาสามัญจะประสานกับมหาวิทยาลัยสงฆ์หรือมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ร่วมดำเนินการจัดทำหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม ทั้งนี้ จะต้องไม่กระทบต่อระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีแบบเดิมของคณะสงฆ์

จัดให้มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาต้นแบบ ตามแนวพระดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ให้ครบทุกเขตการศึกษา และขยายผลไปยังจังหวัดทุกจังหวัด กลุ่มโรงเรียน โรงเรียน โดยให้มีแผนดำเนินการที่ชัดเจน จัดระบบเพื่อแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพ เช่น ปัญหาการขาดแคลนครูสอนและบุคลากร ปัญหาการขาดอุปกรณ์การสอน ปัญหาเรื่องสวัสดิการของครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียน เป็นต้น

จัดทำมาตรการในการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกแผนก โดยให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประสานกับสถานศึกษา เพื่อให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถเข้าไปแนะแนวการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกแผนก โดยมีกลุ่มเป้าหมายหลักคือ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อให้เข้ามาสู่ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ให้มากยิ่งขึ้น

ส่งเสริมให้วัดและสถานศึกษาจัดให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษา ด้วยวิธีการที่หลากหลาย สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในเข้าสอบธรรมศึกษา รวมทั้งให้มีระบบการยกย่องเชิดชูเกียรติที่เหมาะสม ทั้งแก่ผู้เข้าสอบ สถานศึกษา และหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้น ๆ

สนับสนุนให้มีการศึกษาวิชาการทางพระพุทธศาสนา ด้วยรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ แก่พุทธศาสนิกชนทุกระดับวัย เน้นการศึกษาเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ให้ระบบการศึกษาเป็นระบบที่มีความหมายต่อการดำเนินชีวิต จัดให้มีระบบส่งเสริมยกย่องเชิดชูที่เหมาะสม

3. การศึกษาสงเคราะห์

สนับสนุนให้วัดที่มีความพร้อมหรือสามารถให้จัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาให้มากยิ่งขึ้น จัดให้มีการยกย่องส่งเสริมวัดที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เช่น บริจาคเงินช่วยเหลือสร้างอาคาร อุปกรณ์การเรียนการสอน ทุนการศึกษาแก่นักเรียน โดยประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติตามความเหมาะสม

4. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ส่งเสริมและสนับสนุนพระธรรมทูตที่ปฏิบัติศาสนกิจทั้งในประเทศและต่างประเทศ ด้วยวิธีการและรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการฝึกอบรมก่อนและระหว่างปฏิบัติงาน รวมทั้งให้มีการประเมินผลเพื่อการพัฒนาการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งภาควิชาการและภาคปฏิบัติ โดยเน้นการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัย

ส่งเสริมให้วัดที่มีความพร้อมและสามารถจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมให้มากยิ่งขึ้นอย่างน้อย 1 ตำบลต่อ 1 สำนัก โดยสนับสนุนให้มีการจัดอบรมพระวิปัสสนาจารย์ให้สามารถนำหลักธรรมไปอบรมประชาชน เน้นการปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ทั้งโดยผู้สอนและผู้ศึกษา

ส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนจาริกแสวงบุญ ณ สังฆมณฑลสถาน และสถานที่สำคัญของพระพุทธศาสนา โดยจัดให้มีกฎหมายคุ้มครองและอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม

5. การสาธารณูปการ

ส่งเสริมให้มีการจัดทำแผนที่วัด โดยให้มีการแบ่งแยกเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตต่าง ๆ เช่น เขตอภัยทาน ภายในวัด ให้ชัดเจนเป็นสัดส่วน ตามความเหมาะสมของวัดนั้น ๆ

ส่งเสริมให้วัดเป็นสถานที่สะอาด สงบ ร่มรื่น และร่มเย็น เหมาะสำหรับเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจเพื่อความสงบสุขของจิต สนับสนุนให้วัดเป็นศูนย์รวมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่วัดและชุมชนโดยรอบ เช่น เป็นศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาและวิชาการต่าง ๆ ศูนย์การปฏิบัติศาสนกิจและการปฏิบัติธรรม เป็นธนาคารข้าว ศูนย์ฝึกวิชาชีพ ศูนย์กระจายข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน เป็นต้น

ส่งเสริมและถวายเป็นการอุปถัมภ์ให้วัดมีเสนาสนะที่มั่นคงแข็งแรง สวยงาม ประหยัด และปรับภูมิทัศน์ให้เหมาะสม ปราศจากมลพิษ

เร่งรัดและดำเนินการออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินของวัดและหรือที่ธรณีสงฆ์ ที่ศาสนสมบัติกลาง ให้มีขอบเขตที่ชัดเจน เพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่ของพระพุทธศาสนาซึ่งจะนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างวัดและชาวบ้านต่อไป

ส่งเสริมจังหวัดที่มีความพร้อมให้จัดตั้งอนุพุทธมณฑลจังหวัด อย่างน้อยภาคละ

1 จังหวัด

6. การสาธารณสงเคราะห์

จัดให้มีเครือข่ายระหว่างองค์กรสาธารณกุศลทางพระพุทธศาสนา กลุ่มอาสาสมัคร ในทุกจังหวัด ให้มีความเข้มแข็งและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีศูนย์รวมที่วัดของ เจ้าคณะจังหวัดหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด เพื่อให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นแก่วัด ชุมชน หรือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ โดยให้มีคลังสิ่งของที่จำเป็นในการยังชีพเบื้องต้นพร้อมปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือ และให้มีการปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือที่รวดเร็วทันเหตุการณ์ ในจัดหัตถ์นั้น ๆ รวมทั้งในพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง และขยายผลไปสู่อำเภอต่าง ๆ ที่มีความพร้อม

ประสานคณะสงฆ์ในการสร้างเครือข่ายให้ความช่วยเหลือให้ครอบคลุมทั่วประเทศ รวมทั้งประสานงานกับคณะสงฆ์ในการระดมทุนเพื่อช่วยเหลือวัด ชุมชน และประชาชน โดยหลักการให้วัดและชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ เป็นต้นแบบและเป็นพี่เลี้ยงของวัดและชุมชนอื่น

และการจัดการด้านศาสนสมบัติ

1. จัดระบบการจัดเก็บรายได้ตามระเบียบให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. เร่งรัดให้มีการจัดประโยชน์ที่ศาสนสมบัติกลางให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส รวมทั้งจัดให้มีระบบการตรวจสอบเพื่อการปรับแผนการดำเนินการเป็นระยะ

การสนองงานคณะสงฆ์ในปัจจุบันให้มองทั้ง 6 ด้าน คือด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นตัวแทนในนามของรัฐบาล และในนามของเลขาธิการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง เราก็ช่วยกันสนับสนุนการบริหารจัดการทั้ง 6 ด้าน มีปัญหาทุกด้าน ในเรื่องของการปกครองคณะสงฆ์ เนื่องจากพระสงฆ์มีมากถึง เกือบสี่หมื่นวัด มีพระสงฆ์เกือบสี่แสนรูป และได้มีการบวช การลาสิกขา การสึก ออกไปเนื่องด้วยเหตุต่าง ๆ กัน เช่น ด้วยเรื่องของการละเมิดพระธรรมวินัย เรื่องกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งบางครั้งเจ้าอาวาสเองก็ยังขาดการเอาใจใส่ดูแล เจ้าคณะผู้ปกครองก็อาจจะปกครองได้ยาก และก็มีปัญหาในเรื่องสื่อต่าง ๆ ที่ได้ลงแพร่กระจายข่าวเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ออกไป แต่ที่มีปัญหามากก็คือ การศึกษาของพระสงฆ์ เนื่องจากว่า ระบบการศึกษาของรัฐบาลได้มีภาคบังคับให้ต้องเข้ามาอยู่ในการศึกษาของภาครัฐถึง 15 ปี ทำให้เยาวชนต่าง ๆ ก็เข้าไปอยู่ในส่วนของรัฐบาลหมด ก็ไม่ได้เข้ามาเรียนทางพระภิกษุ สามเณร เรียนทางพระพุทธศาสนา จึงทำให้เป็นการแยกศาสนิกออกไปบางส่วน รวมทั้งส่วนใหญ่คนที่จะมาบวชเรียนเป็นคนยากจน รัฐบาลได้เข้ามาสนับสนุนก็จริง แต่จำนวนพระสงฆ์และสามเณรที่เข้ามาเรียนก็จะมีตัวเล็กน้อยจึงทำให้การศึกษาของพระสงฆ์และสามเณร จึงไม่ค่อยมีคุณภาพเท่าไรนี่ก็คือถือว่าเป็นปัญหาของการ

ปกครองคณะสงฆ์เหมือนกัน และมาในเรื่องของการเผยแผ่ ปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่าเยาวชนต่าง ๆ มีโซเซียลมีเดียติดต่อเน็ตแต่การเผยแผ่ขอพระสงฆ์ก็ยังมิถ่วงเพราะขาดการอุปถัมภ์ที่ชัดเจน ขาดการวางแผนที่ชัดเจน ก็มีอยู่มากมายหรือแม้แต่เรื่องของศาสนูปการในเรื่องของ วัฒนาอารามก็เน้นไปในเรื่องของการก่อสร้างอาคารใหญ่โตไม่ได้เน้นการศึกษาเผยแผ่เท่าไร เน้นการศรัทธารับบริจาคในเรื่องของอาคารสถานที่มากเกินไป ความจริงแล้วต้องเน้นในเรื่องของความสะอาด สงบ ร่มรื่น มีระเบียบ และก็มีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เพราะวัดจัดเป็นสถานที่สำคัญ แต่ตอนนี้ได้มีคนเข้าไปรุกรานที่ดินวัด ในรูปแบบของเข้าไปทำเป็นที่จอดรถ เป็นที่เลี้ยงหมา เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ และนำมาปล่อยที่วัดให้อยู่มากมายเป็นภาระของวัด หรือทำเป็นตลาดนัดทำให้ดูสกปรก ในเรื่องเหล่านี้ควรต้องมีการปรับปรุงอย่างมาก ในเรื่องของการศึกษาสงเคราะห์การทำนุบำรุงของวัดต่าง ๆ ก็ควรจะได้รับ การสนับสนุนการสาธารณสงเคราะห์ พระสงฆ์ก็จะได้ช่วยการสร้างอะไรต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ให้กับสังคม เช่น การสร้างโรงเรียน การสร้างโรงพยาบาล⁸

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ยังมีหน้าที่เพิ่มเติมคือ การสร้างพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก ซึ่งแต่ละด้านทำงานมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานมาแล้วแต่ก็ยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร รัฐบาลจึงประสงค์ให้มีการปฏิรูปพระพุทธศาสนา คือ เพื่อให้งานทั้ง 6 ด้านของพระสงฆ์ มีความเข้มแข็งมากขึ้น ส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรที่อ่อนแอก็เสริมให้เข้มแข็งขึ้น เช่น ศาสนสมบัติ การจัดเก็บยังไม่เป็นระบบและยังไม่มีข้อมูลระบบสารสนเทศที่ชัดเจนในบางวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยสำนักงานศาสนสมบัติ ก็จะเข้าไปดูแบบฟอร์มให้ความรู้แก่ ไวยาวัจกรวัด ในเรื่องการจัดประโยชน์ เรื่องการจัดทำระบบบัญชีวัดและระบบสารสนเทศ⁹

ในส่วนของการคุ้มครองพระพุทธศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีหน้าที่ดำเนินการกับพระสงฆ์ที่ละเมิดพระธรรมวินัย โดยอาศัยกฏนิคหกรรมของมหาเถรสมาคม ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ แก้ไขฉบับที่ 2 พ.ศ.2535 เป็นแนวทางในการดำเนินการกับพระสงฆ์ และได้จัดตั้ง ศูนย์พระวินยาธิการ และศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์เกี่ยวกับพระสงฆ์ที่มีความประพฤติผิดพระธรรมวินัยและประสานงานร่วมกับศูนย์พระวินยาธิการ โดยให้พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปกป้องพระพุทธศาสนา โดยสามารถให้ความร่วมมือโดยสังเกตได้จากลักษณะพฤติกรรมของพระสงฆ์ที่ประพฤติผิดพระธรรมวินัยและแจ้งเบาะแส

⁸ กนก แสนประเสริฐ, สัมภาษณ์โดย ญัฐฐาพร จินดาสวัสดิ์, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 10 มิถุนายน 2559.

⁹ ฉัตรชัย ชูเชื้อ, สัมภาษณ์โดย ญัฐฐาพร จินดาสวัสดิ์, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 20 มิถุนายน 2559.

เข้ามาที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามลักษณะอาการที่ไม่สมควรของพระสงฆ์สังเฑได้มีดังนี้

1. บิดบาบตขาดควมสำรวม
2. เร็ยไร โดยไม่ได้รับอนุญาต
3. เท็ยเร็ร่อนเพื่อหาลากสักการะ
4. พักค้ำแรมตามบ้านเร็รอน
5. ปักกลตในย่านชุมชน
6. นุ่งห่มไม่เร็ยบร็อย
7. เข็รร่วมพิธีสงฆ์ โดยไม่ได้รับฎีกา
8. กล่าวถ็อยคำไม่เหมาะสม
9. พักอาศัยอยู่กับมาตุคาม
10. พักอาศัยในพื้นที่ป่าสงวนหรือที่สาธารณะเพื่อสร้างที่พักสงฆ์
11. ตั้งสำนักทรง
12. พักอาศัยอยู่ในที่อโคจร
13. เล่นการพนัน
14. อาจารย์ไม่เหมาะสมอื่น ๆ ได้แก่ เสพยาเสพติด ดื่มสุรา ก่อนควมวุ่นวายใน

สถานที่ราชการ เป็นต้น¹⁰

ลักษณะที่เป็นภัยต่อพระพุทธศาสนาคือลักษณะของกลุ่มบุคคลที่แสวงหาผลประโยชน์และบ่อนทำลายพระพุทธศาสนามีดังนี้

1. ลักขโมยพระพุทธรูปหรือตัดเศ็ยรพระพุทธรูปแล้วนำไปขาย
2. นำพระพุทธรูปหรือเศ็ยรมาตั้งเป็นเครื่องประดับ รวมทั้งการวางขายตามตลาดใหญ่ที่กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น ตลาดนัดสวนจตุจักร และตลาดย่านถนนข้าวสาร เป็นต้น
3. ถ่ายภาพที่ไม่เหมาะสมคู่กับพระพุทธรูป
4. พิมพ์ภาพพระพุทธรเจ้าไว้ในที่ไม่เหมาะสม เช่น สเก็ตบอร์ด พื้นรองเท้า หรือที่อื่น ๆ
5. ทำการเร็ยไรโดยนารถบรรทุกุลกนิมิต ซ่อฟ้า รูปเหมือน ออกทำการเร็ยไรตามตลาดย่านชุมชน โดยมีพระภิกษุสามเณรทำการประพรมน้ำพระพุทธรมนต์

¹⁰ สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม, *คู่มือพระวินยาศิการ*, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2559), 3.

6. ทำการเรียไรโดยการแจกของผ้าป่าหรือขอวางถึงผ้าป่าตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ห้างร้าน บ้านเรือน เป็นต้น

7. ต้มสุรา เล่นการพนัน ภายในวัด

8. จัดการแสดงที่ไม่เหมาะสมภายในวัด เช่น แสดงโคโยตี้ หรือการแสดงลักษณะลามกอนาจาร

9. ปลอมบวช คือ แต่งกายเลียนแบบพระภิกษุสามเณร โดยนำเอาผ้าเหลืองมานุ่งห่มเองโดยไม่ได้ทำการบวชอย่างถูกต้อง และออกทำการเรียไรหรือบิณฑบาตโดยมุ่งรับเฉพาะปัจจัย

ลักษณะตามที่ได้กล่าวมานี้ เป็นลักษณะที่สร้างความเสื่อมศรัทธาให้กับพุทธศาสนา และทำให้การมองภาพพระภิกษุสงฆ์ในทางลบ โดยพวกเหล่านี้อาศัยพระภิกษุสงฆ์หรืออาศัยวัดเป็นเครื่องมือทำมาหากิน ประกอบกับจะเป็นการทำลายชื่อเสียงให้กับพระภิกษุสงฆ์ที่ไม่ได้กระทำผิดจริง ๆ แต่ต้องมาเสียหาย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจึงได้มีมาตรฐานในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการกระทำผิดวินัยและกฎหมายของพระภิกษุสามเณรคือ¹¹

1. มาตรการควบคุมระยะสั้น

1.1 การออกตรวจตราพร้อมกับเจ้าคณะผู้ปกครองและพระวินยาธิการเป็นประจำ เพื่อสอดส่องดูแลพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด

1.2 ประสานเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ ทุกระดับชั้น ได้แก่ เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด และเจ้าคณะใหญ่หนต่าง ๆ เพื่อสอดส่องดูแลความเรียบร้อยในเขตการปกครองที่รับผิดชอบอย่างเคร่งครัด หากพบเห็นพระภิกษุสามเณรที่มีอาจารย์ไม่สมควรแก่สมณวิสัย ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบ คำสั่ง มติมหาเถรสมาคม ประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ต้องดำเนินการโดยเฉียบพลัน

1.3 แจ้งกระทรวงเทคโนโลยีและการสื่อสาร (ICT) กรณีมีภาพไม่เหมาะสมปรากฏในสังคมออนไลน์เพื่อลบภาพ

2. การควบคุมระยะยาว

2.1 จัดทำคู่มือแจ้งภัยพระพุทธศาสนาและแผนพับประชาสัมพันธ์ แจกให้พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป

¹¹ สมเกียรติ ธงศรี, สัมภาษณ์โดย ญัฐฐาพร จินดาสวัสดิ์, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 20 มิถุนายน 2559.

2.2 จัดอบรมบรรยายถวายความรู้แก่พระสังฆาธิการผู้มีหน้าที่ปกครองเป็นประจำ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการปกครองแก่พระภิกษุสามเณรในสังกัดเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

2.3 จัดอบรมถวายความรู้แก่พระวินยาธิการผู้มีหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าคณะปกครองในการสอดส่องดูแลพระภิกษุสามเณรในการสอดส่องดูแลและพระภิกษุสามเณรที่มีอาจไม่สมควรแก่สมณวิสัยเป็นประจำ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการดูแลพระภิกษุสามเณรในสังกัดให้ประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมแก่สมณวิสัย

2.4 จัดอบรมพระอุปัชฌาย์ให้ปฏิบัติตามกฎหมายอาญา มาตรา 27 (พ.ศ. 2536) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ เพื่อตรวจสอบคุณสมบัติของบุคคลให้ได้คุณลักษณะก่อนรับให้บรรพชาอุปสมบทและงดเว้นการให้บรรพชาอุปสมบทแก่บุคคลผู้มีลักษณะต้องห้าม

2.5 จัดทำฐานข้อมูลพระภิกษุสามเณรที่มีอาจารย์ไม่สมควร เพื่อเป็นข้อมูลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

2.6 ผลักดันร่างพระราชบัญญัติและคุ้มครองพระพุทธรูป พ.ศ.

สำหรับการผลักดันพระราชบัญญัติอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธรูป พ.ศ.... เนื่องจากที่ผ่านมาเมื่อมีการกระทำผิดพระวินัย ลงโทษก็เป็นการลงโทษเฉพาะพระภิกษุสามเณรที่กระทำความผิดทางพระธรรมวินัยเท่านั้น ไม่ครอบคลุมถึงฆราวาสที่มีส่วนเกี่ยวข้องและสามารถปกป้องคุ้มครองพระพุทธรูปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมจะเป็นมาตรการที่จะสามารถกำหนดให้เจ้าคณะผู้ปกครองจะต้องปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเจ้าพนักงานตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดถูกวิพากษ์วิจารณ์จากประชาชนทั่วไป โดยที่พระภิกษุสงฆ์ผู้นั้นไม่รู้เรื่องอะไรด้วย แต่เป็นการกระทำของของเหล่ามิชฉาชีพที่คอยจ้องอาศัยวัดและพระพุทธรูปบังหน้า เพราะด้วยเหตุที่ว่า คนไทยล้วนแต่มองว่าพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ถือศีล และอยู่ในพระธรรมวินัย คงจะไม่มีพฤติกรรมที่ทรอกหลวงหรือพูดโกหก แต่สุดท้ายก็ต้องเสียชื่อเสียงและเกิดความเสื่อมศรัทธาของประชาชนทั่วไปตามที่มีการเสนอภาพข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ และภาพข่าวอย่างชัดเจน ในส่วนคุ้มครองพระพุทธรูปนั้นคือส่วนงานหนึ่งของสำนักงานพระพุทธรูปแห่งชาติ มีหน้าที่ดูแลเรื่องพระสงฆ์ที่กระทำผิดพระธรรมวินัยและรับการลงนิคหกรรม โดยเมื่อเกิดเหตุขึ้น เจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธรูปแห่งชาติจะต้องประสานกับงานกับพระวินยาธิการ และเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค ในเขตพื้นที่ที่เกิดเหตุแล้วจึงทำการสืบสวนตามกระบวนการเพื่อให้ได้ความจริงและสมควรกับเหตุต่อไป¹²

¹² สมชาย สุรชาติ, สัมภาษณ์โดย อนุรักษ์พร จินดาสวัสดิ์, สำนักงานพระพุทธรูปแห่งชาติ, 15 มิถุนายน 2559.

3.3 สภาพปัญหาของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

ภาพรวมของวัดโดยทั่วไปคล้ายกันทุกที่ไม่ว่าจะถนนหนทาง ภายในวัด แตกต่างกันที่ระบบเศรษฐกิจ ตามที่ภาคกลางหรือชานเมืองออกไปเศรษฐกิจโดยทั่วไปจะดี ในด้านพี่น้องประชาชนกับวัดก็ดี แต่จะมีข้อจำกัดอยู่ตรงที่ว่า ชาวบ้านที่จะเข้ามาปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาน้อยไม่ว่าจะเป็นวันพระวันสำคัญทางพุทธศาสนาก็ดี เนื่องจากว่าเขตในภาคกลางหรือเขตชานเมืองชาวบ้านไม่ค่อยมีเวลาว่าง จะขอพูดถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชาวบ้าน จะไม่ค่อยมีเนื่องจากต้องออกไปประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัว เพราะปัญหาทางเศรษฐกิจ ที่ต้องทำให้ประชาชนทำแต่งงาน จึงไม่ค่อยที่จะมีเวลามาเข้าวัดซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับทางภาคตะวันออก หรือออกไปทางต่างจังหวัดการให้ความร่วมมือในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาจะมากกว่า ชาวบ้านจะให้ความร่วมมือได้ดีกว่า เพราะวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพของเขาจะเป็นการทำเกษตรกรรมการมีส่วนร่วมจะมาก แต่ในเขตหนกลางก็เป็นบางจังหวัด เช่น ชานเมืองออกไป อย่างปราจีนบุรี อ่างทอง ก็จะมีประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในทุกพื้นที่จะมีกิจกรรมเหมือนกันแล้วแต่ประเพณีและวัฒนธรรมของพื้นที่นั้น แล้วภายในวัดพระก็จะเน้นกิจกรรมไปทางพื้นที่นั้น แต่กิจกรรมจะมีแทบทุกวัด ขึ้นอยู่กับว่าจะมีคนมาร่วมงานหรือไม่ก็แล้วแต่ แต่ส่วนใหญ่ทุกวันพระก็จะมีประชาชนเข้ามาทำบุญในวัดคนหนุ่มสาวแต่น้อย ที่สำคัญที่สุดคือพระสังฆาธิการคือเจ้าอาวาสในฐานะเป็นผู้ปกครองของวัดสูงสุด ถ้าเกิดว่าผู้ปกครองของวัดได้ตระหนักถึงความสำคัญในทุกเรื่อง การจัดกิจกรรมต่าง ๆ หรือ มติมหาเถรสมาคมที่ให้วัดทุกวัดดำเนินการเช่น การจัดกิจกรรมหมู่บ้านรักษาศีล 5 การพัฒนาวัด 6 ด้าน ตามภารกิจของมหาเถรสมาคม ถ้าหากว่าเจ้าอาวาสผู้ปกครองของวัดตระหนักถึงความสำคัญก็จะเป็นไปได้เรียบร้อยสวยงาม โดยเฉพาะเวลาที่ชาวบ้านเดินเข้า แล้วพูดว่า วัดไม่มีความร่มรื่น สกปรก ไม่มีความสงบ ทั้งนี้ทั้งนั้นอยู่ที่ท่านเจ้าอาวาสที่จะกวาดขัน นี่คือการแรก อีกประการคืออยู่ที่ท้องถิ่น อบต. ที่มีส่วนเกี่ยวข้องก็ดี การที่ อบต.ท้องถิ่นจะเข้ามาสัมผัสกับวัดมาช่วยกันดูแลพัฒนาวัด นั้น ก็จะต้องเข้ากันได้ดีหรือมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกับเจ้าอาวาส บางที่ ทาง อบต.เข้ากับเจ้าอาวาสได้ดี ก็จะช่วยสนับสนุน แต่บางที่ ไม่ชอบเจ้าอาวาส หรือไม่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเจ้าอาวาส ก็จะไม่ได้รับการสนับสนุน ชาวบ้านก็จะมาร่วมช่วยกัน ผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน¹³

¹³ วิโรจน์ อุ่นทรัพย์, สัมภาษณ์โดย ญัฐฐาพร จินดาสวัสดิ์, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 15 มิถุนายน 2559.

ผู้ศึกษามีความเห็นว่างสภาพปัญหาของพระสงฆ์สงฆ์ในปัจจุบันมีหลายอย่างหลายประการและ จากการที่ได้ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์และได้ลงพื้นที่ไปสำรวจสภาพวัดและการค้นคว้าหาข้อมูลของวัดต่าง ๆ จากทางวัด จากเอกสาร และสื่อสิ่งพิมพ์ ผู้วิจัยพบว่าสภาพปัญหาการปกครองคณะสงฆ์โดยทั่วไปพบปัญหาที่ตัวพระสงฆ์เองและระบบการบริหารจัดการภายในวัด ส่วนปัญหาการประพฤติผิดพระธรรมวินัยของพระภิกษุสงฆ์และสามเณรจัดว่าเป็นปัญหาที่วิกฤตที่สุดในปัจจุบัน เพราะพระภิกษุสงฆ์และสามเณรเป็นตัวแทนของพระรัตนตรัย ความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาส่วนหนึ่งมาจากการประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์และสามเณร หากประพฤติผิดต่อพระธรรมวินัยก็ย่อมจะมีผลต่อศรัทธาของประชาชน ผู้วิจัยพอจะสรุปสภาพปัญหาออกเป็น 2 ประเภท คือ 1.ปัญหาทางการบริหารจัดการของวัด 2.ปัญหาจากทางด้านพระสงฆ์เอง ดังสรุปรายละเอียดต่อไปนี้

3.3.1 ปัญหาทางการบริหารจัดการของวัด

3.3.1.1 ปัญหาการปกครองภายในวัด บางวัดพบว่าการปกครองในวัดละเลยระบบการกลั่นกรองบุคคลที่จะบวชเข้ามาสู่พระธรรมวินัย และการกล่อมเกล่าผู้ที่บวชเข้ามาแล้ว ทำให้เกิดมีผู้บวชที่ไม่ได้ศรัทธาต่อศาสนาเข้ามาทำความเสื่อมเสียให้กับพระพุทธศาสนา วัดในแต่ละวัดมีการปกครองและการบริหารจัดการวัดแตกต่างกันไป บางวัดปกครองแบบเอกเทศ มหานิกาย และธรรมยุต ก็แยกกันปกครอง บางวัดปกครองตามระเบียบมหาเถรสมาคม และกฎพระธรรมวินัย มีเพียงบางวัดที่เคร่งครัดในกฎระเบียบ เจ้าอาวาสบางวัดไม่มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย กฎระเบียบ จัดระเบียบวัดไม่เป็น บางวัดยังไม่ที่หลักเกณฑ์ที่ชัดเจน

3.3.1.2 ปัญหาทรัพย์สินของวัด ทรัพย์สินของพระพุทธศาสนานั้นมีจำนวนมาก แต่การบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดไม่มีความโปร่งใสหรือเป็นไปตามมาตรฐานที่ดี ส่งผลให้มีบุคคลเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของวัด โดยที่พระสงฆ์เองก็ได้มีส่วนได้เสียทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัวก็มี บางวัดที่มีทรัพย์สินมากแต่ไม่มีระบบการป้องกันที่ดีจึงมีพวกเข้าไปขโมยทรัพย์สินของวัดทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรมได้

3.3.1.3 สภาพและสิ่งแวดล้อมบริเวณวัด สภาพวัดในปัจจุบันไม่สะอาดเท่าที่ควร ไม่ร่มรื่น และไม่สงบ กิจกรรมที่ทางวัดจัดขึ้นบางครั้งไม่เกิดความศรัทธากับประชาชนชาวบ้าน วัดสกปรก มีสุนัข หรือแมว ที่ถูกคนนำมาทิ้งไว้ บางวัดติดชุมชนเมือง สภาพการจราจรแออัดไม่สะดวกที่จะเข้ามาประกอบกิจกรรมทางพุทธศาสนาเนื่องจากรถติด บางวัดถูกบดบังทัศนียภาพจาก ชุมชน ห้างร้านต่าง ๆ

3.3.1.4 ปัญหาวัดถูกบุกรุกที่ดินจากผู้มีอิทธิพล ในวัดบางแห่งมีที่ดินภายในวัดเป็นจำนวนมากและถูกบุกรุกจากประชาชนเพื่อครอบครองที่ดิน เพื่อประกอบการค้าและอยู่อาศัย

โดยการใช้สถานที่ภายในวัดทำเป็นที่จอดรถ ทำเป็นตลาดโดยไม่เสียค่าเช่าให้กับวัด ในบางรายครอบครองที่ดินวัดโดยปรักษ์เกิดการฟ้องร้องเจ้าอาวาสเพื่อแย่งที่ดินวัด

3.3.1.5 ขาดการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมจากพุทธศาสนิกชน ยิ่งขาดการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าอาวาสกับหน่วยงานราชการใกล้เคียง เช่น อบต. หรือท้องถิ่น ที่จะสามารถเป็นแรงสนับสนุนวัดได้ และพุทธศาสนิกชนก็ไม่ได้ให้ความร่วมมือกับวัดในการจัดกิจกรรมหรือการสนับสนุนเท่าที่ควร เพราะเนื่องจากเศรษฐกิจตกต่ำจึงต้องประกอบอาชีพของตนก่อน เวลาที่จะเข้ามาทำกิจกรรมภายในวัดน้อยลง

3.3.2 ปัญหาจากทางด้านพระสงฆ์

3.3.2.1 ปัญหาเรื่องทรัพย์สินของพระสงฆ์ ในปัจจุบันพระสงฆ์มีทรัพย์สินเป็นสมบัติส่วนตัวกันมาก จนเป็นที่รับรู้กันอยู่ในสังคมไทย รายได้และรายจ่ายของพระภิกษุสงฆ์นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น กิจกรรมต่างๆ และจากกำลังศรัทธาของฆราวาส เช่น งานกิจนิมนต์ในรูปแบบต่าง ๆ การบิณฑบาตร การรับถวายฉันทเพลนอภิวัด การรับกิจนิมนต์ตามกิจกรรมทางด้านบุญกุศล งานทำบุญเลี้ยงพระขึ้นบ้านใหม่ ซึ่งการนั้นก็ยังมีหลายรูปแบบทั้งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องตามพระธรรมวินัยและกฎหมายของสงฆ์ การมีเงินทองเป็นทรัพย์สินส่วนตัวยังทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาอีกมากมาย เช่น ปัญหาการฉ้อโกงทรัพย์สิน ปัญหาการล่อลวงและขโมยทรัพย์สินของพระภิกษุสงฆ์ ปัญหาด้านอาชญากรรม ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคม โดยเฉพาะผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นเรื่องความศรัทธา คุณภาพของพระภิกษุสงฆ์ รวมถึงความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยอีกด้วย

3.3.2.2 ปัญหาการศึกษาของพระสงฆ์ พบว่าการศึกษาของพระสงฆ์มีความรู้ น้อย และความรู้ที่มียังไม่เพียงพอแก่การนำหลักธรรมคำสอนไปเผยแผ่หรือชี้แนะแนวทางให้กับพุทธศาสนิกชน เป็นเรื่องสำคัญที่สุดของคณะสงฆ์อยู่ที่การศึกษา พระสงฆ์ที่เป็นผู้นำชุมชนได้ดีส่วนหนึ่งก็เนื่องจากเป็นผู้มีการศึกษาและเข้าใจหลักธรรมอย่างท่องแท้ แต่ทุกวันนี้พระสงฆ์กลับมีความรู้เรื่องทางด้านพระศานาน้อยมาก ดังเห็นได้จากผลสอบของพระสงฆ์สามเณรทั้งด้านปริยัติธรรมตลอดหลายปีที่ผ่านมา รวมทั้งพระภิกษุสงฆ์และสามเณรก็ไม่ใส่ใจในการศึกษาจึงทำให้เกิดการผิดเพี้ยนของหลักธรรมคำสอน

3.3.2.3 พระภิกษุสงฆ์และสามเณรไม่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย กลุ่มหลงในวัตถุ นิยม จนนำไปสู่การประพฤติดิตพระธรรมวินัย มีการฉ้ออาหารตอนเย็น เล่นพนัน การเปิดเพลงเสียงดัง ทะเลาะวิวาทกับฆราวาส รับเงิน ใช้ของแพง ซื่อล่อตเตอร์ การดูหนังโป๊ มีสีกายอยู่ในกุฎีซึ่งก็จะถือเป็นการปาราชิกร้ายแรง หรือแม้แต่พฤติกรรมไม่สำรวมในรูปแบบเพศที่สาม การไปเกี่ยวข้องกับ การเมือง และการร่วมชุมนุมต่อต้านตามสถานที่ต่างๆ มีการแสดงท่าที่ไม่สำรวม ทั้งนี้พระไม่สามารถ

เล่นการเมือง หรือเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทางการเมืองได้ โดยมีคำสั่งของมหาเถรสมาคม พ.ศ. 2538 ห้ามไว้แต่ก็ยังมีภาพให้เห็นกันอยู่มากขึ้นเรื่อย ๆ

3.3.2.4 ปัญหาทางด้านสุขภาพของพระสงฆ์ สุขภาพของพระสงฆ์พบปัญหา มากเกือบทุกวัด เนื่องมาจากอาหารที่ญาติโยมถวาย ส่วนใหญ่เป็นโรคความดันและเบาหวาน และโรคติดต่อทางลมหายใจและอาหาร เพราะบางวัดฉันอาหารรวม หากพระสงฆ์เกิดเจ็บป่วยเป็นไข้ก็จะติดกันทั้งวัด เพราะเนื่องจากพระสงฆ์ไม่ได้รับการตรวจสุขภาพเหมือนประชาชนทั่วไป เพราะต้องสำรวมระวังปฏิบัติภารกิจอยู่ในวัด โรงพยาบาลที่รักษาสุขภาพของพระสงฆ์ก็มีน้อย และเวลาที่พระสงฆ์ป่วยก็จะมีเรื่องค่าใช้จ่ายด้วย ซึ่งพระสงฆ์เมื่อป่วยก็นอนในวัดไม่ไปหาหมอเนื่องจากติดที่ กำลังปัจจัย ประกอบกับการฉันอาหารของบางวัดฉันมือเดียว จึงทำให้พระสงฆ์ที่ป่วยแล้วต้องฉันยาไม่ตรงเวลาจึงทำให้การรักษาอาการเจ็บป่วยหายช้าหรือเรื้อรังได้

3.3.2.5 พระสงฆ์ที่เข้ามาบวชไม่ได้ศรัทธาในพระพุทธศาสนา การบวชของชายไทยในปัจจุบันนี้มีวัตถุประสงค์แตกต่างกันไป บ้างบวชเพื่อหนีเศรษฐกิจ บวชแก้บน บวชทดแทนคุณบิดามารดา หากบุคคลกรที่เข้ามาบวชด้วยความศรัทธาเลื่อมใสพระพุทธศาสนาได้น้อย บางรูปบวชมาก็ไม่ได้ศรัทธาเลื่อมใสพระพุทธศาสนาเมื่อเข้ามาแล้วก็ ไม่ปฏิบัติภารกิจของสงฆ์ มาบวชอยู่วัดเฉย ๆ ก็จะได้แต่ปริมาณ แต่ไม่ได้คุณภาพจากพระสงฆ์ พวกที่บวชโดยหวังประโยชน์ในการบวช อย่างเช่น ทำผิดแล้วหนีมาบวช ไม่มีทางทำมาหากินแล้วบวช บวชเพื่อหวังประโยชน์จากความศรัทธาของชาวบ้าน เป็นต้น พวกนี้มักบวชนานและยังอยู่นานสิ่งที่ปฏิบัติไม่ดีก็มีให้คนเห็นมากขึ้นนำไปสู่การผิดพระธรรมวินัยได้ง่ายบางคนก็ละเมิดศีลกับสิกขาเพราะไม่อาจตัดจากความกดดันทางธรรมชาติได้ก็ลาสิกขาออกไปแล้วแต่เหตุปัจจัย รวมทั้งพระสงฆ์ไม่อยู่ในสังกัดวัดของตน ย้ายวัดไปมาบ่อย ก็จะทำให้ปกครองได้ยาก

อย่างไรก็ตามผู้ศึกษามองว่ายังมีสภาพปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงและสังคมในปัจจุบันมากที่สุด คือปัญหาพระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นผลที่กระทบต่อเยาวชนและพุทธศาสนิกชนผู้เป็นอนาคตของชาติ ที่ยังไม่เข้าใจว่า ทำไม ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ ที่ตามหลักพระพุทธศาสนา พระรัตนตรัย อันประกอบไปด้วย พระพุทธ พระธรรม และ พระสงฆ์ ถือเป็นแก้วสามประการประกอบกันและทำหน้าที่ธำรงคุณงามความดี เป็นแก่นแท้และหลักการนำสู่การคิดปฏิบัติ โดย พระสงฆ์ มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนา และถือเป็นผู้นำเลื่อมใสสามารถตัดกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งปวงได้ แต่ปัจจุบัน ยิ่งความเจริญทางโลกเพิ่มมากขึ้นเท่าไร ชาวคราวในทางไม่สู้ดีเกี่ยวกับ พระสงฆ์ หรือ บรรพชิต ก็ยิ่งปรากฏตามหน้าสื่อมากขึ้นเรื่อยๆ แต่ทุกครั้งย่อมนำมาซึ่งความเสื่อมศรัทธาของประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะกรณีที่เป็นชาวคราวโด่งดังตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน มีปรากฏแล้วมากมาย จากวันนั้นจนวันนี้ ก็ไม่มีทีท่าจะจบจะสิ้น สำนักงาน

พระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) ในฐานะผู้สนองงานคณะสงฆ์และช่วยสนับสนุนดูแลทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และเป็นหน่วยงานถือเป็นตัวแทนของภาครัฐ ที่ต้องจัดการดูแลสอดส่องพระสงฆ์และการลงโทษหรือการลงนิคหกรรม ตามความผิดที่ได้รับ ได้รวบรวมข้อมูลที่พระสงฆ์ถูกร้องเรียนมากที่สุดและส่วนใหญ่พบว่าเป็นเรื่องจริง และเป็นกรณีพิพาทที่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด โดยเรื่องราวที่พบบ่อยที่สุดนั้น เป็นเรื่องการบิณฑบาตไม่เหมาะสม ซึ่งมีทั้งพระจริง และฆราวาส (พระปลอม) และเรื่องที่เป็นคดีความ คดีอาญา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมี เล่นพนัน การเปิดเพลงเสียงดัง ทะเลาะวิวาทกับฆราวาส รับเงิน ใช้จ่ายของแพง ซื้อลอตเตอรี่ การดูหนังโป๊ มีสีกายอยู่ในกุฏิซึ่งก็จะถือเป็นการปาราชิกร้ายแรง หากย้อนไปในอดีต กรณีอื้อฉาวเกี่ยวกับพระเกิดขึ้นมากมาย หลายกรณีก็เป็นเรื่องราวใหญ่โตตกเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ของสังคมไทยอย่างครึกโครมที่ผ่านมา

3.3.3 กรณีศึกษาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์มีดังต่อไปนี้¹⁴

กรณีที่ 1 พระครูใบฎีกานิกร ธรรมวาที (นายนิกร ยศคำจ) วัดสันปง อำเภอรำไพบุรี จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ.2533 พระนิกรซึ่งเป็นอดีตพระนักเทศน์เสียงทองแห่งยุค มีผู้คนแห่ไปฟังการเทศน์ไม่ขาดสาย จนถึงขั้นต้องเปิดสำนักปฏิบัติธรรมหลายสิบแห่งทั่วประเทศ พระนิกรได้สร้างความปวดร้าวให้แก่ชาวพุทธ เมื่อมีความสัมพันธ์กับ นางอรปวีณา บุตรขุนทอง จนมีลูกด้วยกัน พระนิกรพยายามตอบโต้ข่าวว่ามีผู้จลาจลในชื่อเสียงของตน อีกทั้งบรรดาลูกศิษย์ก็พยายามหาหนทางตอบโต้ข้อกล่าวหาว่าเป็นการกลั่นแกล้งโดยไม่เชื่อว่า พระที่ยึดมั่นในศีลธรรมและเทศน์ได้ไพเราะจะทำได้เช่นนั้น แม้มีหลักฐานมากมายจนถึงขั้นปาราชิก แต่พระนิกร ยังไม่ยอมถอดผ้าเหลืองและยังมีคนอีกมากมายหลงศรัทธาอย่างไม่ลืมหูลืมตา แม้จะเต็มไปด้วยหลักฐาน ตั้งแต่จดหมายรัก ภาพถ่าย จนถูกดำเนินคดีทั้งศาลยุติธรรมและศาลสงฆ์ ซึ่งในที่สุดศาลสงฆ์ มีมติระบุดังกล่าวผิดพระนิกรว่า เป็น "ปฐมปาราชิก" คือการเสกหมั้นกับอิสตรี ขาดจากความเป็นพระ แม้จะกลับมาบวชใหม่ก็ไม่สามารถดำรงความเป็นสมณเพศได้

จึงเป็นเหตุให้มีการแก้ พ.ร.บ.ปกครองสงฆ์ พ.ศ. 2535 (ฉบับที่ 2) ให้ตำรวจ/อัยการ จับพระสึกได้ เรื่องนี้มีคำพิพากษาศาลฎีกาลงวันที่ 15 เดือนมกราคม พ.ศ. 2541 ยืนยันในพฤติการณ์ไว้ชัดเจน โดยคดีอาญา นางอรปวีณา บุตรขุนทอง กับพวกเป็นฝ่ายโจทก์ มีนายนิกร ยศคำจ เป็นจำเลย โจทก์เห็นว่า เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2533 เวลากลางวัน จำเลย ซึ่งขณะนั้นครองสมณเพศ ได้แจ้งข้อความอันเป็นเท็จต่อ พ.ต.ท.พิทักษ์ สุวรรณ พนักงานสอบสวน สถานีตำรวจนคร

¹⁴ จ่านง ศรีนคร, “ย้อนรอยตำนานผ้าเหลือง, วิกฤตศรัทธา "พระสงฆ์ไทย" ที่ยากจะลืมเลือน, <http://www.isranews.org> (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2559).

บาลดอนเมือง ว่า เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2533 เวลาประมาณ 22 นาฬิกา ขณะที่จำเลยจะเดินทางไปต่างประเทศ โจทก์และพวกยึดเอาหนังสือเดินทางตัวเครื่องบิน กระเป๋าเดินทาง และข่มขู่ให้ไปด้วย มิฉะนั้นจะทำร้าย แล้วพาจำเลยไปกักขังไว้ที่บ้านเลขที่ 1669/665 หมู่บ้านปิ่นเจริญ 2 พร้อมข่มขู่บังคับจะเอาเงินห้าล้านบาท ใช้อาวุธปืนบังคับให้จำเลยถอดจิวรอก แต่งกายแบบฆราวาส กระทำพิธีผูกข้อมือแต่งงานกับโจทก์ พร้อม ถ่ายภาพ และขู่่ว่า หากไม่จ่ายเงิน จะนำภาพไปเปิดเผยทางสื่อมวลชน จำเลยกลัวจึงส่งจ่ายเช็คธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาประตูช้างเผือก ลงวันที่ 18 มิถุนายน 2533 จำนวนห้าล้านบาท การแจ้งความดังกล่าวทำให้ฝ่ายโจทก์ถูกพนักงานสอบสวนควบคุมตัว ได้รับความเสียหาย ทั้งที่ไม่ได้มีการกระทำความผิดในข้อหากรรโชกและทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพเกิดขึ้นตามที่จำเลยกล่าวหา ศาลฎีกาตรวจสำนวน ประชุมปรึกษาแล้ว มีปัญหาต้องวินิจฉัยตามฎีกาของจำเลยว่ามีเหตุสมควรรอกการลงโทษจำเลยหรือไม่ เห็นว่า ในขณะที่จำเลยกระทำความผิด จำเลยเป็นพระภิกษุ ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดสันปง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีชื่อเสียง เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนทั่วไป และเป็นผู้ที่อบรมสั่งสอนประชาชนให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดี แต่จำเลยกลับมาก่อทำความผิดเสียเองเช่นนี้ เพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างต่อไป การกระทำของจำเลยจึงไม่มีเหตุสมควรที่จะรอกการลงโทษ ที่ศาลอุทธรณ์ใช้ดุลพินิจในการลงโทษจำเลย โดยไม่รอกการลงโทษนั้นเหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งรูปคดีแล้ว ไม่มีเหตุที่ศาลฎีกาจะเปลี่ยนแปลงแก้ไข ฎีกาของจำเลยฟังไม่ขึ้น

กรณีที่ 2 พระยันทระ อมโรภิกขุ (พระวินัย อมโร) หรือนายวินัย ละอองสุวรรณ พระยันทระ เป็นที่รู้จักดีเนื่องจากเคยเป็นพระสงฆ์นักปฏิบัติธรรมชื่อดังที่มีผู้เคารพศรัทธามากของเมืองไทยและต่างประเทศในช่วงหนึ่ง ก่อนจะถูกฟ้องคดีกล่าวหาว่าต้องปราศิกาธิกรรมและถูกมติมหาเถรสมาคมลงให้พ้นจากภาวะพระภิกษุ และหลบหนีออกนอกประเทศเมื่อ พ.ศ.2537 ไปอาศัยอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาในสถานะผู้ลี้ภัยทางการเมืองจนถึงปัจจุบัน

นายวินัย ละอองสุวรรณ เป็นชาวนครศรีธรรมราช ก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ เขาได้ปฏิบัติตนเป็นนักพรตฤๅษีอยู่หลายปีจนเป็นที่รู้จักกว้างขวาง ต่อมาได้อุปสมบทเป็นพระสงฆ์ในธรรมยุติกนิกาย เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ.2517 ณ พัทธสีมาวัดรัตนาราม อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช พระวินัย เมื่ออุปสมบทมักใช้คำแทนตัวว่า พระยันทระ ซึ่งแปลว่าผู้ไกลจากกิเลสที่เคยใช้มาตั้งแต่ยังเป็นฤๅษียันทระ เมื่อบวชแล้วเป็นที่รู้จักดีทำให้มีผู้ศรัทธาบวชเพื่อเข้าเป็นลูกศิษย์มากมาย ทำให้เขามักแวดล้อมไปด้วยพระสงฆ์คอยอุปฐากอยู่เสมอ ๆ นอกจากนี้ยังมีผู้ศรัทธาสรร้างสำนักวัดถวายเขาหลายแห่ง โดยทุกวัดที่สร้างในสำนักเขาจะใช้คำว่า "สุญญตาราม" ประกอบด้วยเสมอ สำนักที่เป็นที่รู้จักดีคือ วัดป่าสุญญตาราม กาญจนบุรี และยังมีสำนักวัดป่าสุญญตารามของเขา

ในต่างประเทศอีกหลายแห่ง เช่นที่ วัดป่าสุภณูตาราม เมืองบันดาฆูร์รัฐนิวเซาท์เวลส์ ประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น

ใน พ.ศ.2537 นายวินัยได้ถูกฟ้องร้องหลายข้อหาและถูกตั้งอริกรรมว่าล่วงละเมิดเมถุนธรรมปาราชิกาบัติ กับนางจันทิมา หรือ แม่ ด.ญ.กระต่าย อันเป็นหนึ่งในจตุตถปาราชิก อาบัติที่ทำให้ขาดจากความเป็นพระภิกษุตามพระวินัยบัญญัติ โดยมีการต่อสู้ด้วยพยานหลักฐานมากมายตามสื่อต่าง ๆ เป็นข่าวโด่งดังในสมัยนั้น จนในที่สุดได้ถูกมติมหาเถรสมาคมพิจารณาอริกรรมปรับให้พ้นจากความเป็นพระภิกษุ เพราะพิจารณาได้ความว่าเขาต้องอาบัติหนักดังที่ถูกฟ้องร้อง แต่นายวินัยไม่ยอมรับมติสงฆ์ดังกล่าว ด้วยการปฏิญาณตนว่ายังเป็นพระภิกษุและเปลี่ยนสีจีวรเป็นสีเขียว ทำให้ถูกสื่อต่าง ๆ ขนานนามว่า จิ้งเขียว, สมียันตะ, ยันตะ เป็นต้น ก่อนที่นายวินัยจะลักลอบทำหนังสือเดินทางปลอมเพื่อหลบหนีออกจากประเทศไทยไปอยู่ในสหรัฐอเมริกาและได้รับสถานะผู้ลี้ภัยทางการเมือง ทำให้นายวินัยสามารถหลบหนีคดีความอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้จนถึงปัจจุบัน

กรณีที่ 3 พระอิสระมณี สำนักสงฆ์ป่าละอู จังหวัดเพชรบุรี พระอิสระมณี หรือ พระพิระพเตชะปัญญา เดิมชื่อ นายบรรหาร อดีตเจ้าอาวาสวัดธรรมวิหารี (วัดร่วมใจพัฒนา-วัดป่าละอู) อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี เป็นพระสงฆ์สายวิปัสสนา ซึ่งเป็นที่นับถือเลื่อมใสจากอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร และ ภริยา พจมาน ชินวัตรเป็นอย่างมาก พระอิสระมณีเป็นอดีตพระเลขาของหลวงปู่ชา สุภัทโท แห่งวัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ต่อมาเกิดขัดแย้งกับลูกศิษย์ของหลวงปู่ชา ถูกกล่าวหาว่าโกงเงินของวัดจนถูกจับสึก จึงเดินทางมาที่จังหวัดเพชรบุรี ปักกลดและตั้งสำนักสงฆ์ บริเวณป่าละอู ตำบลป่าแดง อำเภอแก่งกระจาน พัฒนาจนกลายเป็นวัดธรรมวิหารี มีเนื้อที่กว่า 200 ไร่ ในปัจจุบัน

พระอิสระมณีเป็นพระนักเทศน์ที่มีความสามารถ สั่งสอนธรรมะให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม ได้นิยามถึงตัวตนของตนเองไว้ว่า เราผู้มีชื่อว่า อิสระมณี ไม่ใช่ฐานันดรบุคคล ไม่ใช่พระมหาเถระผู้มีวาสนายิ่งใหญ่มหึมา ที่ใคร ๆ จะต้องกราบไหว้ ไม่ใช่พระมหาผู้มีความรู้กว้างขวางจนไม่มีใครเทียมเท่า ไม่ใช่บัณฑิตศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยใด ไม่ใช่นักปราชญ์หรือนักวิชาการ หรือนักคิดที่ถูกคนเขาให้ดูขี้ขี้บัณฑิตกตมศักดิ์กันเป็นกระบุง ๆ เพราะฉะนั้น เราจึงมีชื่อว่า อิสระมณี ผู้ที่ต้องการรู้จักเราก็จงรู้ที่ออกมาจากใจของเราตามที่กล่าวมานี้เถิด คำสั่งสอนของของพระอิสระมณี เคยเป็นที่เลื่อมใสของ พ.ต.ท.ทักษิณ มักนำคำสั่งสอนของพระอิสระมณีมากกล่าวอ้างอิงกับสื่อมวลชน เช่นเดียวกับคำสั่งสอนของพุทธทาสภิกขุ และเคยเดินทางมาสนทนาธรรมกับพระอิสระมณี นอกจากนี้เมื่อ พ.ศ.2543 ยังให้นายพานทองแท้ ชินวัตร บุตรชาย เข้าอุปสมบทและศึกษาพระธรรมกับพระอิสระมณีอยู่ระยะหนึ่ง กระทั่ง พระอิสระมณีตกเป็นข่าวว่าต้องปาราชิก หลังจากมีเพศสัมพันธ์กับสีกาคณสนธิ ถูกเปิดเผยเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2544 จากการสืบสวนของทีมงานรายการถอดรหัส ทาง

สถานีโทรทัศน์ไอทีวีในขณะนั้น ซึ่งเผยแพร่เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม มีหลักฐานเป็นจดหมายเขียนถึงสีกาสาว 10 หน้ากระดาษและเทปสนทนาทางโทรศัพท์ ซึ่งพระอิสริยยศก็ได้สืบทอดจากสมณเพศในทันที

กรณีที่ 4 พระภวนาพุทธโร(นายจำลอง คนชื่อ) ใน ปี พ.ศ.2538 ยังไม่มีข่าวไหนที่สั่นคลอนความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนเท่ากับ ข่าวความอื้อฉาวของพระภวนาพุทธโร ที่ขณะนั้นถือว่า กำลังเป็นดาวรุ่งพุ่งแรง แชนหน้าความมีชื่อเสียงของบรรดาพระวิปัสสนาจารย์ทำให้ศรัทธาของพุทธศาสนิกชนจากทั่วสารทิศ ต่างหลั่งไหล และมุ่งตรงไปสู่วัดสามพราน ทั้งลาภและสักการะจำนวนมาก จึงเป็นผลพลอยได้เข้าสู่วัดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่นอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนวิปัสสนากรรมฐานแล้ว พระภวนาพุทธโร ยังได้รับอุปการะเด็กชาวเขาจาก จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจากจังหวัดเชียงใหม่ ให้ได้รับการศึกษาเลี้ยงดู โดยนำมาพักอาศัยภายในวัดสามพราน ซึ่งหากเป็นเด็กผู้หญิง ก็ให้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของแม่ชีภายในวัด

พฤติกรรมของอดีตพระภวนาพุทธโรนั้น ถูกระบุในคำพิพากษาว่า เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2531-2538 ต่อเนื่องกัน แต่เรื่องมาปรากฏเป็นข่าวในพ.ศ.2538 เมื่อมีพระลูกวัดโพธิ์เรียง ซึ่งเป็นญาติของเด็กหญิงชาวเขา เหยื่อของพระภวนาพุทธโร คนหนึ่ง ทราบพฤติกรรมดังกล่าว จึงได้ทำเรื่องร้องเรียนต่อกรมการศาสนาในสมัยนั้น และตำรวจกองปราบปราม ซึ่งเมื่อสืบได้ข้อมูลและข้อเท็จจริงข่าวจึงถูกกระพือ ถัดจากนั้นมาอีก 9 ปีเต็ม ทั้งการดำเนินการในชั้นของพนักงานสอบสวน ชั้นอัยการ และชั้นศาล จนกระทั่งเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2547 ศาลชั้นต้น จึงพิพากษา นายจำลอง คนชื่อ หรืออดีตพระภวนาพุทธโร ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราหญิงอายุไม่เกิน 13 ปีและไม่เกิน 14 ปี ซึ่งมีใช้ภรรยาตน และฐานได้กระทำต่อศิษย์ที่อยู่ในความดูแล และพวกแม่ชีถูกฟ้องฐานเป็นผู้สนับสนุนเป็นธุระจัดหา และชักพาหญิงไปเพื่อสำเร็จความใคร่เพื่อการอนาจารเด็กหญิงชาวเขาถึง 6 คน โดยพิพากษาจำคุก โดยคำพิพากษาศาลฎีกาบอกความถึงพฤติกรรม โดยศาลฎีกาเห็นว่า พยานโจทก์ที่เป็นผู้เสียหายเบิกความสอดคล้องกันทั้ง 9 ปากถึงพฤติการณ์จำเลยว่าได้มีจำเลยที่เป็นแม่ชีพาผู้เสียหายรายละ 1 คน เข้ามาที่กุฏิทางห้องน้ำ อ้างว่าต้องไปทำความสะอาดห้องบันทึกเทป จากนั้นได้ให้ผู้เสียหายไหว้พระพุทธรูป จำเลยที่จึงเดินมาจากชั้น 2 ทางบันได้เหล็ก แล้วให้ผู้เสียหายมาราบที่ตัก แล้วใช้มือลูบผม แล้วให้ผู้เสียหายไปปูที่นอน หรือให้ช่วยบีบขวดที่ขา จากนั้นจำเลยที่ 1 จะเดินมาทางด้านหลังแล้วโอบกอด โดยให้แม่ชีช่วยจับแขนขา จำเลยจึงจูบที่นมแล้วใช้อวัยวะเพศสอดใส่กระทำชำเรา เมื่อสำเร็จความใคร่แล้วก็ให้ผู้เสียหายกินยาคุมกำเนิด แล้วพาไปล้างอวัยวะเพศที่ก๊อกน้ำในห้องน้ำ ก่อนให้แม่ชีพากลับห้องพัก สำหรับรายที่ครั้งแรกไม่ยินยอมก็จะถูกลงโทษด้วยการเดินจงกรมกลางแดดบนพื้นดินที่มีกรวดหินแหลมคม

ข้อพิเคราะห์ของศาลฎีกาตามพยานหลักฐาน ได้แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมของจำเลยและพวกเป็นเช่นใด นอกเหนือจากพฤติกรรมที่ทำให้ขาดจากความเป็นพระแล้ว จำเลยยังสู้

อุตสาหกรรมป้องกัน ด้วยการให้กินยาคุมกำเนิด ส่วนรายไหนไม่ยินยอม กลับลงโทษให้ไปเดินจงกรมกลางแดดบนพื้นดินที่มีกรวดหินแหลมคม ซึ่งพฤติกรรมการลงโทษเหยื่อที่ไม่ยินยอมด้วยการนำการเดินทางจงกรม อันเป็นหนึ่งในวิธีปฏิบัติของวิปัสสนาмаเพื่อสนองตัณหาของตนเอง แม้อดีตภาวนาพุทโธยังคงอ้างถึงความเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ทั้งด้านวิปัสสนากรรมฐาน และความเอื้ออาทรที่มีต่อเด็กผู้ยากไร้ชาวเขา โดยต่อสู้อันเป็นพระมีชื่อเสียงด้านบำเพ็ญภาวนา และนำเด็กชาวเขาที่นับถือศาสนาอื่นมาเป็นชาวพุทธ สร้างความไม่พอใจแก่ศาสนาอื่น จึงร่วมกันกลั่นแกล้งปั่นเรื่อง นอกจากนี้ห้องที่เกิดเหตุก็ไม่ตรงกับบันทึกแผนที่ของเด็ก และอวัยวะเพศของตนก็ผิดปกติไม่อาจร่วมเพศได้ ส่วนอวัยวะเพศผู้เสียหายก็ไม่มีร่องรอยถูกชำเรา แต่ศาลก็พิเคราะห์แล้วเห็นว่าจำเลยผิดวิสัยของผู้ปฏิบัติธรรมจริง

กรณีที่ 5 เณรแอ (นายหาญ รักษาจิตร) เป็นเจ้าของต้นตำรับ กุมารทอง ของคลัง รวมทั้งมนต์ดำเสน่ห์ยาแฝดที่ชื่อดัง บรรพชาเป็นสามเณรอยู่ที่วัดหนองระกำ อ.หนองโดน จ.สระบุรี อยู่หลายปี แม้ว่าอายุจะถึงวัยที่ต้องอุปสมบทเป็นพระภิกษุ แต่เณรแอก็ไม่ยอมอุปสมบท แต่เลือกที่จะร่ำเรียนไสยศาสตร์มนต์ดำจากอาจารย์เขมร จนว่ากันว่ามียาคุมแก่กล้า ชำของการทำเสน่ห์ยาแฝด การสะเดาะเคราะห์ และปลุกเสกของคลัง จนมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่ว แต่ละวันมีลูกศิษย์ลูกหาเดินทางไปให้ เณรแอ ทำพิธีทางไสยศาสตร์ให้จำนวนมาก กระทั่งพ.ศ.2537 เณรแอ ใช้ได้ฤกษ์เมรุวัดหนองระกำทำพิธีปลุกเสกกุมารทอง ของคลังตามท้องเรื่องในวรรณคดีดัง ชุนช่างขุนแผน ที่เณรแอและผู้คลั่งไคล้ไสยศาสตร์ เชื่อกันว่า เป็นผีเด็ก ที่ใครมีไว้ในครอบครองแล้วจะทำให้เจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน การค้าการขายได้กำไรดี แต่พิธีกรรมปลุกเสก กุมารทอง ในครั้งนั้น ทำให้เณรแอต้องติดคุกอยู่ 1 ปีเต็ม เนื่องจากในพิธีปลุกเสก มีการบันทึกภาพวิดีโอขั้นตอนการปลุกเสกไว้อย่างละเอียด ยิบ โดยเฉพาะขั้นตอนการย่างศพเด็ก และมีการนำวิดีโอเทปไปเผยแพร่ในสื่อมวลชนต่างๆ จนเป็นข่าวครึกโครม หลังจากนั้นไม่นาน กรมการศาสนาได้แจ้งความต่อพนักงานสอบสวน สภ.หนองโดน ให้ดำเนินคดี เณรแอ ในข้อหาอุทธรณ์มนุษยธรรมที่ไม่มีตัวตน ซึ่งศาลจังหวัดสระบุรีได้พิพากษาให้จำคุกเป็นเวลา 1 ปี พฤติกรรมของเณรแอถึงกับมีผู้สร้างภาพยนตร์นำเรื่องราวไปถ่ายทำภาพยนตร์ให้ชื่อว่า "เณรแอจอมขมังเวทย์" ทำให้ชื่อเสียงของเณรแอเป็นที่จดจำของคนไทยทั่วประเทศจนถึงบัดนี้

กรณีที่ 6 พระเทพญาณมหามุนี หรือ พระไชยบูลย์ ธัมมชโย (นายไชยบูลย์ สิทธิผล) เป็นข่าวครึกโครมเมื่อมีการตรวจสอบความโปร่งใสทางการเงินของพระในวัดพระธรรมกาย และสถาบันหรือโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวกับวัดพระธรรมกายทั้งหมด โดยเฉพาะการสอบสวนถึงการถือยการถอนคดีความของเจ้าอาวาสวัดพระธรรมกายเพื่อตัดตอนการพิจารณาคดีของศาล ว่า มีเงื่อนไขอะไรอยู่เบื้องหลังหรือไม่ โดยมีข้อเท็จจริงในการถอนฟ้องคดีนี้เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2549 ที่ห้องพิจารณาคดีที่ 704 ศาลอาญา ถนนรัชดาภิเษก ศาลนายสุนพ กิระติกุลผู้พิพากษาอาวุโส เจ้าของสำนวน และ

องค์คณะออกนึ่งบัลลังก์ พิจารณาคดีดำ หมายเลขที่ 11651/2542 และคดีดำหมายเลข 14735/2542 ที่พนักงานอัยการฝ่ายคดีอาญา 5 เป็นโจทก์ยื่นฟ้องพระราชภาวนาวิสุทธิ์หรือพระไชยบุลย์ ธรรมชโย หรือนายไชยบุลย์ สิทธิผล อายุ 62 ปี อดีตเจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย และนายถาวร พรหมถาวร อายุ 57 ปี ลูกศิษย์คนสนิท เป็นจำเลยที่ 1-2 ในความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงานและสนับสนุนเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ จัดการหรือรักษาทรัพย์ใดเบียดบังเอาทรัพย์นั้นเป็นของตนหรือผู้อื่นโดยสุจริต และเป็นเจ้าพนักงานและสนับสนุนเจ้าพนักงานปฏิบัติและละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริต และโดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น โดยร่วมกันยกยอกทรัพย์และเงินบริจาคของวัดพระธรรมกาย จำนวน 6.8 ล้านบาท ไปซื้อที่ดินเขาพนมพา ต.หนองพระอ.วังทรายพูน จ.พิจิตร โดยโอนกรรมสิทธิ์ ใส่ชื่อ นายถาวร จำเลยที่ 2 และเงิน จำนวน 29,877,000 บาท ไปซื้อที่ดินเนื้อที่ 902 ไร่เศษ ต.หนองพระ อ.วังทรายพูน จ.พิจิตร และ ต.ท่าข้าม อ.ชนแดน จ.เพชรบูรณ์โอนกรรมสิทธิ์ให้จำเลยที่ 2 เช่นกัน ทั้งนี้ เรืออากาศโทวิญญู วิญญกุล อัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญา 5 ยื่นคำร้องขอถอนฟ้องจำเลยทั้งสองต่อศาลเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2549 สรุปว่า ตามที่โจทก์ยื่นฟ้องจำเลยทั้งสอง เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2542 และวันที่ 16 ธันวาคม 2542 ตามลำดับโดยกล่าวหาว่า จำเลยทั้งสองกับพวกที่ยังไม่ได้ตัวมาฟ้องร่วมกันกระทำความผิด โจทก์ขอเรียนว่าการดำเนินคดีนี้ สืบเนื่องจากจำเลยที่ 1 กับพวกไม่ปฏิบัติตามพระลิขิตของสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ที่มีว่า ความบิดเบือนพระพุทธรูป คำสั่งสอนโดยกล่าวหาว่าพระไตรปิฎกบกพร่อง เป็นการทำให้พระสงฆ์ที่หลงเชื่อคำสั่งสอนบิดเบือนแตกแยกออกไปกลายเป็นสองฝ่าย มีความเข้าใจความเชื่อถือ พระพุทธศาสนาตรงกันข้าม เป็นการทำลายพระพุทธศาสนาทำให้พระสงฆ์แตกแยกเป็นอนันตริยกรรม มีโทษทั้งปัจจุบันและอนาคตที่หนัก

ส่วนที่มีใช่เป็นการลงโทษแต่เป็นการทำที่ถูกต้องคือ ต้องมอบสมบัติทั้งหมดที่เกิดขึ้นในขณะที่เป็นพระให้แก่วัดทันที (5 เมษายน 2542) ในขั้นต้นหากมีใช่มีเจตนาถือเอาสมบัติของวัดเป็นของตนจริง ๆ แต่เมื่อถึงอย่างไรก็ไม่ยอมมอบคืนสมบัติทั้งหมดที่เกิดขึ้นในขณะที่เป็นพระคืนให้แก่วัดก็แสดงชัดเจนว่า ต้องอาบัติ ปาราชิก ต้องพ้นจากความเป็นสมณะโดยอัตโนมัติ ต้องถูกจัดการอย่างเด็ดขาดเช่นเดียวกับผู้ไม่ใช่พระ ปลอมเป็นพระด้วยการนำผ้ากาสาพัสตร์ไปครองทำความเศร้าหมองเสื่อมเสียให้เกิดแก่สงฆ์ให้พระพุทธศาสนา คำร้องถอนฟ้องระบุต่อไปว่า บัดนี้ข้อเท็จจริงในการเผยแพร่คำสั่งสอนปรากฏจากอิทธิทธิกรรมศาสนาผู้อำนวยการสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เลขาธิการมหาเถรสมาคม และเจ้าคณะภาค 1 ว่า ในปัจจุบันจำเลยที่ 1 กับพวก ได้เผยแพร่พระพุทธศาสนาตรงตามพระไตรปิฎก และนโยบายของคณะสงฆ์ด้วยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้เป็นที่ยอมรับทั่วไปทั้งในและต่างประเทศ อีกทั้งได้ให้ความร่วมมือช่วยเหลือกิจการของศาสนาทั้งของคณะสงฆ์ ภาครัฐ และเอกชนจำนวนมาก สำหรับในด้านทรัพย์นั้น ปรากฏว่าจำเลยที่ 1 กับพวกได้มอบทรัพย์สินทั้งหมด ซึ่งมีทั้งที่ดินและเงินจำนวน 959,300,000 บาท คืนให้แก่วัดพระธรรมกาย

การกระทำดังกล่าวของจำเลยที่ 1 กับพวก จึงเป็นการปฏิบัติตามพระลิขิตของสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ครบถ้วนทุกประการแล้ว อย่างไรก็ตามก็ดีสำหรับykkยอกทรัพย์วัดพระธรรมกาย ที่อัยการยื่นฟ้องต่อศาลอาญามีเพียง 2 คนเท่านั้นคงเหลือสำนวนคดีykkยอกทรัพย์ที่รอการสั่งคดีในชั้นอัยการอีก 3 สำนวน ประกอบด้วย

1. คดีที่พระราชภาวนาวิสุทธิ์ นางกมลศิริ คลี่สุวรรณ และนายมัณฑุทธิ์ ปิตะวนิค ลูกศิษย์คนสนิท เป็นผู้ต้องหาซึ่งถูกกล่าวหาว่าร่วมกันเบียดบังเงินวัด จำนวน 95 ล้านบาทเศษไป ซื่อที่ดิน

2. คดีที่พระราชภาวนาวิสุทธิ์นางสงบ ปัญญาตรง นายมัณฑุทธิ์ ปิตะวนิค และนายชาญวิทย์ ช่างษ์ ลูกศิษย์คนสนิท เป็นผู้ต้องหา เบียดบังเงินจำนวน 845 ล้านบาทเศษ

3. คดีที่พระราชภาวนาวิสุทธิ์ ร่วมกับนายเทิดชาติ ศรีนพรัตน์ นายมัณฑุทธิ์ ปิตะวนิค และนางอมรรัตน์ สุวิวัฒน์ หรือสีกาตุ้ย ลูกศิษย์คนสนิท ผู้ต้องหาพร้อมกันปลอมแปลงเอกสารและสนับสนุนเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ

กรณีที่ 7 หลวงปู่เณรคำ กรณีของหลวงปู่เณรคำ ในเรื่องพฤติกรรมไม่เหมาะสม การใช้ของแพงเกินสมควรศักดิ์ และการมีภาพถ่ายคู่กับสีกาในลักษณะไม่เหมาะสมนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องมีการตรวจสอบโดยขั้นตอน ซึ่งขณะนี้สำนักงานพระพุทธศาสนาฯ ก็ได้ตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อตรวจสอบเรื่องนี้แล้ว ขณะที่กรรมการของสภาผู้แทนราษฎร ก็ได้ตั้งเนิ่งเฉย โดยนายสันตศักดิ์ จรุงงามพิเชษฐ์ ประธานกรรมการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม เปิดเผยว่า มีการนำเรื่องหลวงปู่เณรคำเข้าพิจารณาแล้ว และขณะนี้อยู่ในขั้นตอนของการเชิญทุกฝ่ายเข้ามาชี้แจง โดยพฤติกรรมที่ปรากฏ บวชตั้งแต่อายุ 12 แล้วปฏิบัติทางสมาธิภาวนาแบบอุกฤษฏ์คือยอมตายถ้าไม่บรรลุธรรม จนมีสมาธิจิตสูงถึงระดับฌาน 8 มีฤทธิ์อภิญญา ขณะนี้ท่านอายุเพียง 30 ปีเศษเท่านั้น แต่ที่ท่านเรียกตัวเองว่า หลวงปู่ เพราะรวมกับอายุในชาติที่แล้ว ท่านระลึกชาติได้หลายแสนชาติ เห็นนรก เห็นเทวดาและองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระอรหันต์ต่างๆ ช่วงที่รู้ตงค์อยู่ตามป่าตามถ้ำ อ้างว่าได้สัมผัสกับผี เปรต พญานาค เทวดามากมาย

แต่ที่โด่งดังกลับเป็นปรากฏการณ์ที่สร้างความฮือฮาในโลกโซเชียลเน็ตเวิร์ก กับภาพถ่ายในอิริยาบถต่าง ๆ เช่น ชูสองนิ้วในศุนย์การค้า โดยภายในคลิปเป็นภาพคณะสงฆ์จำนวน 3 รูปนั่งอยู่บนเครื่องบินส่วนตัว (ว่ากันว่า ลูกศิษย์ถวายให้ใช้เดินทางไกล หรือกรณีเร่งด่วน) หูเสียบหูฟัง ไอโฟน สวมแว่นตาดำและกระเป๋าหลุยส์วิตตอง โดยเครื่องบินเครื่องดังกล่าวบินลงจอดที่สนามบินอุบลราชธานี ซึ่งทราบข้อมูลเบื้องต้นว่าพระบนเครื่องบิน มีชื่อว่า หลวงปู่เณรคำ ฉัตติโก วัดป่าขันติธรรม อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษ ผู้เขียนหนังสือ ชาติหน้าไม่ขอเกิด และนิพพานมีจริง ซึ่งล่าสุดคลิป

ดังกล่าวได้ถูกลบออกจากยูทิวบ์ไปแล้ว เหลือก็แต่ภาพที่กำลังเป็นกระแสวิพากษ์วิจารณ์อยู่ตอนนี้เป็นภาพหน้าคล้ายที่นอนกับสีกา

3.3.4 วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่พระสงฆ์และสามเณรประพฤติผิดพระธรรมวินัย จากกรณีศึกษา

ผู้ศึกษามองว่าจากกรณีศึกษาดังกล่าวที่เกิดขึ้นทั้งในอดีตและในปัจจุบันที่ผ่านมา ได้มีสื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ ทั้งทางอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ หน้าหนังสือพิมพ์ เป็นจำนวนมาก เสนอข่าวเกี่ยวกับกลุ่มบุคคลที่เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ อาศัยพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือและกลุ่มบ่อนทำลายพระศาสนา ตลอดจนข่าวพระภิกษุสามเณรที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมและทำผิดพระธรรมวินัย ทำให้เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ในสังคมอย่างกว้างขวาง ผลที่ได้จากสภาพปัญหาของพระสงฆ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในศรัทธาในตัวพระสงฆ์ ส่งผลให้ประชาชนเข้าวัดทำบุญก็น้อย และยังพบว่าการอุปถัมภ์ด้านการศาสนาก็น้อยลง คนสนใจบวชน้อยลง พระสงฆ์ที่มาบวชไม่ได้ ศรัทธาพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงจึงมักประพฤติพระธรรมวินัยอยู่เสมอ ส่งผลให้พระสงฆ์ในภาพรวมถูกตำหนิติเตียนจากสังคม ประชาชนจึงไม่เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา รัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่ภารกิจของพระสงฆ์ และเห็นควรที่จะร่วมมือกันปรับปรุงแก้ไข ตามที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 มาตรา 20 ได้กำหนดให้คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคมและการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎของมหาเถรสมาคม กล่าวได้ว่า มหาเถรสมาคมมีอำนาจสูงสุดในการปกครองคณะสงฆ์และมีอำนาจในการตรากฎหมายมหาเถรสมาคม กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้การลงนิคหกรรมเป็นไปโดยถูกต้อง สะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม รวมไปถึงการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและพระสงฆ์อันเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่งอื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพ

สาเหตุปัจจัยที่ทำให้พระสงฆ์ทำผิดพระธรรมวินัยเกิดจากการขาดการศึกษาอย่างลึกซึ้ง และไม่ได้รับการอบรมอย่างต่อเนื่อง เป็นเหตุให้ขาดจิตสำนึกของความเป็นพระ จนนำไปสู่การกระผิดวินัยได้ หากแต่เจ้าอาวาสแต่ละวัดหมั่นอบรมดูแลพระภิกษุสามเณรในสังกัดอย่างดี ปัญหาต่าง ๆ จะลดน้อยลง และควรสนับสนุนให้พระสงฆ์สามเณรได้รับการศึกษาพระปริยัติธรรมอย่างทั่วถึงและได้รับการอบรมด้านจิตใจด้วย¹⁵

¹⁵ พระวิสุทธรังษี (วิเชียร โอนมคุโณ) , สัมภาษณ์โดย ญัตฐาพร จินดาสวัสดิ์, วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ, 20 มิถุนายน 2559.

ปัญหาที่พระสงฆ์ล่วงละเมิดพระวินัยส่วนมากสาเหตุมาจาก 2 ส่วน คือ 1.เงิน เกิดจากการเอาเงินไปใช้ผิดประเภท 2. เรื่องสตรี อำนาจหน้าที่และการมอบหน้าที่ให้ปฏิบัติแทนมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะในบางเรื่อง เจ้าคณะไม่สามารถไปปฏิบัติหน้าที่ได้ มอบหมายให้พระทำหน้าที่แทน ในการคัดเลือกผู้ทำหน้าที่ปกครองสงฆ์ มีความสำคัญมาก นอกจากความรู้ ความสามารถแล้ว จะต้องเป็นผู้ที่พระสงฆ์และฆราวาส มีความเคารพนับถือด้วย ทางกฎหมาย แทนที่จะยึดถือพระธรรมวินัยเป็นที่ตั้ง ถ้าคณะสงฆ์ยึดถือพระธรรมวินัยเป็นหลักในการตัดสินใจคัดเลือก ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก็จะลดน้อยลง ถูกว่าไปตามถูก ผิดก็ว่าไปตามผิด พระผู้ใหญ่หรือพระผู้น้อยมีศีลเสมอกัน รักษาพระธรรมวินัยเท่ากัน แต่บางเรื่องผู้น้อยทำผิด ผู้ใหญ่ทำไม่ผิด ทำให้เกิดความแตกแยกในคณะสงฆ์ และชาวพุทธ ฉะนั้น การตัดสินใจอะไรก็ดี ให้ยึดเอาพระธรรมวินัยเป็นที่ตั้งและ ปัญหาจะไม่เกิด ส่วนในเรื่องของสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ก็เป็นอันตรายต่อพระสงฆ์ถ้ารู้ไม่เท่าทัน ปัญหาหาเสพติดจะเป็นปัญหาใหญ่ของพระใหม่ที่เข้ามาบวช จะต้องกลั่นกรองผู้เข้ามาบวชอย่างเข้มงวด¹⁶

การปกครองคณะสงฆ์ทุกอย่างล้วนมีปัญหา การมีหัวหน้าหรือผู้นำ ผู้บริหารก็เพราะมีไว้แก้ปัญหา ปัญหาที่สำคัญคือ การขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพเป็นสำคัญ ปัญหาทางสังคมที่เปลี่ยนไปทำให้มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปตามกระแสโลก พระภิกษุสงฆ์ก็ถูกรอบงำด้วยสภาพสังคมทั่วไป อีกทั้งการแข่งขันในสังคมปัจจุบันถูกกระแสโลกดุดกกลืน ทำให้พระสงฆ์บางรูปต้องทิ้งพระธรรมวินัย และในการปกครองคณะสงฆ์อาจมีบางส่วนที่หลวมไป ไม่เข้าใจงาน ไม่เสียสละให้งาน หรือกรอบข่ายของงาน ไม่ชัดเจน และมีงานหลากหลายแยกไม่ออก¹⁷

ผู้ศึกษาสรุปได้ว่าสาเหตุของสภาพปัญหาที่ได้กล่าวมา คือ 1.ปัญหาการบริหารจัดการวัด และ 2 .ปัญหาจากทางพระสงฆ์เอง และมองว่าพระภิกษุสงฆ์ที่มีพฤติกรรมที่ผิดพระธรรมวินัย ส่วนใหญ่มีหลายระดับ ทั้งในพระสังฆาธิการระดับผู้ปกครองสงฆ์ ระดับเจ้าอาวาส พระสงฆ์ภายในวัด และสามเณร และยังพบอีกว่าส่วนใหญ่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีบารมี มีลูกศิษย์ให้การเคารพนับถือและเลื่อมใสศรัทธา และมีเครือข่ายของตนเอง การที่พระภิกษุสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัยแม้เพียงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็ยากที่จะสามารถแก้ไขให้ทันการแก้เวลาได้ เพราะพระภิกษุสงฆ์ยังมีลูกศิษย์และเครือข่ายของพระสงฆ์ ต่างก็ปกป้องพระสงฆ์ที่ตนเองเคารพนับถือ จึงเป็นการยากที่

¹⁶ พระครูอุษชัยธรรมสถิต (เฉลิมชัย), สัมภาษณ์โดย ญัตฐาพร จินดาสวัสดิ์, วัดไร่ขิง, 14 มิถุนายน 2559

¹⁷ พระธรรมภาณพิลาส (อดุลย์ แก่วนธัญกรรม), สัมภาษณ์โดย ญัตฐาพร จินดาสวัสดิ์, วัดไร่ขิง, 14 มิถุนายน 2559

จะดำเนินการได้รวดเร็วทันสถานการณ์ ผู้ศึกษาจึงได้สรุปสาเหตุของปัญหาทั้ง 2 ประเภท ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ไว้ดังนี้คือ

1. พระสงฆ์และสามเณรมีพื้นฐานทางครอบครัวแตกต่างกัน มีระดับทางการศึกษาและสติปัญญาแตกต่างกัน เหตุจูงใจในการบรรพชาและอุปสมบทแตกต่างกันไป การเข้ามาบวชที่วัดก็มีวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน ไม่มีความชัดเจนว่ามาบวชเพื่ออะไร ส่วนใหญ่มาบวชเรียนแล้วก็ลาสิกขาออกไป จึงทำให้การปกครองดูแลได้ยาก

2. ขาดพระผู้ปกครองสงฆ์ที่มีความตั้งใจเข้ามาดูแลพัฒนาวัดอย่างจริงจัง พระสังฆาธิการบางส่วนที่มีอยู่ก็มีอายุมาก และยังพบปัญหาด้านสุขภาพ จึงไม่สามารถเข้มงวดกวดขันการปกครองภายในวัดได้อย่างเต็มที่ ชาวบ้านนิยมสร้างแต่วัตถุนิยมแต่ไม่คิดที่จะสร้างเจ้าอาวาส ประกอบกับเจ้าอาวาสไม่รับผิดชอบที่จะทำงานบริหารอย่างจริงจัง จัดระเบียบภายในวัดไม่เป็น อบรมไม่เป็น จึงทำให้เป็นเหตุให้พระภิกษุสามเณรในวัดหย่อนยานในวินัย

3. ระบบการกลั่นกรองบุคคลที่จะเข้ามาบวช การขอบรรพชาและอุปสมบท เป็นกระบวนการที่ทำได้ง่าย บางวัดไม่มีระเบียบในการปฏิบัติเป็นมาตรฐานเดียวกันในการพิจารณา พระอุปัชฌาย์เป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างมากและเป็นผู้มีอำนาจตามกฎหมายในการอุปสมบท ไม่ได้อบรมสั่งสอนพระบวชใหม่ที่ตนบวชให้เท่าที่ควร มุ่งเน้นแต่ลาภอันเกิดจากผู้บวชรับบุคคลผู้มีปัญหาเข้ามาบวชไม่พิจารณาให้ระเอียดรอบคอบเสียก่อน พระที่บวชใหม่ยังไม่คุ้นเคยกับกฎระเบียบและยังไม่เข้าใจพระธรรมวินัย เป็นเหตุให้ประพฤติผิดพระธรรมวินัยได้

4. ความไม่เท่าเทียมทางด้านการศึกษา เช่น การศึกษาที่แตกต่างกัน พระบางรูปมีการศึกษาที่สูงและมีความรู้ความสามารถแต่กลับใช้ความรู้นั้นไม่เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา เมื่อเทียบกับพระสงฆ์ที่ไม่ได้รับการศึกษา และไม่มีโอกาส ความคิดเห็นระหว่างพระที่มีการศึกษาสูงและพระสงฆ์ที่ไม่ได้รับการศึกษา จึงมีความคิดอ่านที่ต่างกัน ทั้งไหวพริบ ทักษะ ก็อาจจะทำให้ความเห็นไม่ตรงกัน และอาจจะเกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวกกันเองภายในวัด จนไปสู่การทะเลาะวิวาทเนื่องจากความคิดอ่านไม่ลงรอยกัน

5. การที่มีวัดร้างมากถึง 6,090 วัด แสดงให้เห็นว่าวัดจำนวนมากยังอยู่ในสภาพขาดการพัฒนา ทำให้เป็นที่ส่อสมของพระสงฆ์นอกวัด หรือพระสงฆ์บางรูปไม่อยู่ในสังกัดวัดของตนเอง ไปอาศัยที่วัดร้าง หรือวัดร้าง ตั้งตนเป็นเจ้าอาวาส เจ้าสำนัก ซึ่งประชาชนในพื้นที่นั้นไม่สามารถรู้ที่มาที่ไป จึงเป็นการเปิดช่องทางให้พระสงฆ์กระทำความผิดพระธรรมวินัยได้ง่าย เพราะอยู่ในที่ห่างไกลความเจริญ

6. เทคโนโลยีที่เข้ามาภายในวัดบางครั้งก็มีประโยชน์หากทางวัดและพระสงฆ์รู้จักนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ แต่เปรียบเสมือนเป็นดาบสองคม ทั้งให้ประโยชน์และให้โทษได้ใน

ขณะเดียว ปัจจุบันบางวัดก็มีคอมพิวเตอร์ มีอินเทอร์เน็ต พร้อมด้วยวัสดุอุปกรณ์และระบบสื่อสารต่าง ๆ ครบถ้วน เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระสงฆ์และสามเณรภายในวัดนำมาใช้ผิดวัตถุประสงค์ เช่น เปิดดูภาพลามก ท่องอินเทอร์เน็ต ใช้คุยกับสีกาทางเฟสบุ๊ก และยังเป็นสื่อชักนำในการทำผิดกฎหมายได้เป็นเหตุให้พระสงฆ์กระทำความผิดพระธรรมวินัยได้ง่าย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาการปกครองคณะสงฆ์

การศึกษาเรื่อง การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย กรณีศึกษา มหาเถรสมาคม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของคณะสงฆ์ในปัจจุบันและวิเคราะห์สภาพการปกครองคณะสงฆ์ของมหาเถรสมาคม เพื่อเสนอแนวทางวิธีการแก้ไขสภาพปัญหาของการปกครองคณะสงฆ์สำหรับในการศึกษาครั้งนี้มีสมมติฐานว่า พระสงฆ์ที่ไม่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยมาจากองค์กรสงฆ์คือมหาเถรสมาคมซึ่งมีหน้าที่ดูแลปกครองคณะสงฆ์ไม่มีประสิทธิภาพอันเนื่องมาจากโครงสร้างและการบริหารจัดการของมหาเถรสมาคม โดยในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลและเอกสาร และศึกษาจาก กฎ ระเบียบ ประกาศ และมติมหาเถรสมาคม และทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยเลือกตัวอย่างจากผู้บริหารฝ่ายคณะสงฆ์ กรรมการมหาเถรสมาคม และผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 5 ส่วน คือ ด้านโครงสร้างของคณะสงฆ์ ด้านอำนาจหน้าที่ ระเบียบ คำสั่ง ด้านวิธีการคัดเลือกและแต่งตั้งผู้ปกครองสงฆ์ ด้านการบริหารจัดการ และด้านการติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ (ในส่วนของมหาเถรสมาคม) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 โครงสร้างของมหาเถรสมาคม

มหาเถรสมาคม เป็นองค์กรสูงสุดของคณะสงฆ์ โดยปกครองคณะสงฆ์ให้อยู่ในกรอบของพระธรรมวินัยและมุ่งเน้นพัฒนาพระสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและสร้างศาสนทายาท มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นโดยรัฐบัญญัติ ย่อมอยู่ฐานะที่จะพึงได้รับการตรวจสอบ และวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมได้ และสิ่งที่น่าเป็นห่วงเกี่ยวกับอำนาจจากรัฐบัญญัตินี้ ก็คือว่า เมื่อมหาเถรสมาคมได้ดำเนินการในการจัดการปัญหาในพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์ ตามอำนาจและหน้าที่ โดยเฉพาะในกรณีของพระสงฆ์ที่ทำการละเมิดพระธรรมวินัย อำนาจนี้จึงกลายเป็นเสมือนดาบสองคมที่จะกลับตามมาส่งผลเสียให้กับมหาเถรสมาคมเสียเอง ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของมติด่าง ๆ ของมหาเถรสมาคมนั้นก็ถือเป็นเรื่องปกติในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ อย่างน้อยก็แสดงให้เห็นได้ว่ามหาเถรสมาคมได้ทำหน้าที่ต่าง ๆ ในการจัดการและแก้ไขกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์ได้

ด้านโครงสร้างของคณะสงฆ์ เป็นโครงสร้างที่ชัดเจน บริหารปกครองแบบผสม คือ รวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางคือมีสำนักงานกลางอยู่ที่ส่วนกลาง และกระจายอำนาจ โดยการแบ่งการ

บริหารงานในทุกภาคส่วน ตามโครงสร้างได้จัดแบ่งชั้นลำดับความสำคัญไว้เป็นลำดับแล้ว และได้แบ่งระเบียบการบริหารงานออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนกลาง และในส่วนภูมิภาค โดยในส่วนกลางได้แบ่งออกเป็น มหาเถรสมาคม และมีคณะใหญ่เรียกว่า หน อีก 4 หน ไว้ปกครองคณะสงฆ์ในส่วนภูมิภาค ได้แก่ ภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล ปัญหาที่พบคือยังไม่มีสำนักงานกลางของคณะสงฆ์ในส่วนภูมิภาค เช่น สำนักงานเจ้าคณะภาค สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด สำนักงานเจ้าคณะอำเภอ และสำนักงานเจ้าคณะตำบล ปัญหาที่พบเนื่องจากการมีสายการบังคับบัญชาที่ยาวทำให้ผู้ปกครองสงฆ์ทุกระดับเชื่อมความสัมพันธ์กันได้ยากจากสภาพความเป็นจริง ขาดความสัมพันธ์กัน เช่น การเข้าพบ การติดต่อประสานงานอาจล่าช้า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารไม่ตรงกัน และยังไม่มีสำนักงานกลางของคณะสงฆ์ในส่วนภูมิภาค เช่น สำนักงานเจ้าคณะภาค สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด สำนักงานเจ้าคณะอำเภอ และสำนักงานเจ้าคณะตำบล การรับมอบนโยบายมาจากส่วนกลางและขับเคลื่อนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบไปสู่การปฏิบัติตามกฎระเบียบคำสั่งของมหาเถรสมาคม อาจจะส่งผลให้การปกครองคณะสงฆ์ในระดับวัดนั้นปกครองไม่เป็นระบบ

ด้านคณะกรรมการมหาเถรสมาคมดำเนินการบริหารงานตามรูปแบบพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 โดยมีกรรมการมหาเถรสมาคม 21 รูป และมีเลขานุการผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นเลขาธิการโดยตำแหน่ง เป็นโครงสร้างที่มีความชัดเจน และได้แบ่งสายการปกครองเป็นลำดับชั้น และได้มอบอำนาจหน้าที่ในการดูแลปกครองพระสงฆ์ให้กับพระสังฆาธิการทุกรูปให้ดูแลรับผิดชอบโดยตรงกับเขตที่ปกครองอยู่ จึงเป็นการกระจายอำนาจไปสู่ทุกภาคส่วน

การบังคับบัญชาของมหาเถรสมาคม คือจะเป็นลักษณะ จากบนลงล่าง (Top Down) แต่ในทางปฏิบัตินั้น ไม่ได้มีการสั่งการจากบนลงล่างเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องเปิดช่องให้พระสงฆ์ระดับล่างมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและกลั่นกรองการบริหารของส่วนกลาง โดยการจัดตั้งสังฆสภาในทุกระดับตั้งแต่ระดับประเทศลงไปถึงระดับตำบล สมาชิกสังฆสภา ได้มาจากการเลือกตั้งจากพระสงฆ์หรือผู้แทนสงฆ์ในเขตปกครองแต่ละระดับ โครงสร้างดังกล่าวจะทำให้ผู้บริหารคณะสงฆ์ทุกระดับมีความรับผิดชอบต่อพระสงฆ์โดยรวมมากขึ้น ทำให้การบริหารมีความโปร่งใสมากขึ้น ขณะเดียวกันก็เอื้อให้พระสงฆ์ไม่ว่าระดับใดหรือที่ใดก็ตามสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดความเป็นไปในคณะสงฆ์ได้ นอกจากสอดคล้องกับหลักการบริหารในสังคมสมัยใหม่ซึ่งมีความซับซ้อนและหลากหลายเกินกว่าที่คนเพียงคนเดียวหรือไม่กี่คนจะดูแลให้ทั่วถึงได้แล้วยังสอดคล้องกับหลักการในพระธรรมวินัย คือการรับผิดชอบต่อร่วมกันโดยสงฆ์ทั้งหมด

4.2 อำนาจหน้าที่ กฎ ระเบียบ

อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมพบว่าการปกครองคณะสงฆ์ของมหาเถรสมาคมนั้น ไม่ได้ปกครองแต่เพียงเรื่องพระสงฆ์ละเมียดพระธรรมวินัยเพียงอย่างเดียว แต่ การปกครองคณะสงฆ์ของมหาเถรสมาคมนั้น แบ่งงานการปกครองออกเป็น 6 ด้าน เรียกว่ากิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน และยังมี การสนับสนุนและส่งเสริมพัฒนา ศักยภาพของพระสงฆ์และแก้ไข โดยกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ กลไก จัดทำแผน ออกกฎระเบียบให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง กิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านนี้ ถือเป็นนโยบายที่สำคัญ เพื่อให้วัดทุกวัดได้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบันได้ และเป็น การแก้ไข ปัญหาแบบยั่งยืน และในการบริหารกิจการของคณะสงฆ์นี้ ให้ยึด หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นเครื่องมือในการบริหาร ในส่วน ของอำนาจมหาเถรสมาคม ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ถึงอำนาจหน้าที่ตามรายละเอียดดังนี้

4.2.1 อำนาจหน้าที่ตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม
- (2) ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร
- (3) ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
- (4) รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
- (5) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

4.2.2 อำนาจหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์

อำนาจหน้าที่ในการปกครองมหาเถรสมาคมได้แบ่งการปกครองคณะสงฆ์ ออกเป็น 6 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. การปกครอง
2. การศาสนศึกษา
3. การศึกษาสงเคราะห์
4. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
5. การสาธารณูปการ
6. การสาธารณสงเคราะห์

4.2.3 อำนาจหน้าที่ในการบริหาร

จากการศึกษาพบว่าอำนาจการบริหารของมหาเถรสมาคมมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) อำนาจนิติบัญญัติ ในฐานะที่ปฏิบัติหน้าที่ของสังฆสภามหาเถรสมาคมมีอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ เช่น ตรากฎมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับมหาเถรสมาคม วางระเบียบมหาเถรสมาคม ออกคำสั่งมหาเถรสมาคม มีมติมหาเถรสมาคม ออกประกาศมหาเถรสมาคม

(2) อำนาจบริหาร โดยที่อำนาจการปกครองและการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสังฆมนตรีเดิมได้ตกเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม ดังนั้น มหาเถรสมาคมจึงมีอำนาจหน้าที่ด้านการบริหาร คือการ จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ จัดแบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ ส่วนภูมิภาค จัดตำแหน่งผู้ปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคและการแต่งตั้งและถอดถอนผู้ปกครองคณะสงฆ์

(3) อำนาจตุลาการ การพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์หรือคดีความในคณะสงฆ์ซึ่งเดิมเคยเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะวินัยธร ได้ตกเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 25 ที่บัญญัติให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎมหาเถรสมาคม กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติเพื่อให้การลงโทษนิคหกรรมหรือการลงโทษเป็นไปโดยถูกต้องสะดวกรวดเร็วและเป็นธรรม

และเนื่องจากปริมาณงานในความรับผิดชอบของมหาเถรสมาคม มีมากเกินกว่าที่กรรมการมหาเถรสมาคมจะดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ดังนั้นในมาตรา 19 จึง มีการเพิ่มเติมอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมไว้ดังนี้ “มาตรา 19 สมเด็จพระสังฆราช ทรงแต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ ตามมติมหาเถรสมาคม ประกอบด้วยพระภิกษุสงฆ์หรือบุคคลอื่นจำนวนหนึ่ง มีหน้าที่พิจารณากลับกรองเรื่องที่จะเสนอต่อมหาเถรสมาคมและปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่มหาเถรสมาคมมอบหมาย โดยขึ้นตรงต่อมหาเถรสมาคม” .ในส่วนของกฎและระเบียบ ของมหาเถรสมาคมที่ได้ออกกฎระเบียบมาก็เพื่อให้คณะสงฆ์ปฏิบัติตามกฎแห่งคณะสงฆ์นี้ เพื่อเป็นแนวทางเดียวกัน นักศึกษาจะขอพูดถึง กฎนิคหกรรมของมหาเถรสมาคม เพราะว่าปัจจุบันมหาเถรสมาคมถูกวิพากษ์วิจารณ์มากก็คือ กรณีเรื่องพระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัย ดังจะมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.2.4 กฎ ระเบียบ

เนื่องจากปัจจุบันปัญหาที่กวีพากษ์วิจารณ์มากที่สุดคือ กรณีการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ นักศึกษาจะขอพูดถึงกฏนิคหกรรมที่ออกโดยอำนาจของมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นบทลงโทษพระสงฆ์ที่ประพฤติผิดพระธรรมวินัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.2.4.1 กฏนิคหกรรมของมหาเถรสมาคม ในส่วนของกระบวนการในการลงโทษพระภิกษุสงฆ์ที่ละเมิดพระธรรมวินัย มหาเถรสมาคมได้ออกกฏระเบียบสำหรับการลงโทษไว้เรียกว่า กฏนิคหกรรม ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ.2505 นี้ ได้มีกระบวนการหลายชั้นหลายฝ่าย และหลายขั้นตอน เพื่อให้การพิจารณาลงโทษพระภิกษุสงฆ์ให้เกิดความเป็นธรรมมากที่สุดและเพื่อปกป้องพระภิกษุสงฆ์ที่ไม่ได้กระทำผิดตามพระธรรมวินัยด้วย ดังจะมีรายละเอียดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ได้ระบุไว้ชัดเจนดังนี้

นิกคหกรรม คือ กรรมหรือกิจที่พึงทำ หรือวิธีการคือ การลงโทษพระภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย ซึ่งในสมัยพุทธกาลใช้วิธีการนี้เพื่อเป็นการลงโทษหรือกำทาบภิกษุผู้ประพฤติล่วงละเมิดหรือไม่อยู่ในกรอบของสังคัม จำเป็นที่สงฆ์จะพึงลงโทษด้วยการข่มเพื่อให้กลัวหรือจะได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นไปสอดคล้องตามระเบียบของสังคัม ปัจจุบันในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ได้กำหนดบทลงโทษของพระภิกษุสงฆ์ผู้กระทำความผิดพระวินัยไว้ 2 ชนิด คือ (1) การลงนิกคหกรรม และ (2) การสละสมณเพศ ดังนี้¹

(1) การลงนิกคหกรรม การลงนิกคหกรรมเป็นลงโทษพระสงฆ์ที่กระทำความผิดพระธรรมวินัย และอาจหมายถึงบังคับให้อยู่ในกรอบของพระธรรมวินัยหรือกรอบกฎหมายบ้านเมือง ในองค์กรคณะสงฆ์ที่ทำหน้าที่เกี่ยวเนื่องกับการปกครองของสงฆ์ใช้คำว่า กฏ หรือระเบียบเป็นคำว่า กฏนิคคหกรรม จึงมีความหมายว่า ระเบียบหรือกฏที่ใช้สำหรับเป็นเกณฑ์หรือเครื่องมือในการลงโทษภิกษุผู้ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยในประเภทอาบัติหนัก ในส่วนของการต้องอาบัติและการกล่าวหากันด้วยเรื่องการต้องอาบัติหนักคือ ปาราชิก

ดังนั้นกฏนิคคหกรรมก็คือกฏที่คณะสงฆ์นำมาใช้เพื่อเป็นวิธีการในการสืบสวนสอบสวนหาผู้กระทำความผิดและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาปัจจุบันกฏนิคคหกรรมของมหาเถรสมาคมนี้เป็นกฏที่นำมาใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาเฉพาะกรณีอนุวาทอาธิกรณ์ และอาปัตตอาธิกรณ์ คือหมายถึงเรื่องการใส่ร้ายหรือการกล่าวหาด้วยเรื่องอาบัติและการต้องอาบัติของพระภิกษุสามเณรในสังคัมไทยปัจจุบัน ซึ่งเป็นไปตามกรอบหรือ

¹ สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม ,กฏมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 พ.ศ.2521 หมวด 2 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2559), 223.

ข้อกำหนดของกฎหมายการปกครองคณะสงฆ์ คือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2535 ที่กำหนดให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจในการออกกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม เพื่อนำมามาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารปกครองคณะสงฆ์ได้ และการลงนิคหกรรม ก็คือการลงโทษ ตามพระธรรมวินัย มาจากข้อกฎหมาย มาตรา 15 และ 24-25 ของกฎคณะสงฆ์ในปัจจุบันการลงนิคหกรรม เป็นการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมของสงฆ์ตามกฎหมายนิคหกรรม ซึ่งมีโทษที่จะต้องลงนิคหกรรมอยู่ 2 ประเภทคือ

1. นิคหกรรมให้สึก ได้แก่นิคหกรรมที่ลงแก่ภิกษุผู้ต้องครุกาบัติได้แก่ อาบัติปาราชิก เช่น การเสพสังวาสกับสตรีเป็นต้น ปาราชิกที่หนักที่สุดแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1.1 การเสพเมถุน คือ การร่วมประกอบกิจกรรมทางเพศ ไม่ว่าจะกระทำกับผู้หญิงหรือผู้ชาย หรือกระทำกับสัตว์ก็ตาม ปาราชิกข้อการเสพเมถุน บางทีก็เรียกกันว่า ปฐมปาราชิก แปลว่า “ปาราชิกข้อแรก”

1.2 การลักทรัพย์ คือ การนำทรัพย์ของผู้อื่นไปเป็นของตนโดยเจตนา ในเมืองไทยกำหนดว่า การลักทรัพย์มีมูลค่าตั้งแต่ 1 บาทขึ้นไป เป็นการผิดหรือเป็นอาบัติขั้นปาราชิก การเจตนาแอบอ้างความคิดหรือผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน หรือการเบียดบังเอาเงินในกองทุนที่มีผู้ศรัทธาถวายเป็นทานเพื่อใช้ในกิจของสงฆ์ หรือกิจของศาสนามาใช้ส่วนตัว ก็ถือว่าเป็นอาบัติปาราชิกเช่นกัน

1.3 การฆ่ามนุษย์ คือ การเจตนาทำให้มนุษย์ถึงแก่ความตาย ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดๆ ไม่ว่าจะลงมือฆ่าเองหรือใช้ให้คนอื่นฆ่าให้ก็ตาม ถือเป็นความผิดปาราชิกข้อที่ 3 ทั้งสิ้น

1.4 การอวดอุตริมนุสธรรม คือ การพูดอวดผู้อื่นว่าตนได้บรรลุธรรมะระดับสูง เช่น บรรลุโสดาบัน บรรลุอรหันต์ เป็นต้น

ซึ่งกระบวนการในการดำเนินการตามกฎหมายนิคหกรรมนั้นจะดำเนินการได้ 2 ระดับคือ 1. ระดับ พระผู้พิจารณา และ 2.ระดับคณะผู้พิจารณา พระสงฆ์รูปใดที่ต้องอาบัติหนักที่สุดในพระวินัย คือ ปาราชิก แม้เพียงข้อใดข้อหนึ่งต้องขาดจากความเป็นภิกษุทันทีและจะกลับมาบวชอีกไม่ได้ ตามกฎระเบียบของกฎหมายมหาเถรสมาคม

2. นิคหกรรมไม่ถึงให้สึก ได้แก่ นิคหกรรมที่ลงแก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติขนาดกลางคืออาบัติสังฆาติเสสและอาบัติที่มีโทษเล็กน้อย เช่น อาบัติปาจิตตีย์ เป็นต้น

ในการลงนิคหกรรมทั้ง 2 ประเภทนั้นในบางครั้งแม้เป็นนิคหกรรมไม่ถึงให้สึก แต่ถ้าพบเหตุดังต่อไปนี้คือ

2.1 ไม่ยอมรับนิคหกรรมตามคำวินิจฉัย

2.2 ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจฉิน

2.3 ไม่สังกัดอยู่วัดใดวัดหนึ่ง

2.4 ไม่มีวัดเป็นที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

แม้มีเพียงข้อใดข้อหนึ่งก็ให้คณะผู้พิจารณาสั่งให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศตามหลักเกณฑ์และวิธีที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคมได้

(2) การสละสมณเพศ มหาเถรสมาคมได้ออกกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 21 (พ.ศ. 2538) ว่าด้วยการให้พระภิกษุ สละสมณเพศ ในกฎหมายมหาเถรสมาคมนี้ได้ นิยาม พระภิกษุ หมายถึง พระภิกษุสงฆ์ที่ไม่ใช่ผู้ปกครอง พระภิกษุที่ดำรงสมณศักดิ์ต่ำกว่าชั้นพระราชาคณะ และ พระภิกษุสงฆ์ที่เป็นผู้ปกครอง และรวมถึงพระภิกษุสงฆ์ผู้เป็นกิตติมศักดิ์ หรือ ตำแหน่งเจ้าคณะ พระสังฆาธิการ และดำรงตำแหน่งสมณศักดิ์ชั้นพระราชาคณะขึ้นไป

สละสมณเพศ คือ การพ้นจากความเป็นพระภิกษุสงฆ์ ดังนั้นการสละสมณเพศ จึงหมายถึง โทษที่คณะสงฆ์จะพึงลงแก่ภิกษุผู้แม้ไม่ได้ละเมิดพระธรรมวินัยโดยตรง แต่ได้กระทำความผิดกฎหมาย ทั้งกฎหมายทางคณะสงฆ์และกฎหมายของรัฐ ทั้งทางกฎหมายอาญาหรือกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งการสละสมณเพศนั้นมีดังต่อไปนี้

1. การให้สละสมณเพศตามคำสั่งมหาเถรสมาคม
2. การให้สละสมณเพศเพราะเป็นบุคคลล้มละลาย
3. การให้สละสมณเพศเพราะถูกจับในข้อหาคดีอาญา
4. การให้สละสมณเพศเพราะต้องจำคุก หรือถูกกักขัง

พระภิกษุสงฆ์ที่เป็นจำเลยรูปใดที่ต้องคำวินิจฉัยให้รับนิคหกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งถึงที่สุดแล้วให้คณะผู้พิจารณาซึ่งอ่านคำวินิจฉัย แจ้งผลคำวินิจฉัยแก่ผู้บังคับบัญชาใกล้ชิดของจำเลยรูปนั้นทราบ เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยนั้น ถ้าจำเลยดังกล่าวไม่ยอมรับนิคหกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

(1) ไม่ยอมรับนิคหกรรมคำวินิจฉัยให้สึก ไม่สึกภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ได้รับคำวินิจฉัยนั้น อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 24 ซึ่งกำหนดโทษอาญาไว้ในมาตรา 26 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2535

(2) ไม่ยอมรับนิคหกรรมคำวินิจฉัยไม่ถึงสึก ให้ผู้บังคับบัญชารายงานโดยลำดับถึงมหาเถรสมาคม เมื่อมหาเถรสมาคมวินิจฉัยหรือมีคำสั่งให้สละสมณเพศแล้วไม่สึกภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำวินิจฉัยของมหาเถรสมาคม อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 27 วรรค 2

ซึ่งกำหนดโทษอาญาไว้ในมาตรา 24 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2535

4.2.4.2 ผู้มีอำนาจลงนิคหกรรม เรียกว่า คณะผู้พิจารณา หมายถึง มหาเถรสมาคมและคณะผู้พิจารณา ซึ่งต้องดำรงตำแหน่งสูงเป็นหัวหน้า มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการวิธีไต่สวนมูลฟ้องและวิธีพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรม และได้แบ่งวิธีการพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรม แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ

(1) คณะผู้พิจารณาชั้นต้น คือ ผู้พิจารณาซึ่งประกอบด้วย 7 อันดับ มีอำนาจในการลงนิคหกรรม ตามวิธีไต่สวนมูลฟ้อง และวิธีพิจารณาวินิจฉัยและการลงนิคหกรรม ชั้นต้น ดังนี้

1. กรณีผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือรองเจ้าอาวาสหรือภิกษุทั่วไปกระทำความผิด ให้ปฏิบัติดังนี้

(ก) ถ้าความผิดเกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่พระภิกษุอยู่ ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสเจ้าสังกัดเป็นผู้พิจารณา ส่วนในกรณีไต่สวนมูลฟ้องและพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรมชั้นต้น ให้เป็นอำนาจของคณะผู้พิจารณาชั้นต้น ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสเจ้าสังกัด

(ข) ถ้าความผิดเกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่พระภิกษุนั้นมิได้สังกัดอยู่ ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าของคณะตำบลของเขตเป็นผู้พิจารณา ส่วนกรณีไต่สวนมูลฟ้อง และพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรมชั้นต้น ให้เป็นอำนาจของคณะผู้พิจารณาชั้นต้น ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล

(ค) ให้ผู้พิจารณาแจ้งเรื่องที่เกิดขึ้นแก่เจ้าคณะจังหวัดเจ้าสังกัด เพื่อแจ้งให้เจ้าคณะและเจ้าอาวาสเจ้าสังกัดของพระภิกษุนั้นทราบ

2. กรณี เจ้าอาวาส หรือรองเจ้าคณะตำบล กระทำความผิดให้ปฏิบัติดังนี้

(ก) ถ้าความผิดนั้นเกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่สังกัดอยู่ ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะตำบลเจ้าสังกัดเป็นผู้พิจารณา ส่วนในการไต่สวนมูลฟ้องและพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรมชั้นต้น ให้เป็นหน้าที่ของคณะผู้พิจารณาชั้นต้น ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลเจ้าสังกัด ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะอำเภอ ให้เจ้าคณะอำเภอเลือกเจ้าคณะตำบลในอำเภอนั้นเข้าร่วมอีก 1 รูป เว้นแต่ในกรณีที่อำเภอนั้นมีตำบลเดียว

(ข) ถ้าความผิดนั้นเกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่มิได้สังกัดอยู่ ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะตำบลเจ้าของเขตเป็นผู้พิจารณา ส่วนในกรณีไต่สวนมูลฟ้องและพิจารณา

วินิจฉัยการลงนิคหกรรมขั้นต้น ให้เป็นหน้าที่ของคณะผู้พิจารณาขั้นต้น ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลเจ้าของเขต ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะอำเภอ ให้เจ้าคณะอำเภอเลือกเจ้าคณะตำบลในอำเภอนั้นเข้าร่วมอีก 1 รูป เว้นแต่ในกรณีที่อำเภอนั้นมีตำบลเดียว

3. ในกรณีเจ้าคณะตำบล หรือรองเจ้าคณะอำเภอ กระทำความผิดให้ปฏิบัติดังนี้

(ก) ถ้าความผิดนั้นเกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่สังกัดอยู่ ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะอำเภอเจ้าสังกัดเป็นผู้พิจารณา ส่วนการไต่สวนมูลฟ้องและพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรมขั้นต้น ให้เป็นหน้าที่ของคณะผู้พิจารณาขั้นต้น ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด และเจ้าคณะอำเภอเจ้าสังกัด ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะจังหวัด ให้เจ้าคณะจังหวัดเลือกเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนั้นเข้าร่วมอีก 1 รูป

(ข) ถ้าความผิดนั้นเกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่มีได้สังกัดอยู่ ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัด

เจ้าของเขตเป็นผู้พิจารณา ส่วนในกรณีไต่สวนมูลฟ้องและพิจารณามูลฟ้องการลงนิคหกรรมขั้นต้นให้เป็นอำนาจของคณะผู้พิจารณาขั้นต้น ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด และเจ้าคณะจังหวัดเจ้าของเขต ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะจังหวัด ให้เจ้าคณะจังหวัดเลือกเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนั้นเข้าร่วมอีก 1 รูป

4. ในกรณีที่เจ้าคณะอำเภอ หรือรองเจ้าคณะจังหวัด กระทำความผิด ให้ปฏิบัติดังนี้

(ก) ถ้าความผิดนั้นเกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่สังกัดอยู่ ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัดเจ้าสังกัดเป็นผู้พิจารณา ส่วนในการไต่สวนมูลฟ้องและพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรมขั้นต้น ให้เป็นหน้าที่ของคณะผู้พิจารณาขั้นต้น ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค และเจ้าคณะภาคเจ้าสังกัด ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะภาค ให้เจ้าคณะภาคเลือกเจ้าคณะจังหวัดในภาคนั้นเข้าร่วมอีก 1 รูป

(ข) ถ้าความผิดนั้นเกิดขึ้นในเขตจังหวัดที่มีได้สังกัดอยู่ ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัดของเจ้าของเขตเป็นผู้พิจารณา ส่วนกรณีไต่สวนมูลฟ้องและพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรมขั้นต้นให้เป็นหน้าที่ของคณะผู้พิจารณาขั้นต้น ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค และเจ้าคณะภาคเจ้าของเขต ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะภาค ให้เจ้าคณะภาคเลือกเจ้าคณะจังหวัดในภาคนั้นเข้าร่วมอีก 1 รูป

5. เจ้าคณะจังหวัด หรือรองเจ้าคณะภาค กระทำความผิด ให้ปฏิบัติดังนี้

(ก) ถ้าความผิดนั้นเกิดขึ้นในเขตภาคที่สังกัดอยู่ ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะภาคเจ้าสังกัดเป็นผู้พิจารณาส่วนในการไต่สวนมูลฟ้องและพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรมขั้นต้น ให้เป็นหน้าที่ของคณะผู้พิจารณาขั้นต้น ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะใหญ่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ เจ้าคณะภาค เจ้าสังกัดและให้เจ้าคณะใหญ่เลือกเจ้าคณะภาคในหนั้นเข้าร่วมอีก 1 รูป

(ข) ถ้าความผิดนั้นเกิดขึ้นในเขตภาคที่มีได้สังกัดอยู่ ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะภาคของเจ้าของเขตเป็นผู้พิจารณา ส่วนกรณีไต่สวนมูลฟ้องและพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรมขั้นต้น ให้เป็นหน้าที่ของ คณะผู้พิจารณาขั้นต้น ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะใหญ่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ เจ้าคณะภาคเจ้าของเขต และให้เจ้าคณะใหญ่เลือกเจ้าคณะภาคในหนนั้นเข้าร่วมอีก 1 รูป

6. ในกรณี เจ้าคณะภาคกระทำความผิด ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่ในเขตปกครองเป็นผู้พิจารณา ส่วนในกรณีไต่สวนมูลฟ้องและพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรม ให้เป็นหน้าที่ของมหาเถรสมาคม

7. ในกรณีเจ้าคณะใหญ่ หรือกรรมการเถรสมาคมกระทำความผิด ให้เป็นหน้าที่ของสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นผู้พิจารณา ส่วนในกรณีไต่สวนมูลฟ้องและพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรม ให้เป็นอำนาจของมหาเถรสมาคม

(2) คณะผู้พิจารณาชั้นอุทธรณ์ คือ คณะผู้พิจารณาในความข้อ 26 ซึ่งเป็นชั้นและอันดับสูงสุด มีอำนาจลงนิคหกรรม ตามวิธีพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรมในชั้นอุทธรณ์ แบ่งออกเป็น 4 อันดับ ดังนี้

1. ถ้าเป็นกรณีอุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของคณะผู้พิจารณาขั้นต้น ซึ่งมีเจ้าคณะอำเภอเป็นหัวหน้า ให้เป็นอำนาจของคณะผู้พิจารณาชั้นอุทธรณ์ ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะภาคเจ้าคณะจังหวัด และรองเจ้าคณะจังหวัดเจ้าสังกัด ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะจังหวัดให้เจ้าคณะภาคพิจารณาเลือกเจ้าคณะจังหวัดในภาคเดียวกันเข้าร่วมอีก 1 รูป

2. ถ้าเป็นกรณีอุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของคณะผู้พิจารณาขั้นต้น ซึ่งมีเจ้าคณะจังหวัดเป็นหัวหน้า ให้เป็นอำนาจของคณะผู้พิจารณาชั้นอุทธรณ์ ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค และรองเจ้าคณะภาคเจ้าสังกัด ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะภาคให้เจ้าคณะใหญ่พิจารณาเลือกเจ้าคณะภาคในหนเดียวกันเข้าร่วมอีก 1 รูป

3. ถ้าเป็นกรณีอุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของคณะผู้พิจารณาขั้นต้น ซึ่งมีเจ้าคณะภาคเป็นหัวหน้า ให้เป็นอำนาจของคณะผู้พิจารณาชั้นอุทธรณ์ ซึ่งประกอบด้วย

เจ้าคณะใหญ่และเจ้าคณะภาคในหนนั้น ที่มีได้เข้าร่วมในการพิจารณาชั้นต้น ซึ่งเจ้าคณะใหญ่พิจารณาเลือกอีก 2 รูป

4. ถ้าเป็นกรณีอุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของคณะผู้พิจารณาชั้นต้น ซึ่งมีเจ้าคณะใหญ่เป็นหัวหน้า ให้เป็นอำนาจของมหาเถรสมาคม

(3) คณะผู้พิจารณาชั้นฎีกา คือ คณะผู้พิจารณาตามความในข้อ 26 ซึ่งเป็นชั้นและอันดับสูงสุด มีอำนาจลงนิคหกรรม ตามวิธีพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคหกรรมชั้นฎีกา ให้เป็นอำนาจของมหาเถรสมาคม และคำวินิจฉัยของมหาเถรสมาคมนั้นเป็นที่สุดและไม่สามารถจะรื้อฟื้นคดีหรือคัดค้านได้

กฏนิคหกรรมของมหาเถรสมาคมมีบ่อเกิดมาจากอำนาจรัฐที่รัฐเข้ามากำหนดรูปแบบการแก้ไขปัญหาของคณะสงฆ์ เพราะเห็นว่า พระสงฆ์ไม่สามารถจะแก้ไขปัญหาภายในของสงฆ์เองอันเนื่องมาจากข้อจำกัดหลายประการ เช่น รัฐอาจเห็นว่าการสืบสวนไต่สวนตามหลักการยุติธรรมของศาลเป็นเรื่องที่ขัดต่อธรรมเนียมของสงฆ์หรืออาจก่อให้เกิดความยุ่งยาก ดังนั้น รัฐซึ่งอยู่ในฐานะของผู้ให้การอุปถัมภ์พระศาสนาจึงได้เข้ามากำหนดรูปแบบการแก้ไขปัญหาอิทธิฤทธิ์ให้กับสงฆ์ โดยเห็นว่าการมีส่วนในการขจัดปัญหาความประพฤติไม่งามของสงฆ์ซึ่งถือเป็นภาระหน้าที่ของพระมหากษัตริย์หรือรัฐในการให้การคุ้มครองพระศาสนาและเป็นการรักษาพระธรรมวินัย

ผู้ศึกษาเห็นว่าในส่วนของกฏนิคหกรรม หรือ บทลงโทษ เช่น กฏระเบียบ ข้อบังคับกฏนิคหกรรมของมหาเถรสมาคมในฐานะผู้มีอำนาจลงกฏนิคหกรรม ที่ได้กำหนดบทลงโทษพระภิกษุสงฆ์ที่กระทำผิดพระธรรมวินัยเป็นเพียงกระบวนการแก้ไขปัญหาพระสงฆ์ที่กระทำผิดพระธรรมวินัย ใช้ได้เฉพาะพระภิกษุสงฆ์เท่านั้น และบทลงโทษที่ร้ายแรงที่สุดคือ ปาราชิก คือ ต้องสึก และการพ้นสภาพจากความเป็นพระภิกษุสงฆ์ แต่ยังมีปัญหาในการดำเนินการโดยผู้ศึกษาได้แบ่งเป็น 5 ข้อ ดังนี้

1. พระสงฆ์ผู้ประพฤติผิดพระธรรมวินัย ไม่ยอมรับ และก็ไม่ สละสมณเพศ ตามคำวินิจฉัยที่ได้รับ การดำเนินการแก้ไขปัญหาจึงไม่เป็นไปตามขั้นตอน และมีความเชื่อว่ากฏนิคหกรรมไม่ใช่วิธีการทางพระธรรมวินัยจึงทำให้กฏนิคหกรรมไม่มีประสิทธิภาพ

2. ปัญหาความใกล้ชิดกันระหว่าง พระสงฆ์ผู้พิจารณา กับพระสงฆ์ผู้กระทำผิด จึงเกิดความไม่ยุติธรรม อาจเกิดการเกื้อหนุนช่วยเหลือกัน ความยุติธรรมในการแก้ไขปัญหา ก็จะไม่มี

3. วิธีการไต่สวนของกฏนิคหกรรมเพียงเพื่อหาข้อเท็จจริงและมีคำตัดสินว่าใครผิดใครถูก เพียงเพื่อหาข้อยุติเท่านั้น แต่ไม่ได้มีอำนาจที่จะบังคับให้กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งมีเพียงแต่ให้ สึก เท่านั้น เมื่อสึก แล้วจึงจะไปปรับโทษตามกฎหมายอื่นต่อไป

4. ผู้มีอำนาจในการลงนิคหกรรมยังไม่มี ความเชี่ยวชาญ จึงเป็นเหตุทำให้การดำเนินการล่าช้าและไม่ชัดเจนจึงไม่กล้าที่จะตัดสินพิจารณาเพราะไม่เข้าใจในระเบียบและวิธีการปฏิบัติ เมื่อนักกฏนิคหกรรมมาใช้ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ในระยะเวลาที่รวดเร็วได้

5. ปัญหาที่เกิดขึ้นในเรื่องของความขัดแย้งทางพระธรรมวินัย กฏนิคหกรรมระบุไว้เพียงแค่ว่าเพื่อลงโทษผู้ประพฤติผิดพระธรรมวินัย แต่ไม่ได้ระบุถึงปัญหาทางพระธรรมคำสอน หรือผู้ที่กระทำผิดโดยการนำหลักธรรมคำสอนให้ผิดเพี้ยน ซึ่งเป็นข้อจำกัดของกฏนิคหกรรม

อย่างไรก็ตามในเรื่องของการดำเนินการให้พระภิกษุสงฆ์ที่ถูกคำวินิจฉัยให้ต้องปาราชิก หรือ สละสมณเพศ หรือถูกพิจารณาว่าเป็นผู้มีความผิดจริง หรือพระภิกษุสงฆ์ที่ถูกจับโดยต้องข้อหาว่ากระทำผิดอาญาต้องสละสมณเพศนั้น เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและละเอียดอ่อน ผลสะท้อนกับสังคมคือกระทบต่อชื่อเสียงและสิทธิเสรีภาพของพระภิกษุสงฆ์รูปนั้น ตลอดจนความเสื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาของประชาชน จึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศหรือต้องรับความผิดใด ๆ โดยที่ให้พนักงานปกครองผู้มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมกับพนักงานสอบสวนในการวินิจฉัยว่าสมควรให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศหรือไม่และเพื่อเป็นการถ่วงดุลตรวจสอบและให้เกิดความเป็นธรรมมากที่สุด

ดังนั้นการลงนิคหกรรมหรือการลงโทษผู้กระทำผิดนั้นเมื่อพิจารณาโดยอำนาจแล้วกฏนิคหกรรมไม่มีอำนาจในการลงโทษเนื่องจากกฏนิคหกรรมไม่ใช่กฎหมาย แต่เป็นเพียงกฏหรือระเบียบที่มหาเถรสมาคมตราขึ้นมาใช้เพื่อการไต่สวนหาคนกระทำผิด หรืออำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นแก่ผู้เกี่ยวข้องในอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นนั้น ดังนั้น การลงนิคหกรรมจึงเป็นเรื่องของกฎหมายคือเป็นไปภายใต้อำนาจของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2535 เป็นหลักกฏนิคหกรรมเป็นเพียงกระบวนการทางศาลเท่านั้น และวัตถุประสงค์ในการใช้กฏนิคหกรรมของมหาเถรสมาคมก็เพื่อที่จะใช้เป็นกรอบวิธีการในการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในคณะสงฆ์ไทยภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคมเพื่อให้มีความกระชับรวดเร็วและสอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรมของรัฐ คือกระบวนการทางศาลเพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องในอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลย รวมทั้งเพื่อให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาภายในคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย อีกทั้งยังสอดคล้องกับระบบการบริหารของคณะสงฆ์ที่เป็นแบบระบบราชการซึ่งผู้มีหน้าที่ทางการปกครองล้วนเป็นเจ้าของพนักงานของรัฐตามกฎหมาย จะเห็นได้ว่าการใช้รูปแบบและกระบวนการแก้ไขปัญหา จัดเป็นวิธีการที่จะเข้าไปรองรับการมีอำนาจและการใช้อำนาจของภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ ดังจะพบว่าในโครงสร้างการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ ปัจจุบันภิกษุผู้มีตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ย่อมมีอำนาจที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับการแก้ไขปัญหาอธิกรณ์ในแต่ละระดับชั้นด้วย เช่น กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล หรือ

เจ้าอาวาส ล้วนมีการระบุไว้ในกฎหมายว่า ต้องมีหน้าที่ในการวินิจฉัยอธิกรณ์ในระดับการพิจารณาที่เหมาะสมกับตำแหน่งของตนเมื่อเป็นเช่นนั้นรูปแบบและกระบวนการแก้ไขปัญหาอธิกรณ์ โดยกฎนิคหกรรมของมหาเถรสมาคมจึงเกิดขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับการใช้อำนาจของภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายคณะสงฆ์

4.3 การคัดเลือกและแต่งตั้งผู้ปกครองคณะสงฆ์

ปัจจุบันกิจการคณะสงฆ์ได้มีการพัฒนาแนวคิดมาจากพระธรรมวินัยเป็นหลักและมีกฎระเบียบ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย ดังนั้นการแต่งตั้งและการคัดเลือกผู้ปกครองคณะสงฆ์นี้ ผู้ศึกษาได้หมายถึงการแต่งตั้งและคัดเลือกผู้ที่จะเข้ามาบริหารปกครองดูแลคณะสงฆ์และการแต่งตั้งพระวินยาธิการ เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระงานของคณะสงฆ์ในกรณีพระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัย และการกลั่นกรองและคัดเลือกผู้ที่จะเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์เพื่อเป็นศาสนทายาทของพระพุทธศาสนา ดังนี้

4.3.1 การคัดเลือกและกลั่นกรองผู้ที่จะเข้ามาบวชบรรพชาอุปสมบท

การกลั่นกรองผู้ที่จะเข้ามาบวชบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์นั้นถือเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นปัจจัยที่ทำให้ความเป็นพระภิกษุสงฆ์จะดีหรือไม่ดีได้นั้น ต้องมาจากการกลั่นกรองผู้เข้ามาบวชมหาเถรสมาคมได้ออกกฎให้มีการแต่งตั้งพระอุปัชฌาย์ เพื่อให้ทำหน้าที่กลั่นกรองผู้ที่จะเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์

การกลั่นกรองผู้เข้ามาบวชและผู้ที่มีหน้าที่ทำการบรรพชาที่เรียกว่าพระอุปัชฌาย์นั้น มหาเถรสมาคมได้ออกกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 17 (พ.ศ.2536) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์และได้ระบุหน้าอำนาจหน้าที่ และบทลงโทษไว้เพื่อให้การปกครองภายในวัดได้กลั่นกรองผู้ที่จะเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์โดยไม่เป็นอันตรายต่อวัดและพระพุทธศาสนา

พระอุปัชฌาย์ คือพระภิกษุผู้ที่ได้รับการแต่งตั้ง ให้มีหน้าที่เป็นประธานและรับผิดชอบในการให้บรรพชาอุปสมบทตามกฎหมายของมหาเถรสมาคม โดยได้แบ่งพระอุปัชฌาย์ เป็น 2 ประเภทคือ²

1. พระอุปัชฌาย์สามัญ คือ พระอุปัชฌาย์ที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าคณะใหญ่
2. พระอุปัชฌาย์วิสามัญ คือ พระอุปัชฌาย์ที่ได้รับแต่งตั้งจากสมเด็จพระสังฆราช

² สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม ,*กฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 17 พ.ศ.2536 หมวด 1* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2559), 251.

ในทุกๆ เขตการปกครองคณะสงฆ์ ต้องมีพระอุปัชฌาย์ คือ หนึ่งตำบล มี 1 รูป เว้นแต่จะเป็นกรณีพิเศษ หน้าทีของพระอุปัชฌาย์คือมีหน้าที่ให้การบรรพชาอุปสมบทกุลบุตรและ เฉพาะภายในเขตตามที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายอาณัติ ใน การสอบสวนผู้ที่มาขอบวช ต้องให้ได้ คุณลักษณะก่อนจึงจะรับให้บรรพชาอุปสมบทได้ คือ

1. ต้องเป็นคนมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตตำบลหรืออำเภอที่จะขอบวช และมีหลักฐาน มีอาชีพชอบธรรมหรือแม้มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอื่น มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ไม่ใช่คนจรจัด
 2. เป็นสุภาพชนมีความประพฤติดีประพฤติชอบไม่มีความประพฤติเสียหาย เช่น ดิตสุราหรือยาเสพติด
 3. มีความรู้อ่านและเขียนหนังสือไทยได้
 4. ไม่เป็นผู้มีโทษวิบัติ
 5. เป็นผู้ปราศจากบรรพชาโทษ และมีร่างกายสมบูรณ์ อาจบำเพ็ญสมณกิจได้ ไม่เป็นคนชราไร้ความสามารถหรือทุพพลภาพ หรือพิการ
 6. มีสมณบริวารครบถ้วนและถูกต้องตามพระวินัย
 7. เป็นผู้สามารถกล่าวคำขอบรรพชาอุปสมบทได้ด้วยตนเองและถูกต้องไม่บิด
- เจ้าอาวาสผู้เป็นพระอุปัชฌาย์หรือพระอุปัชฌาย์ที่ไม่ได้เป็นเจ้าอาวาส เมื่อจะรับ ผู้ใดเข้ามาบวช ต้องมีผู้รับรองและให้ผู้รับรองของผู้นั้นนำผู้จะมาขอบวชมอบตัวพร้อมด้วยใบสมัคร และใบรับรองผู้จะบรรพชาอุปสมบทนั้น ซึ่งจะขอได้จากพระอุปัชฌาย์ก่อนถึงวันบวช 15 วัน เมื่อ เจ้าอาวาสผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ได้ทำการตรวจสอบและสอบถามผู้รับรองตามข้อรับรองผู้จะมาขอบวช จนเป็นที่เข้าใจถูกต้องแล้ว จึงรับใบสมัครขอบรรพชาอุปสมบท และใบรับรอง และดำเนินการ ฝึกซ้อมผู้จะบวช พระอุปัชฌาย์เมื่อให้การบรรพชาอุปสมบทแล้วมีหน้าที่ต้องถือเป็นการธุระปกครอง ดูแลสั่งสอนสัทธิวิหาริกของตนให้ตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ และต้องชวนชวายให้ได้รับการศึกษา พระธรรมวินัย และต้องออกหนังสือสุทธิเพื่อแสดงสังกัดถิ่นที่อยู่และความบริสุทธิ์แห่งสมณเพศ และ ให้พระอุปัชฌาย์งดเว้นห้ามรับบุคคลที่จะเข้ามาขอบวชดังนี้

1. คนทำความผิดหลบหนีอาญาแผ่นดิน
2. คนหลบหนีราชการ
3. คนต้องหาในคดีอาญา
4. คนเคยถูกตัดสินจำคุกโดยฐานเป็นผู้ร้ายสำคัญ
5. คนถูกห้ามอุปสมบทเด็ดขาดทางพระพุทธศาสนา
6. คนมีโรคติดต่อเป็นที่น่ารังเกียจ เช่น วัณโรคในระยะอันตราย
7. คนมีอวัยวะพิการจนไม่สามารถปฏิบัติกิจพระศาสนาได้

หากพระอุปัชฌาย์รูปใดทำการละเมิดจรียา คือการปฏิบัติหน้าที่โดยละเมิดจรียา คือ จรียาของพระอุปัชฌาย์ อันได้แก่ ต้องเอื้อเพื่อ สังวร ประพฤติ ตามพระธรรมวินัย และกฎหมาย อย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นแบบอย่างอันดีของสัตถุวิหาริก ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เถรสมาคม และต้องปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งหรือคำแนะนำชี้แจงของพระสังฆาธิการผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัยและกฎหมายเถรสมาคม และจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง มิให้บรรพชาอุปสมบทกรรมวิบัติบกพร่องไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ

หากพระอุปัชฌาย์ละเมิดอย่างใดอย่างหนึ่งต้องได้รับโทษโดยการให้ถอดถอน จากตำแหน่งหน้าที่พระอุปัชฌาย์ ระงับหน้าที่พระอุปัชฌาย์ชั่วคราวไม่เกิน 2 ปี เรียกตัวมาอบรม ชั่วคราวไม่เกิน 1 ปี และให้ทำทัณฑ์บนโดยการตำหนิโทษเป็นลายลักษณ์อักษร

ส่วนบทลงโทษในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ได้กำหนดบทลงโทษ สำหรับผู้ใดที่มีได้รับการแต่งตั้ง ให้เป็นพระอุปัชฌาย์ หรือถูกถอดถอนจากความเป็นพระอุปัชฌาย์ แล้วยังแต่ทำการบรรพชา อุปสมบทให้แก่บุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี และผู้ใดที่เคยบวชมาแล้วพ้นจากความ เป็นพระภิกษุเพราะต้องโทษปาราชิกมา ไม่ว่าจะมีความวินิจฉัยหรือไม่ก็ตาม แต่มารับการ บรรพชาอุปสมบทหรือมาบวชใหม่ โดยกล่าวความเท็จ หรือปิดบังความจริงต่อพระอุปัชฌาย์ ต้องระวาง โทษจำคุก ไม่เกิน 1 ปี เช่นเดียวกัน

4.3.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานในกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน

มหาเถรสมาคมได้ดำเนินการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน และได้ แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของมหาเถรสมาคม เพื่อกำหนดแนวทางและวิธีในการส่งเสริมการ ดำเนินงาน กำกับ ดูแล ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและเหมาะสม ให้ขับเคลื่อนไปด้วยความ เรียบร้อยและเกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและสังคม ปัจจุบันมีคณะกรรมการหรือ คณะอนุกรรมการที่มหาเถรสมาคมแต่งตั้งหลายคณะ เช่น คณะกรรมการการศึกษาของสงฆ์ คณะกรรมการอำนวยการพระธรรมทูต คณะอนุกรรมการร่างกฎหมายเถรสมาคม คณะอนุกรรมการ ร่างกฎนิคหกรรม คณะอนุกรรมการศูนย์ควบคุมไปต่างประเทศของพระภิกษุสามเณร (ศตก) คณะอนุกรรมการจัดตั้งทุนสาธารณสงเคราะห์และศึกษาสงเคราะห์ โดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักในการสนองงานคณะสงฆ์ โดยมีผู้แทนของมหาเถรสมาคม ทั้ง 3 รูป คือ พระพรหมมุนี พระพรหมโมลี พระพรหมบัณฑิต เป็นที่ปรึกษาร่วมกับหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง และดำเนินการจัดทำแผนตามภารกิจ 6 ด้าน ของคณะสงฆ์ และได้จัดประชุมสัมมนาระดม ความคิดเห็นจากคณะสงฆ์ทั้ง 4 หน 4 แห่ง เพื่อให้ได้ข้อสรุปมาเป็นแนวทางเพื่อการดำเนินงาน และให้มีคณะทำงานร่วมพิจารณารับผิดชอบดำเนินการตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาและ

กิจการงานคณะสงฆ์ส่วนอื่นๆ มหาเถรสมาคมจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ของมหาเถรสมาคมตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ของมหาเถรสมาคม พ.ศ.2539 และมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 5/2559 เมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2559 และครั้งที่ 6/2559 เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2559 โดยแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ของมหาเถรสมาคมประกอบด้วย

1. คณะกรรมการฝ่ายปกครอง
2. คณะกรรมการฝ่ายศาสนศึกษา
3. คณะกรรมการฝ่ายศึกษาสงเคราะห์
4. คณะกรรมการฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา
5. คณะกรรมการฝ่ายสาธารณูปการ
6. คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์

โดยให้คณะกรรมการทั้ง 6 ฝ่าย มีหน้าที่ ส่งเสริม สนับสนุนและดำเนินการกำกับดูแล กำหนดแนวทางและวิธีปฏิบัติในการส่งเสริม ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่มหาเถรสมาคมมอบหมาย และเสนอมหาเถรสมาคมเพื่อตรากฎ ออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง หรือออกประกาศของมหาเถรสมาคม

เพื่อให้มีผู้รับผิดชอบสนองงานของคณะสงฆ์ทั้งในส่วนของการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาและงานคณะสงฆ์ส่วนอื่นๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยเกิดประสิทธิผล และมีความก้าวหน้าในการดำเนินการ จึงให้เจ้าคณะจังหวัดได้แต่งตั้งผู้รับผิดชอบสนองงานทั้ง 6 ด้าน โดยออกเป็นคำสั่งของเจ้าคณะจังหวัดแต่งตั้งผู้รับผิดชอบดำเนินการในภารกิจทั้ง 6 ด้าน โดยแยกส่วนงานกันรับผิดชอบภายใต้การกำกับของการเจ้าคณะจังหวัดหรือรองเจ้าคณะจังหวัดที่ได้รับมอบหมาย โดยรูปแบบดังกล่าวนี้จะทำให้กิจการงานคณะสงฆ์ทั้งในส่วนของการปฏิรูปและงานส่วนอื่นๆ ดำเนินไปได้ด้วยดี เพราะมีผู้สนองงานรับผิดชอบในแต่ละฝ่ายๆ ซึ่งในกาลที่ผ่านมาระับรับผิดชอบอยู่ในการกำกับการของเจ้าคณะจังหวัดตามอำนาจหน้าที่ที่ได้ตราไว้ในกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์

ในขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนาด้านต่างๆ ของมหาเถรสมาคม มีบุคลากรที่สนองงานรับผิดชอบอย่างชัดเจน มหาเถรสมาคมจึงได้มีมติในเรื่องนี้ มุ่งประสงค์ให้มีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบภารกิจ 6 ด้าน ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนภารกิจพระพุทธศาสนา และงานด้านต่างๆ โดยให้มีผู้รับผิดชอบสนองงานอย่างเป็นรูปธรรม อันจะเป็นการสร้าง ความมั่นคงและความเจริญแห่งกิจการงานพระศาสนาได้เป็นอย่างดี เพราะมีผู้ร่วมรับผิดชอบดำเนินการ ซึ่งจะเชื่อมโยงไปถึงสถานที่อันเป็นสำนักงานเจ้าคณะจังหวัด บุคลากรที่สนองงานในด้านต่างๆ ที่นอกเหนือจากการที่ได้แต่งตั้ง

ผู้รับผิดชอบทั้ง 6 ด้าน ซึ่งถือว่าเป็นหัวหน้าส่วนงาน และในแต่ละส่วนงานนั้นยังอาจสามารถแต่งตั้งผู้สนองงานได้อีกส่วนหนึ่ง

ในการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบภารกิจทั้ง 6 ด้านนั้น ให้เจ้าคณะจังหวัดพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีความรู้ความสามารถในการสนองงานภารกิจด้านต่างๆ ตามความรู้ความสามารถ และเมื่อได้แต่งตั้งแล้วให้แจ้งสำนักงานพระพุทธศาสนาเพื่อนำเสนอมหาเถรสมาคมเพื่อโปรดทราบการดำรงตำแหน่งของผู้ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้รับผิดชอบภารกิจด้านต่างๆ นั้นน่าจะมียุทธศาสตร์การดำเนินงานเป็นระยะเวลา 2 ปี นับจากวันที่ได้รับแต่งตั้ง และเมื่อครบกำหนดแล้วอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้ ซึ่งเป็นการอนุวัติตามการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ของมหาเถรสมาคม ซึ่งแต่งตั้งตามระเบียบของมหาเถรสมาคมว่าด้วยคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ของมหาเถรสมาคม พ.ศ. 2539

เมื่อเจ้าคณะจังหวัดได้แต่งตั้งผู้รับผิดชอบงานทั้ง 6 ด้าน และนำเสนอสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเพื่อแจ้งมหาเถรสมาคมเพื่อโปรดทราบแล้ว ในแต่ละภารกิจทั้ง 6 ด้านด้านใดด้านหนึ่ง เจ้าคณะจังหวัดอาจแต่งตั้งผู้สนองงานร่วมรับผิดชอบดำเนินการในภารกิจแต่ละด้าน โดยการนำเสนอของผู้รับผิดชอบส่วนงาน ซึ่งได้แต่งตั้งไปแล้ว ทั้งนี้เพื่อให้มีผู้ร่วมปฏิบัติงานร่วมขับเคลื่อนภารกิจนั้นๆ ให้สำเร็จเสร็จสิ้นลงด้วยความเรียบร้อยตามที่ได้มอบหมาย ทั้งในส่วนของคณะสงฆ์และมหาเถรสมาคม ประหนึ่งมีสำนักงานมีผู้อำนวยการสำนักงาน มีเจ้าหน้าที่หรือพนักงาน ร่วมปฏิบัติงานในส่วนงานนั้นๆ ซึ่งการจัดรูปแบบเป็นประหนึ่งการจัดรูปแบบของสำนักงาน อันเป็นส่วนงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่ปฏิบัติงานกันอยู่โดยทั่วไป

4.3.3 การแต่งตั้งพระวินยาธิการในกรณีการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์และ

สามเณร

จะเห็นได้ว่าการปกครองคณะสงฆ์ของมหาเถรสมาคม ได้มีการแบ่งสายงานการปกครองพระภิกษุสามเณรตามลำดับชั้นอย่างชัดเจน นอกจากนี้ เจ้าคณะกรุงเทพมหานครและเจ้าคณะจังหวัดได้อำนาจตามความในข้อ 15 (5) แห่งกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์จึงแต่งตั้งพระภิกษุชั้นคณะหนึ่งเรียกว่า คณะพระวินยาธิการ เพื่อแบ่งเบาภาระหน้าที่ของเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร และเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ โดยทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายและประสานงานกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในการดำเนินการจัดการพระสงฆ์ที่ละเมิดพระธรรมวินัย ในปัจจุบันมี พระวินยาธิการทั้งหมด 3,073 รูป ในกรุงเทพมหานคร 230 รูป ในส่วนภูมิภาค 2,843 รูป และมีศูนย์พระวินยาธิการทั้งหมด 122 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร 37 แห่ง ในส่วนภูมิภาค 85 แห่ง (ข้อมูลจากกลุ่มคุ้มครองพระพุทธศาสนา สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม ข้อมูล ณ วันที่ 1 มกราคม 2558)

พระวินยาศิลา³ หมายถึง พระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าคณะจังหวัดซึ่งเป็น เจ้าคณะผู้ปกครองสูงสุดในจังหวัดนั้น ๆ เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือ สนับสนุนการ ปกครองของเจ้าอาวาสและเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ทุกระดับชั้น ช่วยตรวจตรา ดูแล ชี้แจง และ แนะนำพระภิกษุสามเณรให้ประพฤติปฏิบัติชอบตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถร สมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่ง ผู้บังคับบัญชาเหนือตน เพื่อการปกป้องคุ้มครอง และจรรโลงพระพุทธศาสนาให้มีความยั่งยืนสืบไป

หน้าที่พระวินยาศิลา ต้องตรวจตรา ชี้แจง แนะนำพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติ ชอบตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน นำพาพระภิกษุสามเณรผู้ประพฤติ ผิดฝืน มอบให้เจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะผู้ปกครองในเขตนั้น ๆ แล้วแต่กรณีเพื่อพิจารณา ดำเนินการ ตามอำนาจหน้าที่ และ ช่วยเจ้าอาวาส หรือช่วยเจ้าคณะผู้ปกครองในเขตนั้น ๆ ดำเนินการสอบสวน ตามควรแก่กรณี หรือตามที่เจ้าคณะมอบหมาย ในกรณีที่เจ้าคณะผู้ปกครองและพระวินยาศิลาพบ พระภิกษุและสามเณรที่มีอาการไม่สมควรแก่สมณสาธิตดังกล่าว ควรปฏิบัติดังนี้

1. ถวายคำแนะนำ ในกรณีที่ความผิดนั้นไม่มีโทษร้ายแรงตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชและคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตนหรือความผิดนั้นไม่เป็นโลกวัชชะ ไม่เป็นที่ตำหนิติเตียน ของชาวโลกและในกรณีที่พระภิกษุสามเณรรูปนั้นกระทำความผิดนั้นเป็นครั้งแรก

2. ทำทัณฑ์บน ในกรณีที่ ความผิดนั้นไม่มีโทษร้ายแรง แต่ทำให้ประชาชน ขาดความเชื่อ ความเลื่อมใส หรือ ความผิดนั้นเป็นโลกวัชชะ เป็นที่ตำหนิติเตียนของชาวโลก และ พระภิกษุสามเณรรูปนั้นเคยได้รับการถวายคำแนะนำมาครั้งหนึ่งแล้วแต่ยังฝ่าฝืน หรือในกรณีที่ พระภิกษุสามเณรรูปนั้นกระทำความผิดนั้น ๆ โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

3. ให้ละสมณเพศ ในกรณีที่ความผิดนั้นมีโทษร้ายแรงตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช หรือความผิดนั้นมีโทษทางวินัยน้อยแต่เป็นโลกวัชชะ เช่น การดื่มสุรา เล่นการพนัน เสพยาเสพติด และพระภิกษุสามเณรรูปนั้นมีเจตนากระทำความผิดและประพฤติผิดเป็นอาชญาโดย ตลอดหรือในกรณีที่พระภิกษุสามเณรรูปนั้นเคยได้รับการถวายคำแนะนำและได้ทำทัณฑ์บนไว้แล้วแต่ ยังฝ่าฝืนกระทำความผิดนั้นอีก

³ สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม, *คู่มือพระสังฆาธิการ*, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2559), 2-3.

ผู้ศึกษามีความเห็นว่าก่อนที่จะออกปฏิบัติงานในการตรวจตราพื้นที่ดูแลพระภิกษุสามเณรผู้ประพฤติปฏิบัติไม่เหมาะสมแก่สมณวิสัย หรือมีอาจารย์ไม่สมควร ปฏิบัติผิดพระธรรมวินัย กฎหมายกฎหมายอาญาธรรมนูญ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน เพื่อป้องกันการผิดพลาด เพื่อความสะดวกและความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่ พระวินยาศึกษาควรได้ปรึกษาหารือกับเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ หรือเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และเจ้าหน้าที่ตำรวจท้องที่เสียก่อน เพื่อหาช่องทางและวิธีการที่เหมาะสมที่ควรในการดำเนินการ เพื่อให้งานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สำเร็จสมประสงค์ตามที่ต้องการ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย และเพื่อความถูกต้องและยุติธรรม

4.4 การบริหารจัดการ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงกระบวนการในการดำเนินการบริหารงานของมหาเถรสมาคม สรุปได้ว่า ในการบริหารจัดการและการดำเนินกิจการต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ การปกครองคณะสงฆ์เน้นไปในกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน และในการบริหารกิจการคณะสงฆ์นี้มหาเถรสมาคมได้นำหลักธรรมมาภิบาลมาใช้ในการบริหารเพื่อให้เกิดความโปร่งใสและเป็นธรรมครอบคลุม และยังได้ระบุไว้ในแผนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้วัดทุกวัดใช้หลักธรรมมาภิบาลในการบริหารจัดการภายในวัดเพื่อความโปร่งใสและความยุติธรรมเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมาภายหลัง ในการบริหารจัดการของมหาเถรสมาคมนี้ ผู้ศึกษาจะศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน เนื่องจากว่ามหาเถรสมาคมแบ่งการปกครองคณะสงฆ์ออกเป็น 6 ด้าน เรียกว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน

4.4.1 การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ของมหาเถรสมาคม

การบริหารจัดการของมหาเถรสมาคม บริหารงานแบบมีโครงสร้าง ตามที่ได้ตั้งคณะกรรมการออกเป็น 6 ฝ่าย เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบงานแต่ละด้านนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นการช่วยแก้ไขสภาพปัญหาของพระสงฆ์และการบริหารภายในวัดได้อย่างยั่งยืน ไม่ใช่เป็นเพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเพียงด้านเดียว และคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ได้มีการบริหารงาน ดังนี้

4.4.1.1 คณะกรรมการฝ่ายปกครอง เป็นคณะกรรมการที่ดูแลกิจการเกี่ยวกับการปกครอง เป็นการดูแล คุ้มครอง บริหารการปกครองของคณะสงฆ์ไทย เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ทรงเป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาส การปกครอง

ของมหาเถรสมาคมเป็นการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายมหาเถรสมาคม ในการปกครอง เป็นภารกิจที่วัดทุกวัดโดยพระภิกษุผู้เป็นเจ้าของวัด หรือเจ้าคณะปกครอง ดำเนินการสอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัด หรือในปกครองปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของ สมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุผู้ทำหน้าที่ เป็นเจ้าคณะปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ (หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่พระภิกษุ ทำหน้าที่เป็นพระกรรมวาจาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์ ในการอุปสมบทกุลบุตร

งานด้านการปกครอง เนื่องด้วยบางครั้งพระภิกษุสามเณรได้เรียนรู้พระธรรมวินัยแล้ว แต่ไม่ได้นำไปปฏิบัติตาม ประพฤติตนออกนอกทาง จึงต้องอาศัยการปกครองของเจ้าหน้าที่ คือพระสังฆาธิการ ให้ช่วยกันเข้มงวดกวดขัน สอดส่องดูแลให้พระภิกษุสามเณรปฏิบัติได้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย ให้เป็นแบบเดียวกัน การปกครองที่สำคัญที่สุดก็คือ เจ้าอาวาส ต้องถือว่า เจ้าอาวาสเป็นตัวหลักในการปกครอง เพราะตำแหน่งอื่น ๆ นั้น อยู่ไกลจากภิกษุสามเณรและประชาชน แต่เจ้าอาวาสนอกจากจะอยู่ใกล้ชิดพระภิกษุสามเณรมากกว่าเพราะเจ้าอาวาสต้องควบคุมเองจึงต้องเข้าใจว่าพระสงฆ์ในประเทศไทยต้องมีสังกัดถิ่นที่อยู่อาศัย คือทุก ๆ องค์ต้องอยู่ที่วัด ฉะนั้นเมื่อเจ้าอาวาสทุก ๆ วัด ช่วยกันก็จะช่วยทำให้พระภิกษุสามเณรในวัดประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ส่วนในการดำเนินการให้เป็นไปตามแนวทางที่วางไว้นั้นก็คืองานของคณะสงฆ์ทุกประการ จึงได้บัญญัติไว้หลายส่วนคือ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ รวมทั้งหมดยี่ เรียกว่าการปกครองคณะสงฆ์ทั้งสิ้น รวมทั้งอำนาจการพิจารณาลงนิคมกรรมแก่พระภิกษุและสามเณรที่ประพฤติผิดนอกพระวินัยด้วย

ผู้ศึกษาเห็นว่างานเกือบทุกงาน ต้องถือว่าเจ้าอาวาสเป็นตัวขับเคลื่อนในการทำงาน ตำแหน่งอื่น ๆ นั้น บางทีควบคุมแต่นโยบาย โดยเฉพาะการศึกษา ซึ่งมีเจ้าอาวาสทุกวัดช่วยกันจัดขึ้นรวมส่งขึ้นไปกันเรื่อย ๆ จนถึงแม่กองธรรม ฉะนั้นตำแหน่งหน้าที่อื่น ๆ จึงควบคุมแต่นโยบาย แต่ผู้ที่มีมือปฏิบัติ คือเจ้าอาวาส งานปกครองก็เช่นเดียวกัน ตำแหน่งเจ้าคณะระดับต่าง ๆ มีอำนาจปกครองก็จริง แต่อยู่ห่างจากพระภิกษุสามเณรมาก ไม่เหมือนเจ้าอาวาส เพราะฉะนั้น หากว่า ได้ช่วยกันแล้ว จะทำให้พระภิกษุสามเณรประพฤติปฏิบัติชอบยอมจะเป็นคุณแก่พระศาสนาของเราด้วย

จากที่ได้มีการตั้งคณะกรรมการฝ่ายทั้ง 6 ด้าน นี้ ก็ได้มีการปรับปรุงและพัฒนาแผนแม่บทของการปกครองคณะสงฆ์ไทย พุทธศักราช 2560-2564 โดยมีวิสัยทัศน์ คือ ปกครองคณะสงฆ์ไทยให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล โดยมีพันธกิจ อยู่ 3 ข้อ คือ

1. บริหารงานคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัยที่สอดคล้องกับกฎหมายบ้านเมือง
2. พัฒนาวิสัยทัศน์ให้กว้างไกลและสอดคล้องกับยุคปัจจุบัน
3. ส่งเสริมศักยภาพพระสังฆาธิการ

โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ พัฒนางค์กรพระพุทธศาสนาและระบบการปกครองคณะสงฆ์ไทยในทุกระดับบนพื้นฐานของพระธรรมวินัยที่สอดคล้องกับกฎหมายบ้านเมือง ทำให้พระสังฆาธิการมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืน โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์ไว้ 8 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1. บูรณาการการบริหารงานคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยการจัดตั้งกรรมการสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในทุกระดับ เพื่อกำหนดโครงสร้างองค์ประกอบบทบาท อำนาจ หน้าที่ และการปฏิบัติงานของคณะสงฆ์แต่ละระดับ เพื่อจัดทำแผนการพัฒนาคณะสงฆ์ตั้งแต่ จังหวัด อำเภอ ตำบลและวัด แลเพื่อจัดตั้งและพัฒนาสำนักงานบริหารกิจการคณะสงฆ์ 2. พัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการ เพื่อส่งเสริมให้พระสังฆาธิการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับหลักการบริหารทั่วไป ส่งเสริมให้กรรมการสงฆ์เป็นองค์กรดำเนินการพัฒนากิจการคณะสงฆ์ และพัฒนาระบบการบริหารกิจการเครือข่ายคณะสงฆ์ พัฒนางค์กร พัฒนาระบบการบริหาร ระบบการทำงานของคณะสงฆ์ร่วมกับภาครัฐและประชาชน 3. สนับสนุนการบริหารงานปกครองคณะสงฆ์ โดยมี 5 โครงการ เช่นโครงการพัฒนาศักยภาพและภาวะผู้นำ เพื่อพัฒนาศักยภาพและภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ โครงการพระสงฆ์ต้นแบบ 4.การเชื่อมโยงและพัฒนาระบบฐานข้อมูลคณะสงฆ์เพื่อการพัฒนา 5. การพัฒนาเครือข่ายจิตอาสาพัฒนาสังคม 6.การส่งเสริมการเรียนรู้และวัฒนธรรมเชิงพุทธเอ การพัฒนา 7.การสร้างศาสนทายาทและผู้นำชาวพุทธ 8.ร่วมใจภักดิ์รักษัษัตราธิราช พัฒนาชาติและพระพุทธศาสนา

4.4.1.2 คณะกรรมการศาสนศึกษา การศึกษาในทางพระพุทธศาสนา เป็นการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม และบาลีนอกจากจะเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนแล้ว ยังได้ชื่อว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้พระมหากษัตริย์ผู้เป็นศาสนูปถัมภกตั้งแต่โบราณมา จึงทรงทำการทำนุบำรุง สนับสนุนการเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นกรรมการตรวจสอบธรรมบาลีสนามหลวง เป็นเลขานุการสอบธรรม - บาลีสนามหลวง เป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือเป็นประธานจัดสอบธรรม - บาลีสนามหลวง และเป็นเจ้าสำนักเรียน ในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาส นอกจากนี้ยังรวมถึงการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย

การศาสนศึกษา หรือ การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี เป็นระบบการศึกษาที่สำคัญของพระพุทธศาสนา การจัดการศึกษาของไทยแต่โบราณกาล มีวัดเป็นศูนย์รวมหรือเป็นสถานที่เรียนมีพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูสอน และมีพระภิกษุ สามเณร และประชาชนทั่วไปเป็นผู้เรียน ปัจจุบัน การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้ง 2 แผนก ดำเนินการโดยองค์กรของคณะสงฆ์ไทยคือ กองธรรมสนามหลวงและ กองบาลีสนามหลวง ซึ่งได้ดำเนินการตามนโยบายของมหาเถรสมาคมและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548 โดยทั้งกองธรรมสนามหลวงและกองบาลีสนามหลวงรับผิดชอบในส่วนของการกำหนดนโยบาย หลักสูตร และการวัดผลประเมินผล โดยมี สำนักศาสนศึกษาและสำนักเรียน รับผิดชอบด้านการจัดการเรียนการสอน ปัจจุบัน มีพระภิกษุ สามเณร และประชาชนทั่วไปที่กำลังศึกษาอยู่ในระบบการศึกษาพระปริยัติธรรม ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ประมาณ 2,500,000 รูป/คน วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาคือ สร้างศาสนทายาทสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาเป็นการศึกษาทางเลือกของกุลบุตรผู้ศึกษาโดยสิทธิตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ.2548 และผู้สนใจศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาในรูปแบบของธรรมศึกษาและบาลีศึกษา เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรม

การศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นการศึกษาที่อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ของพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ตั้งแต่อดีตกาลมาโดยลำดับ พระองค์ทรงเห็นความสำคัญและทรงส่งเสริมบำรุง การศาสนศึกษาของคณะสงฆ์มาด้วยประการต่างๆ เมื่อถึงการสอบความรู้พระปริยัติธรรม ก็ทรงพระกรุณาโปรดให้อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ เรียกว่า การสอบพระปริยัติธรรมสนามหลวง โดยที่แผนกบาลี เรียกว่า สอบบาลีสนามหลวงและแผนกธรรม เรียกว่า สอบธรรมสนามหลวง การศึกษาพระปริยัติธรรมหรือการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 แผนกคือ แผนกธรรมและแผนกบาลี โดยดำเนินการตามนโยบายของมหาเถรสมาคม และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548 โดยแผนกธรรมและแผนกบาลี มีแม่กองธรรมสนามหลวง และแม่กองบาลีสนามหลวง บริหารจัดการและกำกับดูแล ทั้งนี้ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 กลุ่มหลักคือ

1. กลุ่มผู้ศึกษาเพื่อเป็นศาสนทายาทสืบต่อกิจการของพระพุทธศาสนา

2. กลุ่มผู้ศึกษาทางเลือก ซึ่งศึกษาทั้งพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี ควบคู่ไปกับวิชาสามัญ ตามสิทธิที่พึงได้ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ.2548

3. กลุ่มผู้ศึกษาในรูปแบบของธรรมศึกษาหรือบาลีศึกษาเพื่อช่วยกันชำระและเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จุดยืนที่สำคัญของยุทธศาสตร์ (Strategic Positioning) ที่สำคัญ คือ การเพิ่มปริมาณและคุณภาพผู้สอบได้ตามหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี และการเพิ่มปริมาณและคุณภาพผู้สอบผ่านธรรมศึกษาและบาลีศึกษา การประชาสัมพันธ์เชิงรุก และการเสริมสร้างผู้สอบได้ ให้เป็น ศาสนทายาทที่มีคุณภาพในการปฏิบัติงานพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งการจัดระบบบริการการศึกษา ให้ผู้เรียนเข้าถึงด้วยความสะดวก พัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสม ปรับระบบการเรียนการสอน การอบรมเข้มก่อนสอบ พร้อมทั้งผลักดันการจัดตั้งสถาบันการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี ให้ได้มาตรฐาน จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา พร้อมสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดเป็นความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยมีวิสัยทัศน์ว่า “สร้างคุณค่าและคุณภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ศาสนทายาทเปี่ยมล้ำด้วยพุทธธรรมปัญญา นำพาประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระปริยัติธรรมของโลก” โดยมีองค์ประกอบคือ

1. มีนโยบายการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ที่เป็นเอกภาพ
2. สำนักศาสนศึกษา และสำนักเรียน มีระบบการบริหารจัดการศึกษาที่ได้มาตรฐาน
3. ผู้บริหาร ครูผู้สอน บุคลากรทางการศึกษา มีคุณภาพ
4. สภาพแวดล้อมทางการศึกษา มีความสมบูรณ์ และทันสมัย
5. มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
6. การยอมรับจากสังคมอย่างกว้างขวาง

โดยมียุทธศาสตร์ในการศึกษา คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ผู้จบการศึกษาเป็นศาสนทายาทที่เปี่ยมล้ำด้วยพุทธธรรมปัญญา บำเพ็ญคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา สังคม และมีอัตลักษณ์ที่พึงประสงค์ โดยมุ่งสร้างสังคมพระพุทธศาสนาต้นแบบที่มีความอยู่ดีมีสุขร่วมกัน กระจายครอบคลุมทั้งประเทศวางมาตรการให้ผู้จบการศึกษาดำรงอยู่ในเพศบรรพชิตและนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่แก่เยาวชนและประชาชนให้มากขึ้น ยุทธศาสตร์ที่ 2 ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลีมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคมการสร้างเชื่อมั่นและการยอมรับของสังคม

ที่มีต่อระบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ยุทธศาสตร์ที่ 3 พระพุทธศาสนามีความเจริญงอกงาม สังคมเข้มแข็ง อุดมพุทธธรรมปัญญามุ่งสร้างสังคมพระพุทธศาสนาต้นแบบที่มีความอยู่ดีมีสุขร่วมกัน กระจายครอบคลุมทั้งประเทศวางมาตรการให้ผู้จบการศึกษาดำรงอยู่ในเพศบรรพชิตและนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่แก่เยาวชนและประชาชนให้มากขึ้น ยุทธศาสตร์ที่ 4 ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีของโลก โดยมุ่งยกระดับขีดความสามารถของการศึกษาพระปริยัติธรรมของประเทศให้มีความเข้มแข็ง เป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและระดับนานาชาติ มีผู้เรียนหลากหลายชนชาติเข้าศึกษา เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของโลก

4.4.1.3 คณะกรรมการฝ่ายศึกษาสงเคราะห์ ได้ให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝนอบรม แก่ประชาชน คณะสงฆ์ดำเนินการขึ้นเพื่อสนองต่อนโยบายของภาครัฐ ในอันที่จะส่งเสริมให้ประชาชน เยาวชน ได้รับการศึกษา หลักการศึกษาสงเคราะห์ เป็นภารกิจด้านการดำเนินการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองที่มีความรู้คู่คุณธรรม ของประเทศ โดยมีความ มุ่งหมาย 4 ลักษณะ คือ

(1) การจัดการศึกษาเป็นโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติโดยมุ่งให้พระภิกษุสามเณร นักเรียน ได้ศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ได้แก่ โรงเรียนราษฎร์การกุศลของวัด ศูนย์การเรียนรู้ศีลธรรมในวัด (ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เต็ม หรือวันหยุดอื่น ๆ) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยสงฆ์

(2) การสงเคราะห์ให้เด็กและประชาชนได้รับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชน ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การเป็นผู้นำในการตั้งโรงเรียนในชนบทที่ตั้งวัด การให้สร้างสถานศึกษาใน บริเวณวัด การให้ใช้หรือให้เช่าที่ดินวัด หรือที่ธรณีสงฆ์ในการสร้างสถานศึกษาของรัฐ หรือท้องถิ่น การเป็นผู้อุปการะโรงเรียนต่างๆ การให้ความอุปถัมภ์แก่เด็กวัด

(3) การสอนศีลธรรมแก่นักเรียน นักศึกษาในระบบโรงเรียนตามแผนการศึกษาชาติ เช่น การสอนธรรมศึกษา การสอนศีลธรรม หน่วยงานพระธรรมทูต และหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ใน การเผยแพร่ศีลธรรมในโรงเรียน และสถานศึกษาต่างๆ

(4) การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษา หรือบุคลากรทางการศึกษา เช่น มอบทุนการศึกษา มอบอุปกรณ์การศึกษา ฯลฯ ภารกิจด้านนี้ ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุผู้เป็นเจ้าของวัดได้บริจาคทุนทรัพย์ส่วนตัว เพื่อการศึกษาแก่เด็กในระบบโรงเรียนของรัฐหรือของเอกชน หรือสร้างหรือซ่อมแซมอาคารสถานศึกษา หรือ การดำเนินการใด ๆ ของพระภิกษุที่

มีความสามารถโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยที่เป็นไป เพื่อการส่งเสริม การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียน จัดว่าเป็นภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ทั้งสิ้น

จากการศึกษาจากคณะกรรมการแล้วพบว่าได้มีการกำหนดแนวทางและวิธีปฏิบัติในการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ และเสนอมหาเถรสมาคมเพื่อให้ตราฎ ออกข้อบังคับ ออกคำสั่งหรือประกาศของมหาเถรสมาคม ได้มีการส่งเสริมการเรียนธรรมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เสนอให้มีการปรับปรุงหลักสูตรนักเรียน และธรรมศึกษา ให้เน้นวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย เพื่อซึมซับความเป็นชาวพุทธไทย เสริมให้มีการเรียนหลักวิชาจริยาบรรณในการเรียนธรรมศึกษาชั้นสูงปลูกฝังนิสัยให้ต่อต้านการทุจริตด้วย

4.4.1.4 คณะกรรมการฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือการเผยแผ่ธรรม เป็นภารกิจด้านการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจ ในหลักธรรมแล้ว น้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัด และ นอกวัด การบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ หรือ วีดิทัศน์ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระภิกษุจัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นในวัด โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนเข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับ อิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา เช่น การจัดงานเทศน์มหาชาติการจัดงานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดงานในวันที่กำหนดเป็นวันสำคัญของไทย (วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น) การจัดโครงการบรรพชา สามเณรภาคฤดูร้อน การจัดโครงการ บวชนกขัมมจาริณี (ซีพราหมณ์) การจัดอุปสมบทหมู่หรือจัดให้มีการ ปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ การจัดพิธีแสดงตนเป็น พุทธมามกะ การจัดให้มีการแสดงธรรม ในวันธัมมสวนะ (วันพระ) การจัดส่งพระภิกษุไปสอนศีลธรรมแก่นักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังมีการเผยแผ่ธรรมที่คณะสงฆ์ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดให้ดำเนินการในรูปแบบ “หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)” “การอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการ และประชาชน” “การอบรมครูจริยศึกษา” “การส่งเสริมหน่วยเผยแผ่ศีลธรรม” “การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์” เช่น โครงการอุทยานการศึกษาในวัด โครงการสวนสมุนไพรวัด โครงการลานวัด ลานใจ ลานกีฬา โครงการวัดพัฒนาตัวอย่าง เป็นต้น ปัจจุบันการเผยแผ่ ต้องดำเนินงานตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2550

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการการประกาศหลักการเผยแผ่ที่หลากหลายวิธี เช่น วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกในรูปแบบการดำเนินงานพระธรรมทูตที่นำ

หลักธรรมะไปสู่ประชาชนถึงถิ่นที่อยู่ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงตั้งรับของพระนักเทศน์หรือพระธรรมกถึก ในรูปแบบการแสดงชี้แจงหลักธรรมให้รู้จักความดี ความชั่ว บาป บุญ คุณ โทษ เป็นต้น ในพิธีบำเพ็ญบุญกุศลทั่วไปหรือในโอกาสโอกาสวันธรรมสวนะ(วันพระ) ในแต่ละวัน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงนับว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นภารกิจที่สำคัญของคณะสงฆ์ นับตั้งแต่สมัยพุทธกาล จวบจนปัจจุบันซึ่งเป็นตัวชี้วัดถึงความเจริญและความเสื่อมแห่งพระพุทธศาสนาทุกกาลสมัย โดยอาศัยพระภิกษุบุคคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นพระธรรมทูต พระนักเทศน์/พระธรรมกถึก พระวิปัสสนาจารย์ พระบัณฑิตเผยแผ่ พระจริยานิเทศก์ พระปริยัตินิเทศ พระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา รวมถึงพระสังฆาธิการทุกระดับชั้นเป็นผู้ขับเคลื่อนดำเนินงานเผยแผ่ตามหลักการที่ถูกต้องเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสภาพปัจจุบันสังคมไทยมีความแปลกแยกหลากหลายในแนวคิดและวิถีชีวิตอันเกิดจากการได้รับประสบการณ์การศึกษาและข้อมูลข่าวสารตามกระแสโลกทุนนิยมและสังคมยุคโลกาภิวัตน์ที่เน้นการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้วยเทคโนโลยีและเครื่องมือสื่อสารอันล้ำยุคเป็นสิ่งสำคัญ วิถีชีวิตของประชาชนคนไทยส่วนใหญ่ถูกปรับเปลี่ยนให้หลงใหลมัวเมาเสพบริโภควัตถุโดยตกเป็นทาสของอารยธรรมที่ไหลบ่ามาจากต่างประเทศอย่างรวดเร็ว จนหลงลืมวิถีพุทธคือวิถีไทยที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไม่รู้ตัว โดยขาดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่จะศึกษาปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะมองไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อความมั่นคงของชาติซึ่งองค์พระบรมมหากษัตริย์ราชเจ้าและบรรพชนไทยเสียสละเลือดเนื้อกู้แผ่นดินผากไว้ให้อยู่คู่สถาบันชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ พระสงฆ์จะยังคงทำหน้าที่ของตนด้วยการศึกษา ปฏิบัติและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่ก็ตาม แต่ก็ไม้อาจสร้างกระแสให้สังคมไทยกลับมาเป็นสังคมพุทธที่อุดมบริสุทธิ์หลักศีลธรรมเฉกเช่นในอดีตได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ

(1) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์นั้นมีลักษณะต่างรูปต่างทำการเผยแผ่ไปตามความถนัดในรูปแบบและวิธีการสืบทอดต่อเนื่องและคืบคลานของแต่ละรูปแต่ละสำนัก เช่น บางรูปบางสำนักใช้วิธีการเผยแผ่แบบดั้งเดิมด้วยการพูดเทศน์ บอกเล่ากล่าวสอนธรรมเฉพาะแก่ประชาชนที่เข้าไปทำบุญตักบาตรที่วัดเท่านั้น บางรูปบางสำนักก็เพียงปฏิบัติศาสนกิจบำเพ็ญสมณธรรมเป็นแบบอย่างเพื่อให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสแก่ประชาชนที่พบเห็นเป็นต้นโดยขาดการนำนโยบายและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ที่หลากหลายมาบูรณาการปฏิบัติอย่างเป็นเอกภาพจึงไม่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทำให้ประชาชนเข้าใจหลักพระพุทธศาสนาสามารถเลือกสรรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน

(2) พระภิกษุที่มีศิลปะในการถ่ายทอดประกาศเผยแผ่พุทธธรรมได้เป็นอย่างดีมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสูงเป็นที่ดึงดูดประทับใจของประชาชนในปัจจุบันนั้นมีอยู่ในวงจำกัด ซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการของคนในสังคมปัจจุบันที่ถูกโรครุมิคุ้มกันบกร่องทางด้านจิตใจคุกคามอย่างหนักอันเนื่องมาจากปัญหาต่างๆ ในยุคโลกาภิวัตน์ แต่การที่พระภิกษุจะมีคุณสมบัติเพียบพร้อมในด้านทักษะและวิธีการเผยแผ่นั้น จะต้องได้รับการส่งเสริมพัฒนาเพิ่มพูนศักยภาพและประสิทธิภาพเป็นอย่างดีจากหน่วยงานหรือสถาบันพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์

(3) ขาดการสนับสนุนส่งเสริมในด้านนโยบายและแผนแม่บทที่ชัดเจนในอันที่จะขับเคลื่อนงานงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพทั้งจากภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ปัญหาและอุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันดังกล่าว คณะกรรมการฝ่ายเผยแผ่ เพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ด้านการเผยแผ่ได้ส่งงานคณะสงฆ์ จึงควรให้ภารกิจงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์มีศูนย์กลางรวบรวมเทคโนโลยีสารสนเทศบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ เป็นสถาบันพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งส่วนกลางและประจำจังหวัดให้เป็นไปตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ.2550 ซึ่งกำหนดให้มีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อกำหนดนโยบายและแผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการสนองงานคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยมุ่งให้บรรลุเจตนารมณ์แห่งระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ.2550 ข้อ 10.2 ซึ่งระบุให้คณะกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและแผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนั้น คณะกรรมการฝ่ายเผยแผ่ เพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ด้านการเผยแผ่ จึงจัดทำแผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ.2560-2564 โดยให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12

โดยฝ่ายคณะกรรมการได้ดำเนินการร่วมกันกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยได้กำหนดแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ.2559-2564 โดยมีเป้าหมายคือ

(1) บุคคลกรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้รับการอุปถัมภ์ และส่งเสริมด้านการเผยแผ่อย่างมีคุณภาพ

(2) บุคลากรผู้เผยแพร่ได้รับการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วยวิธีการที่หลากหลาย

(3) ประชาชนให้หลักพุทธธรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตไปสู่สังคมที่สงบสุข

(4) มีเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาทั้งในและต่างประเทศ

4.4.1.5 คณะกรรมการฝ่ายสาธารณูปการ คือการพัฒนาวัดในด้านวัตถุทุกอย่าง เช่นการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด ไม่เฉพาะแต่ศาสนสถานเท่านั้น หากรวมถึงการทำวัดให้สะอาด รมรื่น สะดวกสบาย การทำถนน ทางเดิน ในวัด และการตกแต่งวัดให้ดูสวยงามให้สบายตาแก่ผู้พบเห็น นอกจากนี้การสาธารณูปการ เป็นงานประจำ ของเจ้าอาวาสอย่างหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ ทั้งนี้เพื่อสร้างสิ่งจำเป็น รักษา สิ่งที่มีอยู่แล้วไว้ และซ่อมแซมสิ่งชำรุดทรุดโทรมให้คงสภาพไว้เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนและพระสงฆ์ภายในวัด

รวมถึงการดูแลรักษาศาสนสมบัติของพระพุทธศาสนาที่เป็นสมบัติส่วนรวมของสงฆ์มิใช่สมบัติส่วนตัวของผู้ใดผู้หนึ่ง โดยเฉพาะ มีพระพุทธานุญาตให้สงฆ์ช่วยกันดูแลรักษา เช่น ให้ตั้งพระภิกษุสงฆ์ทำหน้าที่ดูแลรักษาวัสดุสิ่งของ ของพระสงฆ์ซึ่งเรียกว่า ภณฑาคาริก โดยเฉพาะ ศาสนสมบัติ แบ่งเป็น 2 อย่าง คือ ศาสนสมบัติวัด คือ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง เป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์ในวัดนั้นซึ่งมี เจ้าอาวาส เป็นผู้ดูแลปกครอง รักษา ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย ศาสนสมบัติกลาง คือ ทรัพย์สินอันมิใช่เป็นศาสนสมบัติวัด แต่เป็นของสงฆ์ส่วนกลาง เช่น ที่ดิน และผลประโยชน์วัดร้าง ทรัพย์สินที่มีผู้ยกให้สงฆ์ส่วนกลาง ศาสนสมบัติกลาง เป็นหน้าที่ของผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงดูแล รักษา ทั้งนี้การจัดการศาสนสมบัติภายในวัด จะต้องยึดหลักให้ถูกต้องตามกฎหมาย พระธรรมวินัย มติมหาเถรสมาคมและจะต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน แก่ประชาชนโดยทั่วไป หลักการดำเนินการสาธารณูปการ เป็นภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์ในเขตพุทธาวาส และ เขตสังฆาวาส หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ ภารกิจด้านการก่อสร้าง การซ่อมแซม การจัดให้มีการบำรุงดูแลรักษาถาวรวัตถุหรือสาธารณสมบัติของวัด เช่น การสร้างอุโบสถ วิหาร อาคารเรียน ศาลาการเปรียญ หอธรรม กุฏิ เมรุ การจัดการศาสนสมบัติให้เป็นไปด้วยดี การจัดทำบัญชี และศาสนสมบัติของวัด เป็นต้น

อย่างไรก็ตามในการกำกับดูแลสอดส่องและแนะนำการสาธารณูปการให้ เป็นไปโดยเรียบร้อยนั้นควรสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการสาธารณูปการตามความเหมาะสมแก่ท้องถิ่น กำกับ ดูแล การสาธารณูปการให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย โดยการประสานงานร่วมมือกับ

กองพุทธศาสนสถานและสำนักงานศาสนสมบัติ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และได้วางหลัก ยุทธศาสตร์ ไว้ 6 ยุทธศาสตร์ด้วยกัน คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1.ปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหาร การจัดการศาสนสมบัติของพระพุทธศาสนา ยุทธศาสตร์ที่ 2.พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร การจัดการศาสนสมบัติของวัดเสนอให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณเพื่อการก่อสร้างการปฏิสังขรณ์ การพัฒนาชุมชน ยุทธศาสตร์ที่ 3. ทำนุบำรุงศาสนสถาน ส่งเสริมสนับสนุนและอนุรักษ์พุทธศิลป์ สถาปัตยกรรมโบราณสถาน โบราณวัตถุทางพระพุทธศาสนา ยุทธศาสตร์ที่ 4. พัฒนาวัดและศาสนสถาน ให้เป็นสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติศาสนกิจของคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนตลอดจนถึง เพื่อกิจกรรมส่วนร่วมของชุมชน ยุทธศาสตร์ที่ 5.พัฒนาพระสังฆาธิการให้มีความรู้และความสามารถ ในด้านการสาธารณูปการ ยุทธศาสตร์ที่ 6.เร่งรัดให้ผู้รับผิดชอบจัดทำเอกสารสิทธิ์ที่ดินขอ พระพุทธศาสนาให้เป็นระบบ

สรุปว่าในการดำเนินการของคณะกรรมการฝ่ายสาธารณูปการนี้ ได้ ดำเนินงานโดยการประสานงานร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ คือ กองพุทธศาสนสถาน

(1) สร้างวัด ตั้งวัด การรวม การย้าย การยุบเลิก และการขอ เปลี่ยนแปลงชื่อวัด

(2) ส่งเสริมส่งเสริมพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ แหล่งภูมิ ปัญญาแหล่งท่องเที่ยว และนันทนาการของชุมชน

(3) ออกแบบการออกแบบก่อสร้างอาคาร ศาสนสถาน และอาคาร ศาสนสมบัติทางพุทธศาสนาตามที่ได้ รับมอบหมาย การบูรณะปฏิสังขรณ์ และการจัดระเบียบของวัด และศาสนสถาน

(4) การสำรวจที่ดิน การออกหนังสือสำคัญที่ดิน และการตรวจสอบ คั้นคว่ำหลักฐานที่ดินของวัด วัดร้าง และศาสนสมบัติกลาง ด้านที่ 5.สงเคราะห์วัดที่ประสบวินาศภัย การยกเว้นภาษีอากรเพื่อการบูรณปฏิสังขรณ์วัด

และสำนักงานศาสนสมบัติ ดำเนินการในด้านที่เกี่ยวกับการดูแลรักษา ศาสนสมบัติกลางและศาสนสมบัติวัด เช่น การจัดการดูแลทรัพย์สินดูแลรักษาขึ้นทะเบียนทรัพย์สิน ศาสนสมบัติกลางทั่วประเทศให้คงอยู่อย่างมั่นคง ถาวร เป็นระบบและการจัดประโยชน์จากทรัพย์สิน การจัดการทรัพย์สินพระศาสนาตามดำเนินการจัดประโยชน์ มีรายได้เพิ่มพูน ได้แก่จัดให้เช่าหรือ ฝากกรรม โดยความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคม รวมถึงการจัดการเรื่องการเงินและบัญชีของวัดเช่น จัดทำระบบบัญชี เก็บรักษาเงินรายได้จากการจัดประโยชน์ และทำแผนงบประมาณศาสนสมบัติกลาง ประจำปี

4.4.1.6 คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์การสาธารณสงเคราะห์ เป็นการช่วยเหลือเพื่อประชาชน ผู้ยากไร้ และผู้ประสบภัยแล้ว ยังหมายรวมถึงการให้ใช้สถานที่วัดสำหรับดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ในการสาธารณสงเคราะห์นี้จัดเป็นภารกิจที่วัด หรือพระภิกษุสงฆ์จะต้องดำเนินการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ประชาชนเป็นสำคัญ เช่น การสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร และวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน การให้วัดเป็นสถานที่ประกอบกรกฐนเกี่ยวกับเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่น การสวดศพ การเผาศพ การทำบุญอุทิศ การถวายสังฆทาน เป็นต้น การให้วัดเป็นสถานที่จัดฝึกอบรมประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคร้ายหรือผู้ป่วยยากไร้ การจัดให้มีโรงพยาบาล บริจาคทรัพย์ส่วนตัว หรือชักชวนญาติโยมบริจาคทรัพย์จัดสร้างโรงพยาบาล การให้ ความรู้ข่าวสารแก่ชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา การสาธารณสุขมูลฐาน การปกครอง การช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยหรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เป็นต้น โดยการส่งเสริมให้มีการสาธารณสงเคราะห์ตามความเหมาะสมกับท้องถิ่นนั้นและให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย โดยมีเป้าหมาย 3 ประเด็นคือ

- (1) ส่งเสริมพัฒนาสนับสนุนการดำเนินการด้านสาธารณสงเคราะห์
 - (2) พัฒนาพระสงฆ์นักพัฒนา ให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินการด้านสาธารณสงเคราะห์ อย่างมีประสิทธิภาพ
 - (3) ดำเนินการด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเกิดผลเป็นรูปธรรม
- โดยมียุทธศาสตร์ 6 ยุทธศาสตร์ด้วยกันคือ ยุทธศาสตร์ที่ 1. สร้างระบบและกลไกเพื่อกำกับ ดูแล และบริหารภารกิจการจัดการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นรูปธรรมโดยสามารถวัดและประเมินผลได้ให้เป็นรูปธรรมโดยสามารถวัดและประเมินผลได้ ยุทธศาสตร์ที่ 2. ส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์นักพัฒนาในการดำเนินการร่วมกับเครือข่ายทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและเอกชน ยุทธศาสตร์ที่ 3. ส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาวิชาชีพสำหรับชุมชน ยุทธศาสตร์ที่ 4. จัดตั้งกองทุนเพื่อการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อสนับสนุนงานด้านสาธารณสงเคราะห์ ยุทธศาสตร์ที่ 5. จัดให้มีสถาบันการเงินเพื่อสนับสนุนงานด้านสาธารณสงเคราะห์ ยุทธศาสตร์ที่ 6. เพิ่มบทบาทองค์การทางพุทธศาสนาต่อการดำเนินการด้านสาธารณสงเคราะห์

สรุปได้ว่าการบริหารจัดการของมหาเถรสมาคมในการดำเนินงานกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน เป็นการแก้ไขสภาพปัญหาของคณะสงฆ์ที่เกิดขึ้น โดยให้เน้น ที่ภารกิจ 6 ด้านนี้ ได้กระจายไปยังส่วนภูมิภาค คือในระดับ ภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล และวัด ต่าง ๆ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาระยะยาวและยั่งยืน และสอดคล้องกับกฎระเบียบและพระธรรมวินัย และได้มุ่งเน้นแค่เพียงเรื่องการแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์อย่างเดียว แต่เป็นการแก้ไขปัญหาทุกด้าน

ของคณะสงฆ์ และยังเป็น การเสริมสร้างศาสนทายาท การเสริมความรู้ ความสามารถ และให้การสนับสนุนด้วย เพื่อให้คณะสงฆ์เป็นเจ้าของผู้ประกอบการสงฆ์ที่มีหน้าที่ดูแลปกครองพระสงฆ์สามเณร และสมาชิกภายในวัด ให้มีแนวทางเดียวกัน และมีระบบในการบริหารจัดการ

4.4.2 การบริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาล เป็นหลักเกณฑ์การปกครองบ้านเมือง ตามวิถีทางธรรมาธิปไตย เป็นการปกครองบ้านเมืองที่มีความเป็นธรรม มีกฎเกณฑ์ที่ดีในการบำรุงรักษาบ้านเมือง และสังคมให้มีการพัฒนาครอบคลุมทุกภาคส่วนของสังคม รวมทั้งมีการจัดระบบองค์กรและกลไกต่าง ๆ ในส่วนราชการ องค์กรของรัฐ รัฐบาล การบริหารราชการส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น ตลอดจน องค์กรอิสระ (Independent Organization) องค์กรเอกชน กลุ่มชมรมและสมาคมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นนิติบุคคล ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม (Civil Society) ทุกภาคส่วนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม

ธรรมาภิบาล เป็นหลักเกณฑ์การปกครองบ้านเมือง ตามวิถีทางธรรมาธิปไตย เป็นการปกครองบ้านเมืองที่มีความเป็นธรรม มีกฎเกณฑ์ที่ดีในการบำรุงรักษาบ้านเมือง และสังคมให้มีการพัฒนาครอบคลุมทุกภาคส่วนของสังคม รวมทั้งมีการจัดระบบองค์กรและกลไกต่าง ๆ ในส่วนราชการ องค์กรของรัฐ รัฐบาล การบริหารราชการส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น ตลอดจน องค์กรอิสระ (Independent Organization) องค์กรเอกชน กลุ่มชมรมและสมาคมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นนิติบุคคล ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม (Civil Society) ทุกภาคส่วนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม

สิ่งที่เข้ามากระทบขององค์กรพระพุทธศาสนาทุกวันนี้เกิดจากการเรียกร้องให้ทุกภาคส่วนของสังคมไทยต้องใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารกิจการบ้านเมือง แม้แต่คณะสงฆ์ก็ไม่ได้รับการยกเว้น สังคมไทยกำลังตื่นตัวเรื่องธรรมาภิบาล ดังจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ที่เพิ่งยกเลิกไปนั้นมีคำว่า ธรรมาภิบาล ปรากฏเพียง 2 ครั้ง แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2558 ฉบับที่กำลังยกร่างในปัจจุบันมีคำว่า ธรรมาภิบาล ปรากฏอยู่ 12 ครั้ง ยกตัวอย่างเช่น “การดำเนินนโยบายการคลังและงบประมาณของรัฐต้องเป็นไปตามหลัก ธรรมาภิบาล หลักประสิทธิภาพและความคุ้มค่า หลักการรักษาวินัยทางการคลังและหลักความเป็นธรรมในสังคม”⁴

หลักธรรมาภิบาลที่นำมาใช้กับกิจการคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนามี 6 ข้อ ดังต่อไปนี้

⁴ พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา*, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558), 38-41.

1. การมีส่วนร่วม (Participation) การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ ร่วมคิดร่วมตัดสินใจร่วมกันทำงาน ร่วมกันแก้ไขปัญหา และร่วมกันพัฒนากิจการพระพุทธศาสนาข้อนี้เป็นที่มาของการเรียกร้องให้คณะสงฆ์บริหารงานแบบกระจายอำนาจ

2. ความโปร่งใส (Transparency) การตัดสินใจและการปฏิบัติใดๆ เป็นไปตามขั้นตอนที่ตกลงกันไว้หรือมีกฎหมายและระเบียบรองรับ ไม่ทำงานแบบมีนอกรีต เมื่อประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขอตรวจสอบก็มีหลักฐานชี้แจงได้โดยเฉพาะในเรื่องการจัดการทรัพย์สินของวัด

3. ความรับผิดชอบ (Accountability) การแสดงความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในการปฏิบัติงานทุกอย่างต้องมีเจ้าภาพรับผิดชอบเพื่อขับเคลื่อนภารกิจไปสู่ความสำเร็จ และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ก็ต้องมีผู้ออกมารับผิดชอบดำเนินการแก้ปัญหาอย่างทันที่

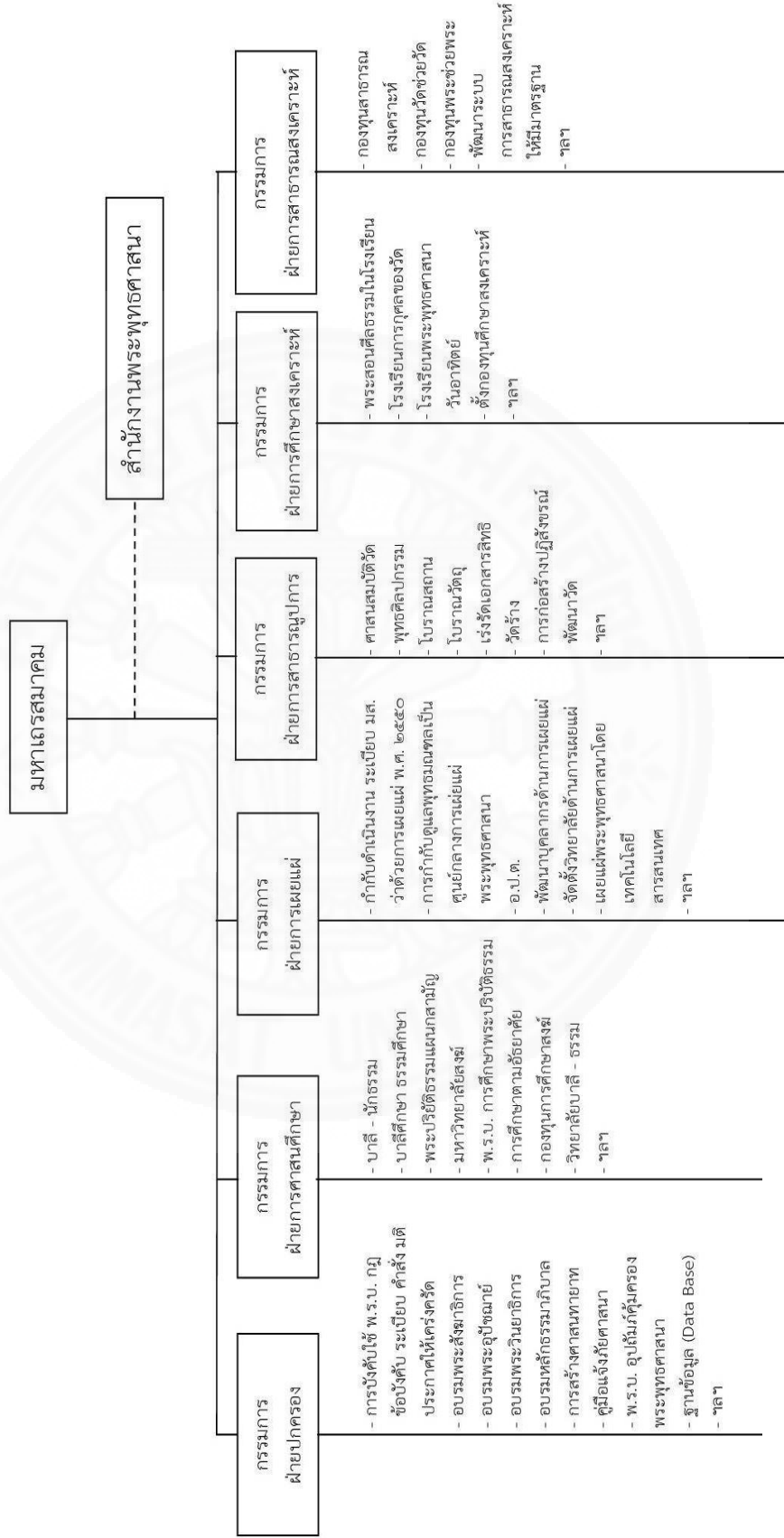
4. หลักนิติธรรม (Rule of Law) การปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องตามกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ มีการเอื้อเฟื้อต่อพระธรรมวินัยและจารีต รวมทั้งการบริหารงานด้วยความเป็นธรรมไม่มีการเลือกปฏิบัติหรือเล่นพรรคเล่นพวก

5. ประสิทธิภาพ (Efficiency) การทำงานอย่างมีแผนการรัดกุมเป็นขั้นเป็นตอน โดยใช้ทรัพยากรที่ได้รับอย่างคุ้มค่าทั้งด้านงบประมาณ กำลังคนและระยะเวลาในการทำงานเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดแต่ประหยัดสุด หลักประสิทธิภาพช่วยป้องกันการดำเนินงานแบบดำเนินน้ำพริกละลายแม่น้ำ หรือซี้ซ้างจับตักแตง

6. ประสิทธิภาพ (Effectiveness) การปฏิบัติงานบรรลุผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ทุกประการ เช่น สร้างผลงานด้านการเผยแผ่ที่มีคุณภาพได้มาตรฐานทุกครั้ง จัดการศึกษานักธรรมและบาลีได้ดีเพราะมีการประกันคุณภาพการศึกษา หลักประสิทธิผลเน้นที่คุณภาพของผลผลิต ขณะที่หลักประสิทธิภาพเน้นที่ความคุ้มค่าที่ลงไป

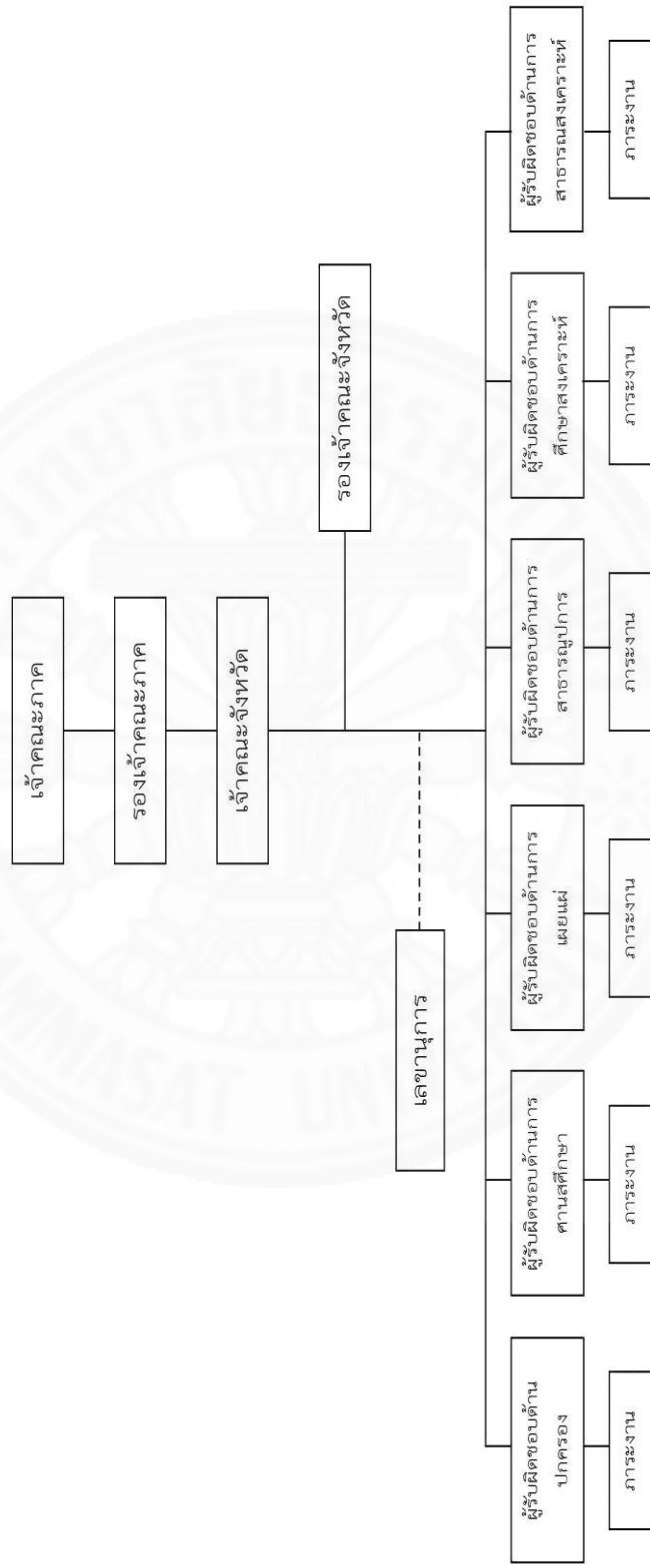
สรุปได้ว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของมหาเถรสมาคมได้เน้นหลักธรรมาภิบาลเป็นแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพื่อแก้ไขประเด็นปัญหา การตรวจสอบ และความโปร่งใสในการปฏิบัติกิจการงานต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ และให้ทุกภาคส่วน คือ ภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล และวัดทุกวัด ต้องนำหลัก ธรรมาภิบาลไปเป็นแนวทางการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย และเกิดความโปร่งใสจะได้ช่วยลดปัญหาเรื่องทรัพย์สิน และระบบการเงินของทางวัดด้วย

แผนภาพที่ 4.1 โครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน

ที่มา: พระพรหมโมลี วัดปากน้ำ กรรมการมหาเถรสมาคม

แผนภาพที่ 4.2 โครงสร้างการบริหารกิจกรรมคณะสงฆ์ 6 ด้าน (ต่อ)

4.5 การติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่

การติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ ในการดำเนินงานกิจการต่าง ๆ ของมหาเถรสมาคม นั้น จะประกอบไปด้วย กฎระเบียบ และคำสั่ง ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจการนั้น ๆ ในการติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ของมหาเถรสมาคม ผู้ศึกษาหมายถึง มติและประกาศ คำสั่ง ต่าง ๆ ของมหาเถรสมาคม ที่ได้มีประกาศ คำสั่ง กฤษฎีกา และข้อบังคับ ที่จะเป็ผลมาจากการนำเสนอเรื่องเพื่อรอการพิจารณาและอนุมัติจากองค์การปกครองคณะสงฆ์ คือ มติมหาเถรสมาคม ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะดำเนินงานใด ๆ โดย มหาเถรสมาคมจะมีการประชุม เรียกว่า การประชุมมหาเถรสมาคม (มส.) เดือน 3 ครั้ง และมีประธานและคณะกรรมการทั้งหมด 21 รูป เข้าร่วมประชุม และมีผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเข้าร่วมประชุมในฐานะเลขาธิการมหาเถรสมาคม เนื่องจากว่า ในเรื่องที่น่าเสนอมหาเถรสมาคมเพื่อรอการพิจารณาหรืออนุมัติ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน และยังมีติดตามผล ตามมติของมหาเถรสมาคมที่ได้ออกไปโดยจะเป็นการรายงานให้ทราบถึงผลที่ได้นำไปปฏิบัติแล้วเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นการกลั่นกรองกิจการหรือกิจกรรม ที่กำลังขับเคลื่อนไปและจะต้องดำเนินการ เพื่อความเป็นระบบ และความถูกต้อง และมหาเถรสมาคมยังได้มีการจัดประชุมและระดมสมอง ระดมความคิด จากพระเถระผู้ใหญ่ และผู้บริหารจากทุกภาคส่วน กรณีเช่น การประชุมพระสังฆาธิการ จะเป็นการได้แสดงถึงความคิดเห็นและสภาพปัญหาต่าง ๆ ของพื้นที่นั้น จังหวัดนั้น และหาแนวทางร่วมกันแก้ไขหรือดำเนินการใดๆ ต่อไป โดยจะต้องออกเป็นมติ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคมและเป็นการรายงานความคืบหน้าของพระสังฆาธิการในต่างจังหวัด เพื่อให้ทราบว่า งานที่ได้มอบหมายไปนั้น มีความคืบหน้าอย่างไร ผลเป็นประการใด ตามที่ได้มีมติออกไปแล้ว เป็นต้น

อย่างไรก็ตามนักศึกษามองว่าความล่าช้าในการพิจารณา ตัดสินใจ เพื่อให้เกิดความถูกต้องและชัดเจนนั้นเกิดจากในการพิจารณาเรื่องในแต่ละครั้ง ต้องกลั่นกรองด้วยความเป็นธรรมให้ถูกต้องตามระเบียบและกฎเกณฑ์ ซึ่งบางครั้งในแต่ละเรื่อง มหาเถรสมาคม ต้องพิจารณาตั้งแต่ต้นคือเริ่มนับหนึ่งใหม่เพื่อให้การอนุมัติเรื่องนั้นเกิดความศักดิ์สิทธิ์ก่อนจะออกเป็นมติมหาเถรสมาคม และเมื่อมติของมหาเถรสมาคมที่ได้ออกไปแล้วนั้นให้ถือว่าเป็นอำนาจการตัดสินใจสูงสุดและเป็นสิทธิ์ขาด และจะต้องปฏิบัติตามมติมหาเถรสมาคมอย่างเคร่งครัดด้วย แต่ปัจจุบันทางคณะสงฆ์ยังไม่มีมาตรการในการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ กล่าวคือไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาให้คะแนนและทำการประเมินองค์การปกครองคณะสงฆ์ เพราะยังไม่มีระเบียบและข้อกฎหมายใดที่จะเข้าไปตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของคณะสงฆ์ได้ นอกจากจะดูจากผลงานของพระสงฆ์ในแต่ละพื้นที่และผลกระทบที่เกิดขึ้นในสังคม

มหาเถรสมาคมได้ทราบปัญหาดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมา 1 ชุด เพื่อติดตามและปรับปรุง คณะกรรมการทุกชุดที่มหาเถรสมาคมแต่งตั้งขึ้น คณะกรรมการทั้ง 6 ชุดที่ตั้งขึ้น เพื่อดูแลงาน 6 ด้าน คือ 1. ฝ่ายปกครอง 2. ฝ่ายการศึกษาสงเคราะห์ 3. ฝ่ายศาสนศึกษา 4. ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5. ฝ่ายสาธารณูปการ และ 6. ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ที่จะต้องทำหน้าที่คอยถ่วงดุลเรื่องเสนอมหาเถรสมาคม และคณะกรรมการทั้ง 6 ฝ่าย จะทำงานตามที่ระบุไว้ใน พ.ร.บ.คณะสงฆ์ ก็จะมีการเสนอต่อมหาเถรสมาคมเพื่อออกเป็นระเบียบมหาเถรสมาคม ให้กรรมการทั้ง 6 ฝ่ายปฏิบัติตาม และที่สำคัญจะคัดเลือกพระสงฆ์ ที่เป็นพระทำงานเข้ามาเป็นกรรมการให้กับกรรมการทั้ง 6 ฝ่าย จะสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่” คณะกรรมการทั้ง 6 ชุดดังกล่าว จะช่วยแบ่งเบาภาระงานได้แล้วจะเกิดผลดีทั้งต่อมหาเถรสมาคมและพระพุทธศาสนา โดยคณะกรรมการดังกล่าวจะมีอำนาจพิจารณาเรื่องที่ดูแลอยู่ได้ทันที และ นำเรื่องแจ้งมหาเถรสมาคมเพื่อทราบเท่านั้น ที่เป็นผลดีคือ งานที่ค้างค้ำและจ่อคิวรอเข้าสู่การพิจารณาของมหาเถรสมาคมก็จะลดน้อยลง และเรื่องที่จะเข้าสู่การพิจารณาก็จะเป็นเรื่องที่สำคัญ ที่จะเกิดผลกระทบต่อพระพุทธศาสนา เช่น การตั้งวัด การเปลี่ยนชื่อวัด การตั้งสำนักปฏิบัติธรรม จึงไม่น่าจะต้องขึ้นมาถึงระดับมหาเถรสมาคมพิจารณา โดยจะตัดสินใจและจบได้ด้วยการพิจารณาของคณะกรรมการชุดดังกล่าว งานของมหาเถรสมาคมก็จะรวดเร็วขึ้น ทันกับสถานการณ์และเหตุการณ์ปัจจุบัน

4.6 ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม

ผู้ศึกษามองว่าการปกครองคณะสงฆ์นั้นมีความสำคัญ เพราะจะเป็นการขับเคลื่อนการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของการปกครองคณะสงฆ์ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี แต่เนื่องจากสภาพปัจจุบันสังคมไทยมีความหลากหลายในแนวคิดและวิถีชีวิตอันเกิดจากการได้รับประสบการณ์การศึกษาและข้อมูลข่าวสารตามกระแสโลกาภิวัตน์และสังคมยุคโลกาภิวัตน์ที่เน้นการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้วยเทคโนโลยีและเครื่องมือสื่อสารอันล้ำยุคเป็นสิ่งสำคัญ วิถีชีวิตของประชาชนคนไทยส่วนใหญ่ถูกปรับเปลี่ยนให้หลงใหลมัวเมาเสพบริโภควัตถุโดยตกเป็นทาสของอารยธรรมที่มาจากต่างประเทศอย่างรวดเร็ว มองไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อความมั่นคงของชาติ ในองค์กรทุกองค์กรย่อมจะมีปัญหาในการดำเนินการด้วยกันทั้งสิ้น ถึงแม้จะมีวิธีการที่ดีที่สุดก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นได้ นักศึกษาจึงสรุปประเด็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรการปกครองคณะสงฆ์ดังนี้

1. ปัญหาในเรื่องการไม่มีสำนักงานประจำของเจ้าคณะภาคและเจ้าคณะจังหวัด ผลที่ตามมาคือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงตัวเจ้าคณะขึ้นมา เอกสารต่าง ๆ มักจะไม่ได้รวมอยู่ที่เดียวกันและกระจัดกระจายไปตามวัดต่าง ๆ จึงทำให้การบริหารจัดการไม่สะดวก

2. ปัญหาการกระจายอำนาจของมหาเถรสมาคม ได้มีการกระจายอำนาจไปยังทุกภาคส่วนตามระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ แต่ในทางปฏิบัติยังไม่เป็นระบบและยังไม่เป็นไปตามสายการบังคับบัญชาเท่าที่ควรเนื่องจากนโยบายบางอย่างไม่เหมาะสมกับสภาพในพื้นที่นั้น

3. การรับมอบหมายงาน ในส่วนภูมิภาค รั้งงานไปแล้วแต่ไม่รับดำเนินการ ขาดความตื่นตัว ไม่ได้ให้ความเอาใจใส่ควบคุมอย่างจริงจัง และไม่รับการดำเนินการอย่างต่อเนื่องจึงส่งผลให้เกิดปัญหาในด้าน การบริหารจัดการในการรับนโยบายของมหาเถรสมาคมมาแล้วแต่ไม่ได้ขับเคลื่อนไปต่องานจึงหยุดชะงัก

4. ปัญหาทางสื่อมวลชน สื่อมวลชนเสนอข่าวด้านเดียวคือด้านพระธรรมวินัย แต่ไม่ได้เน้นด้านอื่นของมหาเถรสมาคมที่กำลังดำเนินการอยู่และเป็นประโยชน์ของสังคม ทำให้เกิดความสับสนของผู้รับข่าวสารและแยกแยะไม่ถูกอาจจะนำไปสู่การแตกแยกได้ บางครั้งในอาจจะทำให้พระภิกษุที่ติดกเป็นจำเลยที่ถูกสังคมตัดสินผิดแล้ว โดยไม่มีโอกาสชี้แจงต่อสังคมเลย และ ขาดการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง งบประมาณที่ได้รับจากรัฐบาลไม่เพียงพอต่อการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ งบประมาณที่ได้มาใช้ระยะเวลาสั้น ล่าช้า ด้วยกระบวนการและขั้นตอนของระบบราชการ

4.7 แนวทางการแก้ไขปัญหา

จากการศึกษาพบว่า การปกครองคณะสงฆ์นั้นมีปัญหามาจากหลายสาเหตุ และปัญหาที่แตกต่างกันออกไป ดังที่ผู้ศึกษาได้ สรุปไว้ คือ ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรการปกครองคณะสงฆ์ ปัญหาที่มาจากการบริหารจัดการภายในวัด และปัญหาจากด้านพระสงฆ์เอง ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา จากการที่ได้ศึกษาและค้นคว้า ลงพื้นที่สำรวจพฤติกรรมของพระสงฆ์ และวัด ได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังนี้

4.7.1 แนวทางการแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรปกครองคณะสงฆ์

(1) ด้านปัญหาในเรื่องการไม่มีสำนักงานประจำในการปกครองคณะสงฆ์ในส่วนภูมิภาคแนวทางแก้ไขคือให้พระสังฆาธิการผู้ดำรงตำแหน่ง เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด หรือเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล พระสังฆาธิการผู้นั้นสังกัดวัดใดหรือประจำอยู่วัดใด ก็ให้ใช้วัดนั้นเป็นสำนักงานกลางประจำของเจ้าคณะภาค จังหวัด อำเภอ และตำบล ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และขับเคลื่อนงานต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นการประหยัดงบประมาณและสะดวกในการติดต่อประสานงาน

(2) ด้านการกระจายอำนาจของมหาเถรสมาคมที่ยังไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง เพราะมหาเถรสมาคมอยู่ในฐานะผู้ปกครองในระดับผู้ออกนโยบาย จึงไม่อาจจะรับรู้ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่แต่ละพื้นที่ได้ทั่วถึงนั้น แนวทางแก้ไขคือ มหาเถรสมาคม ต้องมียุทธศาสตร์ในการปกครองคณะสงฆ์ และมีวิสัยทัศน์ รวมถึง กลยุทธ์ ขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ในการขับเคลื่อนงานโดยอาศัยอำนาจหน้าที่ กฎ ระเบียบและคำสั่ง เป็นการควบคุม และเมื่อมีสำนักงานกลางในแต่ละภาคและจังหวัดแล้ว ให้พระสังฆาธิการผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล แจ้งเวียนปิดประกาศ คำสั่ง เอกสารและข้อมูลข่าวสารของมหาเถรสมาคม และรายงานความเคลื่อนไหวของพระพุทธานุศาสนามีประโยชน์ให้พระสงฆ์ในวัดและในเขตการปกครองของตนให้ทราบอยู่เสมอ และทางเจ้าคณะภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล ก็ต้องรายงานการปกครองคณะสงฆ์ในเขตการปกครองของตนให้มหาเถรสมาคมได้ทราบอย่างต่อเนื่อง และมหาเถรสมาคมควรจัดอบรมเสริมความรู้ เสริมทักษะการบริหารการปกครองของเจ้าอาวาสให้มากที่สุด เนื่องจากยังบริหารจัดการความคิดและทักษะในการบริหารจัดการภายในวัดไม่มีความแน่นอน บางเรื่องปล่อยปะละเลย ไปตามสภาพ ในการจัดอบรมพระสังฆาธิการ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส ให้เพิ่มการทดสอบความรู้ความสามารถ ในการบริหารจัดการกระบวนการทางความคิด เพื่อจะได้ทราบถึงประสิทธิภาพและทัศนคติที่แท้จริงของพระสังฆาธิการ เพื่อจะได้ประเมินคุณภาพของพระสังฆาธิการได้ และที่สำคัญควรให้มีการกระจายอำนาจการปกครองคณะสงฆ์ ให้พระสังฆาธิการทุกระดับได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ในการพัฒนาองค์กรสงฆ์ให้มีคุณภาพ

นักศึกษามองเห็นว่าต้องมีการกระจายอำนาจให้มากขึ้น อันดับแรกคือการกระจายอำนาจจากส่วนกลาง เพื่อให้พระสงฆ์ในระดับภูมิภาคและท้องถิ่นทำงานได้คล่องตัวและตอบสนองต่อปัญหาเฉพาะท้องถิ่นได้มากขึ้น ทั้งนี้โดยให้การบริหารคณะสงฆ์ทุกระดับตั้งแต่ระดับภาคลงไปถึงระดับตำบลเป็นไปในรูปคณะกรรมการ โดยมาจากการเลือกสรรของพระสงฆ์หรือผู้แทนคณะสงฆ์ในเขตปกครอง และอันดับต่อมาคือในการกระจายอำนาจจากบนลงล่าง (Top Down) กล่าวคือแทนที่จะมีแต่การสั่งการจากบนลงล่างเพียงอย่างเดียว จำเป็นต้องเปิดช่องให้พระสงฆ์ระดับล่างมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและกลั่นกรองการบริหารของส่วนกลาง โดยการจัดตั้งสังฆสภาในทุกระดับตั้งแต่ระดับประเทศลงไปถึงระดับตำบล สมาชิกสังฆสภาได้มาจากการเลือกตั้งจากพระสงฆ์หรือผู้แทนคณะสงฆ์ในเขตปกครองแต่ละระดับ

(3) การรับมอบหมายงาน ในคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคที่รับมอบงานไปแล้วแต่ไม่รีบดำเนินการจึงส่งผลให้นโยบายของมหาเถรสมาคมไม่ได้ถูกขับเคลื่อนไปเท่าที่ควรหรือหยุดชะงัก การแก้ไขคือให้มหาเถรสมาคมกำหนดวัน เวลา ที่จะส่งผลการดำเนินการด้วยในทุกครั้งไป เช่น ระบุ วัน เวลาและสถานที่ที่จะต้องแจ้งผลประเมินของกิจการนั้น หรือกิจกรรมนั้น ๆ โดยขึ้นต้นให้รวบรวมและ

แจ้งผลไว้ที่สำนักงานเจ้าคณะก่อน แล้วจึงดำเนินการต่อไป เพื่อเป็นการควบคุมการบริหารงานและยังเป็นการติดตามผลการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายไปด้วย

(4) ปัญหาทางเสื่อมวลชนที่มีการรายงานข่าวทางด้านทะเลาะวิวาทพระธรรมวินัย เพียงด้านเดียวนั้น การแก้ไขคือ ให้นั้นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ของโครงการ หรือกิจกรรมที่ทางคณะสงฆ์จัดขึ้นที่มีประโยชน์ และควรมีประกาศหรือคำสั่งให้วัดทุกวัดมีการประชาสัมพันธ์ ถึงนโยบาย คำสั่ง กฎระเบียบ ประกาศ ต่าง ๆ ถึงกิจการของคณะสงฆ์ในทุกด้าน รวมถึงงานโครงการ กิจกรรมภายในวัดเพื่อความเข้าใจที่ตรงกันและเพื่อประโยชน์ของพุทธศาสนิกชน

4.7.2 แนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการภายในวัด

ผู้วิจัยขอเสนอแนวคิดในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการบริหารจัดการภายในวัด ไม่ว่าจะเป็นวัดที่สังกัดธรรมยุต หรือสังกัดมหานิกาย ต่างก็ต้องดูแลปกครองดูแลวัดของตน ผู้วิจัยมองว่าควรแก้ปัญหาก็การปกครองและการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสเอง เพราะเจ้าอาวาสในฐานะผู้ปกครองดูแลบริหารวัด และมีอำนาจสูงสุดของวัด นั่นคือ การใช้อำนาจ ของเจ้าอาวาสอย่างเต็มที่ ในการปกครอง และใช้ด้วยความถูกต้องเป็นธรรม หากกรณีที่เจ้าอาวาสไม่ทราบว่าจะปกครองบริหารจัดการวัดและสมาชิกภายในวัดอย่างไร ให้เจ้าอาวาสให้ยึดหลักตาม มาตรา 20 ว่าคณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม โดยให้บริหารจัดการปกครองตามกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ และใช้หลักธรรมาภิบาลเข้าไปบริหารจัดการด้วยความ เป็นธรรม เพื่อให้การปกครองของวัดเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กิจการคณะสงฆ์นี้จะครอบคลุมถึงการ ทำหน้าที่ของผู้ปกครองทุกระดับชั้นรวมถึงพระอุปัชฌาย์ และด้วยโครงสร้างของวัดประกอบไปด้วย เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเลขานุการเจ้าอาวาส พระสงฆ์ สามเณร แม่ชี รวมถึงบุคลากร คือ ไวยาวัจกรวัด กรรมการวัด ทั้งหมดนี้ล้วนคือสมาชิกภายในวัด ซึ่งเจ้าอาวาสจะต้องปกครองและดูแล ให้อยู่ในกรอบพระธรรมวินัยอยู่ในกฎระเบียบ และนอกจากความรู้ทางธรรมของเจ้าอาวาสแล้วควายัง ไม่เพียงพอ เจ้าอาวาสควรจะต้องสละตนเองโดยการพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพของตนเองให้สามารถ แก้ไขปัญหาของการปกครองดูแลวัดได้ ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวคิดในการแก้ไขปัญหาในด้านของ เจ้าอาวาสผู้ปกครองและบริหารจัดการวัดด้วยการต่อไปนี้

(1) เจ้าอาวาสต้องเสริมความรู้ความสามารถทางด้านกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง ประกาศ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม ศึกษาและทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ เช่น ความรู้ ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ดินวัดและของส่วนราชการ เช่น สำนักงานที่ดิน กรมธนารักษ์ กรมป่าไม้ ฯลฯ และความรู้ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ความรู้ในเรื่องระบบการเงิน และการบัญชี ระบบงานสารบัญ ที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัด ศึกษากฎหมาย

สมาคมที่สำคัญ ว่าด้วยเรื่องการลงนิคหกรรม กับพระสงฆ์ที่กระทำผิดพระธรรมวินัย ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยเรื่องการจัดงานวัด ระเบียบว่าด้วยกำหนดปฏิบัติหน้าที่พระอุปัชฌาย์ และ คำสั่งมหาเถรสมาคม เช่น ห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง คำสั่งเรื่องควบคุมการเรียไร คำสั่งเรื่องการจัดทำทะเบียนประวัติพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัด รวมถึงการศึกษาประกาศของมหาเถรสมาคมที่สำคัญ เช่น ประกาศห้ามพระภิกษุสามเณรแสดงตนเป็นอาจารย์บอกเลขสลากกินแบ่งหรือกินรวบ ประกาศห้ามพระภิกษุสามเณรพักแรมในสถานที่เป็นที่รังเกียจทางพระวินัย และมติมหาเถรสมาคมที่สำคัญ เช่น มติเกี่ยวกับการให้เช่าที่ดินวัดหรือที่ธรณีสงฆ์เพื่อสร้างอาคารพาณิชย์ การทำสัญญาเช่าและจดทะเบียนทางการจำยอมผ่านที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์ของวัด เป็นต้น และเจ้าอาวาสต้องศึกษาอำนาจของตนเองว่าเจ้าอาวาสมีหน้าที่อย่างไร และมีอำนาจในด้านใดบ้าง เพื่อการใช้อำนาจที่ถูกต้องและเป็นธรรม

(2) เจ้าอาวาสต้องเข้มงวดกับพระอุปัชฌาย์ หากเจ้าอาวาสมีตำแหน่งเป็นพระอุปัชฌาย์เองก็ต้องเข้มงวดกวดขันให้มากที่สุดในการรับบุคคลภายนอกที่จะเข้ามาบวช ต้องกลั่นกรองให้เข้มงวดตามกฎระเบียบที่บัญญัติไว้อย่างเคร่งครัด โดยมีการตรวจสอบประวัติของผู้ที่จะขอบวช เช่น อาชีพ มีถิ่นพำนักอาศัยอยู่เป็นหลักแหล่ง และให้มีผู้ให้การรับรองนั้นด้วย และควรเพิ่มเติมให้มีการตรวจสอบสุขภาพของผู้ขอบวชก่อนที่จะเข้ามาบวชเพื่อลดปัญหาทางสุขภาพ หากพบว่าเป็นโรคติดต่อหรือป่วย ก็จะไม่สามารถประพฤติปฏิบัติตามกิจกรรมของพระสงฆ์ได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากสุขภาพไม่เอื้ออำนวย และหากเป็นโรคติดต่อที่รุนแรงจะทำให้พระสงฆ์รูปอื่นได้รับไปด้วย ที่สำคัญต้องไม่ได้อยู่ระหว่างการต้องโทษหรือหนีความผิดใด ๆ และพระอุปัชฌาย์ต้องทำการสอบถามถึงวัตถุประสงค์ที่เข้ามาบวชด้วยถือเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ได้พระภิกษุสงฆ์ที่ถูกต้องตามลักษณะของพระพุทธศาสนาและสามารถที่จะเป็นศาสนทายาทได้ต่อไป

(3) เมื่อเจ้าอาวาสพบว่า มีพระลูกวัดที่อยู่ในการปกครองของตน ได้ทำการละเมิดพระธรรมวินัยและเมื่อตรวจสอบแล้วพบว่า เป็นความจริงให้รีบดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสอย่างเด็ดขาด หากกรณีเจ้าอาวาสไม่สามารถจัดการได้ ให้เจ้าอาวาสรีบดำเนินการแจ้งเรื่องให้พระวินยาศึกษาเพื่อจะได้ประสานกับเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในเขตที่เกิดเหตุทันที จะช่วยให้แก้ไขปัญหาได้ทันท่วงที ไม่ควรปล่อยเวลาไว้ อนึ่งเจ้าอาวาสจะต้องเข้มงวดกวดขันพระภิกษุสามเณรไม่ว่าจะเป็นพระบวชใหม่หรือพระสงฆ์ลูกวัดที่มีอยู่เดิมให้ศึกษาพระธรรมวินัยอย่างถ่องแท้และเข้าใจ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดพระธรรมวินัย และต้องมีมาตรการของวัดที่เจ้าอาวาสอาจจะต้องกำหนดระเบียบกฎเกณฑ์ของวัดไว้เพื่อควบคุมให้พระภิกษุสามเณรและสมาชิกในวัดเพื่อให้อยู่ในระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด โดยระเบียบที่เจ้าอาวาสได้กำหนดขึ้นมานั้นจะต้องไม่ขัดกับพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง ต้องไม่เข้าข่ายทารุณ หรือมีการลงโทษที่วิกลจริต

(4) เจ้าอาวาสแต่งตั้งไวยาวัจกรนั้นต้องมีระบบคัดเลือกที่เข้มงวดที่สุดและควรผ่านการตรวจสอบจากส่วนกลางอย่างมีคุณภาพเสียก่อนเพื่อป้องกันปัญหาการฉ้อโกงและทุจริตที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพราะไวยาวัจกรนั้นคือผู้ดูแลและผู้จัดการศาสนสมบัติของวัดแทนเจ้าอาวาส ปัจจุบันวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลเจ้าอาวาสและไวยาวัจกรก็คือเจ้าพนักงานตามกฎหมาย ในการแต่งตั้งไวยาวัจกร ไม่ควรแต่งตั้งโดยเจ้าอาวาสฝ่ายเดียว ควรให้มีเจ้าหน้าที่จากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเข้าร่วมในการแต่งตั้ง เพื่อความโปร่งใส โดยการใช้วิธีสรรหาและคัดเลือกผู้มีคุณสมบัติ และต้องระบุ ความรู้ ความสามารถ ตรวจสอบประวัติผู้ที่เข้ามาสมัครคัดเลือกปฏิบัติให้เหมือนกับการรับสมัครพนักงานทั่วไป ซึ่งหากทางวัดมีไวยาวัจกรที่ดีและมีคุณภาพชื่อเสียงวัดก็จะมีแต่ความเจริญรุ่งเรืองทรัพย์สินของวัดอีกมากมายภายในวัดจะถูกใช้อย่างเกิดประโยชน์ไปตามวัตถุประสงค์ที่ถูกต้อง ในขณะที่ปัญหาการจัดการทรัพย์สินส่วนรวมของวัดหรือของพระสงฆ์นั้น ได้มีการสนับสนุนมาจากภาครัฐส่วนหนึ่ง โดยให้มีงบประมาณใช้สอยผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เช่น เงินนิตยภัต เงินอุดหนุนบูรณะซ่อมแซมวัด ทุนเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณร ฯลฯ และเงินที่ได้จาก กิจนิมนต์ เงินบริจาค เงินจากการทอดกฐิน ผ้าป่า เงินที่ได้จากการจัดผลประโยชน์ของวัดเช่น เงินค่าเช่า ค่าผาติกรรม ดอกเบี้ย ส่วนลด เงินค่าบำรุง และกองทุนต่าง ๆ รวมถึงทรัพย์สินในรูปของวัสดุสิ่งของที่มีค่าที่มาจาก การถวายของญาติโยม ซึ่งปัจจุบันวัดมีทรัพย์สินมากมายซึ่งการดูแลยังไม่เป็นระบบ ไวยาวัจกรจึงเป็นบุคคลที่สำคัญในการดูแลทรัพย์สินของวัดและพระสงฆ์เพื่อไม่ให้พระสงฆ์และเจ้าอาวาสเสี่ยงต่อการกระผิดพระธรรมวินัย จึงจำเป็นที่วัดจะต้องมีไวยาวัจกรที่มีคุณภาพสูงมาจัดการดูแลเรื่องทรัพย์สินของวัดและทรัพย์สินของพระสงฆ์ และต้องรายงานให้เจ้าอาวาสทราบถึงยอดเงิน รายรับ รายจ่าย ในทุกเดือนหรือทุกกิจกรรม

อีกประการที่สำคัญในเรื่องของการเปิดบัญชีเงินฝากของวัด และให้ระบุชื่อผู้มีอำนาจถอนเงินไว้อย่างน้อย 3 คน บุคคลทั้ง 3 ที่ระบุไว้ใน การเบิกจ่ายเงินวัด คือ 1.เจ้าอาวาส 2.ไวยาวัจกรวัด และ 3. ผู้ที่เจ้าอาวาสเห็นสมควร ในลำดับที่ 3 นี้ เสนอให้ควรเป็นหน่วยงานทางราชการหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อป้องกันการยกยอกเงินวัด และเพื่อความโปร่งใส อีกทั้งยังสามารถควบคุมและตรวจสอบได้ เพราะเนื่องจากการจัดทำบัญชีเงินวัดหรือสมุดลงทะเบียนเล่มทะเบียนทรัพย์สินวัด หรือสัญญาเช่า ก็ยังใช้ตามที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติระบุไว้

(5) เจ้าอาวาสต้องหมั่นเข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการ หรือการอบรมที่เป็นประโยชน์ ตามที่มหาเถรสมาคมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จัดขึ้น เพื่อเสริมความรู้ความสามารถของตน และส่งเสริมให้ไวยาวัจกรของวัดเข้ารับการอบรมทุกปี ในโครงการอบรมไวยาวัจกร เพื่อจะได้มีความรู้ด้านการจัดประโยชน์ ทรัพย์สินของวัด การจัดทำระบบบัญชี และอื่นๆ

ตามที่มหาเถรสมาคมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้กำหนดจัดขึ้น เพื่อจะได้แลกเปลี่ยน ความรู้ความคิดเห็น และแนวทางแก้ไขปัญหาข้อบกพร่อง และได้รับข่าวสารข้อมูล นโยบายของ มหาเถรสมาคมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อสิทธิประโยชน์แก่เจ้าอาวาส และต้อง ผลักดันเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรในวัดได้เข้ารับการศึกษาทุกรูปและสนับสนุนในการส่งเสริม พระภิกษุและสามเณรผู้ที่มีความรู้ความสามารถโดดเด่น เพราะจะเป็นกำลังสำคัญของวัดต่อไป และ ทางวัดควรให้มีการสร้างเครือข่ายอาสาสมัคร เพื่อช่วยดูแลสอดส่อง ป้องพระพุทธศาสนา เพื่อมิให้ บุคคลผู้ไม่หวังดีแอบอ้างที่จะทำลายพระพุทธศาสนา สร้างเครือข่ายสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ในส่วนของ กิจกรรมของทางวัดและผลงานทางพระพุทธศาสนาให้ครอบคลุมและทั่วถึง

4.7.3 แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านพระสงฆ์

จากที่ผู้วิจัยได้แบ่งปัญหาที่เกิดจากพระสงฆ์ไว้ซึ่งได้แยกออกจากการบริหารวัด ของเจ้าอาวาส ได้แก่ 1. ปัญหาเรื่องทรัพย์สินของพระสงฆ์ 2. ปัญหาการศึกษาของพระสงฆ์ 3. พระภิกษุสงฆ์และสามเณรไม่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย 4. ปัญหาทางด้านสุขภาพของพระสงฆ์ และ 5. พระสงฆ์ที่เข้ามาบวชไม่ได้ศรัทธาในพระพุทธศาสนา จากปัญหาทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยขอเสนอ แนวทางแก้ไข โดยการนำการศึกษาเข้าไปแก้ไขปัญหา กล่าวคือ พระภิกษุสงฆ์ย่อมต้องตระหนักว่า ตนอยู่ในฐานะอย่างไร เมื่อบวชมาอยู่ในบวรพระพุทธศาสนาแล้ว ควรศึกษาเรื่องพระธรรมวินัยให้ เคร่งครัดถือเป็นกิจของพระสงฆ์ที่ควรปฏิบัติและต้องอาศัยหลักการในพระธรรมวินัยในการแก้ไข ปัญหา ดังนั้น พระภิกษุสงฆ์จะต้องศึกษาและประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยให้ถูกต้อง จึงเป็น ทางออกที่ดีที่สุดต่อพระภิกษุสงฆ์และสังคม หากพระภิกษุสงฆ์ไม่ศึกษาและประพฤติตามพระธรรม วินัยอย่างถูกต้อง การแก้ไขปัญหาใด ๆ ก็จะเป็นเรื่องที่ยาก เพราะแม้ขนาดพระสงฆ์เองยังไม่สนใจที่ จะศึกษาเล่าเรียน กิจการงานใด ๆ ก็คงไม่สามารถประสบความสำเร็จได้เลยและการแก้ไขปัญหา ต่าง ๆ เช่น เรื่องทรัพย์สินส่วนตัวของพระสงฆ์ก็คงจะแก้ไขได้ยาก การที่พระภิกษุสงฆ์และสามเณร ละเมิดพระธรรมวินัยบ่อย ๆ อาจจะมาจากการไม่ศึกษาพระธรรมวินัยให้แตกฉาน จึงไม่ทราบสิ่งใดคือ ข้อห้าม สิ่งใดคือข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ประกอบกับเจ้าอาวาสก็มีงานรอบตัวจึงไม่ค่อย มีเวลามาสอดส่องดูแลสมาชิกภายในวัดได้อย่างทั่วถึง จะเห็นได้ว่าบางวัดเจ้าอาวาสดูแลสอดส่องอย่าง ดี มีการอบรม เข้มงวดกวัดขังให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนแต่พระสงฆ์ลูกวัดกลับไม่สนใจ แต่บางวัดพระภิกษุและสามเณรมีความตั้งใจที่จะศึกษาเล่าเรียนแต่การบริหารจัดการภายในวัดของ เจ้าอาวาสกลับไม่ได้ส่งเสริมและสนับสนุนเท่าที่ควร

นักศึกษาพบว่าจุดแข็งสำคัญที่สุดของคณะสงฆ์อยู่ที่การศึกษา พระสงฆ์ในอดีต เป็นผู้นำชุมชนได้ส่วนหนึ่งก็เนื่องจากเป็นผู้มีการศึกษาสูงกว่าชาวบ้านแต่ทุกวันนี้พระสงฆ์กลับมี ความรู้ตามหลังฆราวาสมากขึ้นทุกที แม้กระทั่งความรู้ทางด้านศาสนา พระสงฆ์ก็มีน้อยมาก ดังเห็นได้

จากผลสอบของพระสงฆ์สามเณรทั้งด้านปริยัติธรรมตลอดหลายปีที่ผ่านมา ประสานระหว่างปริยัติศึกษากับสมาธิภาวนา สมาธิภาวนาต้องถูกบูรณาการเข้ามา เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระบบทุกระดับของคณะสงฆ์ ขณะเดียวกันปริยัติศึกษาจะต้องมีใช้การเรียนจากตำราโดยเน้นการท่องจำ หากช่วยให้ผู้เรียนรู้จักคิด และสามารถนำธรรมะมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นได้ด้วย จะทำเช่นนี้ได้หมายความว่าการศึกษาของสงฆ์จะต้องให้ความรู้ทางธรรมควบคู่กับทางโลกโดยให้ความรู้ทางโลกเป็นฐานแก่ความรู้ทางธรรม และเป็นช่องทางให้นำความรู้ทางธรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้คนได้

ผู้ศึกษามีความเห็นว่าการที่จะทำให้พระภิกษุและสามเณรสนใจในการศึกษานั้น จะต้องชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา ว่ามีประโยชน์อย่างไร เรียนแล้วจะได้อะไรบ้าง หากยังดำรงตนอยู่ในสมณเพศการศึกษาจะให้อะไร หรือหากว่าเมื่อเรียนจบแล้ว เกิดสึกหรือลาสิกขาออกไป จะใช้ความรู้ที่ได้ร่ำเรียนมานั้นสามารถนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนได้อย่างไรบ้าง และที่สำคัญควรรู้จักหน้าที่ของตนเมื่อเข้ามาบวชแล้วต้องรู้ว่าทำหน้าที่อย่างไรบ้าง เช่น มีหน้าที่ในการศึกษาเล่าเรียน คือการศึกษาปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ตามคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวกับความเจริญของพระพุทธศาสนาและช่วยปกป้องพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองเพื่อสืบทอดพระศาสนาต่อไปถือว่าเป็นหน้าที่พื้นฐานที่สำคัญของผู้ที่เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุและสามเณร

อย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำคัญกับการศึกษาและอาจกล่าวได้ว่าการศึกษาก็คือการฝึกฝนพัฒนาตนนั่นเอง เพราะพระพุทธศาสนาถือว่าการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะทำให้มนุษย์มีชีวิตเจริญองงามทั้งกาย วาจา และใจ และจากการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยยังพบว่า การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยทุกยุคทุกสมัยนั้นจะมีเป้าหมายหลักของการศึกษาอยู่ 2 ประการ คือ 1.เพื่อการบรรลุคุณธรรมสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพานซึ่งข้อนี้จัดว่าเป็นเป้าหมายที่ได้แก่ผู้ศึกษาโดยตรง หรือเรียกว่าเป็นประโยชน์ส่วนตน และ 2.เพื่อการรักษาและสืบอายุพระศาสนาให้มั่นคงถาวร ในข้อนี้จัดเป็นเป้าหมายที่สร้างประโยชน์ให้แก่สังคมและมหาชนส่วนใหญ่

ผู้ศึกษาพบว่าการศึกษามีประโยชน์และช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ อาทิเช่น การศึกษามีประโยชน์ในทางด้านการปกครองของคณะสงฆ์ คือการปกครองในหมู่คณะสงฆ์ด้วยตนเอง ผู้มีพรรษาน้อยก็จะให้ความเคารพผู้มีพรรษามากกว่า จนเกิดเป็นระบบความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและเป็นรากฐานของการปกครองในพระพุทธศาสนา การศึกษายังสามารถเชื่อมโยงหน่วยงานของคณะสงฆ์ทั้งหมดเข้าหากันได้ดีและยังสร้างความเป็นผู้นำให้กับคณะสงฆ์อีกด้วยเช่นกัน เจ้าอาวาสควรที่จะส่งเสริมและสนับสนุนทางด้านการศึกษาเพราะหากว่า พระภิกษุและสามเณรภายในวัดของตนเมื่อได้รับการศึกษาแล้ว ก็จะเป็นกำลังสำคัญของทางวัดต่อไปได้ และเป็นการสร้างศาสนทายาทของพระพุทธศาสนาต่อไป

ซึ่งในปัจจุบันการศึกษาของพระภิกษุสามเณรดำเนินการโดยคณะสงฆ์ มีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุดได้มอบหมายให้ แม่กองธรรมสนามหลวง และแม่กองบาลีสนามหลวง เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่กำกับ ดูแล และบริหาร โดยให้เป็นไปตามนโยบายของมหาเถรสมาคม และสอดคล้องกับสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ.2548 การศึกษาของพระภิกษุสามเณรเรียกว่าการศึกษาพระปริยัติธรรม แบ่งเป็น แผนกธรรม และแผนกบาลี ปัจจุบันการศึกษาของคณะสงฆ์สมัยใหม่เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับการนำไปปรับใช้ในชีวิตปัจจุบันได้ ผู้ศึกษามีความเห็นว่าการศึกษาพระภิกษุสามเณรได้เรียนได้ศึกษาอย่างเข้าใจแล้ว ก็จะไม่ประพาศติผิดพระธรรมวินัย ปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยก็จะน้อยลง เข้าใจพระธรรมวินัยมากขึ้น เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากความไม่เข้าใจและการนำไปปฏิบัติอย่างไม่ถูกต้อง จึงเป็นปัญหาเรื่องอื่นตามมา ต่อไปจะขอกล่าวถึงประโยชน์ของการศึกษากับพระภิกษุสามเณรดังนี้

ด้านคุณภาพการศึกษา เมื่อได้เข้าไปศึกษาแล้วจะทำให้การศึกษาพระปริยัติธรรม มีความสมบูรณ์และน่าสนใจศึกษามากขึ้น ด้วยรายวิชาที่อยู่ในหลักสูตร อาทิเช่น วิชาทางวิชาวินัย วิชาทางบาลี วิชาภาษาไทย ฯลฯ วิชาเหล่านี้จะเป็นการสอนให้พระภิกษุสามเณรได้เข้าใจถึงพระธรรมวินัย หลักธรรมคำสอน พุทธประวัติ การใช้ภาษาที่ถูกต้อง การวางตัว การเข้าถึงพระคัมภีร์อย่างลึกซึ้ง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของพระพุทธศาสนา เมื่อได้เรียนทุกวันจึงเกิดการซึมซับเสมือนเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกและเกิดการเลื่อมใสศรัทธา เข้าใจในหลักพระธรรมวินัย ไม่มีช่องว่างทางความรู้ เป็นระบบเดียวกันที่เป็นมาตรฐานสากล เป็นการให้การศึกษาที่เหมาะสมแก่ศาสนทายาทที่ดี ได้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม

ด้านการบริหารจัดการ เนื่องจากการเรียนการสอนของพระภิกษุสามเณร ได้กำหนดให้มีสถานที่เรียนในวัดและสำนักเรียนที่เหมาะสมกับพระภิกษุสามเณรแล้ว และสะดวกในการจัดการศึกษา ไปมาสะดวก และยังเป็น การสนับสนุนให้ พระระดับบริหารต่าง ๆ ในแต่ละวัด เช่น พระครูผู้สอน ได้ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการทางด้านศาสนศึกษาอย่างเต็มที่ ทำให้พระผู้บริหารได้มีการตื่นตัวอยู่เสมอในการจัดเตรียมการเรียนการสอนให้แก่พระนิสิต

ทางด้านผู้เรียน ทำให้มีความรู้ที่หลากหลาย การศึกษาของพระภิกษุสามเณร ทางด้านพระปริยัติธรรม แบ่งเป็น แผนกธรรมและแผนกบาลี สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ช่วยลดปัญหาและภาระของพระภิกษุสามเณรได้ เพราะการศึกษาเป็นการศึกษาอย่างต่อเนื่องจึงทำให้เข้าใจหลักพระธรรมวินัยมากขึ้นการประพาศติปฏิบัติตนก็จะอยู่ในกรอบของวินัยมากขึ้น และเมื่อได้เรียนจบการศึกษาแล้วยังสามารถเรียนต่อในระดับปริญญาตรี โท เอก ได้เช่นกัน และยังเป็นเกียรติยศให้กับพระภิกษุสามเณรผู้เรียน และสร้างชื่อเสียงให้ทางวัดและครอบครัวได้อีกด้วย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผล

จากการศึกษาการปกครองคณะสงฆ์นั้น ได้มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และ พ.ศ. 2547 มีข้อที่น่าสังเกตว่า องค์กรการปกครองคณะสงฆ์ไทยแม้จะมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุดทำหน้าที่ในการปกครอง ดูแลบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ก็ตาม แต่ในสภาพความเป็นจริงแล้ว ในระดับการปกครองคณะสงฆ์ตั้งแต่ระดับเจ้าคณะใหญ่ลงมา จนถึงระดับเจ้าอาวาส ปรากฏว่าคณะสงฆ์มหานิกาย และธรรมยุติกนิกาย แยก การปกครองออกจากกันอย่างเป็นอิสระ แต่มีรูปแบบและวิธีการปกครองปกครองคณะสงฆ์ไปในทิศทางเดียวกัน จึงสรุปได้ว่าองค์กรการปกครองคณะสงฆ์ไทยมี องค์กรสูงสุดองค์กรเดียวคือ มหาเถรสมาคม โดยการปกครองคณะสงฆ์ของมหาเถรสมาคมเป็นการปกครองแบบผสม คือการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง และกระจายอำนาจ โดยกระจายอำนาจไปยังทุกภาคส่วน คือ ภาค จังหวัด อำเภอ และตำบล และใช้หลักในการปกครองเดียวกันและมีวัตถุประสงค์เดียวกัน

ผู้ศึกษาได้ศึกษาโครงสร้างและอำนาจหน้าที่และภารกิจของมหาเถรสมาคม ในด้านการปฏิบัติงานต่าง ๆ ทราบว่า มหาเถรสมาคม จัดเป็นองค์กรหนึ่งที่มีระบบงานและโครงสร้างตามที่พระราชบัญญัติได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน และได้สรุปดังนี้

5.1.1 โครงสร้าง

โครงสร้างการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เป็นโครงสร้างที่ชัดเจนและเข้มแข็ง รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ของมหาเถรสมาคมเป็นการปกครองแบบผสม คือรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง และกระจายอำนาจไปยังส่วนท้องถิ่น ให้ความสำคัญในเขตการปกครองคณะสงฆ์ในทุกระดับโดยการแบ่งระเบียบการบริหารงานออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค โดยในส่วนกลางได้แก่คณะกรรมการมหาเถรสมาคม 21 รูป และมีคณะใหญ่เรียกว่า หน อีก 4 หน คือ เจ้าคณะใหญ่หนกลาง เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก เจ้าคณะใหญ่หนใต้ และเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต ปกครองคณะสงฆ์ในส่วนภูมิภาค ได้แก่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และรวมไปถึงเจ้าอาวาส

5.1.2 อำนาจหน้าที่ กฎ ระเบียบ

มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่สำคัญคือปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นที่เรียบร้อยด้วยความเรียบร้อย ตามมาตรา 18 และมีอำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคมออกข้อบังคับ วางระเบียบหรือออกคำสั่งโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ อำนาจหน้าที่ของสังฆสภา คณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธรในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ได้รวมกันเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 และอำนาจหน้าที่แต่ละตำแหน่งได้ระบุไว้อย่างชัดเจน โดยอำนาจสามส่วนที่สำคัญต่อการปกครองคณะสงฆ์ได้แก่ อำนาจนิติบัญญัติ ได้แก่ การออกข้อบังคับ วางระเบียบ คำสั่ง ประกาศ และมติมหาเถรสมาคม เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการปกครองคณะสงฆ์ อำนาจในการบริหาร ได้แก่ การจัดระเบียบการปกครอง เช่น จัดแบ่งเขตการปกครองในส่วนภูมิภาค และการแต่งตั้งผู้ปกครองคณะสงฆ์ ในส่วนของอำนาจตุลาการจะเป็นการพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์หรือคดีความ และกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการเพื่อให้การลงกฏนิคหกรรมหรือการลงโทษให้เป็นที่ไปโดยถูกต้องและเป็นธรรม โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2535

5.1.3 การคัดเลือกและแต่งตั้งผู้ปกครองคณะสงฆ์

การแต่งตั้งและการคัดเลือกผู้ปกครองคณะสงฆ์ หรือการแต่งตั้งคัดเลือกพระสังฆาธิการ ในทุกระดับ ตั้งแต่ ระดับเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส ดำเนินการไปตาม กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (.ศ.2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ มีทั้งหมด 5 หมวดด้วยกัน ซึ่งได้ระบุคุณสมบัติและเกณฑ์ในการแต่งตั้งและคัดเลือกอย่างชัดเจน และได้ระบุการพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ไว้ด้วยในหมวดที่ 3 ระเบียบของพระสังฆาธิการไว้ในหมวดที่ 4 อย่างละเอียด ซึ่งในกฎระเบียบนี้ได้มอบหมายอำนาจและหน้าที่ในการแต่งตั้ง ตามระดับชั้นไว้อย่างละเอียดและได้มีขั้นตอนกระบวนการคัดเลือกอย่างชัดเจน

ส่วนการแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราชตามธรรมเนียมและประเพณีปฏิบัติ การสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชของคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะยึดหลัก สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ ตามระเบียบในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 หมวดที่ 1 โดยพระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช

ส่วนในการคัดเลือกและกลั่นกรองผู้เข้ามาบวชในบวรพระพุทธศาสนา มหาเถรสมาคมได้ออกกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ 17 (พ.ศ.2536) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ ซึ่งพระอุปัชฌาย์ คือพระภิกษุผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้มีหน้าที่เป็นประธานและรับผิดชอบในการให้บรรพชาอุปสมบท โดยได้ระบุคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งและหน้าที่ เขตที่ทำการบรรพชาอุปสมบท รวมถึงการระงับหน้าที่ และการละเมิดจริยา เช่น ในกรณีที่พระอุปัชฌาย์รูปใดที่ถูกถอด

ถอนจากความเป็นพระอุปมาชย์แล้ว แต่ทำการบวชบรรพชาอุปสมบท ต้องระวางโทษตาม มาตรา 42 ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2535

5.1.4 การบริหารจัดการ

การบริหารงานของมหาเถรสมาคมมีหน้าที่และภารกิจที่ต้องยึดถือและปฏิบัติ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ระบุไว้ชัดเจน และได้ดำเนินการมาด้วยความเรียบร้อยอย่างตั้งงามและต่อเนื่อง และกระจายแผนงานไปยังวัดทุกวัดโดยมีผู้บริหารสูงสุดเป็นผู้ควบคุมทิศทางให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันอย่างมีแบบแผนตั้งแต่พระสังฆาธิการในระดับสูงสุดจนถึงระดับเจ้าอาวาสผู้มีหน้าที่ดูแลบริหารจัดการวัด และมหาเถรสมาคมได้ออกกฎระเบียบควบคุมดูแลกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ให้มีระเบียบและวิธีปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน โดยการดำเนินงานกิจการทั้ง 6 ด้าน และการบริหารงานภายในวัดนั้น ให้วัดทุกวัดจะต้องยึดหลักธรรมาภิบาลเป็นแนวทางในการบริหารจัดการ คือ การมีส่วนร่วม (Participation) ความโปร่งใส (Transparency) ความรับผิดชอบ (Accountability) หลักนิติธรรม (Rule of Law) ประสิทธิภาพ (Efficiency) ประสิทธิผล (Effectiveness) เพื่อป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดขึ้นกับวัดได้ เพราะการดำเนินการกิจการทุกอย่างนั้น วัดจะต้องประสานงานกับทุกภาคส่วนของรัฐอยู่แล้ว จะได้ป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดต่อพระธรรมวินัยของพระสงฆ์โดยใช้กระบวนการจัดการควบคุมเพื่อให้งานทั้งหมดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปการบริหารจัดการในการปกครองคณะสงฆ์มีรายละเอียดดังนี้

1. มหาเถรสมาคมทำหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์เสมือนคณะรัฐมนตรีของคณะสงฆ์ เมื่อถึงเวลาที่จะต้องกำกับ ดูแล และควบคุม กลไกต่าง ๆ ในการดำเนินงานให้เป็นไปตามกระบวนการและขั้นตอนที่ถูกต้อง มหาเถรสมาคมจึงมีหน้าที่ ออกกฎระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศต่าง ๆ พร้อมทั้งให้อำนาจ ที่จะเอื้อแก่งานของกิจการคณะสงฆ์ และถือเป็นคำสั่งเด็ดขาด อย่างเช่น เรื่องการที่พระภิกษุสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัย ที่ร้ายแรง มหาเถรสมาคมก็ได้ออกกฏนิคหกรรมบทลงโทษ พระภิกษุสงฆ์ ไว้แล้ว พร้อมทั้งได้ระบุอำนาจและหน้าที่ของผู้ที่จะตัดสินและสามารถกระทำได้ โดยมีกระบวนการและขั้นตอนที่ระบุไว้ในกฏนิคหกรรมของมหาเถรสมาคมไว้อย่างชัดเจน และใช้เป็นกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

2. ในการขับเคลื่อนงานต่าง ๆ ของมหาเถรสมาคม ผู้มีหน้าที่สนองงานคณะสงฆ์คือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด 77 จังหวัดเป็นหลัก รวมไปถึงเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล เป็นผู้มีหน้าที่ร่วมกันขับเคลื่อนและดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามนโยบาย มีหน้าที่กำหนดแผน

พุทธศาสตร์ พันธกิจ กลยุทธ์ โครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ทั้งสนับสนุนส่งเสริม พัฒนา เสริมสร้างและปกป้อง เพื่อให้วัด บุคลากรภายในวัด เช่น เจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร สมาชิกในวัด เพื่อให้การดำเนินงานกิจกรรมคณะสงฆ์ในทุกด้านของวัดมีประสิทธิภาพ เนื่องจากว่าวัดและเจ้าอาวาส เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดพุทธศาสนิกชน ประชาชนมากที่สุดและเข้าใจถึงพื้นฐาน ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นของเขตพื้นที่นั้นได้ดีที่สุด เพื่อจะได้ประพฤติปฏิบัติตามและดำเนินการตามนโยบายและกระบวนการที่ได้กำหนดแนวทางไว้

3. ในส่วนของวัด และเจ้าอาวาส รวมถึงพระสงฆ์ สามเณร และสมาชิกในวัด นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในกระบวนการที่ได้ดำเนินงานมาเพราะวัดเป็นศูนย์กลางของประชาชนและเป็นศูนย์รวมของจิตใจ เป็นแบบอย่างเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ประชาชนให้ความเคารพนับถือและความเลื่อมใสศรัทธา ดังนั้นเจ้าอาวาสผู้เป็นผู้ปกครองสูงสุดในวัด จึงต้องดำเนินการบริหารจัดการภายในวัดตามกระบวนการและขั้นตอนตามกลยุทธ์ ระเบียบแบบแผนที่มีมหาเถรสมาคมได้กำหนดไว้อย่างเข้มงวดและเคร่งครัด และรายงานผลการปฏิบัติหน้าที่ให้มหาเถรสมาคมทราบ เพราะเจ้าอาวาสอยู่ในฐานะเป็นผู้ที่จะต้องปฏิบัติตามนโยบายของมหาเถรสมาคม ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการปกครอง การศึกษาของพระสงฆ์และสามเณร และด้านอื่นๆ เช่น กิจกรรมภายในวัด วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดภูมิทัศน์ของวัด เมื่อวัด หรือเจ้าอาวาส นำไปปฏิบัติ เช่นการเผยแผ่ หรือถ่ายทอด อย่างเป็นระบบมีวิธีการ ในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในทุกด้านก็จะมีประสิทธิภาพและเกิดความเจริญรุ่งเรืองในพระพุทธศาสนา เจ้าอาวาสจึงต้องมีภารกิจ ที่ต้องรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการวัดในทุกๆ ด้าน โดยให้พระสงฆ์และสามเณรในวัดทุกรูปได้ศึกษาและปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถและเกิดประสิทธิภาพ

5.1.5 การติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่

มหาเถรสมาคมได้มีการติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่อง โดยในแต่ละเดือนมหาเถรสมาคมได้มีประชุมมหาเถรสมาคมสลับ 3 ครั้งต่อเดือน โดยมีประธานและคณะกรรมการทั้งหมด 21 รูป ณ ห้องประชุมสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดนครปฐม เพื่อพิจารณาวาระงานต่าง ๆ เกี่ยวกับพระสงฆ์ทุกด้านและเหตุการณ์ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับพระสงฆ์ หรือคณะสงฆ์ เรื่องที่ส่งผลกระทบต่อสังคม เช่น พระสงฆ์ทำผิดพระธรรมวินัย รวมถึงการคิดโครงการใหม่ ๆ เพื่อให้ประโยชน์กับสังคม และเพื่อนำไปพัฒนากิจการของคณะสงฆ์ ซึ่งจะต้องผ่านกระบวนการเพื่อพิจารณาและกลั่นกรองอย่างระเอียดรอบคอบทุกครั้งเพื่อให้เกิดผลประโยชน์กับทุกฝ่ายจึงออกเป็นมติมหาเถรสมาคม หรือ ประกาศ คำสั่ง ตามเรื่องที่ได้นำเข้าเสนอในวาระเพื่อพิจารณาอนุมัติ และต้องรายงานเรื่องดังกล่าวที่ได้อนุมัติไปแล้วให้มหาเถรสมาคมทราบถึงผลด้วยในครั้งต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการที่ผู้ศึกษาได้ศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย กรณีศึกษามหาเถรสมาคม ผู้ศึกษาจึงได้ข้อเสนอแนะดังนี้

5.2.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จัดอบรมเสริมความรู้เสริมทักษะการบริหารการปกครองของเจ้าอาวาสให้มากที่สุด เนื่องจาก ผู้วิจัยได้เข้าไปทำการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ พบว่า พระสังฆาธิการในส่วนภูมิภาคยังบริหารจัดการความคิดและทักษะในการบริหารจัดการภายในวัดไม่มีความแน่นอน บางเรื่องปล่อยปะละเลย ไปตามสภาพ

2. ในการคัดเลือกเจ้าอาวาสผู้ปกครองวัด ความเพิ่มขีดสมรรถนะ เข้าไปด้วยหากมีแต่ความรู้ความสามารถ แต่ไม่มีสมรรถนะในการที่จะจัดการหรือปฏิบัติงานได้ก็ไม่มีประโยชน์

3. สนับสนุนการศึกษาของพระสงฆ์เพื่อให้พระสงฆ์มีความรู้ ความสามารถ และส่งเสริมพระสงฆ์ที่มีความสามารถด้านอื่น ที่ไม่ใช่เพียงการศึกษาของสงฆ์เท่านั้น เช่น ความรู้ทางด้านภาษา ระบบบัญชี ระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อเป็นประโยชน์กับทางวัด โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมาย

4. ปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เช่น เรื่องทรัพย์สินของวัด พระสงฆ์ที่ไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยนั้นการกำกับดูแลควรใช้หลักธรรมมาภิบาลและการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ควรเน้นที่การมีเป้าหมายร่วมกันและการมีส่วนร่วมของทุกระดับชั้นไม่ควรแยกกันปฏิบัติ เพื่อให้ผลการปฏิบัติหน้าที่ของการปกครองคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5. วัดทุกวัดควรได้รับการสนับสนุนให้มีความเข้มแข็งในการบริหารวัดและกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน รวมถึงการพัฒนา

5.2.2 ข้อเสนอแนะทางนโยบาย

1. เสนอให้แก้ไขและเพิ่มเติม เรื่องการแต่งตั้งเจ้าอาวาสและการถอดถอนเจ้าอาวาส หรือให้มีการอกระเบียบและมติ ที่ให้มีการระบุ ความรู้ ความสามารถ รวมถึงระบุ อายุของพระสงฆ์ หากพระสงฆ์ที่มีอายุมากอาจจะไม่สะดวกในการดำเนินการบริหารจัดการวัด เนื่องจากสุขภาพไม่เอื้ออำนวย ในเรื่องการแต่งตั้งและถอดถอนไวยาวัจกรวัดหรือมีกฎระเบียบ คำสั่ง เพิ่มเติมให้ระบุคุณสมบัติของผู้ที่จะมาสมัครเป็นไวยาวัจกร ในด้านความรู้ ความสามารถและการตรวจสอบประวัติเหมือนการรับสมัครพนักงานทั่วไปและผู้คัดเลือกไม่ควรจะเป็นเจ้าอาวาสฝ่ายเดียว

2. เสนอให้มหาเถรสมาคมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ร่วมกันหาวิธีและหาแนวทางการป้องปราบมิให้ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการแสวงหา

ผลประโยชน์เพื่อตนหรือคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และใช้หลักคำสอนพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญ เพื่อการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงถาวรสืบไป

3. รัฐบาลควรสนับสนุนงบประมาณในการสร้างสำนักงานกลางของสถาบันคณะสงฆ์และสนับสนุนงบประมาณในการจัดอบรมไวยาวัจกร ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างศักยภาพให้กับไวยาวัจกรวัดผู้ดูแลและจัดการทรัพย์สินของวัด เพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้องชัดเจนและโปร่งใส

4. การเสนอให้มีนโยบายในการให้ความรู้ที่ถูกต้องกับพุทธศาสนิกชน เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญเพื่อให้จิตใจลดกิเลส รู้จักให้เสียสละ เอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกันซึ่งจะส่งผลให้จิตปล่อยวางสิ่งต่างๆได้ อันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา

5. เสนอให้รัฐบาลมีส่วนร่วมในการ ควบคุม สื่อ สิ่งพิมพ์ ทุกชนิด ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารการรายงานข่าวในทุกรูปแบบ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอันเกี่ยวข้องกับพระภิกษุสงฆ์ ในการเสนอข่าวและการเชื่อมต่อข่าวไปยังผู้อ่าน ให้คำนึงถึงภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาในประเทศเป็นหลัก ไม่ใช่เสนอข่าวเพียงเพื่อสนองงานอย่างเดียวเพราะอาจนำมาซึ่งความแตกแยกในการเข้าใจและหลงประเด็นตามเนื้อข่าวนั้นจนอาจจะนำไปสู่ความเสียหายของการปกครองคณะสงฆ์และความเสื่อมศรัทธาของพระพุทธศาสนา

5.2.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรศึกษาเพิ่มเติมในการลงพื้นที่ในชุมชนและสำรวจพุทธศาสนิกชนทั่วไปในเรื่องความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัย กฎระเบียบต่าง ๆ ของทางคณะสงฆ์

2. ศึกษาและวัดผลงานในการปกครองคณะสงฆ์ในทุกด้านว่าเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและพุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ผลเป็นอย่างไร

3. ให้ศึกษาเพิ่มเติมในการประเมินผลถึงประสิทธิภาพของกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ของมหาเถรสมาคม

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. *วัดพัฒนา 2544*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, 2544.
- กรแก้ว อัจฉรวัจน์, อำนาจ บัวศิริ, แสงรัตน์ โสมนรินทร์, ศิริวรรณ เทพธาดา, และมาลินี สวycastleข้าว. *ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการจัดตั้งสถาบันพระสังฆาธิการ*, กรมการศาสนา 2539.
- กองพุทธศาสนสถาน. *ประวัติพระอารามหลวง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์). *การคณะสงฆ์ และการพระศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). *พุทธวิธีบริหาร*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). *นิติศาสตร์แนวพุทธ*. กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2539.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต). *การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558.
- พระไพศาล วิสาโล. *แนวโน้มของพระพุทธศาสนาไทยในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: บริษัท ธรรมสาร จำกัด, มปป), 2555.
- พระมหานิรุตต์ จิตส่วโร. *คู่มือ สมณศักดิ์ พัตยศ ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรม, 2550.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, 2539.
- ไพบุลย์ โพธิ์สุวรรณ. *การบริหารงานมุ่งผลสัมฤทธิ์. การบริหารปกครองสาธารณะ: การบริหารรัฐกิจในศตวรรษที่ 21 PUBLIC GOVERNANCE*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.
- สุพิน เกชาคุปต์. *การจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์. รัฐศาสตร์-การบริหาร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. *ศาสนาเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: บรรณาการ, 2539.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. *กฎหมายเถรสมาคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2545.

- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. *กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ.2541) “ว่าด้วยการแต่งตั้ง
ถอดถอนพระสังฆาธิการ”*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2559.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. *วัดพัฒนา 2550*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา
แห่งชาติ, 2550.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดย
พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 หมวดวัด*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2559.
- สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม. *กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11 พ.ศ.2521 หมวด 2*. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2559.
- สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม. *กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 14 (พ.ศ.2535) ว่าด้วยจำนวนและเขต
การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ,
2559.
- สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม . *กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 17 พ.ศ.2536 หมวด 1*. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2559.
- สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม. *กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 พ.ศ.2541 หมวด 2*. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2559.
- สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม. *กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 23 พ.ศ.2541 หมวด 3*. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2559.
- สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม. *คู่มือพระสังฆาธิการ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2559.
- สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม . *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดย
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 หมวด 2*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2559.

วิทยานิพนธ์

- เฉลียว ราชบุรี. “วิวัฒนาการการปกครองคณะสงฆ์ไทย.” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยบูรพา, 2542.
- ธวัช หนูคำ, ร.ต.อ. . “ปัญหาการดำเนินคดีอาญากับพระภิกษุสงฆ์ไทย.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร
มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

- พระครูปลัดอาทิตย อดตเวที (ชองดี). “การศึกษาแนวความคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของ พระเทพโสมภณ(ประยูร ธมฺมจิตฺโต): ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการเขตปกครองภาค 2.” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547.
- พระมหาเจริญ จันทร์จรัส. “บทบาทของพระวินยาธิการในการรักษาพระวินัยของคณะสงฆ์ไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีของกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.
- พระมหาภิณฺโญ ตสฺสนาโม (มีทรัพย์). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์รูปแบบการปกครองตามแนว พระพุทธศาสนา.” วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย, 2558.
- พระมหาวรชัย กลิ้งโพธิ์. “การปกครอง5คณะสงฆ์ไทยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484.” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- พระมหาอชิรวินญาณันท์ อริยมณีโก (ทิพย์มณี). “บทบาทของพระราชธรรมโสมภณในการปกครอง คณะสงฆ์จังหวัดร้อยเอ็ด.” วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, วิชารัฐศาสตร์การปกครอง, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552.
- วุฒินันท์ กันทะเตียน. “พระสงฆ์กับการเมือง : แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยในปัจจุบัน.” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.
- สวัสดี มานิตย์. “ปัญหาทางกฎหมายว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์: ศึกษากรณีวัดพระธรรมกาย.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- จำนง ศรีนคร. “ย้อนรอยตำนานผ้าเหลือง วิภุตศรัทธา "พระสงฆ์ไทย" ที่ยากจะลืมเลือน.” <http://www.isranews.org> (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2559).
- ธรรมรัตน์ แววศรี. “ความสำคัญของวัดที่มีต่อวิถีชีวิตคนไทย.” <http://www.oknation.net/blog/preeeecha/2010/02/17/entry-3>
<http://lms.thanyarat.ac.th/namtip/html/c/c10.html> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2559)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. “PMQAการพัฒนางานองค์การสู่ความเป็นเลิศ.”

การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ.

http://www.opdc.go.th/special.php?spc_id=4&content_id=153 (สืบค้นเมื่อวันที่

20 เมษายน 2559)

การสัมภาษณ์

กนก แสนประเสริฐ. สัมภาษณ์โดย ญัตฐาพร จินดาสวัสดิ์, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 10 มิถุนายน 2559.

ฉัตรชัย ชูเชื้อ. สัมภาษณ์โดย ญัตฐาพร จินดาสวัสดิ์, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 10 มิถุนายน 2559.

พนม ศรศิลป์. สัมภาษณ์โดย ญัตฐาพร จินดาสวัสดิ์, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 20 มิถุนายน 2559.

พระครูอุทัยธรรมสถิต (เฉลิมชัย). สัมภาษณ์โดย ญัตฐาพร จินดาสวัสดิ์ วัดไร่ขิง, 14 มิถุนายน 2559.

พระธรรมภาณพิลาส (อดุลย์ แก้วนัฏญกรณ). สัมภาษณ์โดย ญัตฐาพร จินดาสวัสดิ์, วัดไร่ขิง 14 มิถุนายน 2559.

พระวิสุทธีวงศาจารย์ (วิเชียร อโนมคุโณ). สัมภาษณ์โดย ญัตฐาพร จินดาสวัสดิ์, วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ, 20 มิถุนายน 2559.

วีโรจน์ อุ่นทรัพย์. สัมภาษณ์โดย ญัตฐาพร จินดาสวัสดิ์, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 15 มิถุนายน 2559.

สมเกียรติ ธงศรี. สัมภาษณ์โดย ญัตฐาพร จินดาสวัสดิ์, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 20 มิถุนายน 2559.

สมชาย สุรชาติรี. สัมภาษณ์โดย ญัตฐาพร จินดาสวัสดิ์, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 15 มิถุนายน 2559.

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย กรณีศึกษา มหาเถรสมาคม

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์เพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของการปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทยเท่านั้น ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับเป็นข้อมูลและแนวทางในการวิจัยต่อยอดขึ้นไป และเพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาและปรับปรุงการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ข้อมูลที่ได้จะแปลผลการวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลรายละเอียดการตอบสัมภาษณ์ฉบับนี้เพื่อใช้ในการศึกษาและใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยนี้เท่านั้น ไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ให้สัมภาษณ์หรือหน่วยงานของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ประการใด

บทสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สภาพและปัญหา อุปสรรค ของการปกครองคณะสงฆ์

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติ หรือเพื่อหาวิธีป้องกันแก้ไขสภาพปัญหาการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณและผู้ทรงคุณวุฒิทุก ๆ รูป/ท่าน ท่านในการให้สัมภาษณ์ครั้งนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

นางสาวณัฐราพร จินดาสวัสดิ์

นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารจัดการสาธารณะ สำหรับนักบริหาร

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

แบบสัมภาษณ์เพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ
การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย กรณีศึกษา มหาเถรสมาคม

ตอนที่ 1. ประวัติข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสัมภาษณ์

1. ชื่อ – สกุล / ฉายา
2. การศึกษาทางธรรม.....
3. การศึกษาทางโลก.....
4. ตำแหน่ง

ตอนที่ 2 สภาพและปัญหา อุปสรรค ของการปกครองคณะสงฆ์

1. ในฐานะที่ท่านได้ดำรงตำแหน่งกรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค เจ้าอาวาส หรือผู้บริหาร
 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ฯลฯ ท่านมีอุปสรรคในการปฏิบัติงานหรือไม่อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าการปกครองคณะสงฆ์มีความสำคัญอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3. ท่านใช้หลักอะไรในการบริหารจัดการ

.....

.....

.....

.....

3.1 ด้านโครงสร้างของคณะสงฆ์

- การปกครองของมหาเถรสมาคมมีลักษณะเป็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

- การรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางส่งผลกับการบริหารจัดการของมหาเถรสมาคมหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

3.2 ด้านอำนาจหน้าที่ ระเบียบ คำสั่ง

- การมอบอำนาจหน้าที่หรือการปฏิบัติหน้าที่แทน ท่านคิดว่าสำคัญหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

- มีการระบุกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ที่สำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินงานของ
มหาเถรสมาคมหรือไม่

.....

.....

.....

.....

3.3 การคัดเลือกและแต่งตั้งผู้ปกครองสงฆ์

- ท่านคิดว่าการคัดเลือกและการแต่งตั้งผู้ปกครองคณะสงฆ์มีความสำคัญมาก
เพียงใด

.....

.....

.....

.....

- ในการคัดเลือกและแต่งตั้งผู้ปกครองสงฆ์ใช้หลักการอะไรในการคัดเลือกผู้ที่มี
หน้าที่เหมาะสม

.....

.....

.....

.....

3.4 ด้านการบริหารจัดการ

- ท่านคิดว่าสภาพแวดล้อม เช่น สถานที่ปฏิบัติงาน มีความจำเป็นต่อการบริหารงาน
หรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

- เป้าหมายการบริหารจัดการของมหาเถรสมาคมในทางการปกครองเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3.5 การติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่

- ผลการดำเนินการบริหารจัดการในการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

- ทำคิดว่าปัญหาและอุปสรรคในดำเนินงานการบริหารการปกครองคณะสงฆ์เป็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะหรือแนวทางในการปฏิบัติเพื่อหาวิธีป้องกันแก้ไขสภาพและปัญหาการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

- ท่านคิดว่า ในสภาพการณ์ปัจจุบันมีแนวทางหรือกลยุทธ์ หลักแนวคิดอะไรบ้างในการดำเนินการหรือเป็นส่วนช่วยผลักดันให้การแก้ปัญหาสามารถดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดย

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๐๕ เป็นปีที่ ๑๗ ในรัชกาลปัจจุบัน

และให้ไว้ ณ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕ เป็นปีที่ ๔๗ ในรัชกาล

ปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่าโดยที่ เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔

มาตรา ๔ ภายในระยะเวลาหนึ่งปี นับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ บรรดาภิกษุภควง สังฆานัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับและระเบียบเกี่ยวกับคณะสงฆ์ ที่ใช้บังคับ อยู่ในวันประกาศพระราชบัญญัตินี้ในราชกิจจานุเบกษา ให้คงใช้บังคับต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้จนกว่าจะมีภิกษุภควง กฎมหาเถรสมาคม พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับหรือ ระเบียบของมหาเถรสมาคม ยกเลิก หรือมีความอย่างเดียวกันหรือขัดหรือแย้งกันหรือกล่าวไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๕ เพื่อประโยชน์แห่งมาตรา ๔ บรรดาอำนาจหน้าที่ซึ่งกำหนดไว้ในสังฆานัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับและระเบียบเกี่ยวกับคณะสงฆ์ ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพระภิกษุ ตำแหน่งใดหรือคณะกรรมการสงฆ์ใด ซึ่งไม่มีใน

พระราชบัญญัตินี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจกำหนดโดย กฎมหาเถรสมาคมให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ พระภิกษุตำแหน่งใดรูปใดหรือหลายรูปรวม กันเป็นคณะตามที่ เห็นสมควรได้

มาตรา ๕ ทวิ ในพระราชบัญญัตินี้

“คณะสงฆ์” หมายความว่า บรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจาก พระอุปชฌาย์ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือตามกฎหมายที่ใช้บังคับก่อนพระราชบัญญัตินี้ไม่ว่าจะปฏิบัติ ศาสนกิจใน หรือนอกราชอาณาจักร

“คณะสงฆ์อื่น” หมายความว่า บรรดาบรรพชิตจันนิกาย หรืออนัมนิกาย

“พระราชาคณะ” หมายความว่า พระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้งและสถาปนาให้ มีสมณศักดิ์ตั้งแต่ชั้นสามัญจนถึง ชั้นสมเด็จพระราชาคณะ

“สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์” หมายความว่า สมเด็จพระราชาคณะที่ได้รับสถาปนา ก่อนสมเด็จพระราชาคณะรูปอื่น ถ้าได้รับสถาปนาในวัน เดียวกันให้ถือรูปที่ได้รับสถาปนาในลำดับก่อน

มาตรา ๕ ตริ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการแต่งตั้ง สถาปนาและถอดถอนสมณศักดิ์ของ พระภิกษุในคณะสงฆ์

มาตรา ๖ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตาม พระราชบัญญัตินี้และให้มี อำนาจออก กฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

* มาตรา ๕ ทวิและมาตรา ๕ ตริ บัญญัติขึ้นโดยมาตรา ๓ แห่ง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

หมวด ๑ สมเด็จพระสังฆราช

มาตรา ๗ พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์หนึ่ง

ในกรณีที่ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชว่างลง ให้นายกรัฐมนตรีโดยความ เห็นชอบของมหาเถรสมาคมเสนอ นามสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ ชั้น ทูลเกล้าฯ เพื่อทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช

ในกรณีที่สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ไม่อาจปฏิบัติ หน้าที่ได้ให้นายกรัฐมนตรีโดย ความเห็นชอบของมหาเถรสมาคมเสนอนามสมเด็จพระราชาคณะรูป อื่นผู้มีอาวุโสโดย สมณศักดิ์รองลงมา ตามลำดับ และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ชั้นทูลเกล้าฯ เพื่อทรง สถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช

มาตรา ๘ สมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์และทรงตรา พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย พระธรรมวินัยและกฎหมายอาญา

มาตรา ๙ ใน กรณีที่สมเด็จพระสังฆราชทรงลาออกจากตำแหน่งหรือ พระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณา โปรดให้ ออกจากตำแหน่ง พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาของสมเด็จพระสังฆราชหรือ ตำแหน่งอื่นใด ตามพระราชอัชฌาศัยก็ได้

มาตรา ๑๐ ในเมื่อไม่มีสมเด็จพระสังฆราช ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์เป็นผู้ ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ถ้าสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการมหาเถรสมาคมที่ เหลืออยู่เลือกพระราชาคณะรูปหนึ่งผู้มีอาวุโสโดยสมณศักดิ์ รองลงมาตามลำดับ และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ในเมื่อสมเด็จพระสังฆราชไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือไม่อาจทรงปฏิบัติหน้าที่ได้ สมเด็จพระสังฆราช จะได้ทรงแต่งตั้งให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน

ในกรณีที่สมเด็จพระสังฆราชมิได้ทรงแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนตามวรรคสาม หรือสมเด็จพระราชาคณะซึ่ง ได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราชไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ สมเด็จพระสังฆราชได้ ให้นำความ ในวรรคหนึ่งและวรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

* มาตรา ๗ ความเดิมถูกยกเลิกโดยมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ และให้ ใช้ความดั่งที่พิมพ์ไว้แทน

* มาตรา ๙ และมาตรา ๑๐ ความเดิมถูกยกเลิกโดยมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และให้ใช้ความดั่งที่พิมพ์ไว้แทน ให้รัฐมนตรี ว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศนามสมเด็จพระราชาคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามมาตรานี้ในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๑๑ สมเด็จพระสังฆราชพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (๑) มรณภาพ
- (๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (๓) ลาออก
- (๔) ทรงพระกรุณาโปรดให้ออก

หมวด ๒ มหาเถรสมาคม

มาตรา ๑๒ มหาเถรสมาคมประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราชซึ่งดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่ง สมเด็จพระราชาคณะทุกรูปเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และพระราชาคณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งมี จำนวนไม่เกินสิบสองรูปเป็นกรรมการ

* มาตรา ๑๒ ความเดิมถูกยกเลิกโดยมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ และให้ใช้ความดั่งที่พิมพ์ไว้แทน

มาตรา ๑๓ ให้ผอ.สนง.พระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่งและให้ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทำหน้าที่สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

มาตรา ๑๔ กรรมการมหาเถรสมาคม ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี และ อาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

มาตรา ๑๕ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา ๑๔ กรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (๑) มรณภาพ
- (๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (๓) ลาออก
- (๔) สมเด็จพระสังฆราชมีพระบัญชาให้ออก

ในกรณีที่กรรมการมหาเถรสมาคมพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ สมเด็จพระสังฆราชอาจทรงแต่งตั้ง พระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่ง เป็นกรรมการ แทนกรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งตามความในวรรคก่อน อยู่ในตำแหน่งตามวาระของผู้ซึ่งตนแทน

มาตรา ๑๕ ทวิ การแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคมตามมาตรา ๑๒ และการให้กรรมการ มหาเถรสมาคมพ้น จากตำแหน่งตามมาตรา ๑๕ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

มาตรา ๑๕ ตริ มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (๑) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม
- (๒) ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร
- (๓) ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
- (๔) รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

(๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

เพื่อการนี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมาย มหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติหรือ ออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัยใช้บังคับได้และจะมอบให้พระภิกษุ รูปใดหรือ คณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการตามมาตรา ๑๙ เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ตามวรรคหนึ่งก็ได้

มาตรา ๑๕ จัตวา เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยและเพื่อความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคม จะตรากฎหมาย มหาเถรสมาคม เพื่อกำหนดโทษหรือ วิธีลงโทษทางการปกครอง สำหรับพระภิกษุและสามเณรที่ ประพฤติให้เกิดความเสียหายแก่พระศาสนาและการปกครองของคณะสงฆ์ก็ได้

พระภิกษุและสามเณรที่ได้รับโทษตามวรรคหนึ่ง ถึงขั้นให้สละสมณเพศ ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วัน ทราบคำสั่งลงโทษ

* มาตรา ๑๕ ทวิ มาตรา ๑๕ ตริ และมาตรา ๑๕ จัตวา บัญญัติเพิ่มขึ้นโดยมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕

มาตรา ๑๖ ในกรณีที่ประธานกรรมการมหาเถรสมาคมไม่อาจมาประชุมหรือไม่อยู่ในที่ประชุมมหาเถรสมาคมและมีได้มอบหมายให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ซึ่งอยู่ในที่ประชุมเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทน

* มาตรา ๖ ความเดิมถูกยกเลิกโดยมาตรา ๘ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ และ ให้ใช้ความดั่งที่พิมพ์ไว้แทน

มาตรา ๑๗ การประชุมมหาเถรสมาคมต้องมีกรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการโดยการแต่งตั้งรวม กันมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมดจึงเป็นองค์ประชุม ระเบียบการประชุมมหาเถรสมาคมให้เป็นไปตามกฎหมายมหาเถรสมาคม

มาตรา ๑๘ ใน กรณีที่ยังไม่มีการแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคมแทนตำแหน่งที่ว่าง ตามมาตรา ๑๕ วรรคสอง ให้ถือว่ามหาเถรสมาคม มีกรรมการเท่าจำนวนที่เหลืออยู่ในขณะนั้น

มาตรา ๑๙ สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งคณะกรรมการหรือ คณะอนุกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ตามมติมหาเถรสมาคมประกอบด้วยพระภิกษุหรือบุคคลอื่นจำนวนหนึ่ง มีหน้าที่พิจารณากลับ กรองเรื่องที่จะเสนอต่อ มหาเถรสมาคมและปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่มหาเถรสมาคมมอบหมายโดยขึ้นตรงต่อมหา เถรสมาคม

การจัดให้มีคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการฝ่ายต่าง ๆ การแต่งตั้ง กรรมการหรืออนุกรรมการ การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการหรืออนุกรรมการ และระเบียบการประชุมให้เป็นไปตามระเบียบ มหาเถรสมาคม

หมวด ๓ การปกครองคณะสงฆ์

มาตรา ๒๐ คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การ จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม

มาตรา ๒๐ ทวิ เพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วน ภูมิภาคให้มีเจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติ หน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์

การแต่งตั้งและการกำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะใหญ่ ให้เป็นไปตาม หลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดใน กฎหมายมหาเถรสมาคม

* มาตรา ๑๘ มาตรา ๑๙ และมาตรา ๒๐ ความเดิมถูกยกเลิกโดยมาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ และให้ใช้ความดั่งที่พิมพ์ไว้แทน

*มาตรา ๒๐ ทวิ บัญญัติเพิ่มขึ้นโดยมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕

มาตรา ๒๑ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้จัดแบ่งเขตปกครองดังนี้

- (๑) ภาค
- (๒) จังหวัด
- (๓) อำเภอ
- (๔) ตำบล

จำนวนและเขตปกครองดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม

มาตรา ๒๒ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้มีพระภิกษุเป็น ผู้ปกครองตามชั้นตามลำดับ ดังต่อไปนี้

- (๑) เจ้าคณะภาค
- (๒) เจ้าคณะจังหวัด
- (๓) เจ้าคณะอำเภอ
- (๔) เจ้าคณะตำบล

เมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควรจะจัดให้มีรองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะ จังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และ รองเจ้าคณะตำบล เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะนั้น ๆ ก็ได้

มาตรา ๒๓ การแต่งตั้งถอดถอนพระอุปฌาย์ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระภิกษุอื่น เกี่ยวกับตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่งอื่น ๆ และไวยาวัจกรให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม

หมวด ๔ นิคหกรรมและการสละสมณเพศ

มาตรา ๒๔ พระภิกษุจะต้องรับนิคหกรรมก็ต่อเมื่อกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัยและ นิคหกรรม ที่จะลงแก่พระภิกษุก็ต้องเป็นนิคหกรรมตามพระธรรมวินัย

มาตรา ๒๕ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๔ มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคม กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้การลงนิคหกรรมเป็นไปโดยถูกต้อง สะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม และให้ถือว่า เป็นการชอบด้วยกฎหมายที่มหาเถรสมาคมจะกำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคมให้มหาเถรสมาคม หรือ พระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ตำแหน่งใดเป็นผู้มีอำนาจลงนิคหกรรมแก่พระภิกษุผู้ล่วง ละเมิดพระธรรมวินัยกับทั้ง การกำหนดให้การวินิจฉัยการลงนิคหกรรมให้เป็นอันยุติในชั้นใด ๆ นั้นด้วย

มาตรา ๒๖ พระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุด ให้ได้รับนิคหกรรม ถ้าให้สึก ต้องสึกภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น

มาตรา ๒๗ เมื่อพระภิกษุรูปใดต้องด้วยกรณีข้อใดข้อหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(๑) ต้องคำวินิจฉัยตามมาตรา ๒๕ ให้ได้รับนิคหกรรมไม่ถึงให้สึกแต่ไม่ยอมรับนิคหกรรมนั้น

(๒) ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจิม

(๓) ไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง

(๔) ไม่มีวัดเป็นที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

* มาตรา ๒๗ ความเดิมถูกยกเลิกโดยมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ และให้ใช้ความดั่งที่พิมพ์ไว้แทน

ให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม พระภิกษุผู้ต้อง คำวินิจฉัยให้สละสมณเพศตามวรรคสอง ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำวินิจฉัยนั้น

มาตรา ๒๘ พระภิกษุรูปใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นบุคคลล้มละลาย ต้องสึกภายในสามวันนับแต่ วันที่คดีถึงที่สุด

มาตรา ๒๙ พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว และเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใด วัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้

มาตรา ๓๐ เมื่อจะต้องจำคุก กักขัง หรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลให้พนักงาน เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้ พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น

หมวด ๕ วัด

มาตรา ๓๑ วัดมีสองอย่าง

(๑) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

(๒) สำนักสงฆ์

ให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป

* มาตรา ๓๑ ความเดิมถูกยกเลิกโดยมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติ

คณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ และ ให้ใช้ความดั่งที่พิมพ์ไว้แทน

มาตรา ๓๒ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิกวัด และการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้ เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ในกรณียุบเลิกวัดทรัพย์สินของวัดที่ถูกยุบเลิกให้ตกเป็น ศาสนสมบัติกลาง

มาตรา ๓๒ ทวิ วัดใดเป็นวัดร้างที่ไม่มีพระภิกษุอยู่อาศัย ในระหว่างที่ยังไม่มีการยุบเลิกวัด ให้ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีหน้าที่ปกครองดูแลรักษาวัดนั้น รวมทั้งที่วัดที่ธรณีสงฆ์และทรัพย์สินของวัดนั้นด้วย

การยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

*มาตรา ๓๒ ทวิ บัญญัติเพิ่มขึ้นโดยมาตรา ๑๓ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕

มาตรา ๓๓ ที่วัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัด มีดังนี้

(๑) ที่วัด คือ ที่ซึ่งตั้งวัด ตลอดจนเขตของวัดนั้น

(๒) ที่ธรณีสงฆ์ คือ ที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด

(๓) ที่กัลปนา คือ ที่ซึ่งมีผู้อุทิศแต่ผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา

มาตรา ๓๔ การโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ให้กระทำได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติ เว้นแต่เป็นกรณีตามวรรคสอง

การโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ให้แก่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่น ของรัฐ เมื่อมหาเถรสมาคมไม่ขัดข้องและได้รับคำขาดกรรมจากส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานนั้น แล้ว ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

ห้ามมิให้บุคคลโดยอายุความขึ้นต่อสู้กับวัดหรือกรรมการศาสนา แล้วแต่กรณีในเรื่องทรัพย์สินอันที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง

มาตรา ๓๕ ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ และที่ศาสนสมบัติกลาง เป็นทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

* มาตรา ๓๔ และมาตรา ๓๕ ความเดิมถูกยกเลิกโดยมาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ และให้ใช้ความดั่งที่พิมพ์ไว้แทน

มาตรา ๓๖ วัดหนึ่งให้มีเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง และถ้าเป็นการสมควรจะให้มีรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสด้วยก็ได้

มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

(๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

(๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัด นั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

(๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

(๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

(๑) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด

(๒) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด

(๓) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายใน

วัดหรือให้ทำทัณฑ์บน หรือให้ ขอมมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้า
อาวาส ซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วย พระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหา
เถรสมาคม

มาตรา ๓๙ ในกรณีที่ไม่มีเจ้าอาวาสหรือเจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้
ให้แต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้า
อาวาส

การแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการ
ที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

หมวด ๖ ศาสนสมบัติ

มาตรา ๔๐ ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็นสองประเภท

(๑) ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ ทรัพย์สินของพระศาสนาซึ่งมิใช่ของวัดใด
วัดหนึ่ง

(๒) ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง

การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลาง ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ
กรมการศาสนา เพื่อการนี้ ให้ถือว่า สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเจ้าของศาสนสมบัติกลาง
นั้นด้วย

การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนด
ในกฎกระทรวง

มาตรา ๔๑ ให้กระทรวงศึกษาธิการจัดทำงบประมาณประจำปีของศาสน
สมบัติกลางด้วยความเห็นชอบ ของ มหาเถรสมาคม และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้
ใช้งบประมาณนั้นได้

หมวด ๗ บทกำหนดโทษ

มาตรา ๔๒ ผู้ใดมิได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ หรือถูกถอดถอนจาก
ความเป็นพระอุปัชฌาย์ ตามมาตรา ๒๓ แล้ว กระทำการบรรพชาอุปสมบทแก่บุคคลอื่น ต้องระวาง
โทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

* มาตรา ๔๒ มาตรา ๔๓ และมาตรา ๔๔ ความเดิมถูกยกเลิกโดยมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ และให้ใช้ความดั่งที่พิมพ์ไว้แทน

มาตรา ๔๓ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๕ จัตวา วรรคสอง มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ วรรคสาม หรือมาตรา ๒๘ ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินหนึ่งปี

มาตรา ๔๔ ผู้ใดพ้นจากความเป็นพระภิกษุเพราะต้องปาราชิกมาแล้วไม่ว่าจะมีคำวินิจฉัยตาม มาตรา ๒๕ หรือไม่ก็ตาม แต่มารับบรรพชาอุปสมบทใหม่ โดยกล่าวความเท็จ หรือปิดบังความจริงต่อพระอุปัชฌาย์ ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกินหนึ่งปี

มาตรา ๔๔ ทวิ ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้าย สมเด็จพระสังฆราชต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ

มาตรา ๔๔ ตริ ผู้ใดใส่ความคณะสงฆ์หรือคณะสงฆ์อื่นอันอาจก่อให้เกิด ความเสื่อมเสียหรือความ แตกแยก ต้อง ระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ

* มาตรา ๔๔ ทวิ และมาตรา ๔๔ ตริ บัญญัติเพิ่มขึ้นโดยมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕

หมวด ๘ เบ็ดเตล็ด

มาตรา ๔๕ ให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการ ปกครองคณะสงฆ์และ ไวยาวัจกร เป็น เจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๔๖ การปกครองคณะสงฆ์อื่นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ที่กำหนดในกฎกระทรวง

*มาตรา ๔๖ ความเดิมถูกยกเลิกโดยมาตรา ๑๗ แห่งพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ และให้ใช้ ความดั่งที่พิมพ์ไว้แทน

หมายเหตุ

๑. ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ ได้บัญญัติเพิ่มเติมอีก ๔ มาตรา คือ มาตรา ๑๘ มาตรา ๑๙ มาตรา ๒๐ และมาตรา ๒๑ ดังนี้

มาตรา ๑๘ บรรดากฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคมที่ออกตามพระ ราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ให้ยังคงใช้บังคับได้ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๙ วัตถุประสงค์เป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ให้มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๒๐ ให้พระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้งและสถาปนาให้มีสมณศักดิ์อยู่ก่อนวันใช้พระราชบัญญัตินี้ยังมีสมณศักดิ์นั้นต่อไป

ให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่ กรรมการ หรืออนุกรรมการใดตามพระราชบัญญัติ คณะ สงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ หรือตามกฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่ง ของมหาเถรสมาคมซึ่งออกตาม ความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ยังคงดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนครบวาระการดำรงตำแหน่ง หรือจนกว่ามหาเถรสมาคมจะมีมติเป็นประการอื่น

มาตรา ๒๑ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

๒. ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

๒.๑ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการในการประกาศใช้พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ และ ๒.๒ นายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการในการประกาศใช้พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๓๕

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวณัฐฐาพร จินดาสวัสดิ์
วันเดือนปีเกิด	26 กันยายน 2519
ตำแหน่ง	เจ้าพนักงานการศาสนาชำนาญงาน กลุ่มกิจการคณะสงฆ์ สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
ประสบการณ์ทำงาน	พ.ศ.2559 เจ้าพนักงานการศาสนาชำนาญงาน กลุ่มกิจการคณะสงฆ์ สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ.2557 - พ.ศ.2559 ช่วยราชการสำนักผู้ตรวจราชการ และทีมงานโฆษกสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ.2550 - พ.ศ.2557 เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน สำนักงานศาสนสมบัติ พ.ศ.2548 - พ.ศ.2549 ช่วยราชการสำนักงาน รองนายกรัฐมนตรี (นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ) ตึกบัญชาการ ชั้น 1 ทำเนียบรัฐบาล พ.ศ.2546 - พ.ศ.2547 ช่วยราชการกองพุทธศาสนนิเทศ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ